

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра журналістики та мовної комунікації

СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

*до 125-річчя
від дня народження М.Т. Рильського*

20-21 лютого 2020 року

м. Київ

**THE MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
OF UKRAINE**

**National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine**

Faculty of Humanities and Pedagogy

**Department of Journalism and Linguistic
Communication**

**SOCIO-COMMUNICATIVE SPACE OF
UKRAINE: HISTORY AND PRESENT**

**PROCEEDINGS
OF THE UKRAINIAN SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

to the 125th anniversary of M.T. Rylsky

February 20-21, 2020

Kyiv

УДК 31 316.26(477)(091)"312"
ББК 60.5

Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення: зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. до 125-річчя від дня народження М.Т. Рильського. Київ, 20 – 21 лютого, 2020 р. Київ: Міленіум, 2020. 168 с.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення» (до 125-річчя від дня народження М.Т.Рильського), що її провела кафедра журналістики та мовної комунікації гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled on materials of the Ukrainian scientific and practice conference «Sociocommunicative space of Ukraine: History and Present» to the to the 125th anniversary of M.T. Rytsky held by the Department of Journalism and Linguistic Communication of the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. All the materials are synchronized with the guidelines of the conference.

For scientists, lecturers, postgraduates, students.

Редакційна колегія:

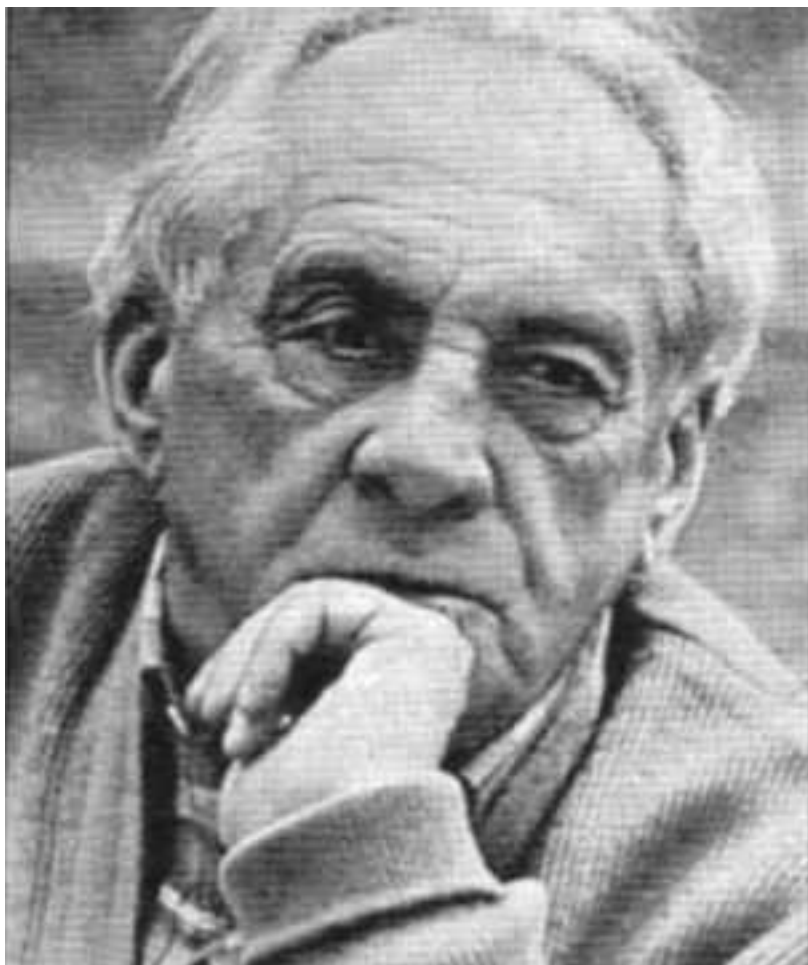
Шинкарук В. Д., д-р філол. наук, проф. (голова); Костриця Н. М., д-р пед. наук, проф. (заступник голови); Лягуша А.О., канд.істор.наук (відповідальний секретар); Харченко С.В., д-р філол. наук, доц.; Семашко Т.Ф., д-р філол. наук, доц.; Личук М.І., д-р філол. наук, доц.; Балалаєва О. Ю., канд. пед. наук, Мазур Н. В., канд. філол. наук, доц.; Вакулик І.І., канд. філол. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 5 від 30.01.20

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

**Люди беруть у руки його книги, коли їм
важко і коли радість у житті, тому що в
них живе і не висихає, наче чисте
джерело, земна мудрість і висока
простота, що така близька людському
серцю**

Андрій Малишко

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ МЕДІА ТА ТЕОРІЙ КОМУНІКАЦІЇ В НОВІТНІХ УМОВАХ

АСАТУРОВ Сергій, ТОВКУН Інна До проблем функціонування української мови у сучасному інформаційному просторі	9
БАМБУРА Алла Ефекти масової комунікації та медіавплив на сучасне суспільство	10
БОЙКО Іван, ІЛЬЧЕНКО Наталія Інтернет-інформаційний дискурс комунікації	11
ВАСИЛЕНКО Микита Можливості і доцільність впровадження методів нової журналістики в Україні	12
ГЕЙКО Світлана, ЛАУТА Олена Роль дискурсу медіа в новітніх умовах	14
ДРОЗДОВА Лариса Моделювання інформаційних процесів в новітніх умовах	15
ЗОРИНА Олександра Жанрові видозміни традиційного інтерв'ю в українській друкованій пресі та інтернет-виданнях	16
ЖУРАВСЬКА Ніна Теорії комунікацій в новітніх умовах менеджменту аграрних навчальних закладів	17
НАБРУСКО Віктор Інформаційна сфера України: динаміка трансформацій в соціокультурному вимірі	18
ОМЕЛЬЧУК Юлія Псевдоновини в сучасному соціокомунікативному просторі	21
ОНКОВИЧ Ганна Медіадидактика вищої школи: історія, сьогодення, перспективи розвитку	22
СЕМАШКО Тетяна, МИХАЙЛЮК Катерина Стан українського онлайн медіапростору	24
СОПІВНИК Руслан, КРИЧЕВСЬКА Людмила Виховання творчої самодіяльності учнів в духовнозбагаченому просторі медіаосвіти	25
ТРИМА Катерина, ХВІСТ Вікторія Ідентичність як засіб інформаційної війни	26
ХРИСТЮК Світлана, ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Людмила Значення семіотичного напряду в теорії комунікації	27
ЧЕКАЛЮК Вероніка Теорія і практика: роль медіафахівців у іміджуванні	29
ШУШКІВСЬКА Антоніна Критерій успішного функціонування ЗМІ в Україні	29

ТВОРЧІСТЬ М. РИЛЬСЬКОГО

КРІЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

SCHYNKARUK Natalia Die Werte des Menschenseins in der Poesie von Maxym Rylskyj	30
БАБАК Дар'я Максим Рильський як теоретик перекладацької справи	32
ВАРГАТЮК Сергій Максим Рильський як перекладач	34
ВІТРУК Надія стилістична роль односкладних речень репрезентації у поезії Максима Рильського	35
ГОРБАТЮК Тарас, ЧОРНОМОРДЕНКО Дмитро Науковий аспект творчості М. Т. Рильського та його вплив на формування української національної культури	37
ГОРДЄЄВА Ірина Жіночі образи у ранній ліриці Максима Рильського	38
ЄРМОЛЕНКО Світлана Лінгвокультурологічна рецепція поетичних і публіцистичних текстів Максима Рильського	40
ЖДАМАРОВА Анна ЗМІ в умовах глобальної трансформації медіаспоживання	41
КОДОЛА Оксана, ХАРЧЕНКО Ярослав, ХАРЧЕНКО Світлана Новотвори Максима Рильського	42
КОЦЬ Тетяна Ціннісні домінанти мовотворчості М. Рильського і літературні тенденції початку ХХ ст.	44
КУЛЬТЕНКО Валентина, БІЛЕНКО Олександр Поет і час: мистецький та громадянський світ М. Рильського	45

ЛИЧУК Марія Боротися «з занищенням мови, із її штучним збідненням...» (М. Рильський)	47
МАЗУР Наталія, ПАЛАШ Альона Мовний образ жінки в поезії Максима Рильського	48
МАКСИМЧУК Валентин Оптимізм філософії вічної краси природи в творчості Максима Тадейовича Рильського	49
МАТВІЄНКО Ірина Мальовничий образ України в поезії «Слово про рідну матір» М. Рильського	51
МИСЮРА Тетяна Постать Максима Рильського у контексті меморіальної символіки	53
МОЙСЕЄНКО Катерина Мова як феномен національної культури	54
НІКОЛАЄНКО Станіслав «Я люблю мову усе своє свідоме життя...» (М. Рильський)	55
ПІВЕНЬ Олена Максим Рильський як теоретик перекладу	56
ПРИЄМСЬКА-ЗОЛОТАРЬОВА Любомира Неокласичний період творчості Максима Рильського	58
РУБІНСЬКА Броніслава Про використання перекладів М. Рильського на заняттях	59
СЕГЕДА Жанна Максим Рильський як перекладач творів зарубіжної літератури у контексті гімназійної освіти	61
СЕМАШКО Тетяна, БОРОВА Олена Життєствердна мудрість поезій Максима Рильського	63
СЕМАШКО Тетяна, ГУД Анастасія Максим Рильський – мистецтвознавець	64
СЕМАШКО Тетяна, СЕРЕДА Дарина Наукова діяльність Максима Рильського у контексті теоретичного і практичного мовознавства	65
СЄКУНОВА Юлія Медійна політика – виклик сучасному суспільству	66
СТЕЦЮК Юлія «Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова»	68
ФЕДЧЕНКО Каріна Творчість М. Рильського крізь призму наукових пошуків	69
ЧУМАК Тетяна Роль поетичної спадщини Максима Рильського в розвитку української культури	70
ШИНКАРУК Василь Концепт «природа» у поетичній творчості Максима Рильського	72
ШИШКОВА Лілія Творчість Максима Рильського: перекладацький аспект	73
ЯШНИК Світлана Можливості застосування методології психоаналізу в творчій спадщині М. Рильського	75

НАЦІОНАЛЬНІ МОВИ І КУЛЬТУРИ В ЇХ СПЕЦИФІЦІ ТА ВЗАЄМОДІЇ

ZAKHUTSKA Oksana Ukrainizmy i rusycyzmy w polszczyźnie drobnoszlacheckiej wsi dorohań na Zytomierszczyźnie	76
КОСТРИЦЯ Наталія, ФОМІНА Галина Die Slawischen Entlehnungen in der Deutschen Sprache	78
ГЕРАСИМЧУК Валентина Культурні ідентичності в полікультурному суспільстві	79
ЄВСЄЄВА Галина Самоідентифікація українського соціуму в контексті викликів часу	80
ІСЬКОВА Ольга, ОЛЬХОВСКА Наталія Стилiстичні та когнітивно-прагматичні проблеми перекладу німецькомовних аграрних рекламних текстів	82
КОСОВИЧ Ольга Розгляд мови у соціокультурній перспективі	83
МОРОЗ Оксана Роль етикетних конструкцій у сучасному спілкуванні	84
ПРИЛЮК В'ячеслав Щодо проблеми спотворення української мови	86
РУДЕНКО Вікторія Мовна картина світу як результат когнітивної діяльності особистості	87
САВЕНКО Тетяна, САВЕНКО Олександр Українська каліграфія – цивілізаційний анахронізм чи важливий компонент «мовленнєвої партитури»?	89
САВЧЕНКО Михайло Розвиток культурно-мовних цінностей особистості як стратегічного потенціалу комунікативної поведінки	90

СЕМАШКО Тетяна Етнокультурні стереотипи та їх роль у формуванні ментальної ідентичності	92
ЧАУРА Наталія Взаємодія польської та української літератур на сторінках часопису «Кур'єр Кривбасу»	93
ШУМИЦЬКА Галина Формування багатомовної освіти в Україні: проміжкові результати всеукраїнського експерименту на Закарпатті	94

КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРС:

ПОЛІМНОЖИННІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ

BALALAIIEVA Olena What do we know about gender: results of the student survey	96
GRABOVSKA Inna The Discursive Approach to the Notion of Metacommunication	97
DYNIKOVA Liliia Literary translation and intercultural communication: M. Rylsky's communicative method	98
KACHMARCHUK Svitlana Lexical features of political discourse in the aspect of English – Ukrainian translation	100
OSOVA Olha Entwicklung von Medienkompetenz künftiger Deutschlehrer Innen	101
АМЕЛІНА Світлана «Erlkönig» Й. В. Гете у перекладацькій інтерпретації М. Рильського, П. Куліша і Б. Грінченка	102
ВАРШАВСЬКА Аліна, ГРАБОВСЬКА Інна Вплив використання термінів у англomовному рекламному дискурсі на свідомість людини	104
ДЕМЧЕНКО Алла Міфологізація часoprстору у драмі Неди Нежданoї «Той, що відчиняє двері»	105
КАРІДА Олена Історія особових імен французького походження	106
КИСІЛЬ Вікторія, ГРАБОВСЬКА Інна Специфіка перекладу метакомунікативних маркерів з англійської мови українською	108
КОВПАК Ольга Вибір як одна з найважливіших дій особистості у соціокомунікативному просторі України	109
КОЛОДІНА Лариса Перекладацька майстерність Максима Рильського (на прикладі поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш»)	110
КРАВЧЕНКО Наталія Обличчя як категорія сучасних міждисциплінарних студій	111
МАРТИНЮК Ірина Комунікативний дискурс студентоцентрованої взаємодії у ЗВО	112
ОНКОВИЧ Ганна, ОНКОВИЧ Артем, РЕДЬКО-ШПАК Леслава Вікідидактика: Vicipedia Latina на заняттях з латинської мови у вищій школі	114
ПИЛИПЕНКО Лілія Interaction between language and culture in the process of intercultural communication	116
ПОЛІЩУК Анжеліна Граматична компетенція як необхідна складова англomовного наукового дискурсу	117
ХАРЧЕНКО Світлана Вставлені конструкції в перекладах Максима Рильського (на прикладі перекладу поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш»)	118
ЧИКИРИС Юлія, ГРАБОВСЬКА Інна Різновиди термінології у сфері англomовного лісового і садово-паркового дискурсу та специфіка перекладу українською мовою	119
ЯКУШКО Катерина Розвиток іншомовної комунікації майбутніх землевпорядників	121
ЯЩУК Сергій Théories de la communication: partenariat	122

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ

СТУДІЇ В ДІАХРОННО-СИНХРОННОМУ АСПЕКТІ

ВАКУЛИК Ірина Максим Рильський як представник школи неокласиків	124
ГОЛЬЦОВА Маріанна Перекладацький доробок Максима Рильського	125
ГАРІНА Світлана, ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Чорнобильська катастрофа: розсекречені документи	126
ДРАЧУК Олександра Аналіз стану інформованості чорнобильців	127
ДУБРОВІНА Оксана, ДАНИЛОВА Тетяна, КИЧКИРУК Тетяна Екзистенційна комунікація та вищі форми любові	129

КИРИЄНКО Олександра, СОКОЛОВА Олександра Героїчне у взаємодії «душевне- 130 духовне»: соціально-антропологічний ракурс	
КОНОВАЛ Олександра, МАКСЮТА Микола «Все на світі повік не вмирає ...»: 131 особистісність єдності індивідуального та соціального буття	
КРАВЧЕНКО Наталія, ЛАНОВІЮК Людмила М. Рильський і Голосієво 133	
КУБІЦЬКИЙ Сергій До питання розвитку української системи освіти 134	
КУЛЬТЕНКО Валентина, КРАВЧЕНКО Алла Методологія сучасного пізнання в 136 гуманітарних науках	
КУЗЬМЕНКО Альона Книга як засіб всебічного та професійного розвитку 137 особистості	
МАКСЮТА Микола «Тілесність» і «духовність» у творчості Григорія Сковороди 139	
МАСЛОВСЬКА Людмила Уроки української мови – уроки навчання культурі 140 спілкування і комунікації здобувачів освіти	
МАКСЮТА Микола, СОКОЛОВА Олександра Свобода, особистість, національна 143 єдність: до обґрунтування соціально-філософського концепту	
МАЦЕНКО Леся Історія створення літературно-меморіального музею Максима 144 Рильського	
МИХНЮК Сергій Комунікативна компетентність як складова професійної 146 діяльності майбутніх соціальних працівників	
ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Психологічні аспекти становлення особистості 147 М. Рильського	
ПОЛІЩУК Олександр Child directed speech або «дитяча мова» 148	
ПРИЛЮК В'ячеслав Не «українська мова (за професійним прямуванням)», а 149 «українське мовне спілкування»	
ПУЗИРЕНКО Ярина Постать Максима Рильського у навчальному курсі 151 «Етнокультурологія»	
САВИЦЬКА Інна, СУПРУН Аліна Філософська рецепція спадщини М.Т. Рильського 152	
СВЯТНЕНКО Анна, КРОПИВКО Олена Творчий потенціал О. Довженка в оцінці 153 Максима Рильського	
СЕМАШКО Тетяна, ПОСТАНІЮК Марина Максим Рильський – митець 155 національного буття	
СИДОРЕНКО Ірина Український літературний простір 20-х років ХХ ст. 156	
СОКОЛОВА Олександра Духовність людини і творення майбутнього 157	
СОПІВНИК Ірина Педагогічні погляди Максима Рильського 159	
СТРІЛЕЦЬ Валентина Зміст навчально-стратегічної компетентності 160 майбутнього письмового перекладача	
СТРІЛЕЦЬ Василь Максим Рильський як член спілки визволення України 161	
ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Освітня програма «соціально-психологічна реабілітація»: 163 досвід, стан, перспективи	
ТРУТЕНЬ Аліна, СОПІВНИК Руслан Ціннісні засади поетичної творчості Максима 164 Рильського в контексті виховання особистості	
ЧЕКАЛЬ Людмила Історико-філософські студії щодо підходів до проблеми 165 самопізнання за доби нового часу ХVІІ ст.	
ШИНКАРУК Лідія, ШИНКАРУК Олександра До питання українсько-польського 166 роду Рильських: взаємовпливи та протистояння	

ПРОБЛЕМИ МЕДІА ТА ТЕОРІЙ КОМУНІКАЦІЇ В НОВІТНІХ УМОВАХ

*АСАТУРОВ Сергій,
ТОВКУН Інна*

ДО ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Проблема культури української мови у сучасному світовому інфопросторі є настільки актуальною, наскільки актуальним у наш час є усвідомлення того аксіоматичного твердження, що мова – найважливіший засіб людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, визначальною ознакою держави, безцінною і невичерпною скарбницею культурного надбання народу. З мовної культури починається сама держава. Українська мова є однією з найдавніших слов'янських мов. Її функціонування та поширеність забезпечуються як за рахунок жителів-носіїв мови в Україні, так і за рахунок представників діаспори, які тимчасово або постійно проживають у інших країнах світу.

Тому метою нашого дослідження обрали визначення оптимальних умов впливу засобів масової інформації на формування національної свідомості громадян України, що вони проживають як на території нашої держави так і за її кордонами, як основи консолідації суспільства на підставі дослідження сучасного стану функціонування вітчизняних ЗМІ, визначення особливостей реалізації державної інформаційної політики в сучасних умовах, охарактеризувати особливості використання мультимедійності в інтернет-ЗМІ, визначення поняття мови ЗМІ та аналіз специфіки її функціонування на тлі медіа текстів, з'ясування ролі культури мовлення у формуванні журналістської майстерності.

Реалізація цієї мети зумовила постановку й розв'язання таких завдань: з'ясувати роль засобів масової інформації у процесах формування національної свідомості громадян України; визначити поняття культури мови (мовлення) та її комунікативні ознаки, виявити основні порушення літературних норм у медіатекстах, окреслити основні шляхи їх уникнення та підвищення культури мовлення й журналістської майстерності, назвати та охарактеризувати інструменти впливу ЗМІ на створення у суспільстві відповідної системи світоглядно-ціннісних орієнтацій, визначити напрями діяльності органів державної влади щодо забезпечення повноцінного функціонування ЗМІ як чинника формування національної свідомості в умовах глобалізаційних процесів; детально розглянути критерії використання мультимедійності; виявити особливості інструментів мультимедіатизації у сучасній журналістиці; підкреслити нагальну необхідність виховання навичок літературного спілкування; пропаганда й засвоєння літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови у вимові та наголошуванні; неприйняття спотвореної мови або суржику.

Відтак, у центрі розвідки, об'єктом дослідження стали українські та світові засоби масової інформації, а предметом наукової уваги – особливості та ступінь впливу засобів масової інформації на процес формування національної свідомості громадян України.

Методика дослідження обрана відповідно до мети і завдань. Системний метод зорієнтував авторів на розкриття цілісності поняття засобів масової інформації та тих механізмів, що її забезпечують. Принцип аналізу протиріч дає можливість розглядати суперечності між ідеальною моделлю функціонування засобів масової інформації і реальним станом діяльності ЗМІ в сучасному суспільстві. В рамках структурно-функціонального аналізу визначено місце і роль засобів масової інформації, з'ясовано основні функції мас-медіа у межах соціуму. Історико-порівняльний метод використовувався для аналізу особливостей діяльності ЗМІ в 2013, 2015, 2018, 2019 роках. Критично-діалектичний метод дає змогу використання матеріалів з метою критичного аналізу сучасних засобів масової інформації, дослідження позитивних та негативних

аспектів їх впливу на розвиток суспільства. Нормативно-ціннісний підхід дозволив визначити значення засобів масової інформації для становлення демократичного суспільства, дати оцінку сучасним ЗМІ з точки зору свободи діяльності, відповідальності, незаангажованості.

Зберігаючи культуру мови і мовні традиції, все ж потрібно, на нашу думку, не відкидати, а, за конкретних обставин, позитивно сприймати такі явища, як, наприклад, колоквілізація і сленгізація, що вони свідчать не про що інше, як про реальне функціонування і розвиток мови в суспільстві. Добре було б, аби зміст діяльності телебачення був найоптимальнішим найперше у пізнавальному і об'єктивному сенсі, а грамотність висловлювань ведучих і гостей була не проблемою, а приємним бонусом для глядачів. Наголосимо ще, що ніколи не варто боятися щось сказати неправильно, помилитися, адже на помилках вчаться, і тільки той, хто справді прагне й хоче досягти успіху у чомусь, має найбільше шансів це зробити. Потрібно плекати мову, боротися за її чистоту, тож не забуваймо, що ми – українці і це наш незмінний святий обов'язок.

Практичне значення одержаних результатів може полягати, нашим поглядом, в тому, що вони можуть бути використані як у подальших дослідженнях, так й у практичній, фаховій роботі всіх, кого стосуються окреслені проблеми.

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати узагальне уявлення про існуючі теоретико-методологічні концепції діяльності засобів масової інформації в оптимізації процесу демократизації мас-медіа, а, головне, – дати комплексне, цілісне уявлення щодо проблем й особливостей функціонування української мови у світовому глобальному інформаційному просторі.

БАМБУРА Алла

ЕФЕКТИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Засоби масової комунікації (далі ЗМІ) відіграють значну роль як засіб висловлення громадської думки, а також впливають на суспільство та змінюють свідомість людей на свою користь. За допомогою медіавпливу виявляється здатність впливати на цільову аудиторію, масово привертати увагу людей, змінювати певні установки та коректувати загальні положення, істини. Сьогодні ЗМІ набирають обертів та популярності. Більшість членів суспільства виявляє до медіа неабиякий інтерес, сліпо вірячи сказаному, деякі люди порівнюють почуте з побаченим, але сама суть, що ЗМІ можуть змінити свідомість людини змушує задуматись. По-перше, будь-яку інформацію, яку ми чуємо, читаємо в газетах, спостерігаємо в інтернеті, приносять люди. Тобто орієнтуємося на чужу думку, не знаючи, вона є правильною, чи ні. На даному етапі розвитку суспільства всі ми є «медіазалежними». Періодика, телевізійні передачі, а згодом і інтернет поступово заповнили життя людей. Медіа послаблюють роль індивіда і перешкоджають автономно діяти.

Однак можна розглядати і позитивні аспекти масмедіа. Наприклад, культурне відродження. Хоча спостерігається сильний соціальний, економічний і політичний впливи, проте і культура за допомогою ЗМІ процвітає. Люди швидше дізнаються про будь-які культурні події та заходи: виставки, галереї, музеї, спектаклі в театрах, поетичні вечори та зустрічі зі знаменитостями, людьми, за якими цікаво спостерігати та слухати. Медіа має спроможність поширення впливового повідомлення, на яке відразу реагує соціум. При тому існують різні прошарки суспільства, а відтак, різний рівень сприйняття інформації, тобто хтось може відразу погодитись і прийняти як належне пропоновану інформацію, а хтось може сперечатись і відстоювати свою думку. На основі ЗМІ виникає неабиякий попит на різні професії, а найбільше психологію, коли люди намагаються зрозуміти, що і чому так.

Усі ми знаходимося під впливом ЗМІ. Наприклад, діти, які чекають виходу нового мультфільма, дорослі, які слідкують за всіма подіями через інтернет, а також пенсіонери, які досі виписують газети, чекаючи на інформацію (не завжди правдиву, але комусь

корисну), користуються радіо, або чекають чергового виходу телевізійної програми. Хочу наголосити на тому, що існує багато, так званих викривачів, неправдивої інформації. Щоб зрозуміти всю суть впливу ЗМІ на суспільство, достатньо розглянути декілька популярних професій. Наприклад, коли ми обираємо президента, то на просторах інтернету, в газетах, по радіо і телебаченню, йде певна пропаганда вибору тієї чи тієї людини, претенденти можуть влаштувати дебати, що відбувається також для привернення уваги народу на свою користь. Або професія артиста, як люди дізнаються про його життя, виступи, інтерв'ю. Навіть день пересічних громадян базується на постійній інформації. Так, я є студенткою, наразі мені 19 років, а день розпочинається з того, що є перевіряю всі свої соціальні мережі, шукаю певну інформацію, зазнаю впливу.

На сьогодні дуже популярна професія блогера, де людина надає певну інформацію, базуючись або на власному досвіді, або на отриманих знаннях чи прочитаному на сторінках інтернету. Тоді вся аудиторія цього блогера починає читати його пости, вірити в них, користуватись порадами, які не завжди є доцільними. Варто нагадати, що зараз люди страждають від надлишку інформації, намагаються слідувати певним стереотипам, канонам моди (досягати фігури 90-60-90), а насправді руйнувати своїми руками власне здоров'я, життя і себе як індивіда. Тобто так необізнано одна людина, яка не є компетентною у справі, дає пораду іншій, а згодом вибудовує у ній піраміду комплексів. Ще більш небезпечним є вплив на молодь та дітей. Нещодавно інтернетом вирувала гра «Кит», яка згубила тисячі молодих людей, що переносили інформацію про цю небезпечну для життя гру в ЗМІ.

Існують різні ефекти масової комунікації: групування, довіри, ореолу, бумеранга, культивування та інші. Метою сучасного суспільства є виплутатися з лап ЗМІ і зрозуміти, що «людина розумна» – це не просто біологічний вид, а і спосіб раціональної оцінки всього того, що відбувається, а також можливість дати опір нагромадженню непотрібної інформації. Пам'ятаймо, що комусь вигідно, щоб ми володіли і поширювали певну інформацію, але ми не маріонетки у чужих руках, а люди, що відповідають за своє життя, прийняті рішення та майбутнє.

**БОЙКО Іван,
ІЛЬЧЕНКО Наталія**

ІНТЕРНЕТ-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ДИСКУРС КОМУНІКАЦІЇ

У сучасну епоху Інтернет внаслідок своєї інтерактивності перетворює відчужений світ на глобальне співтовариство, котре існує у внутрішньому онлайн-просторі, забезпечуючи двосторонню комунікацію за допомогою різних інформаційних технологій.

Поширення Інтернету сприяє новій фрагментації суспільства. Співтовариства користувачів Інтернету дедалі більше характеризуються послабленням локальних соціальних зв'язків. Інтенсивна інформатизація змінює спосіб життя й особистісні характеристики сучасної людини, включеної до віртуального комп'ютерного світу – спілкування з комп'ютером часом стає самоціллю, формується тип «віртуальної людини». Для такої особистості символічний комп'ютерний простір стає реальністю, заповненою різноманітними образами, сподіваннями та страхами, перетворюється на суспільство, яке реально функціонує і яке ця людина з часом могла би назвати реальною батьківщиною. Висловлюється навіть думка про технічну можливість кібер-громадянства.

Дослідники відзначають, що заміна безпосередньої міжособистісної комунікації спілкуванням із інформаційною машиною, надзвичайно розширюючи обсяг комунікації, багато в чому позбавляє людину її морально-ціннісних засад. Глобальне культурне єднання в Інтернеті нерідко зумовлює втрату колишньої індивідуальності, ідентичності, веде до ціннісної деструкції, культурної маргінальності.

Комп'ютерно-опосередковані види комунікацій є як засобом міжособистісного спілкування («я – ти»), так і формою масової комунікації («ми – вони»). Комп'ютерно-опосередкована комунікація стосується як наших міжособистісних відносин, так і природи

спільності («мережі» соціальних відносин). Віртуальні спільності охоплюють усі виміри спільності: економічні, політичні, соціальні, культурні.

Особистість зазнає все більш інтенсивного впливу нової культури (цифрової культури), котра має неоднозначний, амбівалентний характер. З одного боку, онлайн-простір відкриває необмежене особистісне спілкування, розвиток окремих здібностей, освоєння нових видів діяльності тощо, з іншого – «нав'язує» свої правила та небезпеки, зокрема поширення цифрової залежності та цифрового аутизму.

В інформаційному онлайн-середовищі зростає кількість укладених міжнародних угод, в тому числі за допомогою технології блокчейну, політичних порад, віртуальних шляхів. Стрімко збільшується кількість онлайн офісів, банків, магазинів. Створені платіжні системи PayPal, Transferwise, Payoneer та ін. Практично всі світові корпорації віртуалізували свої організації, всі працівники працюють у Мережі.

Нині мережеві нооекономічні структури оцінюються як найбільш перспективна форма відтворення економічних комунікацій. Формуючи віртуальний економічний простір, вони реалізуються як кластери економічних відносин, пріоритетним началом котрих є розширене самовідтворення інформації та знань, які набувають статусу визначального виробничого ресурсу, основної форми багатства. У цьому сенсі ноомережева економіка органічно вписується в концепцію економіки людини, яку М. Кастельс позначає як економіку «персоніфікованих відносин», економіку «мережевого індивідуалізму», «я-центрованих мереж».

Соціально-психологічним підґрунтям мережевих спільностей є принцип індивідуалізму, вільного доступу до інформації, свобода вираження. Україна як мультинаціональний полікультурний простір неможлива без крайнього лібералізму, за якого користувач переважно сам має визначити собі обмеження односторонніх. Спільності, що складаються в онлайн-просторі, консолідують колективні інтереси, які й визначають соціальні зобов'язання, атмосферу й дух комунікації.

Отже, інформаційні технології нині є найпотужнішим інструментом розвитку всіх держав світу. Глобалізація інформаційного простору сприяє розширенню інформаційного обміну та розвитку міжнародного співробітництва, цифровізації бізнес-процесів, державного управління, освіти, науки, культури, усуненню часових і просторових бар'єрів, розв'язанню проблем побудови розвиненого інформаційного суспільства. Міжнародне співробітництво має сприяти ідентифікації і застосуванню спільних норм і стандартів, переданню ноу-хау, наданню технічної допомоги для подолання «цифрового розриву» між різними країнами.

Зростання та удосконалення ІТ-технологій і швидке їх поширення неминуче поєднують розвиток і реалізацію світових і національних програм розробки й використання нових технологій з налагодження і поглиблення міжнародного співробітництва. Сама природа процесів інформатизації економіки та суспільства відзначається інтернаціональним характером, тому що самостійне розв'язання проблем неодмінно має спиратися на світовий досвід і враховувати його. Досвід країн світу, які домоглися великих успіхів у розробці, широкому застосуванні передових технологій, свідчить, що їхні керівники визначили національним пріоритетом інвестиції в ІТ-сектор. Вони добре усвідомлюють, що для підтримки конкурентоспроможності треба впроваджувати інформаційні технології та створювати середовище, сприятливе для бізнесу та іноземних інвестицій.

ВАСИЛЕНКО Микита

МОЖЛИВОСТІ І ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ НОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

Загальноприйнята концепція свідчить, що термін «нова журналістика» був де-факто запроваджений в американській пресі наприкінці 70-х рр. минулого століття і де-юре

актуалізований Томом Вулфом та Е.У.Джонсоном під час публічних виступів і в книзі «Нова журналістика і основи нової журналістики», що вийшла друком 1973 році. Інтерпретація поняття «нова журналістика» базується на практичному досвіді журналістів-репортерів, які свідомо працюють в цьому стилі та белетристів, змушених заробляти на життя журналістикою. Несвідомо чи цілком свідомо вони впроваджують в текстову журналістику прийоми суто творчого, розкутого підходу, вільно інтерпретуючи факти, вдаючись до надмірної емоційності при аналізі конкретної ситуації або низки подій. Яскравим прикладом останнього підходу є бестселер Трумена Капоте «Холоднокровне вбивство», в основу якого було покладено реальні події, стилістично наближені до розширеного репортажу-розслідування. Використання прийомів «нової журналістики» власне репортерами провідних американських видань характеризується значною варіативністю, що залежить від рівня обдарованості, освіченості і техніки написання журналістських творів. Головною рисою «нової журналістики», на відміну від традиційної, є домінування вимислу над домислом і активне впровадження власного авторського стилю з великою кількістю епітетів, яскравими метафорами, несподіваними алітераціями тощо. За довершеністю репортажі в стилі «нової журналістики» можуть сперечатися з сучасною новелістикою, малими формами белетристики.

Теоретично «нова журналістика» мала з'явитися в СРСР в період так званої «гласності», проте цього не сталося через кілька об'єктивних причин. Головні з них — консервативність громадської думки та неготовність основної маси читачів, вихованої на традиційній журналістиці, сприймати оригінальні тенденції у тогочасній пресі. Не була професійно здатна до реалізації новацій і група прогресивних репортерів, які працювали в основному в центральних виданнях Москви і Санкт-Петербургу. Прикрою обставиною стало те, що книга і антологія нової журналістики була опублікована російською лише у 2008 році. В Україні про новації Тома Вулфа обізнана незначна кількість теоретиків. Професійних журналістів, які використовують оригінальну методику подачі матеріалів у власних друкованих матеріалах, автором не виявлено. Причин екілька, серед основних — духовна цензура, що була особливо жорсткою на «батьківщині застою»; традиційний менталітет українського читача, вихованого на класичних творах дев'ятнадцятого століття і наступній белетристиці соціалістичного реалізму, який став фактичним продовженням критичного реалізму.

Висловлюючись в стилі «нової журналістики»: «В Україні провінційний театр переміг вертеп. Як наслідок, народився «95 квартал»». «Нова журналістика» — стилістика подачі матеріалу, характерна, насамперед, для репортажного жанру. Останнім часом в інтернет-виданнях України стала популярно інvestigативна журналістика. Однак, специфіка останньої, через цілком постійну загрозу судових позовів, передбачає абсолютно точність в подачі фактичного матеріалу. Домінування вимислу над домислом відсутнє апріорі, оскільки неможливий навіть домисел, про який так образно писав метр журналістики Дмитро Прилюк. Більше того, в сучасній українській пресовій журналістиці, інтернет-журналістиці не відродився власне жанр класичного репортажу. Автор це свідчить як видавець і власник кількох друкованих видань. Видавці і головні редактори через невисокий культурний рівень просто не розуміють, не приймають спроби написання репортажних матеріалів, вважаючи ретельно написаний звіт про подію власне жанром репортажу. Молоді журналісти в основній своїй масі погано знаються на світовій та вітчизняній художній літературі, тому не здатні вибудувати досконалий динамічний сюжет, сконструювати два-три діалоги в репортажному матеріалі, навести вдалі історичні екскурси чи літературні асоціації тощо. Більше шістдесяти відсотків українців минулого року не прочитали жодної книжки, тож і читачі в основній своїй масі не здатні оцінити якісний репортаж в стилі «нової журналістики», навіть коли б він випадково з'явився на шпальтах газети, журналу.

Автор не бачить перспектив розвитку газетно-журнальної журналістики в Україні і «нової журналістики», зокрема через загальне фізичне і духовне збіднення населення. В

2018-19 рр. закрилися або перейшли в Інтернет не лише серйозні загальнополітичні видання на зразок «Сьогодні», «Дзеркало тижня. Україна», але й безпрецедентний для культурних країн факт: закrywся останній дитячий журнал «Барвінок». Домінує субкультура. Вихід із кризової ситуації знаходимо в історії світової цивілізації. Культура загальна і культура письмова може відродитися після реальної духовної революції, що стане наслідком соціально-економічного відродження.

*ГЕЙКО Світлана,
ЛАУТА Олена*

РОЛЬ ДИСКУРСУ МЕДІА В НОВІТНІХ УМОВАХ

У найзагальнішому плані дискурс можна розглядати як систему знаків і образів, що представляють певні способи означування, інтерпретації та репрезентації, які виробляють породження сенсу. У той же час дискурс – це влада символічного порядку, оскільки здійснює контроль над умами людей, формує в суспільній свідомості певну систему значень, смислів, ідей, цінностей, переваг, міфологізованих образів, стереотипів. Його основними агентами є представники «символічної еліти» – письменники, педагоги, журналісти, оратори, пропагандисти, а також політичні ідеологи, діячі культури, шоу-бізнесу, творці реклами, популярні телеведучі, блогери.

Сьогодні медіа є основними постачальниками інформації, завдяки яким аудиторія усвідомлює те, що відбувається, а також формує свою думку про поточні події. В сучасних умовах вплив ЗМІ на аудиторію проявляється особливо чітко. Вони можуть виступати як в ролі пропагандиста офіційної точки зору, так і опозиційно налаштованого актора політичного процесу. Аналіз дискурсу ЗМІ тісно пов'язана з інститутами влади та ідеології. Вони актуалізуються в дискурсі, будучи основою соціальних практик і впливаючи на них (М. Фуко).

Поняття «влада» охоплює соціальні, політичні та економічні особливості. В контексті нашого дослідження корисним є трактування цього поняття з точки зору гегемонії, тобто системи панування, заснованої не на насильстві або економічному контролі, а на політичному, культурному, інституційному впливі. Гегемонія встановлює інституційний контроль над ідеями і впливає на соціальні практики, тому це – шлях до влади, що охоплює громадськість. Культурне панування, домінуючі ідеї, події або речі, впроваджуються в суспільство за допомогою дискурсу. Тому існує влада над мовою, яка дає легітимність мові. Це влада над дискурсом.

Проте, необхідно розрізняти здійснення влади через дискурс та владу дискурсу. ЗМІ мають владу створювати глибокі ідеологічні повідомлення з тривіальних подій або явищ, перетворюючи їх у значущі. Таким чином, вони здійснюють владу формулювати і передавати повідомлення громадськості. В цьому випадку сила дискурсу представляє вторинну силу, уповноважену владу, яка служить інтересам вищої влади (Жан Бломмарт).

Лінгвістичний обмін, зв'язок між адресатом і адресантом, схожий на економічний обмін, встановлений між виробником, який має певну владу, та споживачем. Таким чином, висловлювання не тільки потрібно розуміти, «вони також є ознаками багатства, яке потрібно оцінити, та ознаками влади, якій потрібно підкорятися» (П'єр Бурдьє).

Тісно пов'язаний з владою термін «ідеологія» і має вирішальне значення для цього поняття, оскільки воно втілює владу, легітимізує її через пізнавальні процеси. Ідеологія – це набір вірувань, концептуалізація ідей, які, навіть якщо вважаються нейтральними самі по собі, шляхом представлення соціальної реальності в медіа здійснюють маніпулювання. З цієї точки зору ідеологія розглядається як ідея, дискурс або практика на службі боротьби за отримання або збереження влади.

У вузькому значенні ідеологію можна розглядати як представлення ідей або інструментів боротьби за владу (П'єр Бурдьє). Проте М. Фуко, стверджує, що ідеологія не зосереджена на одному конкретному об'єкті, вона проникає крізь усі спільноти і призводить

до нормованої моделі думки та поведінки. Тим самим ідеологія імплантує значення, яке вона повинна представляти. Значення циркулюють і стають загальними способами мислення. Більшість цих процесів є прихованими, нерозкритими для громадськості, а, отже, є ефективними. Люди контролюють себе за допомогою ідеологій, які вони мають у своїх головах (ван Дейк).

Мова широко використовується як інструмент для здійснення влади та ідеології. Фактично мова може розглядатися як секретна зброя, бо приховані значення та наслідки не завжди очевидні для публіки. Механізми управління розумом та маніпуляції, що застосовуються через дискурс, сприяють відтворенню та посиленню сили та контролю. Тому роль мови в цих процесах не повинна бути недооцінена.

Мовні засоби мають необмежені можливості у створенні і розповсюдженні етнічних упереджень, в побудові різних версій дійсності, а також в орієнтуванні суспільної свідомості. Комунікація за схемою «ЗМІ – реципієнт» має асиметричний характер: має місце темпоральна і локальна роз'єднаність учасників комунікації, що послаблює дискурсивний захист масової аудиторії і відкриває можливість маніпулювання свідомістю колективного реципієнта. Глядачі звикли зчитувати умовну мову, не замислюючись про закони її побудови, про те, що ховається за зовнішніми правилами, ідеологічними та технічними обмеженнями (І. Жуков).

Ставлення соціальних груп до певних подій часто залежить від того, як ці події подаються ЗМІ. Обмежуватися описом тільки маніпулятивного впливу дискурсу медіа некоректно, тому що воно здійснюється поряд з інформаційним, психологічним та ідеологічним впливом. Однак, компонент маніпулятивного відіграє значну роль в орієнтуванні громадської думки і представляє безперечний інтерес для опису мовної структури дискурсу медіа.

Масова комунікація, тексти якої вийшли на позицію домінування над усіма іншими типами текстів у суспільстві, відіграє у сучасному світі провідну роль у здійсненні репрезентації соціальної реальності. В новітніх умовах медіа є основними постачальниками інформації, завдяки яким аудиторія усвідомлює те, що відбувається, а також формує свою думку про події.

ДРОЗДОВА Лариса

МОДЕЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В НОВІТНІХ УМОВАХ

Найважливішою складовою аналізу інформаційних процесів в медіапросторі є, безсумнівно, концепція масмедійного дискурсу, яка міцно увійшла в простір гуманітарної науки, що є цілком закономірним наслідком активного поширення як концепції дискурсу взагалі, так і дискурсивного аналізу, зокрема.

До кінця ХХ ст. склався свого роду «універсальний варіант» комунікаційної моделі, що враховує всі базові компоненти комунікації, як то: відправника повідомлення, його одержувача, канал, зворотний зв'язок, саме повідомлення, процеси його кодування і декодування і, нарешті, ситуацію спілкування або контекст.

У засобах масової інформації технологічні особливості кожного конкретного каналу поширення, будь то друк, радіо, телебачення або інтернет, мають величезний вплив на форму і зміст повідомлення. Саме це і мав на увазі відомий дослідник засобів масової інформації Маршалл Маклюен, кажучи про те, що канал ЗМІ визначає повідомлення – «the media is the message».

Не менш важливим є і третій підхід до визначення дискурсу - тематичний, який дозволяє об'єднати письмові та усні тексти як продукти мовленнєвої діяльності навколо певних соціальнозначущих тем, які в той чи інший момент виявляються в центрі суспільної уваги, наприклад, расові відносини, імміграція, тероризм, фемінізм, вибори органів влади.

Наступним важливим інструментом, що дозволяє зрозуміти закономірності руху інформації в медіапросторі, є інформаційна модель. Якщо говорити про медіамеханізми

презентації реальної дійсності, необхідно відзначити, що починаючи з відомої моделі американського соціолога Гарольда Лассвелла, який запропонував в 1948 році відому формулу «who, what, where, when», спроби моделювання інформаційних процесів у сфері мас-медіа робилися неодноразово. З їх допомогою дослідники намагалися відповісти на такі найважливіші питання: який механізм медійної інтерпретації подій; які лінгвомедійні технології використовуються для створення медіаобразу; які чинники впливають на створення і поширення ідеологізованих медіаінтерпретацій?

Інформаційна модель складається з наступних п'яти компонентів: відбір фактів, висвітлення подій, створення образів, формування стереотипів, культурно-ідеологічний контекст. При цьому всі ланки впливають один на одного, з'єднуючись за принципом замкнутого кола. Кожна з ланок інформаційної моделі грає важливу роль при реалізації ідеологічної або інтерпретаційної функції ЗМІ, що має особливе методологічне значення з точки зору критичного усвідомлення змісту, що заповнює масмедійний простір.

Моделювання механізму відображення реальних подій засобами масової інформації дозволяє виділити три наступних основних типи медіапрезентацій: відображення, реконструкція, міф.

Розуміння того, що являють собою і як працюють всі розглянуті компоненти - медіадискурс, комунікаційна модель, інформаційна модель, способи медіарепрезентації - є найважливішою і необхідною умовою для ефективного моделювання інформаційних процесів в сучасному медіапросторі.

ЗОРІНА Олександра

ЖАНРОВІ ВИДОЗМІНИ ТРАДИЦІЙНОГО ІНТЕРВ'Ю В УКРАЇНСЬКІЙ ДРУКОВАНІЙ ПРЕСІ ТА ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

Сучасна друкована преса України, інтернет-додатки до друкованих видань та власне інтернет-видання широко практикують жанр інтерв'ю, як такий, що оптимально відповідає суспільним та інформаційним запитам пересічних читачів пресових видань, користувачів інтернет-виданнями. Інтерв'ю особливо актуалізується в час змін, суспільно-значущих перипетій, соціальних перетворень тощо. Адже сам жанр передбачає швидке і компетентне реагування свідка чи експерта на суть події, що сталося із наступним аналізом причин і наслідків. Популярність жанру інтерв'ю викликана також суб'єктивними чинниками. Серед яких – відносна легкість і швидкість підготовки інтерв'юєрів. Особливо, коли йдеться про масові інтерв'ю, що загалом швидше нагадують соціологічні опитування. У заполітизованій суспільній свідомості такі масові опитування-інтерв'ю дають можливість всебічно висвітлити певну подію; показати різні інтерпретації факту; наочно продемонструвати плюралізм і багатогранність думок, висловлювань, коли йдеться про експертну оцінку. На відміну від інтерв'ю-діалогу, що потребує значного професійного досвіду, навичок, культурно-освітнього рівня журналіста, масові інтерв'ю можуть бути проведеними студентами-старшокурсниками, стажерами тощо. Увійшовши в реальність сучасної вітчизняної журналістики, масові опитування-інтерв'ю стали однією із новацій, що потребує серйозного наукового аналізу вітчизняними журналістико-знавцями.

Жанр інтерв'ю останніми роками розвивається в межах різних ЗМК: від традиційних паперових до електронних інтернет-видань. Жанрові видозміни полягають в тому, що процес «перевтілення» газетно-журнального інтерв'ю в розмову, що постійно переривається посиланнями та аудіовізуальним рядом в інтернет-виданнях є доволі ускладненим і досі малодослідженим. Якщо раніше вважалося, що інтерв'ю, підготовлені для різних за формою подачі ЗМК, розрізняються хіба що обсягом тексту, то нині ситуація значно ускладнилася. Виявилось, що інтерв'ю в додатках до друкованих видань і власне інтернет-виданнях мають свої характерні, специфічні риси, доволі відмінні від друкованих версій. Насамперед, йдеться про значну кількість посилань в текстовому матеріалі. Як правило, у відповідях респондента. З одного боку, посилання дозволяють глибше

зануритися в проблематику, оглянувши подію, проаналізувавши факт з багатьох ракурсів. З іншого боку, посилення в тексті інтерв'ю відволікають увагу читача від головної думки власне респондента, часом нівелюючи інформаційний ефект від новизни. Так само і світлини, що їх може дозволити собі інтернет-видання у значній кількості і високій якості. Світлини в друкованій пресі порівняти з інтернет-виданнями не можна апріорі, навіть коли йдеться про часопис на крейдовому папері. Тим більше, що останні видання досить обмежені в накладі через зрозумілу дорожнечу. Слід також враховувати, що інтернет-видання України, подаючи інтерв'ю, широко використовують «безпритульні» але високоякісні світлини, авторство яких не підтверджено. Видавці друкованого видання змушені маневрувати, маючи значно менше можливостей якісно проілюструвати текстовий ряд. Тим часом, в епоху домінування аудіовізуальної інформації, ілюстративний ряд часом має вирішальне значення у конкурентній боротьбі між друкованими та інтернет-виданнями. Новації та жанрові видозміни в сучасному інтерв'ю пов'язані із творчими пошуками вітчизняних журналістів, яких до цього спонукає і конкуренція, і жорсткі економічні обставини. Маючи на меті привернути увагу до власного матеріалу, вітчизняні інтерв'юери вже не прагнуть за будь-яку ціну взяти інтерв'ю у відомих осіб, державних діячів, політичних лідерів тощо. Взнаки дається «перебивка новин» телевізійниками, які працюють в режимі реального часу, проводячи бліц-інтерв'ю по телефону або висилаючи до респондента оператора і журналіста.

Отже, перед газетно-журнальними інтерв'юерами та їх колегами із інтернет-видань постало питання проведення інтерв'ю більш ускладненого характеру. Йдеться про інтерв'ю, що претендують на зріз громадської думки; пошуки характерного героя матеріалу, чия точка зору відповідає прагненням і побажанням великої групи людей тощо. Подібні інтерв'ю характеризуються значною кількістю аналітичних матеріалів; цифровими даними; думками експертів. Всі ці новації не були характерними для класичних пресових інтерв'ю ще десять-п'ятнадцять років тому, а нині виглядають органічно і природно. Серед видозмін сучасного жанру інтерв'ю слід згадати зміни в підходах до персоніфікації мови респондента. Зараз не вважається доцільним вичитувати відповіді, навіть за згодою самого опитуваного. Час покаже, наскільки подібний підхід проявив себе і чи поліпшиться загальне сприйняття інтерв'ю за умови адекватного цитування респондента. Ці та інші видозміни жанру інтерв'ю потребують наукового аналізу і негайного практичного впровадження рекомендацій вітчизняних фахівців.

ЖУРАВСЬКА Ніна

ТЕОРІЇ КОМУНІКАЦІЙ В НОВІТНІХ УМОВАХ МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

На думку американського дослідника П. Друкера (Drucker P.), суспільство не зможе вирішити проблеми майбутнього поки не звернеться до осмислення та вирішення проблем сьогодення [4]. Незначні вдосконалення або інкрементальні зміни є недостатніми для досягнення справжнього успіху, бо у реформуванні необхідні системні зміни [2]. Реформування освіти передбачає зміну світогляду у першу чергу від самих навчальних закладів та створення моделей, що підтверджують зв'язок між системою вищої освіти та суспільством [3]. Нове мислення означає передбачати майбутнє, розробляти та впроваджувати нові форми навчання, створювати громадські об'єднання. Тому викладачі повинні розширяти свій світогляд та знаходити нові трактування своїм дисциплінам. Вища аграрна освіта відрізняється від вищої освіти тим, що навчальні та наукові підрозділи аграрних навчальних закладів забезпечують навчальну та наукову основу для розуміння, розвитку та використання світових біосистем у контексті слугування суспільству та захисту довкілля [4].

Нині аграрні навчальні заклади мають мету – забезпечити навчання, яке є цінним за своїм змістом для діяльності людини. Логікою в змісті навчальних дисциплін має бути:

поєднання професійних знань, особистого розвитку та суспільної функції. Наприклад, форма навчальної діяльності: лекція. Вид заняття: лекція вишу. Мета: навчальна – навчити основним поняттям теми; виховна – запевнити студентів у необхідності знань із даної теми для подальшої практичної діяльності; сформувати у студентів полілінгвістичне мислення, пасіонарність через любов до української мови, внутрішнє багатство через любов до обраної професії, прагнення до поширення українських традицій через комерціалізацію знань. Домінуючі методи навчання: лекція, евристична бесіда, розповідь. Домінуючі принципи навчання: науковість, виховуюче навчання, зв'язок теорії з практикою, активність і свідомість [1].

Отож сьогодні аграрні навчальні заклади мають підготувати менеджера складних біологічних систем, зосереджуючи увагу не тільки на сам продукт, у який спосіб цей продукт був виготовлений, перероблений та яким чином зберігався, а й на місце цього продукту у міжнародному контексті та контексті інтеграції. Тому викладачі аграрних навчальних закладів мають поставити за мету за допомогою інтерактивних методів навчання та виховання сприяти забезпеченню потреб суспільства та промисловості у фахівцях, які можуть працювати в умовах, які постійно змінюються. Для цього випускники аграрних навчальних закладів повинні бути гнучкими, різноманітними та перспективними; повинні вміти мислити глобально, проявляти творчі здібності, цінувати різноманіття, бути відповідальними, гнучко реагувати на зміни в аграрному середовищі.

Література

1. Журавська Н. С. Методологія проектування інтерактивних курсів на основі європейського досвіду: методичний посібник. Київ: НАУ, 2010. 143 с.
2. Шинкарук В. Д. Гуманітарне співробітництво між Україною та Грецією. Діалог культур: Україна – Греція: культурна політика ХХІ ст. в європейській ретроспективі. Діалог культур: Україна – Греція: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21–23 вересня 2016 р.). Київ: Міленіум, 2016. С. 13–17.
3. Ящук С. П. Формування професійно-правової компетентності студентів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. Київ: Міленіум, 2016. № 253. С. 333–339.
4. Druker P. F. The age of sociale transformation. The atlantic monthiy. 1999. P. 47–57.

НАБРУСКО Віктор

ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА УКРАЇНИ: ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЙ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

Висловлювання німецького філософа Юргена Габермаса про те, що рівень цивілізованості суспільства визначається характеристикою діяльності ЗМК для нас особливо актуальне. Випробування, що випали на долю України останніми роками, загостило питання організаційно-правового перелаштування національного інформаційного простору, який у попередні часи беззастережно був відданий на поталу комерційним та чужинським інтересам. «Перенавантаження» інформаційного простору потребує продуманих і системних кроків, що передбачили б як зміцнення суверенності держави в національному інформаційному полі, так і гарантування вільного демократичного розвитку засобів масової комунікації – необхідного складника та інституції громадянського суспільства. Воєнна агресія з боку Росії – це найсерйозніший виклик для України в новітній історії. Йдеться не лише про те, якою буде держава, на кін поставлене питання самого існування нації Одним із головних чинників нищення нашого суверенітету є масштабна, системна інформаційно-сміслова війна, яку проводить агресор. Тимчасова окупація Криму та частини Донбасу – це наслідок маніпулятивної пропаганди кремлівського «зомбоящика». Серйозно ускладнює ситуацію нерозв'язаність в середині країни низки вузлових соціально-економічних проблем та небажання влади розпочати

серйозний діалог щодо зміни суспільних відносин на якісному цивілізованому щаблі. Проголошені реформи в різних соціальних сферах не зачіпають базовий рівень відносин як інституційного владного характеру, так і системи взаємодії усіх соціальних груп.

Про що варто говорити в контексті формування нових демократичних інститутів та викликів у сфері масово-комунікаційних зв'язків:

1.Реалізацію конституційних норм громадян щодо гарантування державою інформаційної безпеки.

Нав'язуванні ззовні нові стандарти комунікаційних зв'язків, штучні дискусії щодо абсолютизації толерантності та заборони мови ворожнечі в умовах війни, відмова від пропаганди як способу протистояти російській лавині брехні та маніпуляції – такий небезпечний та шкідливий дискурс домінує сьогодні в українському соціумі. Тоді, як сусідні європейські держави створюють спеціальні інституції протидії ворожій російській пропаганді, у нас через безпорадність влади та заангажованість окремих інституцій громадянського суспільства нав'язуються стереотипи комунікативних відносин абсолютно віддалені від українських реалій. В результаті, замість того, аби національний інформаційний простір держави в умовах жорстоких цивілізаційних протистоянь став фактором державотворчим та націєоб'єднуючим, він, як це не парадоксально, сам перетворюється в інструмент загрози національній безпеці. Функції хаосу, зневіри, історичної безперспективності, що успішно виконують багато загальнонаціональних телеканалів – це руйнація державницьких основ. Склалася парадоксальна ситуація, коли інформаційний простір держави замість того, аби стати фактором суспільно-політичної стабільності, морально-психологічної рівноваги суспільства – перетворився у загрозу національній безпеці.

2.Забезпечення конституційних прав громадян на отримання всебічної інформації та задоволення їх інформаційних, евристичних, художньо-естетичних потреб.

Агресивне наповнення ефіру попсовими програмами умовного розважального жанру виконує антисоціалізуючу функцію, виштовхує споживача інформації на маргінеси, культивує примітивні естетичні потреби. В національному інформаційному просторі практично відсутні програми смислового українського наповнення з глибоким духовним осердям. Віддавши на поталу хижачьким комерційним інтересам національний медіа ландшафт, влада, по-суті, вилучила зі своєї політики складову українськості як історико-філософського феномана та неодмінного атрибута державності. Рівень інформаційно-пропагандистського впливу російських чинників обумовлений станом українського національного інформаційного простору, елементи якого впродовж останніх років свідомо маргіналізували. Це проявилось у цільовому витісненні української складової в телерадіомовленні, падінні накладів українських друкованих видань, гальмуванні модернізації інформаційної сфери та привнесення в неї корупційних елементів, кінцевою метою чого, як бачиться, і було нищення в тім числі національної телерадіоіндустрії, кіновиробництва та української видавничої справи.

3. Незабезпеченню національних інформаційних інтересів, порушенню прав українців на одержання правдивої й достовірної інформації прямо сприяли вже хронічна відсутність проукраїнської державної політики в інформаційній сфері та фактично фахова неспроможність існуючих державних інституцій виробити й реалізовувати таку політику, адекватно реагувати на інформаційні загрози.

Національна рада з питань телебачення та радіомовлення України, Міністерство інформації України, яке останнім часом влилося до Міністерства культури, Держкомтелерадіо, Концерн РРТ, Укрпошта, Національна комісія у сфері регулювання зв'язку та інформатизації не мають єдиної узгодженої стратегії розвитку інформаційної галузі, плану консолідованих дій та спільного бачення засобів реагування на серйозні загрози й виклики. Склалася унікальна ситуація, коли в умовах війни кілька державних органів влади замість того, щоб активно, в межах визначених компетенції, протидіяти агресору, фактично лише дублюють одна одну, розробляючи «перспективні» доктрини

інформаційної політики, проводячи круглі столи, залучаючи до вироблення рішень і теоретичних рекомендацій часто комерційно вмотивовані організації та сумнівних зарубіжних експертів.

4. Необхідно зробити серйозні висновки та оперативно відреагувати на ухвалені поспіхом закони щодо реформування інформаційної сфери, що не враховують українські реалії.

Під тиском заангажованого вузького кола «медіаспільноти» та внаслідок сумнівних домовленостей Верховна Рада України ухвалила Закон «Про суспільне телебачення та радіомовлення України», який обеззброює державу в умовах відкритої зовнішньої агресії Росії саме в інформаційній сфері, об'єктивно послабивши інформаційний суверенітет України. Під такими ж гаслами просування до європейського цивілізованого світу ухвалено і відповідний Закон щодо реформування друкованих засобів масової інформації. За доволі короткий період таких модернізаційних перетворень маємо вражаючі негативні результати – вчорашні потужні державні телерадіокомпанії просто зникають з інформаційного поля, на газетно-журнальному ринку витісняється україномовний сегмент.

5. Під фальшивим прикриттям гасла вільного доступу до інформації та облудною фразеологією про міфічну шкідливість пропаганди – в національному інформаційному просторі сформувалися, як домінуючі, небезпечні інформаційні символи.

Програмний продукт більшості потужних приватних телерадіокомпаній утверджує у суспільній свідомості тотальний негативізм, апатію, страх та маргіналізує аудиторію, виводячи громадян за межі активних соціальних процесів. Їхні інформаційні програми будуються за класичними маніпулятивними моделями, які нав'язують стереотипи безперспективності соціального розвитку України. Під час, так званої гібридної війни, ми втрачаємо не лише тимчасово території держави, а й найголовніше – людей, зомбованих російськими теле- і радіоканалами, які впроваджують у свідомість усталені стереотипи чужинських, світоглядних моделей поведінки. Після відповідного косметичного перелицювання, заміни брендів, зміщення акцентів у риторичі – в український інформаційний простір підступно щоденно вживлюється «руській мір». Приватні телевізійні компанії, які свого часу безцеремонно присвоїли собі інформаційно-частотний ресурс, що належить українському народові, ведуть неприховану пропаганду радянсько-російських цінностей через художньо-мистецькі, пізнавальні, розважальні програми.

Привнесення в медійну сферу нефаховості, непродумана кланова кадрова політика державних управлінців в інформаційній сфері призводить до зниження рівня професійності українських медій, конкурентності національного інформаційного продукту, власне до деукраїнізації національного інформаційного простору, що загрожує національній безпеці.

У цьому зв'язку варто запропонувати наступне:

1. Виходячи з означених проблем та статті 17 Конституції України, яка говорить про те, що гарантування інформаційної безпеки є найважливішою функцією держави, звернути увагу Президента України, Верховну Раду України, Кабінету Міністрів України, Раду національної безпеки та оборони України на необхідність вжиття невідкладних заходів із захисту і забезпечення суверенності національного інформаційного простору, інформаційних прав і свобод українських громадян та суспільства в цілому.

2. Розробити національну комплексну програму гуманітарного розвитку, в якій інформаційній сфері відводилася б визначальна роль як засобу формування світоглядних позицій та збереження традиційних моральних імперативів і художньо-естетичних ідеалів. Ці завдання реалізуються не лише шляхом державної фінансової підтримки, а й запровадженням жорстких регуляторних, ліцензійних норм, які стосуються власного національного медіа-продукту.

3. Законодавчо унормувати інформаційно-частотний ресурс як національний набуток поруч з іншими національними стратегічними ресурсами – надрами, землею, водою, повітрям, що мінімалізує його агресивний грабунок та стане запорукою національної безпеки.

4. Змінити порядок денний загальнонаціональної дискусії щодо реформування суспільства, виокремивши зміну існуючих суспільних відносин кланово-постіндустріального характеру на ринково-інформаційні з ідеологією людиноцентризму та європрагматизму, в основі якої ціннісні орієнтири українського світу. Це передбачає кардинальне реформування політичної системи, іншу модель державного устрою, реальне становлення парламентсько-президентської форми правління, формування партій на ідеологічній основі.

5. Запровадити реальний та змістовний діалог між владою та інститутами громадянського суспільства. Якщо і надалі влада залишатиметься глухонімою, зокрема в питаннях формування суспільного мовлення, захисту інформаційного суверенітету, збереженні національної ідентичності, а орієнтуватиметься лише на «лідерів думок» відповідних олігархічних сил – усе закінчиться прогнозовано на користь правильних політичних груп, а не в інтересах українського соціуму.

ОМЕЛЬЧУК Юлія

ПСЕВДОНОВИНИ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ

Соціальні потреби сучасного суспільства зумовили появу нових медійних жанрів, зокрема розважальних. У межах інфотейнменту, особливість якого полягає у використанні різноманітних прийомів привернення уваги реципієнтів, виник новий жанр розважально-публіцистичного спрямування – псевдоновини, або «фейкові» новини. Поширення псевдоновин – недостовірної, неправдивої, підробленої інформації, навмисне поширюваної в медіапросторі, – надзвичайно впливає на новітні медіа, суспільство зокрема. Вплив на адресата пов'язаний із реалізацією комунікативної інтенції адресанта (наміру автора обманути) під час комунікації й імплементується через прагматику тексту.

Складниками прагматики тексту псевдоновини вважаємо такі: власне прагматику тексту фейкових новин, котра відображає ставлення адресанта до об'єкта комунікації, до самого мовленнєвого акту і через нього до адресата; адресанта (автора псевдоновини) й адресата (реципієнта); прагматичну інтенцію фейкової новини; прагматичний зміст; програмований прагматичний ефект.

Перший складник, власне прагматика тексту, включає не лише змістово-сміслову інформацію, а й ставлення адресанта до акту комунікації, що має за мету певний вплив на адресата. Він може мати різний ступінь експліцитності: починаючи з прямого впливу за допомогою мовних та інших засобів (наприклад, засобів оцінки), до опосередкованого, завуальованого впливу (композиційні прийоми, асоціативні засоби).

Іншими складниками прагматики тексту псевдоновини є адресант і адресат, які в тексті матеріально не виражені. Перший з них, автор тексту, реалізує свою мету безпосередньо в тексті. Адресат, у свою чергу, диктує вимоги до жанру повідомлення, відбору лінгвальних і позалінгвальних елементів, які автор ураховує для здійснення ефективного впливу.

Прагматика фейкових новин виявляється також у тому, що вони містять імпліцитну інформацію про автора та сферу комунікації, тобто несуть додатковий смисл, що мається на увазі та витікає зі співвідношення зіставляваних одиниць тексту, але ними вербально не виражений.

Так, наприклад, в уривку псевдоновини «The Tax-Cut Proposal»: *In his first major initiative as president, George W. Bush is lobbying hard for a controversial \$1.6 trillion tax cut. What do you think? – «Is this one of those things that sounds great but only benefits the rich? Or is it one of those genuinely great, fairytale things that never really happens»* [1] словосполучення *genuinely great, fairytale things that never really happens* імпліцитно демонструє обман. Говорячи про можливе запровадження грандіозних податків, анонсоване президентом США Дж. Бушем, автор ставить риторичне питання щодо реальності планів влади і чи

взагалі це може коли-небудь відбутися. Але при цьому комунікатор не називає це відвертою брехнею, а послуговується номінацією *fairytale*, що в цьому контексті набуває навіть більш негативної конотації, ніж лексема *lie*. Тут ідеться не про підтекст загалом, а про імплікацію окремого фрагменту тексту.

Отже, фейкові новини, поширювані через новітні медіа, становлять меншу загрозу, якщо реципієнти аналізують, усвідомлюють, перевіряють, замислюються над вірогідністю новинного повідомлення, замислюються над тим, якою могла бути комунікативно-прагматична інтенція автора, і якого саме перлокутивного ефекту він хотів досягти.

Література

1. The Tax-Cut Proposal. URL: <https://politics.theonion.com/the-tax-cut-proposal-1819559022> (Last accessed: 28.01.2020)

ОНКОВИЧ Ганна

МЕДІАДИДАКТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Медіаосвіта – процес розвитку і саморозвитку особистості з оперттям на медіаджерела й використанням медіапродуктів, котрі вони містять. Приблизно таким є визначення цього поняття у багатьох джерелах. З часом прийшло розуміння, що 1) поняття *медіаосвіта* значно ширше за поняття *журналістика* (масмедіа), 2) медіапродуктом може бути будь-який продукт, який містить у собі певну інформацію, потрібну споживачеві, і, у такий спосіб, цей «продукт» виступає «медіа», тобто – посередником, 3) сама медіаосвіта може бути технологією, 4) медіаосвіта як явище здавна використовувалася з освітньою метою, хоча саме поняття відносно нове, 5) сучасна медіадидактика успішно розвивається за багатьма векторами. Зупинимось на прикладі медіадидактики вищої школи.

Свого часу навчальні заняття з експериментального авторського курсу «Медіаосвіта» на кафедрі видавничої справи та редагування НТУ України «КПІ» спонукали до роздумів і пошуків, адже у вищій школі України не викладалися курси з медіаосвіти, медіапсихології, критичного мислення тощо [1]. Саме завдяки впровадженню цього курсу вперше у вищій школі (не тільки України) з'явилося поняття професійно-орієнтована медіаосвіта, а згодом й інші [4]. Певним етапом у розвитку медіадидактики вищої школи стала колективна монографія «Медіакомпетентність фахівця», яка складалася з дипломних робіт випускників кафедри видавничої справи і редагування НТУ України «КПІ» Юлії Горун, Івони Костюхіної, Віри Кравчук, Наталії Литвин, Катерини Нагорної й свідчила про можливість професійно-орієнтованої медіаосвіти у формуванні фахових якостей майбутнього редактора. Дослідження студентів значно випереджали час [2]. Ініціативу було підхоплено аспірантами Інституту вищої освіти НАПН України, який у той час був провідною установою, де розроблявся новий напрям у сучасній освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми свідчить про прискорений темп впровадження медіаосвітніх технологій у навчальний процес вищої школи. Дисертаційні роботи Р. Бужикова, Ю. Горун, І. Гуріненко, Н. Духаніної, О. Каліцевої, А. Онковича, І. Сахневич, Н. Шубенко, О. Янишин та ін. переконували у можливостях медіаосвітнього підходу до осучаснення навчального процесу. Аспірантські дослідження з актуальних проблем вищої освіти свідчили про активізацію наукових пошуків, виокремлених на той час поняттям «медіадидактика вищої школи» і виданих друком [3].

Медіадидактика – технології використання медіапродуктів з освітньою метою. Наразі аналіз літератури засвідчує, що медіадидактика вищої школи розвивається в багатьох регіонах України, успішно розробляються медіаосвітні технології за різними векторами. Медіаосвітні елементи входять до навчальних програм циклу професійно-орієнтованої підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах. Із появою інтернет-технологій освітній процес почав розвиватися через розроблення новітніх

технологій, які свідчать про розвиток інтернет-дидактики. Наразі ми ведемо мову про новітні технології використання медіазасобів і медіаджерел в освітньому процесі, причому саме медіаосвітні технології, які інтенсивно розвиваються останнім часом, посідають провідне місце в освіті й самоосвіті особистості: вони мають особливий потенціал: викликають цікавість, сприяють взаєморозумінню, розвивають критичне мислення своєї аудиторії, зокрема молодіжної; поважають свободу висловлювання думок.

Наявність власного блогу чи сайту стала професійною необхідністю і ознакою вчителя ХХІ століття, котрий зобов'язаний бути медіа- та інформаційно грамотним. Блогодидактика педагогів – частина освітнього простору учнів та вчителя, котра твориться креативними освітянами-новаторами із залученням різних педагогічних технологій. Завдяки творенню таких блогів, орієнтованих на навчання різних навчальних дисциплін, учитель стає справжнім медійником. Знання педагогом особливості того чи іншого медіа стають ознакою фаховості, адже сучасна освічена людина має володіти медіа-інформаційною грамотністю, що спонукало нас розглядати саму медіаосвіту як педагогічну технологію, яка сприяє саморозвиткові. Предметна блогодидактика педагогів досить різноманітна і добре представлена в інформаційному просторі (приклади – на фейсбук-сторінці «Педагогічна блогодидактика». Сторінки педагогів – додаткове джерело новітньої й актуальної фахової інформації. Вище ми згадали дослідження, де представлено різні медіаосвітні технології використання медіапродуктів у навчальному процесі вищої школи. Проте медіаосвіта як педагогічна технологія може успішно застосовуватися в освітньому процесі. Адже саме завдяки їй, в контексті «журналістика для всіх», студенти мають можливість долучитися до найрізноманітніших медіаджерел, завдяки медіапродуктам, закладених в них, – збагачувати себе потрібними знаннями. Ці медіаджерела стають для них актуальними навчальними посібниками з дисциплін фаху, який вони опановують у вищій школі, привчають послуговуватися медіаджерелами у професійному розвитку впродовж життя. І чим раніше студенти це усвідомлять, тим кращим буде освітній результат і успіхи у післявишівській самостійній професійній творчості. У такий спосіб професорсько-викладацький склад навчальних закладів України приєднується до розвитку професійно-орієнтованої медіаосвіти, сприяє розвитку медіадидактики вищої школи.

Предметні методики медіаосвіти, застосовані сьогодні у вищій школі України, засвідчують перспективність і доцільність розроблення різних медіаосвітніх технологій для вивчення фахових дисциплін, оскільки їх наявність і розмаїття сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців. Віртуальні медіаосвітні джерела приваблюють і тих, хто навчає, і тих, хто навчається, і тих, хто працює, оскільки сприяють розвитку особистості, професійних знань і умінь.

Поняття медіадидактика стає парасольковим, розвивається за вертикальним вектором (медіадидактика дошкільна, початкової, старшої, вищої школи, післядипломної й позашкільної освіти) й по горизонталі. У горизонтальному векторі нині вона має напрацювання з технологій використання в освітньому процесі Вікіпедії (вікідидактика), блогів (блогодидактика - інженерна, педагогічна, медична, науково-педагогічна та ін.), стінописів (муралодидактика), міського простору (медіадидактика вуличного мистецтва), новітні форми бібліотечної роботи (книгоспалах-дидактика) тощо. Ми розглядаємо термін медіадидактика як сукупність технологій використання засобів медіа з освітньою метою. Це дає нам право говорити про медіадидактику вищої школи як нове і перспективне педагогічне явище, де розвиваються медіаосвітні технології і де сама медіаосвіта виступає освітньою технологією.

Література

1. Онкович Г. В. Медіаосвіта. Загальний курс: експериментальна програма базового навчального курсу для студентів вищих навч. закл. К.: ІВО НАПН України, 2010. 40 с.
2. Балабанова К., Гуріненко І., Духаніна Н., Онкович Г. та ін. Медіадидактика вищої школи: програми спецкурсів. К.: Логос, 2013. 196 с.

3. Медіакомпетентність фахівця: кол. монографія / Г. В. Онкович, Ю. М. Горун, В. О. Кравчук, Н. О. Литвин та ін.; за наук. ред. Г. В. Онкович. К.: Логос, 2013. 286 с.

4. Онкович Г. В. Новітні терміни медіаосвіти та медіадидактики. Лінгвістика. Лінгвокультурологія. Кроскультурна і міжкультурна комунікація: проблеми, питання, рішення. Дніпро: Вид-во ДНУ ім. Олеса Гончара, 2018. № 12. Ч. 2. С. 277–291.

СЕМАШКО Тетяна
МИХАЙЛЮК Катерина

СТАН УКРАЇНСЬКОГО ОНЛАЙН МЕДІАПРОСТОРУ

Сьогоднішній медіапростір України сильно забруднений. Пропоноване дослідження – це спроба аналізу головних помилок в медіа, котрі може побачити кожен. Зробити це хочемо на прикладі онлайн ЗМІ.

Останні роки до медіа належить інтернет. Оперативність, яку виявляють інтернет-медіа, без сумніву, є плюсом. Але також в інтернеті є один великий мінус. Цим мінусом є недостовірність представленої там інформації. Так, на сьогоднішній день інтернет є найбільш популярним засобом для того, щоб дізнаватися інформацію у молоді. Саме тому нове покоління може бути сильно дезінформованим. Інтернет ЗМІ більше всього маніпулюють свідомістю своєї аудиторії. Популярними видами маніпуляції є джинса, фейки, чернуха і пропаганда. Зробимо спробу аналізу останніх.

Джинса – це прихована реклама. За словами Кондратової В., «кількість джинси залежить від подій, які відбуваються в країні» [1]. Але, зазвичай, джинсою найбільше користуються представники бізнесу. Для медіа розповсюдження джинси є можливістю заробітку. Однак чим більше її присутньо в тексті, тим менше аудиторія довіряє виданню. Тому медіа більше втрачає, ніж отримує.

Фейки – це повністю неправдива інформація, яка є найбільшим гріхом для кожного медіа. Фейк є одним із найголовніших інструментів інформаційної війни, оскільки є повною брехнею, яку дуже важко відрізнити від правди. Складність відрізнити фейк від правди полягає в тому, що здебільшого фейкові новини посилаються на авторитетні ЗМІ та перекручують інформацію подану в них.

Пропаганда – це цілеспрямоване поширення ідей серед людей. Вона не завжди є негативною. У будь-якому разі журналістика стикається з пропагандою. Саме тому важливим є те, чи усвідомлює сам журналіст, що він став пропагандистом, та яку ідею він пропагує. Негативна пропаганда полягає в однобічності висунутих думок та змішуванні оцінок і фактів, поширенні думок одного джерела від імені іншого.

Так звана «чернуха» заповнила ЗМІ. Сьогодні ми бачимо багато шокуючих у неприємному сенсі заголовків. На жаль, медіапростір заповнили негативні новини. Людям завжди будуть цікаві секс, скандал і смерть. Однак величезна кількість новин про смерть заповнила видання. Переобтяження новин «чернухою» призводить до відмови людей переглядати їх. Саме тому редакції повинні уважно ставитися до того, скільки «чернухи» вони подають у своїх новинах.

Отож, онлайн медіапростір зазнає значного забруднення. Саме воно призводить до відмови молоді сприймати новини та дізнаватися нову інформацію з них. Велика кількість маніпуляцій, що використовують ЗМІ заради заробітку, лише погіршують ситуацію. Якщо зменшити відсоток забруднення новинного потоку, аудиторія буде більш прихильною до ЗМІ. Це призведе до покращення стану інформованості українського суспільства та більшої незалежності українських ЗМІ.

Література

1. Кондратова В. Фейки, чернуха, зливні бачки: хто і як маніпулює в інтернеті. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.liga.net/politics/articles/feyki-chernuha-slivnye-bachki-kto-i-kak-manipuliruet-v-internete-mediagigiena>

2. Мудра І. Поняття фейк та його види у ЗМІ. Теле- та радіожурналістика, 2016. Випуск 15. С. 184–188.

3. Панич О. Журналістика і пропаганда. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://detector.media/community/article/136078/2018-03-28-zhurnalistika-i-propaganda/>

*СОПІВНИК Руслан
КИРИЧЕВСЬКА Людмила*

ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В ДУХОВНОЗБАГАЧЕНОМУ ПРОСТОРІ МЕДІАОСВІТИ

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і big data, смартфони та інтернет «розумних речей», штучні інтелекти та інші гаджети. На взаємодію з різноманітними медіа (книги, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає все вагоміша частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь.

Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти. До цього додаються недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологій та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів. Загострення потреби в інтенсифікації розвитку медіаосвіти зумовлено необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній зарубіжній пропаганді.

У цих умовах медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності. Медіаосвіта має стати одним з головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини. Медіаосвіта – не тільки шлях до ефективності діяльності людини в системі трудових відносин, але спосіб залишатися самим собою, цілісною особистістю, здатною до самовираження і людяності. Не втрачають значення і традиційні завдання медіаосвіти, які полягають у запобіганні вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, втечі від реальності, у профілактиці поширення медіазалежностей.

Метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо). Головними завданнями медіаосвіти є формування: медіаімунітету; рефлексії і критичного мислення; здатності до медіаторчості, спеціалізованих аспектів медіакультури. Основними принципами медіаосвіти визначено: особистісний підхід; перманентне оновлення змісту; орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; пошанування національних традицій; пріоритет морально-етичних цінностей громадянська спрямованість; естетична наснаженість; продуктивна мотивація. Формами (здійснення її в усіх складових системи безперервної освіти в Україні) медіаосвіти є дошкільна, шкільна, позашкільна, медіаосвіта у вищій школі, батьківська, дорослих, засобами медіа.

Медіаосвіта – це необхідність часу. Вислів «Все, що ми дізнаємося про світ – ми дізнаємося з медіа» – правдивий. Саме медіа формують нашу картину світу, його сприйняття та моделі поведінки. Надзвичайно важливо розрізняти фейки, маніпуляції,

шукати першоджерела та критично мислити, тому медіаосвіта є, на мою думку, є життєво необхідною.

Людина повинна навчатися впродовж усього життя. Створення цілісної системи шкільної медіаосвіти закладає основу, яку наші учні зможуть продовжити й після випуску. Розпочинати ж її викладання потрібно для дітей із дошкільного віку. А шкільну медіа-освіту координувати з позашкільною, медіа-освітою в професійній і вищій школі, навчанням доросли.

Згідно з концепцією і програмою, найбільша група учнів, що вивчають курс медіаосвіти (МО), навчається в 10 класах. До роботи гуртків і факультативів із МО долучаються школярі з інших класів. Найцікавіший досвід – це розповсюдження МО на всі шкільні класи, як правило, шляхом інтеграції в різні предмети, через часткове залучення до медіа-освіти старших школярів, які навчають молодших школярів.

Під час занять учителі акцентують увагу на розвитку критичного та креативного мислення учнів в інформаційному просторі. Інтернет-безпека поки що відходить на другий план.

Користь від медіаосвіти пов'язується у свідомості школярів із метою її отримання, тобто формуванням певних уявлень, знань і навичок, загальним розвитком й рівнем ерудованості. У той же час спостерігається відмінність розумінні користі від отриманого знання між тими, хто вивчає медіа на шкільних уроках, і тими, хто опановує медіаосвіту в гуртках.

Учні, що вивчають медіа у школі, роблять акцент на критичному мисленні та усвідомленні, що інформацією можуть маніпулювати.

Отже, медіаосвіта спрямована навчити усвідомлювати, аналізувати, критично осмислювати інформацію; визначати походження джерел інформації та медіатекстів; правильно інтерпретувати медіатексти. Кінцевим результатом медіаосвіти є високий рівень медіаграмотності або медіакомпетентності, що полягає в сукупності мотивів, знань, умінь, можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створенню та передачі медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві. Медіаграмотність (критичне бачення», «візуальна грамотність», «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» є результатом медіаосвіти, вивчення медіа, здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіапродукцію (медіатексти).

*ТРИМА Катерина,
ХВІСТ Вікторія*

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Конфлікт на Донбасі більшість західних експертів та ЗМІ охарактеризували як «українську кризу». Але також експерт використовує термін «гібридна війна» для опису події в Україні у 2013-2018 роках. На нашу думку, цей термін «гібридна війна» краще використовувати для розуміння причин та характеру дій, які Росія здійснює проти України. «Гібридна війна» – це військова стратегія, яка поєднує звичайну війну, кібер-війну та малу війну. Однією з основних форм ведення «гібридної війни» є інформаційна діяльність, психологічні дії та кібератаки, спрямовані як на структурні компоненти технічного стану, так і на його громадян [2].

За словами заступника генерального секретаря НАТО А. Вершбоу, «гібридна війна» поєднує військову загрозу, ховальну інтервенцію, приховані поставки зброї та систем озброєння, економічний шантаж, дипломатичне лицемірство та маніпуляції всередині засобів масової інформації з використанням прямої дезінформації "[6].

Враховуючи значну роль інформаційних засобів та пропагандистської складової цієї війни, важливою практичною проблемою є розкриття відповідних методів пропаганди та

контрпропаганди, які використовуються всіма сторонами конфлікту для формування сприятливої для них громадської думки. Особливу роль тут відіграє апеляція до «національної ідентичності» або «ідентичності» в цілому.

Р. Ешмор, К. До і Т. Маклафлін-Волпе загалом визначають соціальну ідентичність як сукупність категоріальних приналежностей, тобто низки характеристик, властивих людині, які також (або маються на увазі) поділяються групою людей [1].

За словами Л. Нагорної, соціальна ідентичність має форму найбільш значущих політичних, культурних, релігійних та інших орієнтацій, за допомогою яких визначається мережа людських зв'язків з групами, установами, ідеями тощо. Отже, термін «ідентичність» охоплює складний набір значень, очікувань, уявлень, політичних уподобань, зобов'язань до певної системи цінностей [3].

Такі види ідентичності, як національна, етнічна, мовна, релігійна, походять із подібних культурних критеріїв класифікації; вони часто перетинаються і підсилюють один одного. Поодинокі або разом вони можуть мобілізувати та підтримувати сильну спільноту [5].

Явище національної ідентичності може виступати і як інструмент, і як об'єкт агітаційного впливу. Інструментальна функція національної ідентичності в інформаційній війні полягає в тому, що пропаганда, свідомо концентруючи та актуалізуючи «мову, культуру, історію, ціннісні проблеми, сприяє ступеню конфлікту між соціальними спільнотами (приблизно регіональна громада Донбасу, Крим, яка протистоїть їх сепаратизм, протилежний решті України) [4].

Створення «штучних» нових соціокультурних цінностей та пріоритетів призводить до сприйняття та акцентуації нової ідентичності (формування громадянської «українізації» та національного громадянського патріотизму серед представників різних етнічних груп в Україні та як суперечка – заперечення українського особистість, яку тримають сепаратистські настроєні жителі Донбасу). Щоб замаскувати роль РФ у конфлікті, російська пропаганда намагалася терміново вирішити проблеми мови, культури, історії в регіоні, щоб зробити можливим розпочати збройну сутичку на цьому тлі.

Література

1. Ashmore R. D., Deaux K., McLaughlin-Volpe T. An Organizing Framework for Collective Identity: Articulation and Significance of Multidimensionality Psychological Bulletin. Copyright 2004 by the American Psychological Association, 2004. Vol. 130, No. 1. P. 80–114.
2. ESDP and NATO: better cooperation in view of the new security challenges. Speech by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the Interparliamentary Conference on CFSP/CSDP, Riga, Latvia, 5 March 2015 http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_117919.htm?selectedLocale=en (accessed March 2015, 5).
3. Nagorna L. Regional identities: Ukrainian context, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyev, 2008. P. 34.
4. Pakhomenko S., Tryma K. Identity and propaganda in Russian-Ukrainian hybrid warfare. Sojateadlane (Estonian Journal of Military Studies). 2016. V. 2, P. 42–53.
5. Panchuk M. To the question of identification of Ukrainian citizens. Scientific notes of F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2013. № 5 (67). P. 14.

**ХРИСТЮК Світлана,
ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Людмила**

ЗНАЧЕННЯ СЕМІОТИЧНОГО НАПРЯМУ В ТЕОРІЇ КОМУНІКАЦІЇ

Всезагальний інтерес до мовної комунікації, як до важливої індивідуальної, національної, інтернаціональної мовної компоненти людської культури, на початку

двадцять першого століття активно прогресує в світлі глобалізації комунікативних процесів та діджиталізації суспільства, завдяки яким обсяг людських знань кожного року збільшується, щонайменше, вдвічі, стимулюючи лінгвістичні дослідження феномену комунікації, що походить від латинського *commūnicātio* («повідомлення, передача»), пов'язаного з дієсловом *commūnīco* («роблю спільним; повідомляю; з'єдную»), що є похідним від *commūnis* («спільний»). Коли говорять про комунікацію у вузькому сенсі слова, то перш за все мають на увазі той факт, що в ході взаємодії люди обмінюються між собою різними думками щодо того чи іншого питання, уявленнями про майбутню подію, ідеями, інтересами, настроями, почуттями, тощо. Саме на комунікацію кожна людина витрачає близько 70% свого часу.

Різні аспекти теорії мовної комунікації як науки та навчальної дисципліни досліджено в працях вітчизняних (Ф. Бацевич, А. Ішмуратов, Т. Космеда, Г. Онуфрієнко, В. Парашук, Г. Почепцов, О. Семенюк, О. Яшенкова та ін.) і зарубіжних (Е. Берн, Т. Ван-Дейк, А. Вежицька, Г. Грайс, Д. Гудков, О. Залевська, В. Карасик, М. Макаров, П. Сопер, Т. Ушакова та ін.) лінгвістів. Семіотичні дослідження розвиваються досить активно та різновекторно: з позицій семіотики вивчають не лише власне мову, літературу, художні й описові тексти (у працях І. Іванової, В. Козакової, Ю. Левіна, Г. Мартиненка, Ю. Полікарпової, О. Портнова, А. Соломоніка, С. Чебанова та інших), а й мистецтво та культуру загалом (дослідження В. Іванова, Ю. Коротченка, С. Урманова, Б. Успенського, Ю. Лотмана та ін.).

Найтісніше семіотика пов'язана з такими науками, як лінгвістика, математика, етологія, релігієзнавство, мистецтвознавство, зоопсихологія, інформатика, антропологія, картографія, тощо. Нині семіотичні дослідження охоплюють такі галузі, як: біосеміотика, екосеміотика, лінгвосеміотика, медіасеміотика, кіносеміотика, семіотика політики, моралі, релігії, культури, концептів, реклами, тексту, фотографії, архітектури, права, семіотична логіка, а також загальна, соціальна, когнітивна, візуальна, музична семіотика, тощо.

Семіотика, яка традиційно визначається як галузь міждисциплінарних досліджень, що вивчає знаки і знакові системи як засоби зберігання, передавання й перероблення інформації у світі, природі, людському мисленні та суспільстві, сформувалася лише у XX столітті, засновниками якої є Чарльз Сандерс Пірс, Чарльз Уільям Морріс, Фердинанд де Соссюр, Луї Ельмслев, Ернст Кассіерер, Роман Якобсон, Карл Бюлер, Якоб фон Юкскюлл, Томас Себеок, Роланд Барт, Умберто Еко, Юрій Степанов, Андрій Білецький. Семіотика досліджує знаки і мову як знакову систему в трьох аспектах – семантичному (значення, інтерпретація, аналіз відношень між знаками та позначеними об'єктами, між словами та поняттями, простими та складними знаками), синтаксичному (засоби творення, перетворення та зв'язок між ними, поєднання й розміщення мовних знаків у певній знаковій системі), прагматичному (емоційно-психічні, естетичні, економічні та інші практичні відношення носія мови до самої мови, використання знаків і мови як знакової системи в конкретних практичних ситуаціях).

У семіотичній теорії комунікації розглядаються два боки втілення знаку: зовнішня оболонка знаку (буква, візуальний образ, картина, будівля, жест, подія, піктограма і т.п.); значення (наповнення, оцінка, експресивність). Семантичне значення мовного знаку є сталим і незмінним у різних контекстах тоді як прагматичне значення є відносним: воно залежить від знань, вірувань, бажань, намірів конкретної людини, а також від позамовного контексту: місця, часу, фізичних, культурних, історичних обставин промовляння якогось мовного вислову.

Сучасна семіотика як одне з основних положень висуває тезу про принципову невмотивованість знаку. Це значить, що між звучанням і значенням все-таки не виявлено, або не існує принципового зв'язку. Принцип невмотивованості знаку є першим фундаментальним законом семіотики та теорії комунікації.

Підсумовуючи, необхідно констатувати, що, власне, сама семіотика та семіотичний напрям в теорії комунікації є надзвичайно важливими, продуктивними, оскільки є

інструментами та феноменами повсякденного спілкування, допомагають нам доторкнутися до прекрасного, таємниць культури, пройшли багатовікову історію розвитку від античності до сьогодення та функціонують відповідно до законів синтаксису, семантики та прагматики.

ЧЕКАЛЮК Вероніка

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: РОЛЬ МЕДІАФАХІВЦІВ У ІМІДЖУВАННІ

Вивчаючи історію становлення інформаційного простору України в період з 1991 по 2020 рр., спостерігаємо еволюцію медіасередовища, відповідно до запитів часу. Разом з іншими гуманітарними, соціальними науками іміджологія набуває популярності серед практиків і науковців-сучасників, тому з'являється дедалі більше напрямків її розвитку та тлумачень. Звертаємося до класичних іноваційних наукових розвідок, доробку науковців політиків і дипломатів Х. Клінтон, В. Горбуліна, Г. Удовенко, Б. Тарасюка та ін., котрі виходили з різних уявлень про сутність іміджу, масову комунікацію, літературу і публіцистику, процеси сприйняття інформації та закономірності формування громадської думки. Специфіка дослідження полягає у недостатній розробленості у пострадянських, зокрема українських соціально-гуманітарних працях, феномена іміджетворення з використанням інструментів медіа та літератури. Сучасне суспільство вже нині завдяки всеохопному Інтернету отримує будь-яку інформацію з будь-якої точки світу практично миттєво, тому адаптація в світі комунікацій – необхідна умова повноцінного життя особистості. На часі якісні навчальні програми і індивідуальне заохочення, так звана система освіти мерітократичного зразка, суспільних відносин формату, коли люди постійно створюють умови для кращого життя, а перевага надається здебільшого особистим досягненням і здібностям певної людини. Сучасна журналістика та література, кіно – це ефективний інструмент для творення іміджу держави. Література, освітні програми, медіаоргани формують і програмують імідж держави в умовах всепоглинаючого Інтернету.

Соціальні мережі разом із медіа та літературою є ефективними інструментами для іміджетворення. Оснащені смартфонами й гаджетами громадяни є цільовою аудиторією для поширення інформації. Основний недолік соціальних мереж – це незахищеність інформації, у процесі поширення її можуть змінити смислово до непізнаваності а також не завжди зручно читати літературні твори, аудиторія надає перевагу лаконічній формі подачі інформації, а література переформатовувалася у цифровий формат: аудіо книги, тощо. В умовах диджиталізації висока конкуренція у літературі, – «виживають» класики та рейтингові автори. Для підсилення рейтингу держави у ЗМІ пропонуємо звертати увагу журналістів та фахівців іміджування на ті фактори, що впливають на позитивне позиціонування України у світі, підвищення рівня патріотизму громадян, зокрема на літературний доробок українських класиків, серед яких Максим Рильський.

ШУШКІВСЬКА Антоніна

КРИТЕРІЙ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗМІ В УКРАЇНІ

Засоби масової інформації – невід'ємний складник життя суспільства у ХХІ столітті. Зростаюча популярність соціальних мереж, домінування аудіовізуального контенту внесли корективи у розвиток засобів масової інформації.

«Інформаційне перенавантаження» – конкретний термін, що описує надлишок інформації, фактів та новин. За останні 5–7 років спостерігається «наступ» онлайн-медіа. За цей період все менше стали дивитися телебачення, читати пресу, надаючи перевагу Інтернету. Конкурентоспроможність – одна з головних умов існування на медіаринку.

Одним із найголовніших критеріїв успішності засобів масової інформації є наявність якісних людських ресурсів. Саме людина є головною суспільною цінністю та важливим капіталом будь-якої організації. У своїй книзі «Homo Deus. Коротка історія майбутнього»

Юваль Ной Харарі розмірковує, що саме людський розум та інтелект будуть головним продуктом ХХІ ст.

Не менш важливою умовою є впровадження новинної різноманітності – принципової ознаки демократичної журналістики. Після аналізу лідуючих тем у виданнях, було виявлено більшість негативних новин. Домінування заголовків з ключовими словами *смерть, катастрофа, конфлікти*. Презентуючи позитивні новини, робиться акцент на дружні візити на міжнародному рівні, досягнення у спорті. Варто зауважити, що позитивні новини (за частотою вживання слів із позитивним значенням) вживаються вдвічі рідше, а первісно позитивні поняття часто використовуються в негативному контексті [1].

Популярність, реклама та довіра – три кити, на яких стоїть медіаринок. Щоправда останній пункт переживає кризу. Згідно результатів соціологічного опитування USAID Internews «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2019 році», презентованих в Укрінформ, довіра українців до всіх традиційних медіа знизилася на 11% порівняно з 2018 роком [2].

Вагомим завданням є перманентна націленість на якісний контент. Варто підкреслити, що продукт повинен бути якіснішим, цікавішим, краще оформленим та поданим, ніж продукт конкурентів. Коли йдеться про якість матеріалів, мається на увазі дотримання етичних та журналістських стандартів: оперативність, достовірність, об'єктивність інформації.

Пріоритетним завданням сьогодні є пошук нових засобів донесення інформації до аудиторії, до прикладу через соціальні мережі Facebook, Instagram, що пов'язано з їх прогресуючою популярністю. Декілька років тому The New York Times в своєму Innovation Report констатував, що показники трафіку на головній сторінці зменшуються щорічно, місяць за місяцем, хоча це не впливає на загальний трафік на сайті. Це пояснюється тим, що ще 15–20 років тому, користувачі знаходили інтернет-видання за допомогою рейтингів та каталогів, а зараз значну роль для цифрових медіа відіграють соціальні мережі та маркетинг.

Опрацювавши отримані відомості та власні дослідження, ми дійшли висновку, що на вітчизняному інформаційному полі, в час, коли медіа щодня продукують сотні годин відео– та текстового контенту, ЗМІ повинні залишатися конкурентноспроможними, беручи до уваги наведені вище критерії та умови для успішного функціонування.

Література

1. Сірінюк-Долгарьова К. Г. Глобальний новинний дискурс: тенденції функціонування англomовних інтернет-медіа: монографія. Київ; ЦВП, Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 183 с.

2. Мультимедійна платформа іномовлення України. Електронний ресурс. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803560-dovira-ukrainsiv-do-zmi-za-rik-znizilasa-na-11.html>

ТВОРЧИСТЬ М. РИЛЬСЬКОГО КРИЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

SCHYNKARUK Natalia

DIE WERTE DES MENSCHENSEINS IN DER POESIE VON MAXYM RYLSKYJ

Es ist die Notwendigkeit unserer Zeit, die besondere Aufmerksamkeit und die Umdeutung der Natur im öffentlichen Leben und Literatur zu schenken.

Das gewählte Thema ist im Hinblick auf die heutigen Probleme aktuell, weil unter den Bedingungen der Globalisierung in den Beziehungen zwischen dem Menschen und der Natur negative Tendenzen zu beobachten sind, und nämlich die Erschöpfung der natürlichen Ressourcen und die zunehmende technische Belastung der Natur; demografischer Ausbruch; die Verbreitung von Massenvernichtungswaffen und dergleichen.

Maxym Rylskis poetisches Werk beeindruckt mit der Vielzahl von Themen, Stimmungen, Motiven. Es ist voller Klarheit, Transparenz, aufrichtiger Menschlichkeit, des Gefühls der Untrennbarkeit des Menschen von der Natur.

In seiner Poesie wird der Intellekt mit den Emotionen verbunden, die Melodik unterstreicht die emotionale Seite der Gedichte, macht die Gedanken des Dichters prägnanter und die Gefühle lebendiger.

Die Werte des Menschenseins sind am vollsten in seinen Gedichten über die Natur geprägt. Maxym Rylskyj war von der Natur in ihrer ganzen Vielfalt schon in der Kindheit und Jugend bewundert: «Die Frühlingsveilchen sprießen unter dem gelben und purpurrotem Laub des letzten Jahres hervor; anstrengendes Leben von Vogel, Fisch, Tier; mysteriöses Eintauchen ins Wasser des weißen Schwimmers ; der Pfiff der Entenflügel».

Der Dichter wuchs in einer malerischen Gegend im Dorf Romaniwka in Skwyrstschyna (heute Bezirk Popilnia Gebiet Shytomyr) auf, wo unvergleichende Schönheit der ukrainischen Natur aufbewahrt wurde. M. Rylskyj erhielt Eindrücke von ihr auf das ganze Leben und widerspiegelte sie in seinen Gedichten. Sowohl die Natur der Heimatorte, als auch das Leben der Eindörfer mit Liedern, Lebensweise und Bräuchen widerspiegelten sich im Schaffen des Dichters.

Die Naturwelt stellt sich schon in den ersten Gedichten von Rylskyj dar, besonders in den, die die Poesiesammlung «Auf weißen Inseln» gebildet haben (1910). Ihr lyrischer Held beobachtet das irdische Leben von den weißen Wolkeninseln aus.

Der Dichter schafft personalisiertes Bild des Sommers, in dem er ein Mädchen in grünen Kleidern mit Tau-Perlen im Zopf zeichnet. Die Natur der Heimat ist das Hauptbild der lyrischen Poesien der Sammlung «Unter den Herbststernen» (1918) und der Idylle «Am Waldrande» (1918), in welchen Maxym Rylskyj die Aufrichtigkeit in Liebeserklärung eines Menschen der Heimatnatur schildert.

Die Miniatur «Das Feld wird schwarz» beeindruckt die Leser durch das Gefühl der Zusammengehörigkeit des Helden dem Heimatland. In der Miniatur bezaubert die Klarheit der Gestalten, regt bis Schmerzen in der Brust die Emotionalität auf, die sie ausdrücken. Im Gedicht wird perfekt der Durst nach dem einfachen menschlichen Glück verkörpert.

Landschaftsbilder von Maxym Rylskyj vermitteln das innere Wesen der menschlichen Beziehungen zur Natur, daher geht ihr tiefer unausgesprochener Sinn aus. Darin überzeugt die Poesie «Äpfel sind reif, Äpfel sind rot», obwohl es geht auf den ersten Blick um die Gefühle des Jungen und sein Geständnis dem Mädchen, dass ihr Treffen, vielleicht, das letzte ist. Der Zustand des intimen Gefühls des Helden wird kurz, prägnant aber deutlich mit dem Leben der Natur verglichen.

Die Gestalt der reifen, roten Äpfel betont assoziativ auch die Entwicklung des Gefühls (die Liebe wurde bereits auch unter warmen Strahlen reif), die hatten die freudigen Lippen gepflückt.

Die Spannung in den Beziehungen zwischen den beiden Menschen erreicht einen Höhepunkt: „ Und jetzt zittert und spielt im Herzen etwas, wie zittert unter der Sonne ein Zweig aus Gold“. Der Vers endet aufrichtig und berührend, darin liegt seine helle Trauer: «Nur jener kann den Abschied nehmen, der lieben konnte».

Der Held der Idylle «Am Waldrand» fasst begeistert das Reichtum und die Schönheit der Natur auf, er jagt und fischt und arbeitet gern im Garten. Obwohl der Held in einer Waldhütte lebt, ist er nicht von der Welt und der Kultur getrennt. In der Hütte gibt es eine schöne Büchersammlung mit den Werken der Klassiker, was die moralische und seelische Heilung eines Menschen fördert, den die schrecklichen Katastrophen der Epoche ermüdeten.

Maxym Rylskyj trug die Liebe zu seiner Heimat durch das ganze Leben. Am Ende 50-er und Anfang 60-er Jahren schuf der Dichter und veröffentlichte mehrere Gedichtssammlungen, in

denen das Thema eines Menschen und Natur fortgesetzt und weiter entwickelt wurde. Das sind vor allem die Sammlungen «Rosen und Trauben» (1957), «Die weiten Horizonte», «Der Herbst in Holossijewo» (1959), «Im Schatten der Lärche», «Die Feuer» (1961), «Winternotizen» (1964).

Gerade die letzte zu Lebzeiten Rylskyjs erfolgte Sammlung «Winternotizen» beginnt mit dem Gedicht «Wie man nicht liebt...», das Heimatnatur besingt die Winter sind schneeblau in meiner Ukraine; der alte Garten liegt in flaumigen Raureif; der vielstimmige Frühling; duftende Honigblütenstände; der Ruf eines Vogels über der dunklen Wolke.

Im anderen Gedicht («Das Gespräch mit dem Freund») wendet sich der Dichter an die Natur wie zu lebendigem Wesen, wie zum nächsten Freund, welchen er gut kennt und tief ehrt.

Die Hör – und Augengestalten in der Poesie zeugen von dem Verständnis des Autors für jeden Klang und jedes Holz im Wald. So fein kann die Schönheit der Natur ein Mensch mit sehr edlen Seele fühlen und über die Aufbewahrung jener Schönheit und über die Mehrung des Naturreichtums nur der echte Patriot kümmern.

Maxym Rylskyj war ein großer Kenner und der Naturfreund, deshalb respektierte er die Menschen, die die Freude an kreativer Arbeit in Natur empfanden. Der Dichter widmete mehrere poetischen Verse Förstern, Gärtnern, Naturschützern und Naturfreunden, ihre edle Arbeit preisend: «Wer pflanzt einen Baum, ist gesegnet!»

Die sorgfältige Beobachtung des Künstlers der Naturschönheit ist die Grundlage der künstlerischen Verallgemeinerungen in seiner Dichtung, sowie die Kunst des Dichters.

Die Feldschönen Kornblumen gebären im einzelnen beim Dichter nicht einfache Nachdenken über Schönheit («Der Brief an Kornblume»), und Vergleich der bescheidenen Heckenrose mit der stolzen Rose gebärt den Gedanken über Blutsverwandschaft der Volkswurzel mit der beruflichen Kunstblüte («Heckenrose») u. a. Das Verhalten zum Menschen und Natur ist der Urgrund der Weltanschauung, aus welcher die Gefühle des Patriotismus, ehrerbietiges Verhalten zur Muttersprache, zum Volk und seiner Kultur wachsen. Natürlich sind auch diese Werte in Poesie von Rylskyj verkörpert.

Das Problem des Erlernens des Naturphänomens in der Dichtung von Maxym Rylskyj ist aktuell, weil es Hauptplatz in seiner Poesie im Aspekt ihrer Verbundenheit mit Mentalität, Bräuchen und Traditionen des ukrainischen Volkes belegt.

Die Bildung der neuen Art der Beziehungen zwischen den Menschen und Natur ist erstrangige Aufgabe der gegenwärtigen Zivilisation, deren Grundlage das Verständnis der Natur als höchstes Wert sein muss, was die Formung der lebenswichtigen Orientierung des Menschen fördern wird und nämlich dem verantwortlichen und humanistischen Verhalten wie an Natur als auch an den Menschen.

БАБАК Дар'я

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ ЯК ТЕОРЕТИК ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СПРАВИ

«... переклад з однієї мови на іншу є не тільки
способом збагачення духовного досвіду читачів,
а й способом збагачення мови,
на яку той чи інший твір перекладається»

М. Рильський

Максим Тадейович Рильський відомий не тільки як поет, мовознавець, учений, громадський діяч, а також як теоретик перекладацької справи. І саме діяльність його як інтерпретатора інонаціональної поезії давала Рильському цінний матеріал для спостережень, аналізу, практичних порад, а також глибоких теоретичних роздумів з приводу проблем перекладацької роботи.

Перекладацьку діяльність він почав близько 1920-х років, де вперше опублікував свої переклади у збірці «Гомін і відгомін». Крім авторських віршів, у зібранні були переклади всесвітньо відомих творів Анрі де Реньє, Валерія Брюсова, Стефана Маларме, Ван-Лерберга, Моріса Метерлінка, Адама Міцкевича, Поля Верлена та Афанасія Фета. Разом із тим йому належить понад 50 книг перекладених творів, а саме «Слово о полку Ігоревім», багато робіт із слов'янських та західноєвропейських літератур, роман «Євгеній Онегін» Олександра Пушкіна та епопея Адама Міцкевича «Пан Тадеуш», яка й досі вважається одним із найкращих перекладів у світовій літературі. Максим Тадейович працював над перекладом «Пан Тадеуш» понад 40 років, він ґрунтовно переробив близько тисячі віршових рядків, намагаючись досягти якнайбільшої відповідності між оригіналом і перекладом. За що і отримав премію польського ПЕН-клубу, а пізніше Державну премію СРСР.

Величезним є внесок М. Рильського і як перекладача світової оперної класики та шедеврів хорової і камерної вокальної музики. Адже майже всі опери, що виконувалися в оперних театрах України в 1930-х і повоєнних роках, були перекладені Рильським. Це такі твори, як «Травіата», «Кармен», «Корневільські дзвони», «Севільський цирульник», «Іоланта» «Мазепа», «Царева наречена», «Руслан і Людмила», «Іван Сусанін» та багато інших. Привертають увагу й художньо переконливі переклади українською мовою віршів Олександра Пушкіна, на які написані хори Б. Лятошинського «Весна», «Зима», «В полі чистому іскриться», романси В. Косенка «Вечірня пісня», «Я пережив свої бажання», а також романси Ю. Мейтуса, Ф. Надененка, В. Борисова, П. Глушкова та ін.

Особливу увагу Рильський приділяв перекладам творів французьких письменників. Це віршований трактат Ніколя Буало «Мистецтво поетичне», який належить до найвидатніших пам'яток світової естетичної думки, сатирична пародійна поема Вольтера «Орлеанська діва», драма «Ернані» Віктора Гюго, героїчна комедія «Сірано де Бержерак» Едмона Ростана, трагікомедія «Сід» П'єра Корнеля. Особливе місце в перекладацькій діяльності М. Рильського належить перекладам творів видатного майстра французького реалізму Гі де Мопассана, тому що саме під час перекладу його творів Максим Тадейович продемонстрував такі риси: вміння знайти єдине слово в рідній мові для передачі іноземного слова, що точно передає дух і значення оригіналу; переміщення окремих компонентів тексту задля досягнення у кожному конкретному випадку гарного звучання фрази і природного, легкого сприйняття її читачем; заміна ідіоматичних зворотів першотвору такими ж зворотами, притаманними рідній мові; збереження стилістичних засобів оригіналу, характеру мови автора, її конкретності; глибока передача колориту твору. Але головною метою Рильського було правильно передати дух твору, тому, намагаючись наблизити переклад якнайбільш до першотвору, він не боїться «відійти» від оригінального тексту.

Діяльність Рильського в галузі художнього перекладу – не епізод в його поетичній творчості, а великий подвиг поета і громадянина. Щороку розширювалася сфера об'єктів його поетичної діяльності: крім класиків світової літератури, він перекладав твори поетів-сучасників – М. Тихонова, М. Светлова, М. Ісаковського, Я. Купали, Я. Коласа, М. Танка, Г. Табідзе, С. Чіковані, А. Ісаакяна, М. Миколайтіса-Путінаса та багатьох інших. А водночас він продовжував і свою оригінальну творчість. У цілому Максим Рильський переклав із 13 мов понад чверть мільйона рядків поезії [1, с. 149].

Література

1. Білецький О. Творчість М. Рильського. Київ : Дніпро, 1985. 180 с.
2. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений: навч. посібн. для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
3. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/928478.html>.
4. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://musicinukrainian.wordpress.com>

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ ЯК ПЕРЕКЛАДАЧ

Переклад став відігравати ключову роль у розвитку цивілізації, коли почався процес розділення людей на групи з різними мовами. Спочатку його роль полягала у декодуванні чужої мови. Переклад поетичного тексту один з найважливіших, оскільки є джерелом образної, емоційної та стилістичної інформації, яка породжена культурою певного народу і виникає у середовищі зі своїм світобаченням, образами, стилем. Поетичний текст розглядався такими вченими, як О. О. Потебня, О. Н. Веселовський, В. М. Жирмунський, Б. В. Томашевський, В. В. Виноградов, В. А. Кухаренко, Н. Дюран, К. Перез та інші. Особливості народів і культур, з мови яких здійснюється переклад, відіграє головну роль. Адже саме мова є носієм особливого етносу, його культури, що виділяє його з-поміж інших культур.

Переклад – це не просто передача змісту, а є відображенням думок і почуттів автора першотвору за допомогою іншої мови, перевтіленням його образів у матеріал іншої мови. Неоціненний внесок в теорію перекладознавства було зроблено найавторитетнішим представником української перекладацької школи М. Т. Рильським. Він збагатив скарбницю світової літератури вражаючою кількістю перекладів літератури різноманітних жанрів. Теоретик та практик перекладу говорив про суспільно значущу роль перекладу та його специфічні особливості, що є невід’ємною складовою обміну між народами, культурами.

На думку М. Рильського переклад – це історичне поняття і ґрунтується на здобутках словесності, розвитку національної мови та культури, прагненні пізнати вершини світової культури. Його перекладацькому таланту завдячують шедеври світової літератури таких авторів як Анрі де Фен'є, Поля Верлена, Моріса Метерлінка, Адама Міцкевича, Гі де Мопасана, Густава Флобера, Вільяма Шекспіра, Роберта Л. Стівенсона, Фенімора Купера, Віктора Гюго та ін. М. Рильський щиро вірив у те, щоб збагнути культуру іншого народу, потрібно доторкнутись до джерел її літературних талантів. Його перекладацькі доробки свідчать про те, що він намагався досягти внутрішньої спорідненості між автором оригіналу та перекладачем і одночасно показати рідну мову у всьому її багатстві. Переклад творів художньої літератури сприяє духовному взаємозбагаченню, взаємовпливу, взаємозв'язку культур.

Це мистецтво слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює картину світу за законами краси, де у формі високих естетичних почуттів та переживань осмислюється сутність людського буття, відтворюється нова духовна дійсність. Кожне слово у художньому перекладі має бути виваженим з метою точної передачі думки та почуттів поета, що наближує переклад до оригіналу. Роботу над поетичними перекладами майстер вважав надзвичайно важливою і відповідальною. Для нього ця робота була такою ж творчою як і для автора першоджерела.

М. Т. Рильський, як справжній практик і теоретик, знав і розумів труднощі різного характеру, які постають перед перекладачем. Він завжди приділяв увагу художнім деталям, які формують поетичний текст та його зміст. Не завжди можна знайти відповідні засоби відтворення оригіналу. Серед труднощів, які найчастіше постають перед перекладачем, він визначав такі, як: багатозначність слів, рід іменників, переклад національних реалій та фразеологізмів. Навіть проста заміна слова синонімом чи інверсія може бути згубною для художньої значущості певного поняття. Кожен перекладач повинен глибоко проникнути у зміст і форму твору, передати нюанси змісту, стиль першоджерела, передати національні та індивідуальні особливості, не порушивши картини світу, баченої автором, залишити емоційне забарвлення твору, щоб не втратити змістовно-емоційного навантаження. Як стверджує Л. С. Бархударов переклад – це «процес заміни мовного твору (тексту) однією

мовою, мовним твором (текстом) іншою мовою при збереженні незмінного плану змісту» [1, с. 3].

Отже, перед перекладачем постають труднощі лінгвістичного та соціолінгвістичного характеру, а саме: вірування, цінності, звичаї, традиції, музика, мистецтво, артефакти, флора, фауна, погода та інше. Існує думка, що чим давніше написаний твір, тим важче його перекладати, оскільки окрім особистих переживань автора присутні також історичні особливості.

Проте майстерні переклади «Слова о полку Ігоревім», авторів античності та Середньовіччя, творів епохи Відродження та сучасних авторів довели, що плідна праця корифея знайшла шанувальників високого художнього слова в особі М. Т. Рильського. Свої теоретичні засади щодо перекладу М. Т. Рильський виклав у теоретичних працях, які можна об'єднати в основні практичні принципи перекладача і які перегукуються з вимогами до перекладу інших теоретиків перекладознавства [2, с. 71].

М. Рильський постійно наголошував, що переклад має носити творчий характер; має бути передано зміст оригіналу; безсумнівною має бути єдність форми та змісту твору; не потрібно боятись творення нових слів через брак таких у рідній мові; стан мови має бути відображено у тій епосі, коли написано твір. Сам теоретик і практик вище згадані принципи виклав у сонеті:

*«Іде стрілець на незнайомий луг ...»:
... треба, щоб слова з багатих не зробилися убогі,
Щоб залишилась думка в них жива
І щоб душі поетової вияв
На нас, як рідний, з чужини повів.*

У всіх його перекладах присутнє захоплення творами талановитих письменників та поетів. М. Т. Рильський намагався наблизити прекрасне до своїх співвітчизників, допомогти усвідомити те, що ми є часткою світових цінностей.

Отже, Всупереч думці про те, що переклад є руйнуванням оригіналу, М. Т. Рильський вірив, прагнув і довів, що майстерний переклад – це шлях до духовного збагачення, до захоплення вічними цінностями, до взаємозбагачення культурами через бачення та творче освоєння культури рідного художнього слова.

Література

1. Бархударов Л. С., Жукова Д. И., Квасюк И. Д., Швейцер Л. Д. Пособие по переводу технической литературы (англ.язык). Москва: Высшая школа, 1967. 282 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2001. 304 с.
3. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Абрис, 2003. 280 с.
4. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспект. Москва: Наука, 1988. 242 с.
5. Shipley J. Dictionary of World literary Terms. Voskow, 2001. 196 p.

ВІТРУК Надія

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ У ПОЕЗІЇ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Кожен митець слова творить, безперечно, за власним світобаченням, світосприйняттям та світовідчуттям, кожен по-своєму втілює задум, розвиває сюжетну лінію, відповідно до жанру та тематики визначає словесно-образну структуру твору, вживає певні типи синтаксичних одиниць. Так формується індивідуальний стиль автора, його творча манера або ідіолект як «сукупність специфічних мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого письменника серед інших» [1, с. 150].

Найвишуканішою й найпоказовішою за особливостями ідіостилю є мова творів Максима Рильського, знаного українського поета, перекладача, публіциста та активного громадського діяча. Аналіз мовознавчих праць, присвячених вивченню мовотворчості поета, вражає різноаспектністю й ґрунтовністю дослідження, засвідчує зацікавленість учених глибше і краще пізнати внутрішній світ поета [3]. Не залишилась осторонь уваги лінгвістів і характеристика побудови речень, їх функцій у тексті. Визначенням особливостей поетичного синтаксису займалися відомі українські науковці (І. Білодід, Л. Булаховський, С. Єрмоленко та ін.). І. Білодід, як зазначила Н. Цівун, першим вказав на різнотипність синтаксичних структур у творах М. Рильського та їх стилістичне використання [3].

Прикметною рисою ідіостилю Максима Рильського є, на наш погляд, часте використання односкладних речень репрезентації (термін функційної граматики) або номінативних речень (найменування традиційної граматики). Письменник активно вживає як непоширені (зазвичай однослівні), так і поширені за будовою односкладні синтаксичні одиниці, що мають різне семантичне наповнення головного члена (переважно іменника), а також різне функційне спрямування (натрапляємо на буттєві, вказівні, оцінні, власне-називні номінативний уявлення, субстантивно якісно-оцінні речення тощо).

Структура та семантика односкладних речень репрезентації завжди залежить від стилістичного призначення та контексту, в якому їх вжито. Розглядаючи поезію М. Рильського, можемо стверджувати, що номінативні синтаксичні конструкції письменник використав насамперед з метою:

1) назвати, констатувати наявність особи, предмета, явища, факту тощо, напр.: *Людина! Гордо слово це звучить В палких устах невтомної людини; Із кухні темної ... «Вони! Вони!»* (Т. 3); *Село... О, скільки уст його кляло, Устами гнівного поета !* (Т. 2); *Вітрила. Дівчина біля живого скла; Мої віки, моя земля і люди, Мої планети, зорі й сонця!* (Т. 3);

2) описати довколишній світ, деталізуючи окремі моменти, напр.: *Вечір. Прохолода. В селі дзвенить криниця повновода, Собаки гавкають; Ой зелена земля моя, Голубі береги!; Тиша. Морок. Невідомість. Це сон! Прокинутись би!; Цибуля, сіль, півхліба, три тарані, Півпляшки, запасні гачки, чайник...* (Т. 2);

3) оцінити особу чи дійсність, водночас характеризуючи її, напр.: *Ах, сон! Яка зрівняється ява З його хистким, отруйним колиханням...; Яка хода! А чоло осяйне! А осяйні ботфорти! А волосся!; Ха-ха! Артистка! Фея! Чарівниця, У карти програна!* (Т. 2); *Суворий дід! А що за сила, А що за розум!; Спрацьована, худя! Волосся дай мені поцілувати; „Ото дві сатани!” – по цьому вислову ми упізнали тітку Ярину* (Т. 3).

Своєрідним стилістичним прийомом, який використовує письменник, є порядок слів у односкладних реченнях, напр.: *Низенький льох брудний. Поет лежить не в ліжку – на соломі; Дорога вита. Скелі й нетрі. Невірно світло жовтих фар* (Т. 3); *Та знай: росте – із пільми вирина – Не Орлеанська діва, ні! Вона, Величніша й сміліша!* (Т. 2). Автор свідомо розміщує означення *брудний, вита, величніша, сміліша* у постпозиції, вказуючи читачеві, що саме на ці прикметники потрібно звернути увагу, вони є смисловою основою речення, а не головний член.

Творчу майстерність М. Рильського можна прослідкувати не лише у вмілому вживанні односкладних речень репрезентації, а й у поєднанні їх між собою та з іншими синтаксичними одиницями так, щоб утворити певні стилістичні фігури, напр.:

– повтор, напр.: *Осінь, осінь, осінь... Шум осик...; Птахи, птахи! Які невтомні зграї летять над морем!; Серце, серце! Талий сніг!* (Т. 3);

– апосіопеза (умовчання), напр.: *Моторки... Ніби то воно уже й нове...; Ворожий корабель... Гей, за облавок жалі!; Ворожий капітан... Стріляйте, як один!* (Т. 2);

– паралелізм, напр.: *Сині верхогір'я, даль-голубизна... Ми йдемо в безмір'я Веснонько, весна!* (Т. 3);

– асиндетон (безсполучниковість), напр.: *План! Наказ! Облога хліба! Штурм! Атака! Боротьба!; Самотність! Гордоці! Які слова нікчемні!* (Т. 2);

– полісиндетон (багатосполучниковість), напр.: *І шкільні парти, й стіни вузів, І коридорів шум лункий, І суперечки галасливі, І юні прикрасі щасливі, І гуркіт буряний міський, І піски лагідні дніпрові, І плескіт весел молодий, І вітру подих голубий, І гостелюбних вод прибій, І перший, світлий біль любові, І дружби ревність потайна...* (Т. 3).

Як бачимо, односкладні речення репрезентації у поетичній творчості Максима Рильського слугують одним із засобів стилістичного синтаксису, головне завдання якого не тільки відтворити картини зображувальної дійсності, а насамперед якнайточніше реалізувати авторську інтенцію.

Література

1. Мала філологічна енциклопедія / Уклали : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2007. 478 с.

2. Рильський М. Зібрання творів : у 20-ти т. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 2. 431 с.; Т. 3. 439 с.

3. Цівун Н. М. Лінгвостилістичні дослідження мовотворчості Максима Рильського. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25299>.

**ГОРБАТЮК Тарас,
ЧОРНОМОРДЕНКО Дмитро**

НАУКОВИЙ АСПЕКТ ТВОРЧОСТІ М. Т. РИЛЬСЬКОГО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Більшості сучасних українців М. Т. Рильський відомий як видатний вітчизняний поет ХХ століття, перекладач та громадський діяч. Не викликає жодного сумніву, що він безперечно був людиною талановитою. Свідченням цього є низка заслужено одержаних ним премій та нагород.

Навряд можна вичерпати опис такої величної для рідного краю постаті в історії української культури лише тими формами його творчості, що відображені у вигляді писемних здобутків. На нашу думку, роль людини у суспільстві не визначається лише кількістю друкованих праць чи здійснених перекладів. Велика кількість досягнень за які конкретна людина може здобути славу чи визнання народу полягають у ставленні до проблем та особистісному їх рефлексивному визначенню в контексті свого часу. Вміння усвідомити, схопити, сформулювати та передати у вигляді конкретного смислового вираження явище, множину багатовимірних тлумачень подій, що відбуваються – от справжнє вміння, талант і сила постаті в контексті культури.

Відомо, що М. Т. Рильський жив у радянські часи і це, в свою чергу, також є важливою обставиною при дослідженні змісту його творчості а також впливу який вона здійснює на формування української національної культури. Це важливо враховувати тому, що творчість мала бінарну складову що уособлювалася в подекуди гострій критиці сучасної йому влади та настроїв у літературі – з одного боку (що видно з фрагментів таких його творів «Чумаки», «Сашко»), а з іншого – визнання та конститування радянських реалій та сповідування відповідних їм ідеалів (що, в свою чергу, видно зокрема зі збірки «Знак терезів»). Однак, з огляду на те, яким складним було життя поета особливо враховуючи те, що йому довелося відбути певний термін ув'язнення у Лук'янівській в'язниці, йому вдається залишитися вірним своїй культурі, родинним традиціям, духовним ідеалам народу та зберегти людяність і творчий запал. Це викликає глибоку повагу та захоплення.

Вражаючим є те, що не зважаючи на те, що М. Т. Рильський не мав завершеної вищої освіти, жив і творив у радянську добу, йому все ж вдалося залишити по собі чимало

людяних вчинків і творчих та наукових писемних доробок. Зокрема, щодо наукового аспекту творчості видатного поета вважаємо за доцільне зацентувати увагу на його надпотужній перекладацькій діяльності.

Протягом свого тернистого життя М. Т. Рильський проробив колосальний обсяг роботи, зокрема, перекладацької. Не можна оминати увагою той спектр класичних творів та авторів, які увійшли до спадщини його наукової діяльності. Мова йде про науковий аспект творчості поета – «У доробку перекладача – твори всесвітньо відомих художників слова О. Пушкіна («Євгеній Онєгін», «Мідний вершник» та ін.), А. Міцкевича («Пан Тадеуш», балади, сонети), П. Корнеля («Сід»), Вольтера («Орлеанська діва»), Н. Буало («Мистецтво поетичне»), Мольєра («Мізантроп»), В. Гюго («Ернані» та «Король бавиться»), В. Шекспіра («Король Лір», «Дванадцята ніч»), Мопассана («Кутя», «Слова в коханні», «Бекас», «Страх», «Ідилія»), Ж. Бед'є («Трістан і Ізольда»), М. Гоголя («Майська ніч, або Утоплена», «Ніч проти Різдва»), поезії О. Блока, В. Брюсова, П. Верлена, Ю. Словацького, Ю. Тувіма, А. Церетелі, а також твори його сучасників – П. Бровки, Д. Гофштейна, А. Ісаакяна, Якуба Коласа, Янки Купали, О. Прокоф'єва, М. Ушакова та ін.» [2, с. 182].

Ця глибокоінтелектуальна людина була вкрай небайдужа до долі української культури та українського народу. Озираючись на нагороди, звання та посади, які він обіймав за життя, доля письменника є яскравим прикладом життя творчої інтелігентної особи, котра висловлює свої думки незалежно від складності та непередбачуваності, а подекуди і небезпечності можливих наслідків. Радянські часи були сповнені випадків, коли одна і та ж постать могла бути і другом, і ворогом одночасно, отримати осуд та визнання, залежно від трактувань та настроїв суспільства, оточення. Такі долі мали багато українських авторів, чия творчість хоча б трохи була просякнута національно-патріотичним характером.

Влучно, на нашу думку, щодо ролі творчості М. Т. Рильського для долі української національної культури висловила київська дослідниця, професорка Г. Ф. Семенюк – «Він – поет нашого національного буття» [4, с. 5]. Отже, це міркування доводить, що його життєвий шлях – приклад науковця, який відверто і майстерно висловлює думку цілого покоління про власне існування та призначення.

Література

1. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії): монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 522 с.
2. Павленко О. Г. Перекладацькі стратегії Максима Рильського.. *Літературознавчі студії: зб. наук. праць*. Вип. 34. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. С. 181-186.
3. Пазяк Н. М. Рід Рильських в історії України. *Літературознавчі студії: зб. наук. праць*. Вип. 34. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. С. 186-193.

ГОРДЕЄВА Ірина

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У РАННІЙ ЛІРИЦІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Рання лірика М. Рильського, до якої належать збірки «На білих островах», «Під осінніми зорями», «Синя далечінь», «Тринадцята весна», «Крізь бурю і сніг», «Де сходяться дороги», «Гомін і відгомін», була віховою в історії поезії українського модернізму, проте досі залишається мало дослідженою [1].

Поетичний світ ранніх збірок Максима Рильського густо населений жіночими християнськими та язичницькими образами, такими як Діва Марія, Афродіта, Діана та ін.

Богородиця (Мати Божа, Діва Марія, Мадонна) – земна мати Ісуса Христа, юдейська цнотливиця, яка чудесно народила, не порушивши незайманості. В українській традиції – це символ Матері, Цариці небесної, Життя, Світла, Мудрості, Таїни, любові, заступництва, радості та смутку; ідеалу жінки-матері; союзу божественного і земного; духовного прозріння й очищення, володарки і надії усіх народів. У світовій літературній традиції Богородиця виступає символом чистоти, незайманості, високих моральних чеснот.

У рядках поезії «Рондо» М. Рильського синій колір неба (знак релігійного почуття, відданості, невинності) [2], що порівнюється із очима Богородиці, набуває символічного релігійного змісту, чим витворюється глибока етична та естетична перспектива.

В іншому випадку Богородиця («Dolorosa») – це скорбний образ (Привид Панни по землі проходить, // Сльози ронить...) [2], до якого ліричний герой звертається у часи душевного страждання.

Моральні якості та чистота образу Богородиці («Надходить вечір синьою стіною») подекуди використовуються для психологічного розкриття глибокої амбівалентності людських поривів, в яких із сакральними почуттями і прагненнями так безневинно сусідять гріховні.

У частині античного культурного спадку («Сафо до Афродіти») [2] М. Рильський звертається переважно до образу Афродіти (Кіприди) – богині вроди і кохання, матері Ероса, актуалізуючи передовсім його еротичне начало. Кіприда виступає тут як розбурхувачка пристрастей ліричного героя, як спокусниця.

До Кіприди суб'єкт цієї лірики звертається на «шлюбній постелі» з проханням дарувати йому мудру міць продовження роду, в чому особливій значимості набувають конотації феномену тривання життя («заворожена», себто чарівна ніч; «вродливий у коханні»; «мудрий» нащадок) [2].

У творі «Діана» плотськими бажаннями наділена не тільки Афродіта, а й Діана – римська богиня рослинності, яка (що симптоматично для гуманістичної пластики М. Рильського) метафорично є синонімом дівочої чистоти і цнотливості.

Паралельно із образами Богородиці та Афродіти у М. Рильського фігурують два типи земних жінок. Це жінка-мрія: Леонора («Пропливають чисті образи жіночі, // В їх я відблиск твій шукаю...» із «Моїй Леонорі»), Беатріче («Я чистий образ Беатріче // На сміх гетери проміняв»), царівна (Тобі одній, намріяна царівно, // Тобі одній дзвенять мої пісні; // Тобі одній в моєму храмі дивно // Пливуть молитви і горять огні.» – «Моя царівна») – чиста і недосяжна, що залишається у теплих спогадах та романтичних мріях ліричного героя [1]. Другим типом є реальна жінка, з якою, як із античною богинею, пов'язаний еротичний момент. Цей тип повсякчас набуває додаткових конотацій і хронотопічно увільнюється від «побутової конкретики» через зіставлення з Афродітою-Діаною-гетерою. Остання, хоч і не є богинею, як культурна реалія також належить античності (у стародавній Греції гетера – освічена незаміжня жінка, що вела вільний спосіб життя. Переносне значення – жінка легкої поведінки).

Як бачимо, в образі Богоматері у М. Рильського домінують її естетичні та етичні властивості. Автор уникає однозначного відсилання до християнської релігійної традиції, де Марія – це передовсім скорбна мати, що втратила свого сина і є заступницею людей перед Богом. Богородиця в поезіях Рильського виступає як чистий та недосяжний ідеал жінки, започаткований «ідеальними жінками» середньовіччя, що витворювалися за образом Богородиці [1].

Отже, образи Мадонни та Афродіти можна розглядати як засоби зближення і францисканського узгодження земного та небесного, духовного і тілесного, грішного і святого, що, гармонійно поєднуючись, і віддзеркалюють складність загальної картини світу.

Література

1. Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського 1910-1941. Київ, 1980.
2. Рильський М. Т. Зібрання творів: У 20 т. Т. 1 : Поезії 1907–1929. Проза 1911–1925 / Ред. С. А. Крижанівський. Київ: Наук, думка, 1983.

ЄРМОЛЕНКО Світлана

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА РЕЦЕПЦІЯ ПОЕТИЧНИХ І ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Феномен мовної особистості Максима Рильського – у його різноманітній мовотворчості як письменника, академіка, громадського і культурного діяча. Поетична, публіцистична, наукова спадщина Рильського засвідчує цивілізаційний рівень української літературної мови ХХ ст., еволюцію її функціональних та експресивних стилів, трансформованих в оригінальному мовомисленні автора.

Для поетичних і публіцистичних текстів М. Рильського характерні лінгвокультуреми – прецедентні імена національної і світової культури, маркери міжкультурної комунікації, що свідчать про широку освіченість, мистецько-літературні уподобання автора, бажання донести до читача суб'єктивізовану пам'ять про історію і сучасність. Контексти, у яких лінгвокультуреми виконують інформативно-пізнавальну, емоційно-рефлексивну, мовно-естетичну функції, завжди репрезентують оцінну семантику авторського висловлення.

Індивідуальний стиль як тип мовомислення творця поетичних і публіцистичних текстів привертає увагу логічною точністю, прозорою й переконливою образністю, закладеною в лексичних, фразеологічних, синтаксичних виражальних можливостях української мови, зокрема в її структурах на позначення візуального, звукового, дактильного сприйняття української природи. Наскрізнi в поезіях М. Рильського лексично-асоціативні образи функціонують як поетичні авторські дефініції пір року, часу доби, природних стихій. Стилістично довершені мінітексти, що є структурними елементами концепту «природа», увійшли в українську літературну мову ХХ ст. як мовно-естетичні знаки національної культури.

Естетизація поетичних висловлювань М. Рильського в українській літературній мові ХХ ст. мотивована глибокими традиціями українознавчого, гуманістичного світогляду автора, що виявляється у фіксованих різноманітних лексико-семантичних та лексико-асоціативних полях, або концептах «Україна», «людина» «творчість».

В історії української літературної мови М. Рильський відомий як майстер творення оригінальних періодів – стилістичних фігур віршової мови, надфразних єдностей, у яких синтаксично-інтонаційна, ритмічна організація поетичних текстів викликає асоціації з філософською медитацією, пристрасним публіцистичним висловлюванням, ліричною описово-побутовою картиною або невимушеною розмовою, забарвленою тонким гумором.

Перлина мовотворчості М. Рильського – віршова медитація «Шопен»; це класичний зразок взаємодії слова і музики, у якому звукова сугестія вальсу польського композитора відтворена, проілюстрована синтаксисом, ритмом, інтонаційною будовою і всім ладом української мови. Пор. будову двох строф поезії:

Шопена вальс... Ну хто не грав його/ І хто не слухав? На чийх устах/ Не виникала усмішка примхлива,/ В чийх очах не заблищала іскра/ Напівкохання чи напівжурби/ Від звуків тих кокетно-своєвільних,/ Сумних, як вечір золотого дня,/ Жагучих, як нескінченний цілунок?...

А вечір палить вікна незнайомі,/ А синя хмара жаром пройнялася,/ А синій ліс просвічує огнем,/ А вітер віти клонить і співає/ Мені в ушах... Це щастя! Це любов!/ Це безнадія!

Музичне обдарування поета позначилося на синтаксично-інтонаційній ритмомелодиці його віршових творів – від поезій-мініатюр до поем.

Творчість Рильського як енциклопедиста української культури, тонкого психолога й соціально активної особистості залишилася в пам'яті киян; це були «Вечірні розмови», друковані на сторінках газети «Вечірній Київ». Для розкриття актуальних у тогочасному суспільстві тем, поширення інформації про українську культуру письменник обрав таку оповідно-розмовну форму комунікації, яка й сьогодні має бути зразком журналістсько-публіцистичної майстерності.

Особливе місце у мовотворчості Максима Рильського належить лінгвокультурею *рідна мова*. Словесно-образний зміст цього поняття втілений у відомих віршових рядках, які не втрачають гостроти й сьогодні, в умовах утвердження соціальної престижності української мови та її статусу як державотворчого чинника.

Поет-академік брав активну участь у створенні академічних лексикографічних праць, дбав про культуру української мови, зробив великий теоретичний і практичний внесок в українське перекладознавство.

Отже, поетична і публіцистична мовотворчість Максима Рильського – джерело лінгвокультурею, мовно-естетичних знаків культури в українській літературній мові ХХ ст.

ЖДАМАРОВА Анна

ЗМІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІАСПОЖИВАННЯ

Нині в теорії соціальної комунікації точаться дискусії про шляхи формування новітньої медіакультури. Ключовими суб'єктами, певна річ, визнаються медіа та медіаспоживачі. А ось взаємини між ними, інтенсивність взаємовпливу, форми їхнього діалогу видаються проблемними. Адже споживач інформації стає все компетентнішим, що й викликає трансформації ЗМІ.

Сучасний медіаспоживач опанував на власній практиці співвідношення «ціна – якість», навчився орієнтуватися у великому колі пропозицій; він не сприймає на віру кожне твердження в газеті, розуміє, що його свідомістю намагаються маніпулювати, апелює до редакцій із різноманітними пропозиціями, скаргами, оцінками, повідомленнями тощо. Зрештою, він сам стає медіа: послуговуючись сучасною цифровою технікою, генерує та оперативно оприлюднює інформацію в Інтернеті, при цьому не раз випереджаючи професійних журналістів.

Дослідники зауважують, що нині засобам масової інформації доводиться конкурувати не тільки між собою, а й зі споживачем. Ось як про це пише Дж. Д. Ласика: «Усе більше людей починає не тільки споживати, а й створювати медіа-контент. Усе більше людей відвертаються від односторонніх медіаканалів і з головою йдуть у відкриті медіасередовища, такі як Інтернет і віртуальний світ відеоігор. Медіакомпанії та їхні прихильники можуть реагувати на це одним із двох способів: чинити опір і створювати людям перешкоди або підкоритися вітру змін і прийняти культуру взаємодії» [1, с. 41].

Фахові ЗМІ надають надто велику кількість варіантів правди про життя, тож у споживача виникає закономірне відчуття, що його так чи інакше дезінформують: «Чого хоче кожна людина? Визначеності, точності, однозначності. Це природна потреба. Невизначеність завжди породжує підозру, що все не так. Через це закономірна втрата інтересу, зокрема до засобів масової інформації як основного виробника суспільного контенту в аудиторії, особливо молодой, та зменшення рівня впливовості медіа в суспільстві. Система вибору має бути такою, щоб можна було вибирати. Якщо ж кількість варіантів безкінечна, вибрати неможливо, й ми втрачаємо інтерес до такої системи» [2]. Це серйозне застереження щодо професійних етичних стандартів, недотримання яких, вочевидь, загострюватиме окреслену проблему...

Перш ніж претендувати на лідерську позицію, медіа доведеться подолати «вади

слуху» – навчитися сприймати частоти всіх прошарків суспільства, налаштуватися на розважливий діалог з усіма суб'єктами комунікаційного простору.

Моніторинг відгуків інтернет-користувачів засвідчує: сучасний пересічний медіаспоживач, утомлений і розчарований політикою, незадоволений своїм матеріальним становищем, невпевнений у завтрашньому дні, очікує від медіа нейтральності та об'єктивності у викладі фактів, доказовості висновків.

Здорова критичність і компетентність – ось те, що очікують нині від медіа їхні споживачі, незалежно від того, за кого вони голосують на виборах.

У новітній системі комунікації під тиском медіаспоживача соціальність медіа поглиблюватиметься – вироблятиметься продуктивна система взаємозрозумілих смислів, що об'єднуюватимуть медіа і медіаспоживачів. Тільки ті медіа, які зможуть змінити місце безапеляційного оратора на місце розумного толерантного співрозмовника зможуть утримувати увагу споживачів – увагу, яка з кожним днем усе більше в дефіциті [3, с. 139].

Тож, процесів. Це передбачає, по-перше, уміння із сотень дрібних фактів-випадків, за якими медіа повинні ставати все більш соціальними – налаштуватися на ще вищу чутливість до суспільних стоять конкретні люди, виявляти великі суспільні закономірності. А по-друге, соціальність медіа – це готовність бути «колективним розумом», що зусібіч оцінює події, представляючи різні точки зору і ставлячи факти у причинно-наслідкові контексти.

Якщо професійні ЗМІ хочуть завоювати й утримувати позицію «першого серед рівних» у новітній системі комунікації, їм доведеться вибудовувати зв'язки з іншими її суб'єктами (медіаспоживачами, органами влади та самоврядування, комерційними структурами) на засадах обґрунтованого авторитету і партнерства. Комунікаційне лідерство професійних ЗМІ найвідчутніше виявлятиметься у формуванні вагомого «порядку денного», конструюванні національної інформаційної картини світу.

Література

1. Ласика Дж. Д. Даркнет: война Голливуда против цифровой революции; [пер. с англ. Ольги Турухиной]. Екатеринбург: Ультра. Культура, 2006. 408 с.
2. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Москва: Рефл-бук; Київ: Ваклер, 2001. 656 с.
3. Різун В. Міра ентропії суспільного контенту зашкалює. Режим доступу: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/9942/2011-04-07>

**КОДОЛА Оксана,
ХАРЧЕНКО Ярослав,
ХАРЧЕНКО Світлана**

НОВОТВОРИ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Авторський словотвір у поезії 20-30-х років – поширене явище. Це була шалена пора в українській літературі, епоха модернізму, коли здавалося, що можна все і, як казав М. Семенко, «мертве вполювати». Оновлювали поетичний словник, конструюючи okazionalні лексичні одиниці, такі поети, як М. Рильський, М. Зеров, П. Тичина, М. Семенко, М. Драй-Хмара та інші. Активним творцем нових слів М. Рильський був протягом усього життя.

Наукові студії авторських неологізмів є основою до розуміння індивідуального стилю письменника, його мовних уподобань. Новотвори М. Рильського досліджували С. Басикало, В. Борщевський, І. Ільєнко, С. Крижанівський, Л. Новиченко, К. Бойко, С. Єрмоленко, Н. Сидяченко, Л. Ставицька. Укладено й словник авторських неологізмів М. Рильського.

М. Рильський досконало знав кілька мов, окрім української мови, в яку був безтямно закоханий, відчував кожен її порух, кожен нюанс, знав народну культуру, український фольклор, мав незвичайний дар довершеного поетичного вислову.

Як відзначають мовознавці (Л. Булаховський, С. Єрмоленко, Л. Мацько, К. Шульжук, А. Галас), М. Рильський – філігранний майстер. Він «приносить у літературу свій мовно-естетичний світ, свою тональність розмови з читачем»; його творчість – це поезія «роздумів, медитацій, розважливо-спокійної, епічної і водночас ліричної сповіді».

З-поміж двох видів новотворів – лексичних і семантичних – М. Рильський надає перевагу лексичним, широко використовуючи словотвірні можливості української мови. Основні функції неологізмів – якнайточніше вираження авторської думки, експресії, поетизації авторської мови, пошуки автором найдосконалішої форми для вираження своїх думок, настроїв, почуттів; потреба у більш виразних, експресивніших словах порівняно з канонічною лексикою; прагнення до оновлення і поетизації мови; намагання оминати трафаретний вислів. Зрідка поява авторських новотворів у поезії диктується необхідністю дотримання певного ритму і рими.

Найбільше М. Рильський використовує новотвори, що належать до трьох основних частин мови (подаємо в порядку спадання):

- *прикметники* охмарнілий, погрозний, розхмарений, білоодежний, буйнокрилий, громокрилий, другування, духотворений, злотоликий, наокружний, нерозмежний, окучерявлений, одноманіть, орожевлювати, прозороводий, п'ятипромінний, срібносьлюзий, хижоокий, широколетний, погрозний, стобратній, ясноводий та ін.;

- *іменники* – *новоприбулець, наокружжя, вогненосець-Прометей, гасло-голос, працелюб-деревоклюй* та ін.;

- *дієслова*: *орожевлювати, розкрилений, розкрилювати, розкрилюватися, розкриляти, розкрилений, розкрилювати, розкрилюватися, розкриляти* та ін.

Частини мови у новотворах виконують номінативну, стилістичну, експресивну та текстотвірну функцію.

Хоча okazіональні прикметники М. Рильського в основному побудовані за наявними в українській літературній мові словотвірними моделями, однак переважають неологізми – складні слова: *буйнокрилий* (буйний, крила), *веселокрилий* (веселий, крила), *радісно-печальний* (радісний, печальний), *перлово-ніжний* (перловий, ніжний), *білоодежні* (білий, одяг), *тиходзвонні* (тихий, дзвони), *вікославний* (вік, слава), *тисячозвук* (тисяча, звук), *людоненависний* (людина, ненависть), *злотолиций* (золото, лице), *лапо-листий* (лапа, листя), *дзвінкостеблий* (дзвін, стебло), *всерадісний* (все, радість). напр.: *Срібно-блакитне повітря...ніжні осінні пісні тиходзвонні!*; *А в глухих степах азійських, де схиляється без вітру дзвінкостеблий саксаул; Богиня, смертного зустрівши юнака, жагу запліднення не в силі потаїти, на його кинула полуменисті квіти; І ряд очей, прихильних і ворожих, на них дивився із чертогів божих* (М. Рильський).

Яскравою особливістю на словотвірному рівні є використання морфем, зокрема префіксів, що посилюють експресивність або додають її. Посилення образів складними словами з додаванням префіксів (*напівкохання, напівжурби*), а також увиразненням художніми епітетами, які збільшують емоційний вплив на читача.

З-поміж авторських лексичних новотворів М. Рильського спостерігаємо також і прикладкові, і тавтологічні сполуки: *вогненосець-Прометей, гасло-голос, працелюб-деревоклюй*.

Дослідники відзначають, що М. Рильський не тільки творить нові слова, але й варіанти до них: *зоревінчаний – зореувінчаний, незцінний – неоцінний, нерозмежжений – нерозмежний*.

Авторські неологізми М. Рильського надають його віршам здатності зворушувати читача і грати на струнах його душі, додавати до тексту мальовничості та насиченості, тобто створювати атмосферу чуттєвої реалістичності та мелодійності. Загалом, неологізми є

важливим кроком у процесі творення нової української літературної мови та збагачення її художньо-естетичної цінності.

Література

1. Вокальчук Г. М. Порівняльний аналіз перших українських словників авторської неологічної лексики. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2008. Випуск 10. С. 36-49.

2. «Нове життя нового прагне слова». *Рильський М. Як парость виноградної лози* / Упор. Г. М. Колесник. Київ : Наук. думка, 1973. С. 227–260.

КОЦЬ Тетяна

ЦІННІСНІ ДОМІНАНТИ МОВОТВОРЧОСТІ М. РИЛЬСЬКОГО І ЛІТЕРАТУРНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

М. Рильський разом з іншими поетами-неокласиками (М. Зеровим, М. Драй-Хмарою, П. Пилиповичем) творив у епоху українського відродження, виводячи українську літературу на новий культурний рівень. Мова неокласиків успадкувала ціннісні й естетичні надбання своїх попередників - класиків, романтиків і, абстрагуючись від соціально-ідеологічної реальності часу, збагатилася новим психологічно-символістським словесно-стильовим виявом світової культурної спадщини. В. Агеєва наголошує, що, «...київські неокласики були найпослідовнішими в обстоюванні модерністських цінностей і перспектив. Вони хочуть творити високе, елітарне, урбаністичне мистецтво, закорінене в поважну культурну традицію, незмінно дбають про досконалість форми, відточеність стилю, «контур строгий» і вибудовують... ієрархію мистецьких вартостей, наголошують принцип відбору, а відтак і канонізації, продиктований естетичним смаком, а не ідеологічними переконаннями» [1, с. 36].

М. Рильський починав свій творчий шлях у час, коли літературна течія символізму згасала, а в культурному просторі України наростала увага до естетики світу, гармонії людини й природи, вмиротвореності, традицій світової і насамперед європейської мистецької спадщини.

За перших десять років творчого життя М. Рильського вийшло друком 10 збірок поезій М. Рильського, зокрема «Синя далечінь» (1923); Крізь бурю і сніг (1925), «Гомін і відгомін» (1929); «Де сходяться дороги» (1929). Ядерним поняттям ранніх віршів є *природа* в естетичному вимірі метафоричної біблійної алюзії *солодкий світ*, образну парадигму якого створюють *простір блакитно-білий і сонце – золотий небесний квіт*, *узори надвесняних тонких віт*, *дівочий погляд – ніби пролісок несмілий*, напр.: **Солодкий світ! Простір блакитно-білий / І сонце - золотий небесний квіт. / Благословляє дух ширококрилий / Солодкий світ** (Солодкий світ. Тут і далі цитуємо за джерелом: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rilskij-maksim/469-maksim-rilskij> - Бібліотека української літератури © ukrclassic.com.ua).

Показовим для мовотворчості поета є сакральне звернення до *молитви; до приторку Божої руки; до небес, як очі Пресвятої синіх: заб'ється в серці дивне поривання, / Чудний мороз по тілі пробіжить, / І хочеться під п'яне колихання, / Під п'яне колихання верховіть / Молитись чистим, голубим просторам, / Не боячись бути названим актором* (На узліссі). Семантику святості, молитовно-чистої краси містять назви предметів і явищ навколишнього світу: *білий цвіт слив, голубе тло, завітчана імла, лілія біла у затінку садів*, напр.: *Білим цвітом розцвілися сливи / На ясному, голубому тлі. / Дні веселі, дні ясні й щасливі / Йдуть, плывуть по водах, по землі. / Солов'їні плачуть переливи / У лісах, в завітчаній імлі... / Дивним цвітом розцвілися сливи / На ясному, на святому тлі* (Білим цвітом розцвілися сливи). Досконалість природи, Божого світу передають епітети: **прозорий мед, теплі дощі, золотий ячмінь, достиглі яблука, чисті води, вічні дуби** (*Несіть богам дари*).

Експресивність висловлювання досягається повторенням сурядних сполучників із однорідними підметами, додатками, обставинами: *І короп золотий в глибинах чистих вод, / І пари голубів, покірних Афродіті / І звір із темних нір, і соколи з висот, І молоді уста, жагою піврозкриті, - / І вдень, і ввечері богам несить дари (Несить богам дари).*

Сила життєвої енергії, гармонії з природою розкривається, за словами поета, у моменти, коли «вічність // прийшла й поклала руку на чоло». Показовою для ідіостилю М. Рильського є градація дієслів із семантикою звучання (*грім одгримів, соловей заспівав, заіржали коні в далекій імлі*), що створює відчуття життєдайності. Символом постійної оновлюваності життя людини є образ Афродіти, яка є «найдорожчою повелительською благословенної любові», що перемагає «ненависть і голод», з якими виразно контрастують любов і краса. Метафоричні й метонімічні образи зелені, крапель, голубів передають деталізовані чуттєві враження, відчуття чистоти, послідовності руху, змін, напр.: *Свіжа зелень розгойдалась, / Розгулялась, поплила. / Перші краплі засміялись / До голодного зела / Голуби летять у сховок, / і в тіснім голубнику / Ряд округлих їм головок - / Як намисто на разку* (Сафо до Афродіти).

Ціннісні домінанти ранньої творчості М. Рильського розкрилися вже по-новому згодом у збірці «Троянди й виноград», яку дослідники називають «третім цвітінням», у якій є «ясність барв, емоційна рівновага, точність деталей, зосередженість і спокій, звернення до образів світової класики, інтертекстуальність» [1, с. 48].

Література

1. Агеєва В. Мистецтво рівноваги. М. Рильський на тлі епохи. Київ: Книга, 2012. 392 с.
2. Рильський М. Зібрання творів у 20-ти томах. Т. 16. Фольклористика, теорія перекладу, мовознавство. Київ: Наукова думка, 1987. 598 с.

**КУЛЬТЕНКО Валентина,
БІЛЕНКО Олександр**

ПОЕТ І ЧАС: МИСТЕЦЬКИЙ ТА ГРОМАДЯНСЬКИЙ СВІТ М. РИЛЬСЬКОГО

Творчість М. Рильського – це мистецький світ, де, за словами Дмитра Павличка, багато пристрастей, де гудуть автостради дружби, де жевріють зорі кохання, де стоять пам'ятники народним геніям. У своїх статтях, рецензіях, доповідях М. Рильський розглядав актуальні й сьогодні питання еросознавства, порівняльного вивчення фольклору, виконавства, принципів видання народнопісенних збірок, перспектив розвитку фольклористики та етнографії. Фольклористичні праці Рильського відображають ідеологічні та теоретичні обмеження, характерні для гуманітарних досліджень радянського періоду. Однак, в оригінальній поезії М. Рильського спостерігається вплив українського фольклору.

М. Рильський був знавцем і дослідником фольклору, організатором науки, відродивши наукові дослідження і збирацьку роботу. У його науковій спадщині низку праць присвячено «народній словесності» як науковому поняттю та з точки зору його змісту. Дослідник «реанімував» напівзабуте поняття «словесність»: «Це не народна поетична і не народнопоетична творчість, але це народна творчість, і саме словесна, отже – словесність. Ось чому я гадаю, що від цього терміна відмовлятися не слід і, де треба, вживатиму його». [1, с. 91] Дослідник наполягав, що слово «поезія», навіть якщо повернути йому первісне значення – «мислення в образах», не охоплює повністю предмета дослідження. За його межами залишається частина «продуктів усної народної творчості», в яких елементи художності посідають більш скромне місце (меморати, фабулати, анекдоти тощо).

Фольклористи мають фіксувати і вивчати ці усні оповідні жанри, цим М. Рильський передбачив один з перспективних напрямів сучасних наукових пошуків.

Дослідника дуже цікавила проблема виконавства у фольклорі. Він писав про подвижницьку діяльність відомих кобзарів і лірників – О. Вересая, М. Кравченка, Є. Мовчана та ін. Учений підтримував зв'язки з представниками кобзарських цехів, розгорнув практично-організаційну роботу з відродження традицій виконавської майстерності – допомагав у виданні навчально-методичної літератури, пропаганді творчості співців, створенні художніх колективів. У своїх статтях, заявляючи про свою «ідейну відповідність», прагнув захистити від переслідувань та репресій небайдужих йому людей.

У фольклористичних працях Рильському доводилося або повністю підкорятися офіціозу, або шукати можливості відстоювати свої ідеї, свій неупереджений підхід до традиційного фольклору і новотворців. Завдяки Рильському та неокласикам українська поезія зрівнялася із західноєвропейською у використанні найскладніших форм вірша — терцини, октави, сонета, різних метричних засобів – від гекзаметра до верлібра [2]. В його працях тенденційність у підборі матеріалів і теоретичний офіціоз поєднувалися з постановкою актуальних проблем і новаторськими ідеями. Серед них: «Песни народа Советской Украины», «Голос народу», «Поезія і народна творчість про возз'єднання українського народу в єдиній українській Радянській державі», «Великий Жовтень і народна творчість»... Твори містять «прикмети часу»: цитування В. Леніна, М. Калініна, А. Жданова, М. Горького, апеляції до комуністичної партії, яка «спрямувала і спрямовує» розвиток радянської фольклористики; приклади пісенних новотворів, що оспівують Леніна і партію, та інші реалії соціалістичної епохи. В творчості М. Рильського були відверто пропагандистські та ідеологічно заангажовані твори: «Моя Батьківщина», «Гімн труду і сонцю», збірка «Знак терезів». Окремо дорікають йому за «Пісню про Сталіна»:

Пурпуровими вогнями

Нам новий сіяє час...

Слово Сталіна між нами,

Воля Сталіна між нас!

«Пісня...» з'явилася 12 березня 1936 р. в «Літературній газеті». За висновками дослідників творчості, твір був написаний, щоб уникнути репресій та розправи з боку влади через захоплення неокласицизмом, переслідуваного офіційною комуністичною критикою за декадентство і відірваність від життя.

Дозволимо собі стверджувати, що М. Рильський не був народжений героєм і з молодих літ виявляв схильність до наукової, дослідницької та педагогічної роботи, уникаючи небезпек, революційної буремності, насильства у будь-яких його формах. Людині такого психологічного складу напевно, непросто жилося в часи великих історичних випробувань, радикальних ідеологічних протистоянь. М. Рильський, уникаючи небезпек, погодився з долею провладного «партійного» українського поета, академіка, депутата Верховної Ради. І все ж його пам'ятають як поета Добра і Краси, життєлюбця-гуманіста, що в міру своїх сил та можливостей захищав від русифікаторів нищення національної культури. Він писав про страждання української мови, про глум, який чинили над словом, про тортури, яких зазнавала мова: їй виривали язик, її розлючено топтали, кидали за ґрати. Мова була порубана, посічена, і все ж вона не загинула, вижила, зберегла «свій дух величнотгідний». Сьогодні дослідники звертаються насамперед до інтимної та пейзажної лірики М. Рильського, відзначаючи такі особливості його поезії: безпосередність емоційного самовиявлення, відкритість, гармонійність співвідношення інтелекту і почуття, життєлюбство.

Література

1. Рильський: Зібрання творів у 20-ти т. Київ, 1987. Т. XVI.
2. <https://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rilskij-maksim/453-maksim-rilskij-biografiya>

БОРОТИСЯ «З ЗАНИЧИЩЕННЯМ МОВИ, ІЗ ЇЇ ШТУЧНИМ ЗБІДНЕННЯМ...» (М. РИЛЬСЬКИЙ)

Сьогодення і майбутнє української літературної мови неможливе без вивчення її історичного минулого. У цьому сенсі важливим періодом є кінець 50-х рр. ХХ ст, що передував добі «культурного ренесансу» в Україні.

У другій половині ХХ ст. питання культури української мови привертало особливу увагу дослідників (В. Русанівський, С. Єрмоленко, А. Коваль, Н. Бабич, М. Пилинський, О. Сербенська, О. Пономарів, Л. Масенко, Л. Струганець. Для розвитку української мови знаковими були 50-і – 60-і роки ХХ ст. Періодичне видання «Літературна газета» [такою була назва газети «Літературна Україна» в ті часи – М. Л.] було відкритою трибуною, з якої активно велася боротьба за чистоту мови.

Метою дослідження є газетні статті та листи, опубліковані в «Літературній газеті» за 1958–1959 рр.

Протягом 1950–1961 рр. редактором «Літературної газети» був український письменник А. Хижняк. Відомі українські літератори, зокрема М. Рильський, Б. Антоненко-Давидович, А. Хижняк та інші відкрито висловлювали свої думки щодо критичного стану українського слова. Це був період «хрущовської відлиги», коли Головою Ради Міністрів СРСР (1958–1964) був обраний М. Хрущов, час, коли активним став національно-визвольний рух в Україні. Представники української інтелігенції голосно заговорили про жахливі наслідки політики геноциду українського народу, а також і про лінгвоцид української мови. Б. Антоненко-Давидович зазначав: «Чудова мова на очах перетворювалася на таку макароністичну суміш, що ніби досі нічого не робилося, щоб якось упорядкувати її, ніби не було вельми корисних праць О. Курило, О. Синявського, П. Гладкого, М. Сулими та ін.».

Під ту пору в обороні української мови стали українські письменники, перекладачі, мовознавці, літературні критики, редактори, вчителі й студенти, які зі сторінок «Літературної газети» заговорили про проблеми мовної культури. Увагу тогочасних, і, без сумніву, сьогоднішніх, читачів газети привернули дописи М. Рильського «Слово – наша зброя» (ЛГ, № 21, 1959 р.) та «З гадок про мову. Лист до письменників, учителів, акторів, промовців, лінгвістів, до молоді й до старших» (ЛГ, № 57, 1959 р.), Б. Антоненка-Давидовича «‘Хвилюючі’ штампи» (ЛГ, № 65, 1958 р.), О. Кундзіча «Дбати за чистоту мови» (ЛГ, № 25, 1959 р.) та ін.

17 липня 1959 р. на першій сторінці «Літературної газети» опубліковано лист М. Рильського. Відомий поет звернувся до лінгвістів, учителів, письменників, акторів із проханням «дбати про багатство, красу і чистоту рідної мови», «боротися з заневищенням мови, із її штучним збідненням...». І на сьогодні, не тільки у професійному, але й повсякденному житті українців, важливими стають зауваги М. Рильського про мову. Він звернув увагу на «дивовижну і навряд чи корисну послідовність» – викорінення в літературі, особливо в тогочасній пресі, форм давального відмінка на *-ові, -еві, -єві* та активне впровадження натомість менше поширених у живій мові форм на *-у, -ю*. Щодо використання кличного відмінка М. Рильський наголошував: «Сахаються у нас також і кличного відмінка, що становить одну з особливостей української мови». Поет виділив важливе питання у вживанні української лексики: існування умовних ‘списків заборонених слів’, якими послуговувалися літредактори, порушення норм наголошування, на які чомусь серйозно ніхто не звертав увагу.

Б. Антоненко-Давидович у статті «‘Хвилюючі’ штампи» гостро критикував мову тодішніх рецензентів, які дотримувалися єдиної тенденції – уживати штампи, що особливо збіднювало мову і власне висловлювання. Поет підкреслював, що як письменники, так і

рецензенти повинні бути обізнані з усім багатством і різноманітністю лексичних ресурсів української літературної мови, повинні дбати про точність і правильність передавання своїх думок. У цьому зв'язку Б. Антоненко-Давидович писав про «лексичні злидні ряду критичних висловлювань, коли критик чи то боїться сказати власне, оригінальне... слово, чи просто лінується пошукати бодай відповідних синонімів, щоб не повторювати своїх попередників».

Досить критичною й актуальною стала стаття українського письменника, редактора «Літературної газети» А. Хижняка «Любімо, шануймо рідну мову!» (ЛГ, № 39, 1958 р.). Письменник виступив з гострою критикою Інституту мовознавства Академії наук УРСР, темпи роботи якого автор статті схаактеризував як «волячі». Це стосувалося питання «Українсько-російського словника». У 1953 р. вийшов друком перший том Словника. Наступні п'ять років у розвитку української мови не були продуктивними: другий том Словника не було підготовлено. Насправді він все-таки вийшов у 1958 р., про що А. Хижняк не знав. Ще однією проблемою Інституту, на думку А. Хижняка, були мовознавчі кадри. Він не міг змиритися з тим, що немає цікавих, ґрунтовних статей про мову, полемічних друкованих виступів науковців про мову, що викликали б широку громадську та професійну дискусію.

Відкрите обговорення проблем української мови на сторінках «Літературної газети» (1958–1959 рр.) послужило активним каталізатором в обороні української літературної мови. Як наслідок – поява низки спеціалізованих праць із проблем культури української мови: А. Коваль «Про культуру української мови» (1961); «Культура української мови» (1964); К. Гордієнко «Слово про слово», «Про культуру мови» (1964), Є. Чак «Складні випадки українського слововживання» (1966), Б. Антоненка-Давидовича «Як ми говоримо» (1970), які й сьогодні є настільними книгами поціновувачів чистої української мови.

**МАЗУР Наталія,
ПАЛАШ Альона**

МОВНИЙ ОБРАЗ ЖІНКИ В ПОЕЗІЇ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

«І всі знайшли, а я шукаю», – так писав один з неокласиків, про невизначеність власної стильової манери. Максим Тадейович Рильський був одним з тих поетів, хто завжди змінювався й трансформовався, вдосконалював свої письменницькі вміння, шукав нові образи для збірок. Зорієнтованість на вічному, високий рівень інтертекстуальності, досконалість поетичної форми, точність мови, лірична універсальність – все це допомагає охарактеризувати Рильського як надзвичайно майстерного митця, що вміло користується пером своєї душі.

Лексико-семантичне поле «жінка» є одним з актуалізованих в українській поезії, зокрема у мовомисленні митця. Діва Марія, Афродіта, Венера, Беатріче, Сафо, Навсікая, Дафна, Мойра, Діана, Есмеральда, Марія Заньковецька, Леонаро, Ганнуса – в мові Максима Рильського безконфліктно співіснують різні жіночі образи. Серед найчастотніших його реалізаторів виділяємо образи матір, дівчина. Вони утворюють власні мікропарадигми: мати – мама, Богородиця, Божа Мати; дівчина – дівчинка, подруга, сестра, дочка.

Мадонна та Афродіта Богородиця (Мати Божа, Діва Марія, Мадонна) – земна мати Ісуса Христа. В українській традиції – це символ Матері, Цариці небесної, Життя, Світла, Мудрості, Таїни, любові, заступництва, радості та смутку; ідеалу жінки-матері; союзу божественного і земного; духовного прозріння й очищення, володарки і надії усіх народів.

Мовотворчому дискурсі М. Рильського семантика образу Мадонни набуває двох значень. У першому Богородиця виступає символом чистоти, незайманості, високих моральних чеснот (*В незрозуміло-чистій вишині Небес, як очі Пресвятої, синіх...*). Семіотика синього кольору неба, що порівнюється із очима Богородиці, набуває символічного релігійного змісту, чим витворюється глибока етична та естетична

перспектива. В іншому випадку Богородиця – це скорбний образ (*Привид Панни по землі проходить, // Сльози ронить...*), до якого ліричний герой звертається у часи душевного страждання: (*Люди, люди, не торкайте серця, Там – криваві сльози... Лиш тобі одній його відкрию, Dolorosa!*). Як бачимо, в образі Богоматері у Рильського домінують її естетичні та етичні властивості.

У лексико-семантичній парадигмі образу жінка фіксуємо нечисленні старослов'янізми, що є мовними знаками високого стилю:

*Тобі одній, намріяна царівно,
Тобі одній дзвенять мої пісні;
Тобі одній в моєму храмі дивно
Пливуть молитви і горять огні.*

Багаточленний ряд вторинних номінацій жінки утворюють також назви-характеристики за типом її соціальної реалізації. До таких зараховуємо:

- словесні маркери соціального статусу (цариця, царівна, богиня);
- назви, що вказують на родинні стосунки (мати, мати, дочка, жона, сестра, коханка, подруга, чужоземка).

Використання поетичної лексики у її традиційно високому значенні при змалюванні зовнішності жінки поет послуговується поетичними кодами:

- очі (*Ті ж уста, ті ж незглибимі іскри-очі*);
- стан (*Дівочий стан приваблює і надить*);
- ноги (*У жіноцтва грішні очі й стрункі ноги*);
- брови (*Стрілчастих брів сліпучі блискавиці*);
- уста (*І уста твої, уста напіврозкриті*);
- чоло (*Сніжинки грали і зорили Над смутком тихого чола*).

Богородиця в поезіях Рильського виступає як чистий та недосяжний ідеал жінки, започаткований «ідеальними жінками» середньовіччя, що витворювалися за образом Богородиці. Отже, смисловий і образний спектр лексико-семантичного поля «жінка» в поетичній мові Рильського є релігійним, міфологічним, реальним, мрійливим і асоціативно розгалуженим.

МАКСИМЧУК Валентин

ОПТИМІЗМ ФІЛОСОФІЇ ВІЧНОЇ КРАСИ ПРИРОДИ В ТВОРЧОСТІ МАКСИМА ТАДЕЙОВИЧА РИЛЬСЬКОГО

«Характер Максима Рильського
поеднував розум з добротою,
його мудрість лагідна і,
мабуть, тому незаперечна».

Д. Павличко

Нинішнє покоління молодих людей не приділяє достатньої уваги творчості Максима Рильського, у якого природа і Вітчизна – невід'ємні. Природа, її гармонійна краса і щедрість присутні й у його ліриці та поетичному епосі, в його картинах і оповіданнях. Про роль природи в розвитку літератури та мистецтва поет висловився в наукових статтях «Природа і література», «Про людину для людини», де обґрунтував «благотворний вплив природи на всі ділянки людського життя».

Ліричні герої поетичних творів М. Рильського – це люди, які натхненно працюють, живуть у злагоді з природою, дбають про неї, виявляючи любов до рідної землі. Обрана тема є надзвичайно актуальною сьогодні з огляду на складну ситуацію глобального протистояння озброєних смертоносною зброєю країн з різними політичними, економічними системами та релігійними уподобаннями. Тому що Чорнобиль не став уроком безвідповідальності й моральної трагедії для нащадків. Він повинен примусити

народи думати над ходом цивілізації, втручатися в природу вдумливо, не призводити її до непоправних втрат. А ще на горизонті маячить примара Третьої світової війни. Людство не зробило ніяких висновків з уроків минулого. Нинішні представники технічної ери і технократичної моралі, на жаль, не здатні вже повернутися до першооснов людського життя, до землі, до природи. Життя на землі і саму землю може врятувати лише свідомо людина екологічної епохи, яку повинна виховати література і поезія з новою філософією буття. Її місія (нової людини) на планеті – зупинити варварство, технократичну сваволлю, знущання з природи. Особливе місце у цьому процесі може відіграти творчість Максима Рильського.

Філософію збереження гармонійної краси природи, неперехідного значення її для людини автор сильно подає у віршах «Ліс» і «Розмова з другом», провідна ідея яких – берегти природу для щастя сучасного і майбутнього поколінь.

Пейзажна лірика Рильського розвиває високі естетичні смаки, вчить людину бути спостережливою, серцем і розумом сприймати природу:

*В зелених лаврах, в синій світлотині,
У саяві сонця й вишнях у цвіту,
В огні троянд, у моря мерехтінні
Побачить може кожен красоту.*

Книжка віршів «Троянди й виноград» розкриває багатство духовного світу наших людей, які за «законами краси» творять нове життя, примножують багатства природи. Поет утверджує гармонію красивого і корисного. Як заклик і настанова до дії звучать рядки:

*У щастя людського два рівних є крила:
Троянди й виноград, красиве і корисне.*

У творчості Максима Рильського створений повнокровний образ людини, що «має серце для друзів відкрите, розум до інших уважний», чутливої до краси навколишнього світу, їй любі «сині світанки над водами, шум у лісі зелений і шум золотий, спів солов'їний і пісня людська, скромна шипшина і горда троянда». Вона живе у злагоді з природою і збагачує її новою, незрівнянно вищою незнаною раніше красою.

Дебютна збірка поета «На білих островах» позначена певним впливом символізму. Однак, у цілому, його творчість 20-х років ХХ ст. більшість критиків характеризують як неокласичну. Неокласична вона, перш за все, за духом і філософією. Головні прикмети поезії М. Рильського – усталеність, рівновага, спокій. У художньому світі його творів виразно проступає образ вічності. Революції, перевороти, війни для нього – лише беззмістовне і прикре марнування людського життя. Життя важливе саме по собі – у своїй простоті й елементарності воно наближає людину до вічності. Простота виступає в Рильського своєрідним еквівалентом правди. Його герой несе в собі стриманий оптимізм філософа, який навіть особисту втрату вимірює за допомогою певного культурного досвіду. За належність до мистецького угруповання «неокласиків», яке переслідувалося офіційною критикою за декадентство, 1931 р. М. Рильського заарештовує НКВС і він майже рік просидів у Лук'янівській тюрмі. Його товариші-неокласики Д. Загул, М. Драй-Хмара, П. Филипович, М. Зеров були репресовані й загинули в концтаборах. Після 1931 року творчість поета зазнає змін. Збірка «Знак терезів», видана у 1932 р., засвідчила вже повну лояльність автора до правлячого режиму через загрозу фізичного знищення.

В умовах справжнього терору М. Рильський зумів написати багато чудових ліричних поезій і ліро-епічних творів, кілька книжок перекладів, з-поміж яких і нині неперевершеним залишається переклад «Пана Тадеуша» А. Міцкевича. Уже в першій своїй книжці «На білих островах» поет продемонстрував своє вміння писати ясно, лаконічно, прозоро, водночас глибинно мудро. Кращими книжками поезій радянської доби є такі, як «Знак терезів» (1932), «Літо» (1936), «Збір винограду» (1940), «Слово про рідну матір», «Троянди й виноград», «Голосіївська осінь», збірка «Неопалима купина».

Але найбільшу увагу поет приділяє природі, тому що з дитинства кохався в ній, прагнув збагнути її таємниці. Головний герой Рильського ніколи не вважав себе «царем

природи». Він – її талановита дитина, вірний і дбайливий син, а природа – вічне і невичерпне джерело життя і творчості:

Вона – це мати, Будь же сином,

А не естетом.

І станеш ти не папіряним –

Живим поетом.

Радість очам і серцю приносить і нива білої гречки, і червоні помідори, і молочно-сині поля, і срібло лісової води, і золото стиглої пшениці та осіннього лісу.

У поезії Рильського природа – «храм і майстерня». Людина не повинна панувати над природою так, як завойовник панує над чужим народом. Люди мають своєю працею і розумом надавати їй нової, вищої краси. Одкровення душі М. Рильського – збірка «Троянди й виноград». Основна думка книги – щастя людини – в праці, в духовно багатому житті. Поет утверджує гуманістичну ідею поєднання різних сфер діяльності людини, гармонійності її розвитку.

Поет взяв від символізму, а також від української народної пісні музикальність своєї поезії. Навіть його сонети та октави надзвичайно пісенні і мелодійні. Завдяки М. Рильському та іншим українським неокласикам українська поезія зрівнялася із західноєвропейською у використанні найскладніших форм вірша – терцини, октави, сонета, різних метричних засобів – від гекзаметра до верлібру. Особливою майстерністю вирізняються сонети М. Рильського.

Кохання породжує прекрасне й вічне на землі, звеличує людину, робить її щасливою. Максима Рильського як поета, можливо, народило пристрасне, але не розділене почуття. У збірках «Синя далечинь», «Під осінніми зорями» ліричний герой – молода людина, яка пізнала справжнє кохання:

Я так тебе люблю, що не втримаю сліз,

В молитві хиляться натовлені коліна.

Максим Рильський як співець кохання завжди залишався тонким ліриком, мудрим філософом, чесною людиною. Коли поет наблизився до полудня віку, він знову звернувся до теми кохання в циклі «Остання весна».

Мабуть, тому, що це почуття останнє, митець ставить його поруч з такими філософськими категоріями, як життя і смерть:

...Не тільки друг і не лише кохана –

Життя ти й смерть!

Цілком погоджуюсь із висловом Ю. Лавриненка, дослідника творчості поета: «Максим Рильський був душею і совістю свого народу. Він був не просто поет, а мислитель, філософ, мудрець і працелюб». Його твори виховують у нас любов до краси природи, примушують задуматися, що значить вона для нас. Від спілкування з прекрасним ми стаємо чистішими, духовно багатшими.

МАТВІЄНКО Ірина

МАЛЬОВНИЧИЙ ОБРАЗ УКРАЇНИ В ПОЕЗІЇ «СЛОВО ПРО РІДНУ МАТІР» М. РИЛЬСЬКОГО

Одним з знаних майстрів української та світової лірики вважається Максим Рильський. Для вираження найтонших переживань та почуттів поет віртуозно володіє словом. Ліричні герої поезії М. Рильського завжди постають як живі, реальні люди, відчуття, думки, переживання є близькими кожній людині, саме тому його роботи торкають струни душі читача.

У своїй поезії М. Рильський піднімає одвічні філософські теми: кохання, щастя, часу, мови, краси природи, світу і багато інших. Його поезія вкарбована в скарбницю української літератури, поет звертається до нації, намагаючись формувати свідомість українців, які

постійно борються за рідну землю і мають оберігати традиції власного народу. Ми маємо пам'ятати імена діячів української культури, що своїми прикладами демонстрували силу духу та нескореність для успішного майбутнього України. У Максима Рильського українська земля символізує землю Тараса Шевченка:

*Благословен той день і час,
Коли прослалась килимами
Земля, яку сховає Тарас
Малими босими ногами,
Земля, яку скропив Тарас
Дрібними росами-сльозами.*

Поет постійно користується влучними художніми засобами, використовує яскраві образи, які підвищують емоційне враження від його робіт. Так, у вірші «Слово про рідну матір», написаному в м. Саратові (Росія) до своїх земляків, які були поглинуті фашисткою навалюю у 1941 році, М. Рильський звертається не простим віршем, а скоріше «віршем-гімном» чи «поемою-одою», як часто називають це звернення літературознавці. Він пише ямбічні секстини, використовуючи сильні емоційно-образні ліричні вислови, через які він розкриває багатовікову історію України та нашу географію, при цьому вдало використовує у тексті старослов'янізми, перегукуючись з «Словом про полк Ігорів». Завершенням твору є емоційно сильним, ствердженням безсмертя України і впевненості над кривавим ворогом. Рідна земля в його творі постає як вічна, адже закарбована в пам'яті народу, як квітуча і багата, у всій її природній красі:

*Степів широчина-бездонна,
Що, як зелений океан,
Тече круг білого Херсона,
Що свій дівочий гнучий стан
До дніпрового тулить лона.*

Це один із найчарівніших образів, якими передається краса нашої України. У своїх віршах М. Рильський линує до України, яка тоді знаходилась у стані війни, але не здавалась. Поетично змальовує українські степи, гаї, діброви, річки та озера нашої країни.

Наша Батьківщина прекрасна завжди, навіть тоді, коли полита сльозами-росами наших співвітчизників. Називає він і видатних українців, дочок і синів українського народу: «Україна – це філософ і поет, мандрівний учитель народу Григорій Сковорода. Україна це:

*Гаряча дума Кобзаря,
Що і в огні не спопеліє,
І молоток Каменяра,
І струни Лисенка живії,
І слави золота зоря
Круг Заньковецької Марії!*

Дух нашого народу невмирущий, ворог не може розірвати силу волі нашої, знищити «дух Боянів» – тобто дух глибокого патріотизму та національної гордості.

Поему наскрізь пронизує ліричний струмінь, вона сповнена різних ораторських та ліричних піднесень, які торкають струни душі українців. Останнім акордом вірша постає звернення до української землі:

*О земле рідна! Знаєш ти
Свій шлях у бурі, у негоді!
Встає народ, гудуть мости,
Рокочуть ріки ясно воді!....*

Але на цій роботі не закінчується тема патріотизму в М. Рильського, він майстерно розробляє її в поемі «Жага». В ній він оспівує Україну, як Батьківщину, і відданість їй українських синів, висловлюється впевненість в перемозі над фашизмом.

М. Рильський – один з видатних геніїв українського слова, уся лірика якого сповнена глибокими переживаннями за Українку. Вірші поета – це красномовне поєднання чуйних та красивих образів природи з тодішньою реальністю.

МИСЮРА Тетяна

ПОСТАТЬ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО У КОНТЕКСТІ МЕМОРІАЛЬНОЇ СИМВОЛІКИ

О. Святославський наголошує, що «поняття меморіальної культури безпосередньо пов'язане з історичною комунікацією, поняттями культурного досвіду і культурної спадщини. Досліджуючи процеси свідомого увіковічення, ми отримуємо інформацію про те, яким бачиться минуле, теперішнє і майбутнє культури [2].

Французький вчений, дослідник історичної пам'яті П. Нора розглядає сучасну меморіальну культуру як сукупність місць пам'яті. Поняття «місце пам'яті» вживається ним на позначення символічних об'єктів, з якими певна група людей пов'язує свої спогади та цінності, де «пам'ять кристалізується і знаходить свій притулок» [1]. Ними можуть бути літературні твори, рукописи, архітектурні та географічні об'єкти, будівлі, предмети, історичні події, пісні, кінофільми, окремі люди тощо.

Для української культурної пам'яті постать М. Т. Рильського є важливим, значним меморіальним символом з феноменальним творчим, науковим, духовним авторитетом.

Існують різноманітні засоби закріплення образу митця такі, як традиційні (видання художніх творів, історіографічний та науковий наратив, праці меморіального характеру, архітектурні об'єкти, меморіальні заклади, фото- та кінодокументи) так і новітні (електронні ресурси).

Однією з ефективних форм деморалізації постаті М. Рильського є кінодокументи. Починаючи з 20-30-х років ХХ століття кіно стає інструментом формування масових соціальних образів і одночасно засобом презентацій цих образів. Сам вибір об'єкта кінодокументування свідчить про його суспільну значущість.

Уперше на екрані української офіційної кінодокументалістики М. Рильський з'являється у 1943 році в сюжеті «Видатні діячі України» (поет працює та виступає перед військовими).

Своєрідним місцем пам'яті стали фільми присвячені М. Рильському: «Наш Рильський» (1967 р., «Київнаукфільм», режисер Л. Кордюм-Островська), «Добра і правди син» (1968 р., «Укркінохроніка», режисер М. Мельников), «Обличчям до зорі» (1975 р., «Укркінохроніка», режисер О. Якимчук), «Голосіївська осінь Максима Рильського» (1985 р., «Укркінохроніка», режисер М. Лінійчук) [3].

Ці кінофільми є фільмами-портретами, фільмами-спогадами, фільмами-душі. У них можна виділити спільні інформаційні домінанти, що присутні у образі М. Рильського й закріплюються у суспільній свідомості. Це біографічні відомості, творча та наукова діяльність, роль М. Рильського у розвитку української культури, дружба і співпраця з відомими постатями (І. Козловським, П. Бровкою, Л. Ревуцьким та ін.), особиста характеристика людини і митця (доброта, толерантність, людяність, висока культура та інтелігентність, любов до природи, народної пісні, гостре відчуття краси).

Також засобами створення кінопортрета стають хронікальні кадри, що зафіксували М. Рильського в різних ситуаціях: виступи письменника, аудіо записи митця з розповіддю про свою родину, юність, авторське читання поезій, спогади про друзів, колег (А. Малишка, П. Воронька, Д. Павличка, М. Вінграновського, М. Нагнибіди, Ю. Смолича, М. Стельмаха, М. Тарковського).

Аудіовізуальні документи, як форми меморіальної культури мають специфічну унікальну систему передачі соціальної інформації та можливість образотворчого

відображення дійсності і значно збільшують арсенал пізнання минулого, а також надають можливість духовному збагаченню.

1. Нора Пьер. Всемирное торжество памяти. *Неприкосновенный запас*. 2005. № 2–3 (40–41). Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>.

2. Святославский А. В. Среда обитания как среда памяти: к истории отечественной мемориальной культуры: автореф. дисс. ... д-ра культурологии: 24.00.01 /Алексей Владимирович Святославский. Москва, 2011. 53 с.

3. Павличко Д. В. Велетень української культури ХХ століття Максим Рильський. Режим доступу: <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2004/N3/Art08.htm>.

МОЙСЕЄНКО Катерина

МОВА ЯК ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Відомий поет Максим Рильський свого часу писав: «Мова є втіленням думки, і що багатша думка, то багатша мова». Митець наголошував, що нашим обов'язком є любити, розвивати та боротися за красу та правильність, за присутність та багатство мови [2]. Чому мові приділяється така увага? Спробуємо відповісти на поставлене питання.

Мова – це система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їх функціонування як засобів людського спілкування. Мова – це найважливіший засіб спілкування і пізнання [1, с. 1016]. Мова є головною ознакою нації та головною умовою розвитку суспільства. Жодна жива істота у світі, крім людини, не може похизуватися здатністю володіти мовою, що доводить її важливість у процесі формування національної культури.

Поняття «мова» та «національна культура» тісно переплетені між собою, оскільки є відображенням навколишнього світу, традицій, менталітету етносу, тією рушійною силою, котра об'єднує людей та формує їх світогляд. Заразом, мова є універсальним засобом вираження національної культури. Вона зберігає традиції та слугує певним мостом між сьогоденням та минулим.

Свого часу П. Мирний зазначав: «Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова, – ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почуття» [2, с. 308]. Слова митця переконують нас, що без мови неможливе існування нації. За її допомогою ми виражаємо власні думки, емоції, пізнаємо навколишній світ тощо.

Як феномен нації мова виконує різноманітні функції: ідентифікаційну, естетичну, комунікативну, номінативну, мислетворчу, культуроносну тощо. Коли йдеться про мовні функції, потрібно розуміти, що собою представляє кожна з них. Так наприклад, ідентифікаційна функція мови виступає певним засобом ідентифікації мовця і виявляє його належність до тієї чи іншої спільноти або певного оточення. Мова – першоджерело культури, вона слугує матеріалом для творення культурних цінностей. У цьому й полягає завдання естетичної функції мови. Найважливіша функція, яка використовується в усіх сферах комунікації – комунікативна. Суть її полягає в тому, що вона використовується членами суспільства для забезпечення інформаційних процесів. Номінативну функцію використовують передусім для називання предметів, явищ, ознак тощо. Цей процес називається «омовленням світу». Мова є засобом творення думки і коли людина мислить вона формує мовні форми, що є ознакою саме мислетворчої функції мови. Остання функція мови є особливо важливою, бо саме мова є творцем і носієм культури народу – мовотворця. Оволодіваючи мовою, людина оволодіває культурою народу.

Поділяємо думку А. Постригань, яка підкреслює значимість культуроносної функції мови: «мова – дзеркало культури, адже в мові відображено навколишній світ, національний

характер, менталітет, традиції, систему цінностей; мова – скарбниця культури, бо вона зберігає культурні надбання в лексиці, граматиці, фразеології, закарбовує їх у фольклорі, художній та науковій літературі; мова – носій культури, вона ніби ретранслятор, що передає надбання національної культури від покоління до покоління, адже молодь разом з мовою засвоює узагальнений досвід предків; мова – інструмент культури. Вона формує національний характер особистості – носія мови, бо процес користування нею невіддільний від упровадження у свідомість молодого покоління зафіксованих у мові світобачення, менталітету, комплексу морально-етичних цінностей народу [3, с. 113].

Отже, мова є одним із найважливіших явищ у житті людини та суспільства. Завдяки мові ми пізнаємо світ, історію свого народу, його культуру та традиції, передаємо досвід співжиття з покоління в покоління. Мова – це не тільки джерело комунікативної діяльності, але й засіб творення власної історії та культури в усіх її проявах. Плекаймо мову, бережімо її, оберігаймо мову – головне наше надбання й неоціненний скарб.

Література

1. Онацький Є. Українська Мала Енциклопедія. Кн. 8: Літери Ме–На. Буенос-Айрес, 1961. 1016 с.
2. Мирний П. Твори: в 5 т. / Київ : Вид-во АН УРСР, 1955. Т. 5. 308 с.
3. Постригань А. В. Мова як інструмент міжкультурної комунікації для формування особистості [Електронний ресурс] / 2017. Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18512/112115.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

НИКОЛАЄНКО Станіслав

«Я ЛЮБЛЮ МОВУ УСЕ СВОЄ СВІДОМЕ ЖИТТЯ...» (М. РИЛЬСЬКИЙ)

Максим Рильський належить до особливих постатей культури ХХ століття. Він відомий як поет, перекладач, фольклорист, літературознавець, мовознавець, громадський і політичний діяч. З поваги до рідної мови, до слова зростала і його творчість, отой великий талант до праці, споряджений таким першорядним мотором, як любов. Він любив свою творчу працю так само, як любив жінку, природу, життя, – любив для них – не для себе» [1, с. 95]. Як наголошував сам Максим Тадейович: «Не вважаю себе, звісно, непохитним авторитетом у цій справі, але не тільки цікавлюся нею (мовою), а й люблю її багато років, усе своє свідоме життя, і, може, ця любов сама вже собою дає мені право на голос» [2, с. 44], бо що то за письменник, який не любив би своєї мови, не пишався б нею, не розумів би безмежної могутності слова – найгострішої зброї, як найвірнішого знаряддя для служіння народові. Саме тому, на думку М.Т. Рильського, обов'язковими умовами діяльності усіх творчих людей є наявність трьох речей: «органічне знання мови, розуміння її своєрідності і любові до неї» [2, с. 92].

Для Максима Рильського впродовж усього його життя мова була і предметом фахового зацікавлення, і об'єктом наукового пізнання. Дбати про багатство, красу і чистоту рідної мови, боротися з її штучним збідненням митець вважав своїм громадським обов'язком. Порівнюючи мову з «коштовним скарбом», «неоцінним алмазом», Максим Тадейович зазначав, що «маємо обов'язок – доглядати його, стерегти його, шліфувати його, щоб дедалі більше граней у ньому переливалось і виблискувало, відбиваючи все незрівнянне багатство наших днів» [2, с. 41].

Як бездоганний знавець української мови, Максим Рильський усе своє життя піклувався про долю рідної мови. Мовним питанням письменник присвятив чимало своїх праць – статей, рецензій, відгуків, листів («Слово – наша зброя», «Ясна зброя» (Із думок про українську мову), «Про мову», «Розмова про мову». «З гадок про мову» (Лист до письменників, учителів, акторів, промовців, лінгвістів, до молоді й до старших), «Про

іноземні слова», «Словник і питання культури мови», «Мова нашої прози» та багато інших), у яких митець відобразив свої міркування та зауваги щодо дотримання орфоепічних, акцентуаційних, лексичних, граматичних та інших мовних норм. Так, наприклад, Максим Рильський вважав неприйнятним порушення правил наголошування слів рідної мови; відстоював питання щодо збереження питомих українських рис граматичної структури української мови на рівні морфологічних категорій; багато уваги приділив нормативності вживання синтаксичних конструкцій та їх стилістичним функціям; завжди дбав про чистоту мови, про точність і доречність у вживанні слова у відповідному значенні; наголошував на почутті міри.

Особлива увага майстра слова лексичним шарам та лексичній стилістиці української мови, зокрема, питанням вживання обмеженої лексики (архаїзмів, історизмів, діалектизмів, жаргонізмів тощо), яка при вмілому її використанні надає неповторних барв поетичним та художнім текстам. З-посеред джерел збагачення словникового запасу української мови Максим Тадейович виділяє неологізми, зокрема, й авторські новотвори, які стали об'єктом уваги пуристів (пуризм – крайній вияв турботи про чистоту літературної мови, культуру мови, орієнтація на встановлення суворих правил дотримання літературних норм, оберегання мови від впливу іншомовних запозичень, очищення її від нелітературних явищ (діалектизмів, просторіччя тощо), і найчастіше потрапляли до списків «заборонених» слів. Максим Рильський послідовно обстоював здатність мови розвиватися, виходячи з власної природи, реагувати на зміни життя і суспільно-комунікативні потреби, і zarazом зберігати право мови на самобутність. Зауважимо, що і сам митець був новатором: з-під його пера народилася значна кількість новотворів – досконалих за формою і вагомих за значенням слів.

Отже, у своїх наукових доробках Максим Тадейович Рильський підіймав найрізноманітніші мовні проблеми; в полі зору митця: питання історії української літературної мови, культури мови, мови перекладів, правописних норм, лексикографічної практики, які й до сьогодні звучать актуально.

Література

1. Лавріненко Ю. А. Лірика і ліричний епос Максима Рильського. *Українське слово: хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.* Київ : Рось, 1994. Т. 2. С. 91–99.
2. Рильський М. Т. Як парость виноградної лози. Київ : Наукова думка, 1973. 267 с.

ПІВЕНЬ Олена

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ ЯК ТЕОРЕТИК ПЕРЕКЛАДУ

Історія українського перекладознавства вивчає різножанрові джерела, що стосуються теорії, історії, критики й дидактики перекладу в межах єдиної української наукової традиції.

Максим Рильський підкреслював, що перекладач повинен у кожного великого поета знайти творчу домінанту – те найхарактерніше, найсуттєвіше, що властиве тільки його творчості. У практиці перекладача це означає – передати іронію Генріха Гейне і Анатолія Франса, гнівний пафос Тараса Шевченка і Миколи Некрасова, сарказм Володимира Маяковського і т.д. Щоб досягти цього, перекладач повинен мати якусь спорідненість з автором оригіналу, бути творцем, що відбирав собі оригінал для перекладу. Завдання перекладача, за словами Рильського, – зберегти національну специфіку образів, побут, культуру, уподобання того народу, з якого перекладав. «Негр, – пише Рильський, – порівнює кохану дівчину з стрункою пальмою, росіянин – з білокурою березою, українець – з гнучкою тополею. А як же бути перекладачеві негритянських, російських, українських

пісень? Зрозуміла річ, не підмінювати пальму березою чи тополею, але довести образ пальми до свідомості і уяви читачів...». Якщо ж неможливо передати українською мовою той чи інший образ, Рильський прагне замінити його рівноцінним або наближеним.

Максим Рильський – неперевершений перекладач і глибокий теоретик перекладацької справи. За своє життя він переклав українською мовою понад двісті тисяч поетичних рядків. Крім того, перекладав повісті, романи, п'єси. Йому належать наукові праці «Проблеми художнього перекладу», «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу», «Пушкін українською мовою» та ряд інших. Поет вважав переклади важливою політичною і культурною справою: «Це – знаряддя спілкування між народами, знаряддя поширення передових ідей і обміну культурними цінностями, знаряддя зміцнення і зросту інтернаціональної свідомості». Найголовніші ознаки радянського перекладацького стилю в розумінні Рильського – точність у передаванні змісту і форми оригіналу, гармонійна єдність ідеї й художнього образу.

М. Рильський займався перекладами з 20-х років минулого століття до останніх місяців свого життя. Йому належить понад 50 книг перекладених творів, а список поетів різних епох і країн, до творчості яких він звертався, надзвичайно показовий. Рильський переклав «Слово о полку Ігоревім», сербські епічні пісні (збірка вийшла 1946 року), найвидатніші твори О. Пушкіна та А. Міцкевича (в тому числі «Євгеній Онєгін» і «Пан Тадеуш»). Він перекладав російських поетів Срібного віку (В. Брюсов, О. Блок, М. Волошин та ін.) і радянського часу, а також вірші відомих поетів інших слов'янських народів – білорусів, поляків, словаків, чехів, болгар (Я. Купала, Я. Колас, Ю. Словацький, М. Конопніцька, Ю. Тувім, І. Краско, Я. Краль, П. Гвездослав, С. Халупка, А. Штур та ін.). Особливе місце в його перекладацькій спадщині займають твори французької поезії та драматургії XVII-XX ст. Прекрасно знаючи французьку мову, він перекладав багато французьких авторів (Корнель, Расін, Буало, Вальтер, Беранже, Гюго, де Мюссе, Готьє, Малларме, Верлен, Ростан та ін. Перекладав Рильський і Шекспіра, Андерсена, Гете, Емінеску, Гейне, італійських, іспанських, норвезьких, латинських, туркменських, башкирських, єврейських, вірменських поетів.

В особі Максима Тадейовича Рильського органічно поєднувалися поет і вчений, талановитий перекладач і вдумливий теоретик перекладу. Деякі з його положень щодо специфіки перекладу, його функцій в культурі - реципієнті та ролі у процесі міжнаціональної культурної взаємодії не втратили своєї актуальності й певною мірою передують сучасним дослідженням в галузі перекладознавства, а також компаративістики і теорії міжкультурної комунікації. Про М. Рильського-перекладача написано вже чимало (праці А. Новиченка, Г. Вєрвеса, В. Коптілова та ін.). І саме діяльність його як інтерпретатора інонаціональних поетичних творів давала поетові цінний матеріал для спостережень, аналізу, практичних порад, а також глибоких теоретичних роздумів з приводу багаточисельних і складних проблем перекладацької роботи.

І сьогодні Рильський залишається найбільш глибоким інтерпретатором творчості О. Пушкіна. Лев Озеров згадує: «Робота над перекладами була для Рильського свого роду співбесідою з Пушкіним і Міцкевичем. Він працював серйозно і весело, не вимушуючи із себе «кількості рядків». Він тримав у пам'яті сотні рядків, які подумки перетворював і вже у вирішеному вигляді закріплював на папері».

Література

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://knowledge.allbest.ru/languages/3c0a65635a3ad79a5d53b89521306c37_0.html (дата звернення 22.01.2020).
2. Білецький О. Творчість М. Рильського. Київ: Дніпро, 1985. 180 с.
3. Руда Т. Максим Рильський як теоретик перекладу. *Народна творчість та етнографія*. 2005. №3. С. 4-9.

НЕОКЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД ТВОРЧОСТІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

В історії української літератури досі не прояснена сутність явища «київські неокласики», не з'ясовано повністю сенс їх появи і роль у складний період нашої історії, першій половині ХХ ст. Отож є над чим попрацювати українським літературознавцям, історикам, критикам...

Неокласицизм (з грецької «новий і зразковий») – течія в літературі та мистецтві, що з'явилася значно пізніше занепаду класицизму як літературного напрямку і знайшла свій вияв у використанні античних тем і сюжетів, міфологічних образів і мотивів, проголошенні гасел «чистого» мистецтва та культу позбавленої суспільного змісту художньої форми, в оспівуванні земних насолод. Цей творчий метод виник у західноєвропейській літературі в середині ХІХ ст. «Неокласика» – умовна назва естетичної платформи невеликого кола київських поетів, літературознавців і перекладачів періоду «Розстріляного відродження».

«Київські неокласики» – неформальне товариство вільних митців (так вони себе називали), що гуртувалися спочатку при часописі «Книгар», а згодом – навколо видавництва «Слово». Михайло Драй-Хмара в сонеті «Лебеді» назвав «неокласиків» «гроном п'ятірним нездоланих співців». До цієї групи у 20-х роках ХХ ст. належали М. Зеров, М. Драй-Хмара, М. Рильський, П. Филипович, Юрій Клен (О. Бургардт). Шостим у «п'ятірному гроні» був В. Домонтович (Петров), єдиний прозаїк серед «неокласиків». Лідером київських митців був Микола Зеров. Вони відмежовувались від так званої пролетарської культури, прагнули наслідувати мистецтво минулих епох, віддавали перевагу історико-культурній та морально-психологічній та філософській проблематиці.

Це були по-європейськи освічені люди, тогочасна елітна українська інтелігенція. Неокласики, зокрема, закликали досягати вершини світової культури, трансформувати її форми та образну систему на рідному полі поезії, щоб піднести її до світового рівня. Тому розквітають сонетна форма, яку пролеткультівці оголошували «буржуазною», елегії, медитації, філософська лірика.

Яскравим представником поетів-«неокласиків» є «лицар краси і добра» Максим Рильський. Перекладач, академік, фольклорист, талановитий педагог. Та передусім – видатний поет, продовжувач славних традицій класичної літератури. За словами М. Зерова: «...Досить витончений і складний поет... І живе він зі своїм часом, напружено і уважно в навколишнє життя вдвляється, уміє помічати в його глибині струю вічно людського, близького всім часам і народам».

Повертаємося у молодість поета. «Десь у класі четвертому почав друкувати свої вірші, а 1910-го побачила світ його перша книжечка «На білих островах». А потім були книжки лірики: «Синя далечінь» (1922), «Крізь бурю й сніг» (1925), «Під осінніми зорями» (друга редакція 1926), «Тринадцята весна» (1926), «Де сходяться дороги», «Гомін і відгомін» (1929). Це певний схід на вершину майстерності, дозрівання таланту і власного стилю.

Ранні поезії М. Рильського – це ліричні шедеври, у яких відбито глибину і щирість почуттів, вишуканість вислову, сміливе переосмислення класичних мотивів, тем, героїв. А ще природа, яка у поета завжди перебуває в гармонії з людиною. Збірки ранньої творчості засвідчили на диво мальовничий, сповнений прозорості поетичний світ Рильського. Основні мотиви в цей період – передчуття загибелі краси і людяності, насичення елементами романтизму і символізму. Ці поки що тільки накреслені стильові ознаки згодом буде названо неокласичними. Максим Рильський дебютував у неоромантичному стилі, другим його щаблем був символізм. Від них та від української народної пісні він взяв увагу до музичної основи поезії. Тому навіть його сонети звучать часом, як пісня. Найбільше вражає в ліриці М. Рильського багатство її мотивів. До традиційних українських поет додав

античні і західноєвропейські. М. Рильський зі своїми побратимами, поетами-неокласиками, хотів бачити в літературі:

- «аристократизм духу», протистояння духовній варваризації суспільства;
- орієнтацію на довершену культуру поетичного мислення й дисципліну поетичного мовлення;
- тяжіння до гармонії між раціональною сферою та почуттями;
- захоплення досконалістю античної лірики, літератури відродження та класицизму, філігранністю творів французьких «парнасців».

Їхня лірика, як жодна інша, характеризувалася «класичним стилем», «довершеною формою вислову». Замість раціоналізму в ній присутні «і почуття, і перша думка – те, що зветься в нас душа», як писав М. Драй-Хмара. В основу власної творчості п'ятеро поетів поклали концепцію культури, що правила за морально-естетичну основу цілого поетичного покоління, набула художнього, сенсу. Їхня творчість стала для багатьох письменників зразком високої артистичної якості поетичного мовлення не тільки у 20-ті роки, а й пізніше, якщо послатися на творчість М. Ореста, І. Качуровського, почасти О. Ольжича, С. Гординського, Б. Кравцева та ін.

Яскравим прикладом філософічності, афористичності та життєлюбства М. Рильського є вірші: «На білу гречку впали роси», «Яблука дозріли», «Ластівки», «Цвітуть бузки», «Не бійся смутку, що пливе...», «Солодкий світ», «Теплі дні збирання винограду»...

Письменник поклав життя на службу українській поезії, якій він присвятив близько 60 років. По праву посів у ній одне з перших місць після Івана Франка і Лесі Українки. Вивчення лірики Рильського – це непочата цілина, справа майбутнього.

Хочу завершити словами М. Стельмаха: «Все для людини і завжди з людиною – цей заповіт Рильський проніс крізь бурю і сніг, крізь усе своє життя».

РУБІНСЬКА Броніслава

ПРО ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДІВ М.РИЛЬСЬКОГО НА ЗАНЯТТЯХ

Усім нам відома поетична творчість М. Рильського з уроків української літератури у школі. Але мало хто знає багату перекладацьку діяльність цієї видатної людини. Він перекладав відомі твори видатних французьких, німецьких та англійських авторів. Серед двох найбільш відомих перекладів можна назвати твори Вільяма Шекспіра «Король Лір» та «Дванадцята ніч» українською мовою. Вони є сучасними і навіть використовуються у сучасних виставах Донецького музично-драматичного театру, які проходять з великим успіхом. Ось, наприклад, цікавий переклад: See thyself, devil!

Proper deformity seems not in the fiend. So horrid as in woman Поглянь на себе, сатано!

Жорстокість не так нам у дияволі страшна, Як у жіночій образі.»

"Milk-livered man! That bear'st a cheek for blows a head for wrongs.

Боягузе! Ганьби лиш варту голова твоя,

Твоя щока удару так і просить.

Подібні зразки перекладу можна вивчати зі студентами, які здобувають фах за спеціальністю «Філологія» на заняттях з практичного курсу перекладу або практичного курсу усного та писемного мовлення. Адже сучасні студенти приходять на заняття з бажанням успішно діяти. Їм подобається на заняттях не просто слухати, й ставити запитання, обговорювати проблеми, вирішувати завдання, придумувати та фантазувати. Цікавою діяльністю для них є переклад та порівняльна діяльність варіантів перекладу, зроблений різними перекладачами. Якщо викладачі будуть організовувати на заняттях таку діяльність, то навчання буде успішним, а здобуті знання сформують певні компетенції. Кожний сучасний педагог у освітньому процесі повинен намагатися вдосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми, методи, засоби і прийоми роботи. На початку заняття

викладач має зацікавити студентів різними засобами. Важливим є не тільки навчити читати й перекладати текст, але й виховати потребу у сприйнятті культурної спадщини англомовних народів світу та культурної спадщини власного народу.

Інтерактивні вправи використовують на різних етапах заняття. Розглянемо, коли і як можна використати існуючі переклади творів В. Шекспіра М. Рильським.

Кожне заняття має початок, основну частину та завершення.

На початку заняття можна використати вищезгадану цитату для введення у мовне середовище та обговорення проблеми у написаній на дошці цитати та її перекладу. Це так звана інтерактивна технологія «Мозковий штурм». Далі обговорити існуючі прийоми перекладу, а потім можна запропонувати студентам спробувати дати свій варіант перекладу цитати. Після цього можна обговорити питання якими перекладацькими прийомами вони скористались.

В основній частині заняття на певному етапі перед викладачем стоїть завдання різного типу. Розглянемо в якості прикладу завдання формування навичок та вмінь читацької компетенції. В програмі стоїть тема «Особливості перекладу художніх текстів. Переклад романів та п'єс». На передтекстовому етапі(створення певної мотивації студентів, актуалізація здобутих знань, та вмінь) можна розповісти про перекладацьку діяльність М.Рильського та його ідеї щодо перекладу художніх текстів.

На текстовому етапі (контроль сформованості мовних навичок і мовленнєвих умінь читання, розвиток умінь інтерпретації тексту та його перекладу)можна поставити проблемне запитання та надати зразок перекладу одного з уривків тексту «А які почуття викликає уривок і як би ви його переклали?». Студенти читають оригінал і переклад М.Рильського:

*Регана З того ж я
Металу викувана, що й сестра,-
Одна й ціна нам. Серце відчуває
В її речах любов, з моєю схожу,
Та сказано, проте, занадто мало.
Ненавиджу всі радощі земні,
Хоч би які були вони принадні.
Одно лише чуття мене щасливить:
До вашої величності любов.*

*Корделія
(вбік)
Корделіє яка ж ти бідна! Ні,
Я добре знаю, що за мій язик
Моя любов багатша і щедріша.*

*Корделія
(вбік)
Корделіє яка ж ти бідна! Ні,*

*Корделія Нещасна я -уста мої не вміють
Мойого серця висловити голос.
Я вас люблю, королю, як велить
Мені моя повинність.*

*Лір Що таке?
Корделіє, залагодь теє слово,
Коли не хочеш вік занепасть.
Корделія Владарю мій, мені дали життя ви,
Мене зростили й виховали ви,
Плачу за це належною ціною:
Шанобою, любов'ю та слухнянством.*

*Навіщо сестрам чоловіки їхні?
Вони ж бо, кажуть, люблять тільки вас.
Як мужеві свою віддам я руку,
То з нею візьме він і половину
Дбайливості моєї та любові.
Ніколи так не вийду заміж я,
Як сестри, щоб любити лиш самого
Свого батька.
Лір Щиро це, від серця?
Корделія Так, володарю.»*

На післятекстовому етапі (розвиток інформаційно-комунікативного вміння, пов'язаного з навичками систематизувати й узагальнювати інформацію, а також навчання студентів інтерпретації образно-схематичної інформації, стисканню тексту і виділенню його основного змісту, розвиток уміння використовувати отриману інформацію в перекладацькій діяльності), читання оригіналу та його перекладу полегшує виконання цих завдань.

Наприкінці заняття можна зробити підсумки у формі вікторини, бліц-турніру команд, які будуть містити запитання не тільки з самого твору, але й про перекладача М. Рильського та його творчість

Іншим варіантом може бути відповідь на проблемне запитання на початку заняття або на запитання «Який з перекладів тебе вразив найбільше? і «Які перекладацькі прийоми були найбільш ефективними?».

Можна також запропонувати уривок англійською мовою для власного перекладу і через деякий час обговорити деякі особливості сучасної мови перекладу або підготувати презентацію про переклади М. Рильського на наступне заняття в якості домашнього завдання.

СЕГЕДА Жанна

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ ЯК ПЕРЕКЛАДАЧ ТВОРІВ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КОНТЕКСТІ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ

Переклади з літератур світу – важливий націєтворчий чинник, адже важко недругам заперечити існування української мови (а разом і нації), якою створено потужний пласт художньо довершених перекладів. Максим Рильський – один із найвидатніших перекладачів ХХ століття, талановитий науковець, перекладацька діяльність якого мала значний вплив на розвиток української літератури. Рильський поєднував у собі не тільки талант поета, письменника, але й теоретика перекладу. Досі не втратили актуальності положення М. Рильського про специфіку художнього перекладу, про його роль у процесі міжнаціональної культурної взаємодії. Водночас діяльність Рильського як перекладача поетичних творів з європейських мов давала йому цінний матеріал для аналізу, теоретичних роздумів та практичних порад щодо складних проблем перекладацької праці.

Як писав М. Зеров, «вічними супутниками» Рильського стали Ніцше, Гейне й Бодлер. А ще він захоплювався творчістю Шекспіра, Діккенса, Байрона, Гете, Едгара По, Гамсуна, Метерлінка, Буало, Вольтера, Гюго, Міцкевича та інших майстрів слова світової літератури [3]. М. Рильський стверджував, що переклади з інших мов – це не лише чинник пізнання літератури іншого народу, але і взаємного збагачення мов і культур: «Обмін перекладами художніх творів становить одну з найпотужніших підойм у справі взаємоознайомлення народів, у справі їх культурного зближення, у справі дружби народів» [4, с. 267]. Саме М. Рильському належить заслуга становлення теоретичних і практичних принципів перекладу. На думку вченого, головне у перекладі – це точно відтворити зміст і форму оригіналу. А для цього: «ми повинні по-справжньому знати мову, якою

перекладаємо» [4, с. 189]. Перекладач дуже часто стоїть перед небезпекою – «або підкорити рідну мову іншомовній стихії, або, навпаки, нарядити мову перекладу в дуже національні, специфічно національні шати» [6]. Особливою рисою Рильського як перекладача є невтомний пошук творчої домінанти автора, тобто тієї риси, яка є основною для автора, провідною, найхарактернішою. М. Рильському це вдавалося. «Кожен переклад, створений М. Рильським завжди є повноцінним високо-поетичним твором» [1, с. 134].

Свої перші переклади Максим Рильський опублікував 1919 року у збірці «Гомін і відгомін», де крім авторських віршів, були переклади творів А. де Реньє, В. Брюсова, П. Верлена, С. Маларме, М. Метерлінка, А. Міцкевича, А. Фета. Досі вважається одним із найкращих переклад А. Міцкевича «Пан Тадеуш», який Рильський видав 1927 року.

Рильський переклав українською мовою понад двісті тисяч поетичних рядків. Також у його доробку є повісті, романи, п'єси. Особливо багато він перекладав твори французьких авторів – від класиків XVII століття до символістів. «Переклад творів французьких класиків XVII століття з їх математично точною і сповненою абстрактних понять мовою, перифразами, метоніміями, антитезами був нелегкою справою. Але Максим Рильський засобами рідної мови відтворює цих класиків» [2, с. 121].

М. Рильський у кожному перекладі виявляв глибинні можливості української літературної мови, що могла донести читачеві і холодні роздуми і сердечні переживання. У низці праць, зокрема «Чехов поукраїнському», «Переклади звучать чудово», «Жуковський-перекладач», «Проблеми художнього перекладу», «Українські переклади – Слова...», «Ми й сусіди» та інших, автор зупиняється на типових небезпеках та труднощах, які чигають на перекладача, які йому самому не раз доводилося обходити [6].

Специфіка Київської гімназії східних мов № 1 полягає в тому, що її випускники матимуть можливість працювати також і в галузі перекладу. Творча спадщина М. Рильського як перекладача й теоретика художнього перекладу більш широко має стати надбанням гімназійної освіти. На сьогодні із низкою довершених перекладів зарубіжних авторів, які зробив М. Рильський, здобувачі освіти знайомляться на уроках зарубіжної літератури. Зокрема, з його блискучим перекладом «Божественної комедії» Данте, а саме першої частини – «Пекло», що зроблена у співпраці з П. Карманським [5]. Вивчають і переклад роману у віршах О. Пушкіна «Євгеній Онегін», який вважається найкращим перекладом українською мовою. зробив цілу низку поетичних та прозових перекладів зарубіжних майстрів слова. Саме в перекладі М. Рильського здобувачі освіти 5–11 класів гімназії вивчають у курсі зарубіжної літератури такі твори: «Кримські сонети» А. Міцкевича, «Король Лір» В. Шекспіра, «Синій птах» М. Метерлінка, байки І. Крилова, вірші «На дорогу йду я в самотині» М. Лермонтова, «На півночі кедр одинокий...» Г. Гейне, поезії А. Фета, Ф. Тютчева, П. Верлена, А. Рембо, Й.-В. Гете, прозові твори А. Чехова, М. Гоголя тощо. Гімназисти також знайомляться з твором Н. Буало «Мистецтво поетичне» у перекладі Рильського. Слід згадати і поетичне літературне відлуння творчості французьких, німецьких поетів у поезіях М. Рильського, Деякі з яких, як от вірш «Бодлер», «Гайне (Арлекін з трояндою в руці)» увійшли до шкільних підручників і дозволяють читачеві наблизитися до розуміння доробку цих поетів так, як це зробив перекладач його творчості М. Рильський.

Отже, можна стверджувати, що переклади М. Рильського, у яких митець вважав за необхідне правильне відтворення форми і змісту, вираження творчої домінанти кожного тексту, використання багатства української мови, мають ширше впроваджуватися в практику гімназійної освіти.

Література

1. Білецький О. І. Творчість М. Рильського. Київ: Дніпро, 1985. 180 с.
2. Колесник Г. М. Слово крилате, мудре, пристрасне: Лексична синоніміка поетичної мови Максима Рильського. Київ: Наукова думка, 1965. 224 с.
3. Радість існування Максима Рильського. Режим доступу: <https://litgazeta.com.ua/statti/radist-isnuvannya-maksyma-rylskogo/>

4. Рильський М. Т. Зібрання творів у 20 т. : Наука; Критика; Публіцистика: Т. 12 – 18 / Редкол. Л. М. Новиченко (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 16: Фольклористика, теорія перекладу, мовознавство / Упоряд. та приміт. Г. М. Колесника та ін.; Ред. тому О. І. Дей, В. М. Русанівський. 1987. 600 с.

5. Рильський М. Т. Зібрання творів у 20-и т. : Автобіографічні матеріали. Записні книжки. Листи. Т. 19-20 / Редколегія Л. М. Новиченко (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 19. 704 с.

6. Цівун Наталія. Максим Рильський як майстер художнього перекладу (текстологічний аналіз перекладу М. Рильським поезії М. Лермонтова «Когда волнуется желтеющая нива») Режим доступу: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/21690/1/NataliaTsivun.pdf>

**СЕМАШКО Тетяна,
БОРОВА Олена**

ЖИТТЄСТВЕРДНА МУДРІСТЬ ПОЕЗІЙ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

«Не про таке колись писали,
І не з таким злетіти до зірок»
Олена Борова

Лірика Максима Рильського – поетична вершина в літературі, що досягнула античні і сучасні часи, весь Всесвіт і Романівку. Багатюща творчість М. Рильського – це мистецький світ філософського спокою.

Рильський Максим Тадейович – поет-лірик, романтик слова, перекладач, науковець, кожний твір якого пройнятий життєствердною мудрістю, щирим ліризмом, любов'ю до людини та природи. Відомо, що найбільший сенс людського буття було закладено в його віршах про природу. Все це зумовило оригінальну поетику Рильського: лаконізм і ліризм вислову, гнучкість образів, яскравість епітетів, досконалість поетичної форми, витонченість справжніх почуттів, художнього мислення, культурологічну масштабність, уміння поєднати вічне і неперехідне, широкий погляд на світ і людину.

У творчому доробку поета є пейзажна, інтимна, філософська та історіософська лірика. Неокласик прагнув по-своєму відповісти на питання взаємозв'язків мистецтва і життя, поезії і сучасності, людини та природи. Відомо, що поет створив образ Музи, яка, за словами Леоніда Новиченка, є втіленням непідкупної совісті, станом духу, який морально звеличує читача й автора [1]. Через образ природи, як життєствердження й оновлення світу і людини, поет показав характерні риси української ментальності. Пейзажна лірика М. Рильського, написана в неокласицизмі витонченого гаптування образів, увиразнюється осмисленням людського буття, національної культури, світової поезії, музики та малярства.

Варто зазначити, що особливого значення митець у своїх творах надавав мові. Він був надзвичайно вимогливий до мови власних творів, невтомно працював над збагаченням свого поетичного словника. Поет закликав своїх сучасників боротися за чистоту і збагачення української мови. Класичність і майстерна простота його творів, мелодійність і краса мови, її народнопісенний характер, глибока філософія поетичних узагальнень – все це захоплює і змушує замислитись над важливими сутностями: поет уславлював творчу, активну людину, яка прагне справжньої культури, і з цього погляду його поезія багато що може сказати сучасникам, зокрема молоді. Молодь, як відомо, сьогодні не приділяє достатньої уваги поетичним текстам минулих віків. Це доволі актуальна проблематика, яка зводиться до розуміння життєвих людських цінностей. Слід зазначити, що в житті людини цінності не завжди усталені: в дитинстві вони прості, наївні, в юності та молодості вони набирають серйозного характеру. Повністю сформувати свій світогляд, життєві орієнтири та свої цінності людина може лише в пізній молодості, а то й у зрілому віці. Ми живемо в

часи швидкого, безупинного прогресу, швидкої зміни подій. У всій цій метушні люди вирішили, що сенс життя полягає в накопиченні матеріальних багатств, у створенні замкненого маленького світу комфорту і байдужості. Та варто розуміти, що «Не про таке колись для нас писали, і не з таким злетіти до зірок». Без духовних засад світ хиткий і ненадійний – саме це М. Рильський хотів донести нащадкам своїми віршами.

Життя дуже коротке, в будь-який момент воно може обірватись. Ми не будемо жити вічно, і потрібно, найперше, дбати про те, що справді має цінність. У своїх поезіях М. Рильський возвеличував та намагався увіковічнити вищі цінності моральних засад. Він створив свою художньо-філософську картину світу, уособленням якої є любов до життя, відчуття єдності ліричного героя з довкіллям, захоплення першими пролісками, співом птахів, описом справжнього кохання. Максим Рильський своєю творчістю підтверджує, що істинними є традиційні цінності, які пережили століття, бо є вічними; це – любов, віра, честь, сім'я.

Література

1. Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського (1910-1941). Київ: Наукова думка, 1980. 406 с.

*СЕМАШКО Тетяна,
ГУД Анастасія*

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ – МИСТЕЦТВОЗНАВЕЦЬ

Максим Рильський – відомий український поет, перекладач, автор багатьох збірок поезій, книг і статей із найрізноманітніших проблем літературознавства, мистецтвознавства, фольклористики, мовознавства та інших галузей гуманітарної науки.

Максим Рильський був незабутнім директором багатoproфільного Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, яким він керував понад два десятиліття (1942–1964) і вклав у його становлення і розвиток велику частку своєї самовідданої праці й палкої душі. Митець був великим знавцем і дослідником літератури, мови, фольклору, а також мистецтва, зокрема, і його музичних різновидів. М. Рильський є великим патріотом нашої землі й невтомним працівником у галузі вивчення і дослідження, збереження і примноження духовного багатства українського народу [2, с. 29].

Митець безпомилково розбирався у специфіці й проблематиці та в особливостях образної сфери і внутрішньої суті різних видів мистецтв, однак пісня і музика протягом усього життя Максима Рильського були для нього найулюбленішим зацікавленням. Недаремно він казав: «Мабуть, я родився швидше музикантом, аніж поетом, тільки потім сталося так, що слово заступило музику» [Цит. за Гордійчуком, с. 3].

Природна обдарованість Максима Тадейовича, закоханість змалку в народні пісні й обізнаність із різними жанрами фольклору та їхніми носіями, хороша музична освіта (як відомо, він навчався гри на фортепіано у Миколи Лисенка) – усе це стало передумовою глибокого вивчення та розуміння природи музичного мистецтва, плідної співпраці з багатьма композиторами і виконавцями, яка тривала протягом усього його життя.

Причетність М. Рильського до розвитку національної композиторської школи виявилась у багатьох напрямках його діяльності, передусім: 1) як творця натхненної поезії, що послужила основою для написання композиторами багатьох поколінь численних творів різних жанрів – хорових п'єс, кантат і ораторій, солоспівів, вокальних ансамблів, пісенно-хорової музики для дітей та юнацтва; 2) як лібретиста опер і музичних комедій [1]. Зокрема на його лібрето написано опери «Украдене щастя» Ю. Мейтуса, «Щорс» Б. Лятошинського (співавтор лібрето І. Кочерга), музичну комедію «Хвесько Андигер» В. Золотарьова.

Велика заслуга М. Рильського і як літературного редактора музичних творів. Він здійснив редакцію всіх опер М. Лисенка, а також опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-

Артемівського, дванадцятитомного видання творів М. Лисенка, кантат «Єднаймося!» та «Кобзареві» К. Стеценка, багатьох видань вокальних творів українських композиторів, оперних арій світової слави.

Максим Рильський був також рецензентом оперних вистав: «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Милана» Г. Майбороди, «Тарас Бульба» та «Енеїди» М. Лисенка, «Богдан Хмельницький» К. Данькевича у Київському оперному театрі; постановки опери М. Лисенка «Наталка Полтавка» у Київському театрі опери та балету в м. Уфі (1942 р.), де він перебував у роки війни в евакуації; концертних програм виконавців або окремих творів, як, наприклад, Другої симфонії Л. Ревуцького, виступів художніх колективів («Думки про «Думку», «На концерті «Мазовше» тощо).

Варто згадати і діяльності Рильського як публіциста-мистецтвознавця, що співпрацював з багатьма славетними українськими митцями і присвятив їм цікаві й ґрунтовні статті з аналізом творчості та оцінкою їхнього внеску в загальну скарбницю мистецтва України. Він написав кілька спогадів про М. Лисенка, ряд статей присвятив Л. Ревуцькому, С. Гулаку-Артемівському та інших композиторів, співаків тощо.

Отже, Максим Рильський – відомий великий митець не тільки у світі літератури, мови та перекладу, а й у жанрах світового мистецтва.

Література

1. Гордійчук М. Переднє слово. *Рильський і музика*. Київ, 1969. 280 с.
2. Історія Академії наук Української РСР : у 2 кн. / Редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) та ін. Київ : Гол. ред. УРЕ, 1967. 835 с.

**СЕМАШКО Тетяна,
СЕРЕДА Дарина**

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО У КОНТЕКСТІ ТЕОРЕТИЧНОГО І ПРАКТИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА

Рильський Максим Тадейович – поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, літературознавець, мовознавець. Постать Максима Тадейовича як мовознавця-теоретика й мовознавця-практика, лексикографа, який постійно піклувався про долю рідної мови, посідає особливе місце в культурному, літературному й науковому житті України ХХ століття. Це зумовлено двома відмітними гранями його особистості, по-перше, він, як ніхто з українських письменників, поєднував у собі письменницький, поетичний хист із блискучою філологічною освітою, по-друге, його надзвичайно активною та різнобічною діяльністю на ниві різних ділянок філології. До питань як української мови, так і загального мовознавства, перекладознавства, лексикографії М. Рильський звертався постійно не тільки у спеціальних працях, а й в різних виступах, листах тощо.

Наукова діяльність Максима Рильського у контексті теоретичного і практичного мовознавства, висвітленого у праці: «Питання нормативних засад і стилістичних засобів сучасної української літературної мови в трактуванні М. Рильського» (1965), на якій і хочемо зупинитися далі.

Перший розділ цієї книги присвячено проблемам культури мови та лексичної стилістики української мови, розкрито бачення вченим-мовознавцем проблем нормативності різних одиниць і явищ структури української мови, шляхів подолання негативних наслідків потужної українсько-російської міжмовної інтерференції, а також питань культури художньої мови. М. Рильський мав свій погляд на тенденції розвитку структури української мови як у просторі – в особливостях функціонування живої народної мови в різних регіонах України, так і в часі – щодо еволюції мовних форм і категорій, прояви якої простежуються навіть у межах життя однієї людини.

М. Рильський також приділяв велику увагу акцентуаційним явищам української мови: він вважав неприйнятним наголошування форм іменника *віришА* (замість *вІриша*), *віришІ* (замість *вІриші*), прислівника *разОм* (замість *рАзом*), безособової віддієприкметникової форми *данО* (замість *дАно*, як у базових дієприкметникових формах *дАний*, *дАна*, *дАне* тощо). Питання нормативної акцентуації слів української мови вчений висвітлював і у своїх відгуках на мову перекладних творів, і в численних рукописних коментарях до підготовчих словникових матеріалів.

Граматична структура української мови також становила для М. Рильського об'єкт його наукових зацікавлень і постійних турбот щодо збереження питомих українських рис прикметника, займенника, дієслова на рівні морфологічних категорій іменника

Багато уваги приділяв М. Рильський проблемам нормативності вживання синтаксичних конструкцій та їх стилістичних функцій. Учений різко критикував випадки порушення під впливом російської мови норм синтаксичного керування (наприклад, «зрадив мені милий» замість «зрадив мене милий», «дякую вас» замість «дякую вам»).

У другому підрозділі аналізованої праці охарактеризовано погляди вченого на проблеми лексичного складу та лексичної стилістики української мови, розкрито питання лінгвостилістики. Важливе місце в повнокровному функціонуванні української літературної мови лінгвіст відводив фольклорним та діалектним її джерелам. На його думку, саме мовні елементи народнопоетичної творчості та діалектизми, при вмілому їх використанні, надають особливих і неповторних барв поетичним та художнім творам.

Так само вчений обстоював правомірність уживання в художній літературі, з метою якнайширшого представлення в ній лексичного складу української національної мови, стилістично зниженої лексики, жаргонізмів, професіоналізмів, застарілих слів. М. Рильський виокремлює дві основні стилістичні функції вживання архаїзмів, насамперед старослов'янізмів, у сучасній мові: для створення піднесеного, урочистого тону, і для створення іронічного, саркастичного забарвлення. Учений схвально оцінював використання архаїзмів у мові сучасної йому літератури, хоча це й не підтримувалося офіційною ідеологією та критикою.

Окремої уваги заслуговує ставлення М. Рильського до проблеми і явища неологізації в українській мові ХХ століття. Митець враховував ступінь їх потрібності та стилістичну обмеженість, а також належність їх до індивідуально-авторських, або до тих, які мали б стати (в усякому випадку, так задумували їх творці) загальномовними. «Письменницькі» неологізми (за винятком «брязкалець, виграшок, цяцьок» літературних формалістів) він оцінював позитивно і захищав таку практику від критики [1].

Отже, у своїх наукових роботах (статтях, рецензіях, відгуках тощо) Максим Тадейович Рильський порушував важливі питання культури й історії української літературної мови, філософії і психології мови, лінгвостилістики, соціолінгвістики, лексикографії, лінгвістичних аспектів перекладознавства та фольклористики, постійно піклуючись про долю рідної мови.

Література

1. Пелипась М. І. Лінгвістична діяльність Максима Рильського: автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Сімферополь, 2008. 20 с.

СЄКУНОВА Юлія

МЕДІЙНА ПОЛІТИКА – ВИКЛИК СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВУ

У світі надзвичайної актуальності набувають питання медіа політики та її маніпулятивного впливу на громадян через засоби масової інформації. Ця складна система передбачає використання спеціальних засобів шляхом поширення бажаної інформації, які здатні забезпечити єдину спрямованість дій великої кількості людей і мобілізувати їх

погляди в єдину масову стереотипну картинку. Більшість подій, які сьогодні відбуваються у світі, фіксуються та транслюються ЗМІ. Саме мас-медіа є одним з головних засобів, який формує думку громадськості та здатен легко сформулювати і нав'язати певні ідеали суспільству.

Загалом моделі медіа політики є залежні від політики держави та діючої влади. Аналітична преса відходить на другий план і є не сприймаючою серед більшості громадян. У сучасних умовах наше населення має велике багатство, тобто можливість обирати та аналізувати інформацію серед великого її потоку. Якщо громадянин користується тільки одним джерелом інформації, то це його свідомий вибір та конституційне право.

Взагалі, на сучасному етапі розвитку людства медійна освіченість набуває великого значення, і яку, на нашу думку, треба вже вивчати в школах. Наприклад, у Фінляндії вже навчають медійній освіченості. Ні для кого не секрет, що сьогодні основу сучасних війн складає саме інформаційна війна. В якій, нажаль, Україна часто програє, зокрема через неосвіченість українських громадян в сфері медійного політичного простору. Багатьом, в сучасних умовах легко нав'язати «фейкову» новину.

Громадяни мають два найширших шляхи впливу на політичні процеси в державі – це вибори та мас-медіа. З одного боку, на поширення інформації накладається цензура, з іншого боку, забороняється ображати честь і гідність людини, перекручувати факти і розголошувати державні таємниці.

Повної незалежності у «четвертій гілці влади» не існує як такої. Великі гроші та зв'язки ставлять під сумнів достовірність інформації ЗМІ, але більш небезпечним є пропаганда політичної реклами, поглядів, смаків, що взагалі ставить під сумнів вільне волевиявлення та відсутність маніпуляцій, вербування мас.

Інформаційний бум, спричинений швидкою глобалізацією надалі стрімко зростає. Політична комунікація набуває нових обертів, значення. Роль політики та політичних лідерів в світі, перебування їх в центрі уваги ЗМІ, загострення конкурентної боротьби між політичними силами призвело до активного політичного впливу на суспільну свідомість. У наш час механізми політичного маніпулювання існують різні, одним з найпоширеніших в Україні є політична мова. Вона є основним елементом маніпулятивного процесу і впливає на ефективність публічної діяльності сучасних політиків. Запропоновано визначати політичну мову як сукупність вербальних структур, які використовуються в сфері політики і здійснюють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів [1, с. 141].

Маніпулятивні можливості політичної мови дозволяють здійснювати приховане управління свідомістю і поведінкою людей. Основною її функцією є інформаційна, оскільки вона є засобом передачі політичної інформації. За допомогою політичної мови відбувається зображення політичної дійсності, формуються політичні цінності, ідеали, правила політичної поведінки, уявлення про політичну еліту та її значення на міждержавному просторі. Вона є різноаспектним феноменом, який має багато особливостей та проявів. Основним засобом поширення інформації політичної мови є ЗМІ. Проаналізувавши медіа простір України, можна зробити висновок, що відносини політиків і мас-медіа є неоднозначними: вміло організована кампанія у ЗМІ легко забезпечує прогресію або регресію політичної кар'єри конкретного суб'єкта за конкурентоспроможних умов та можливостей політичної партії чи лідера. Політик стає політиком, формується його імідж за допомогою засобів масової інформації. На сьогодні мас-медіа залежать від влади, адже, здійснюється прямий тиск владних осіб, чинення перешкод в одержанні журналістами інформації, кланове володіння та управління ЗМІ.

Отже, подальший розвиток демократизаційних процесів в Україні залежить від багатьох чинників, серед них основним є вдосконалення діяльності ЗМІ. У прозорому плюралістичному суспільстві журналісти мають забезпечувати громадян цінною, об'єктивною інформацією, яка формує чітку, політично свідому і незалежну думку суспільства. Це частина демократичного реформування соціально-політичного життя

України. А першочергова роль в цьому належить ЗМІ – «четвертій владі» світової спільноти.

Література

1. Секунова Ю. В., Артемчук Є. А. Медіа політика у сучасному українському суспільстві: політична мова як засіб маніпулятивного впливу. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Universum View 11»*. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 138-141.
2. Калуга В. Ф., Артемчук Є. А. Ключові загрози інформаційної війни. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Universum View 11»*. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 142-145.

СТЕЦЬОК Юлія

«МОВА – ВТІЛЕННЯ ДУМКИ. ЩО БАГАТША ДУМКА, ТО БАГАТША МОВА»

Ти – серце, сповнене любові...

М. Рильський

Максим Рильський – український поет і науковець, корифей української літературної мови, традиції якого ще й досі в основі поезій сучасних авторів «красного письменства». Він автор багатьох перекладів з інших мов на українську – невичерпну музику рідної мови.

«Про людину, для людини» – книга під такою назвою побачила світ у 1962 році. Її автором є Максим Тадейович Рильський. Тут вміщено статті про літературу і мистецтво. «Письменник має знати життя» – основний лейтмотив видання.

«Як парость виноградної лози, плекайте мову...» – такі рядки вийшли з-під пера М. Рильського немов нагадування нащадкам про невмирущість і майбутнє українського прадідівського коріння. І нині вони актуальні, бо сповнені поваги до свого роду, до нашої мови.

Коли перечитуєш вірші Максима Рильського, переймаєшся почуттям патріотизму і любові до рідної мови, адже вона найбагатша серед усіх мов світу і саме її возвеличував у своїх віршах автор. Прагнув до того, щоб українську мову розвивати і зберігати, передавати нащадкам її неповторний колорит і красу, бо за нашою мовою – майбутнє. Як висловлювався М. Рильський, «Слово – це наша зброя...». Цією зброєю ми маємо подолати всі негаразди у нинішньому світі. Нас до цього спонукає поезія Максима Рильського.

Пророчі слова про значимість та збагачення української мови і нині актуальні, вони як ніколи надихають нас дбати про чистоту української мови, яка, як відомо, одна з найліричніших і найпривабливіших чи не на всіх континентах світу.

«Максим Рильський – то ціла епоха в українській поезії» – такими словами свого часу відзначив його творчість знаний на Поділлі поет, колишній голова Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України Микола Федунець, він, як зізнавався, багато почерпнув з творчого доробку Максима Рильського як поета, а окрасою книгозбірні Миколи Федоровича була книга «Яблука дозріли, яблука червоні!...». Не одне покоління переймалося свіжим повітрям нових збірок поезій М. Рильського.

Більшість віршів поета народжувалися у Києві, у рідному поету Голосієві, де мешкав Максим Тадейович. Тематика їхня – глибока лірика, щирість слова і думки і водночас – активна громадянська позиція і патріотизм, любов до України. Ще й нині цитують люди старшого покоління вірші Максима Рильського «Слово про рідну матір», «Світова зоря», «Моє село».

Література

1. Рильський Б. Мандрівка в молодість батька / передм. Л. Новиченка, післямова Н. Підпалої. Київ: Київська правда, 2004. 144 с.
2. Рильський М. Яблука дозріли, яблука червоні!...: поезії. Київ: Веселка, 1986. 343 с.
3. Рильський М. Як парость виноградної лози. Київ: Наукова думка, 1973. 260 с.
4. Рильський М. Про людину, для людини: статті про літературу і мистецтво. Київ, 1962. 355 с.
5. Борщевський В. Вивчення творчості М. Рильського в школі: посіб. для вчителів / вид. третє, перероб. і допов. Харків, 1970. 223 с.

ФЕДЧЕНКО Каріна

ТВОРЧІСТЬ М. РИЛЬСЬКОГО КРІЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

19 березня 1895 року народився найвеличніший поет Максим Тадейович Рильський. Особливість поезії М. Рильського є любов до природи й людини, всього живого і прекрасного. Людина не має панувати над природою. Герої багатьох ліричних творів Рильського – гуманісти, які наполегливо працюють для щастя народу над оздоровленням і вдосконаленням природи. У багатьох творах Рильський закликає підходити до природи розумно і гуманно, бо вона – наш захисник і добрий друг. Наприклад, у віршах «Ліс» і «Розмова з другом» провідною ідеєю – берегти природу для щастя сучасного і майбутнього поколінь. У вірші «Ліс» створено яскравий малюнок лісу в пору весняного розквіту, коли найбільше розкривається людям його краса. Він виступає як друг, з яким говорить ліричний герой твору, слухає його «лісову пісню», милується його красою. Рослинне багатство українського лісу, його різнобарвна краса і чудова музика зачаровують ліричного героя. Поет вимальовує словом, створює зорові й слухові образи, які викликають різні переживання, захоплення красою природи, її вічно мінливим життям.

Книга «На білих островах» цікава, по-перше, як контраст більшій частині дальших книг поета. Для Рильського доби творчої зрілості характерна викінченість форми, конкретність словника, пластичність образів. Ранні поезії, навпаки, частіше схожі на незавершену імпровізацію. Це лірика «настроїв». Ліричний герой книги – мрійник, повсякчасно сумний, мучений, насамперед, коханням. Його лякає життя, страхає ніч, далять «грізні стіни». Його мучать жахливі сни, – якісь примари несуть у чорних трунах його дочасно загиблі надії. Живих людей він бачить здалека; це – «безсилі раби»: вони щось ненавидять, щось кохають, і гинуть, мов зірвані квітки. Поміж них іноді з'являється образ когось сильного, хто закликав народ до боротьби. Самому поетові інколи хочеться вдарити в звучні струни, розбудити сплячих і кликати їх – але куди? «У даль», поки що для самого поета невиразну. І тоді ми розуміємо, що, читаючи рядки п'ятнадцятилітнього поета можемо не турбуватися про дальшу долю поета. Це не занепад, а запізнілий «романтизм» – той самий, що про нього писав в «Євгенії Онєгіні» Пушкін, малюючи образ Ленського [1].

Вся поезія Рильського з її прозорими тонами і яскравими барвами сповнює серце читача радістю життя. Творче життя Максима Тадейовича останніх літ – найвища ступінь його таланту [1]. Це сходження на мистецькі верховини стало можливим завдяки глибокому проникненню співця в сутність народного життя.

Він любив все те, що нас оточує, всім серцем і поважав людей, які любили природу, людей, які були задоволені від творчої праці в природі. Лісникам, садівникам, охоронцям і друзям природи він присвятив такі слова:

Той, хто садить паростки кленові, хто діброви молоді ростить, сам вартий людської любові, бо живе й працює для століть.

У Рильського своя улюблена тематика. Протягом усього творчого життя світлим акордом звучить мотив любові до Вітчизни, до свого народу, його культури й мови. Нас полонить закоханість Максима Рильського в людину, в красу природи. Хоча в науковому

спадку Максима Тадейовича немає великих монографічних досліджень, але його думки і бачення того часу нерідко визначали напрями майбутніх студій.

Література

1. Білецький О. Творчість Максима Рильського. Зібрання праць: у 5 т. Київ: Наукова думка, 1966. Т. 3. С. 163-204.

ЧУМАК Тетяна

РОЛЬ ПОЕТИЧНОЇ СПАДЩИНИ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Українська культура завжди була багатою на таланти. Проте далеко не всі вони відбулися, особливо в ХХ столітті. Одні змушені були відмовитися від себе й деградували, інші емігрували, ті ж, що залишилися й не вписалися в рамки методу соцреалізму, були жорстоко репресовані. Ці факти загальновідомі й ні в кого не викликають сумніву. Серед тих нечисленних митців, що й за таких умов зуміли відбутися й дістати світове визнання, є Максим Рильський. Його ім'я входить у всі енциклопедії, антології світового мистецтва.

Світоглядні переконання М. Рильського пов'язані з рядом переломних періодів у житті народу, з долею якого якнайміцніше було пов'язано його життєве призначення. Уже перша збірка «На білих островах», написана в досить юному віці, засвідчила появу дужого таланту. Нові книги Рильського ознаменували нову добу в його творчості: «На узліссі» – «ідилія, октавами писана» (1918), два видання збірки «Під осінніми зорями» (1918 і 1926), «Синя далечінь» (1922), «Крізь бурю й сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Гомін і відгомін», «Де сходяться дороги» (обидві 1929). Саме ці книги становлять, на думку дослідників, основу поетичного «неокласицизму» митця. Переосмисливши творчу спадщину минулих поколінь, молоді поети початку ХХ віку взяли курс на вивчення власної літературної та культурної історії.

Поетична творчість Рильського тих часів позбавлена будь-яких ідеологічних нашарувань. Натомість визначальними в ній є моральні та естетичні закони й критерії. Своє творче кредо поет висловив у багатьох віршах, головна думка яких – чистота й непідкупність поетичного слова, щирість і чесність:

Учися чистоти і простоти

І, стоптуючи килим золотий,

Забудь про везі темної гордині («Запахла осінь в'ялим тютюном...»).

Ці рядки звучать і як напутнє слово собі, і як заповіт нащадкам. Рильський – поет живої вічності, рухомого спокою, світлого суму. Він умів віднайти гармонію між протилежними початками, врівноважити їх в органічному синтезі.

19 березня 1931 р., коли Максим Тадейович збирався святкувати свій день народження, його забрали до Лук'янівської в'язниці. Удома чекали гості, дружина і щойно народжений син – первісток Богдан. «Органи» «чистили» нового «класового ворога». Його звинувачували в причетності до контрреволюційної організації – Спілки визволення України. Моральні езекуції тривали майже півроку, і тільки 19 серпня того ж таки 1931-го Рильського було звільнено з-під варті «за відсутністю достатніх доказів злочину». Поет зібрався на силі – й примусив себе написати відверто кон'юктурні твори, котрі й склали «перебудовчу» книгу «Знак терезів». Для нього, як і для інших «могікан» Розстріляного відродження, це був чи не єдиний спосіб виживання, фізичного самозбереження. Знову ж таки – до честі поета, треба сказати, що він «тримався» набагато міцніше за інших.

Прагматичний і жорстокий механізм імперської культури придушував індивідуальне естетичне чуття художника, ламав його самотнє світобачення. Однак ті неминучі втрати, яких зазнав талант Рильського внаслідок адаптації до «межової ситуації» «буття у пеклі», були значно меншими, аніж у багатьох інших його побратимів. Мабуть, найглибше

зрозумів і душу, і творчість Максима Рильського, його видатну роль в історії української літератури та культури Євген Маланюк: «Історичну роль закладника нашої культури й нашої духовності... Максим Рильський виконував як свій твердий національний обов'язок, ніс, як свою неблаганну долю: гідно і неослабно до кінця» [7].

І справді, М. Рильський після славослов'я писав черговий видатний твір, у якому підносив національну ідею, будив історичну пам'ять свого народу, утверджував думку про його талановитість, національне відродження України, невмирущість рідної мови. Як талант, як особистість, як мученик поет не вмер ні 1922-го, ні 1932-го року. Його врятувала любов до природи, до мистецтва, до України. Він прийняв правила гри з ворогом, за якими кожен відступ переходив у наступ, служба ворогові переходила в слугування своїм ідеалам, у боротьбу за честь і людську гідність.

Коли почалася Друга світова, Рильський не стояв осторонь вселенських подій. Мати-Україна – центральний, ключовий образ поетичних збірок воєнних літ: «За рідну землю» (1941), «Світла зброя», «Слово про рідну матір», «Світова зоря» (усі три – 1942), «Велика година» (1943), поем «Жага» (1943), «Неопалима купина» (1944). Самі назви цих книг промовляють про їх зміст і пафос. Поет знав ціну собі і своїй праці. Він багато зробив, та ще більше – хотів створити. Його талантові судилося розквітнути іще раз – пізнім цвітом голосіївської осені. Навіть у межах соцреалізму митець створив цілісну органічну збірку «Голосіївська осінь» (1956). Культурологічна насиченість творчості Рильського найперше виявлялася у цілій галереї поезій, присвячених найвидатнішим геніям людства, передовсім – великим митцям. Поети й драматурги, малярі й композитори – ось те вишукане товариство, в котрому залюбки проводив свої творчі години Максим Тадейович. Причому були це не тільки представники далеких країв та епох – Гомер, Шекспір, Бодлер, Гайне, Ніцше, Бетховен, Шопен..., – але й близькі й рідні Зеров, Тичина, Сосюра, Вишня, Малишко...

Цілком очевидно, що поет і філософ Максим Рильський був, є і буде одним із найбільших українських поетів ХХ століття, діячем культури франківського формату, що при трагічному творчому скаліченні все ж таки зумів двигнути вперед українську духовність, розвинути нашу мову, наше розуміння природи і людської душі.

Для кожного народу найдорожчою є спадкоємність, безперервність культурної, філософської, релігійної, а звідси й політично-державницької традиції. Заслуга Рильського, крім усього іншого, в тому, що він налагодив і витримав зв'язок між генераціями будівників Української Народної Республіки і будівниками сучасної незалежної України.

Література

1. Ільєнко І. Жага. Труди і дні Максима Рильського: Документальний життєпис. Київ: Дніпро, 1995. 413 с.
2. Агеєва Віра. Мистецтво рівноваги: Максим Рильський на ті епохи. Київ: Книга, 2012. 392 с.
3. Зеров М. Виступ на диспуті «Шляхи розвитку сучасної літератури». *Українське письменство*. Київ: Основи, 2003.
4. Панченко В. Від «Білих островів» до «Знака терезів» (Поезія Максима Рильського 1910 – 1932 рр.). *Слово і Час*. 2006. № 1. С. 8.
5. Рильський Б. Мандрівка в молодість батька. Київ: Молодь, 1995. 120 с.
6. Павличко Д. Мука чистоти. *Літературна Україна*. 2006. № 24.
7. Маланюк Є. Над могилою Максима Рильського: Земна мадонна. Братислава – Лондон, 1991. 470 с.

КОНЦЕПТ «ПРИРОДА» У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Проблема вивчення концепту «природа» у поетичній творчості Максима Рильського є актуальною, оскільки посідає чільне місце у його поезії в аспекті її взаємозв'язків із ментальністю, звичаями й традиціями українського народу. Поет виріс в мальовничій сільській місцевості в селі Романівка на Сквирщині (нині – Попільнянський район на Житомирщині), де незрівнянна краса української природи і зберіг враження про неї на все життя та відобразив їх у своїх віршах. І природа рідних місць, і життя односельців з піснею, побутом, звичаями знайшло своє відображення в творчості поета.

Про роль природи в розвитку літератури та мистецтва Максим Рильський висловив чимало цінних думок у наукових статтях «Природа і література», «Про людину, для людини», в яких обґрунтував вплив природи на людське життя.

З перших кроків поетичної творчості Максим Рильський захоплюється пейзажною лірикою, яка займає помітне місце серед величезної спадщини письменника. У ній молодий поет відтворює картини красивої природи, передає почуття, переживання і роздуми ліричного героя. У ранній ліриці переважають мінливі почуття – від смутку до радості, від журби до щастя. Максим Рильський з дитинства прагнув збагнути таємниці природи рідного краю.

Світ природи для поета наповнений гармонією, що переплітається з життям українців. Картини природи, написані Максимом Рильським, пробуджують все найкраще, що є в людині. Вдумливий погляд молодого поета в навколишній світ відкриває багато загадкового і цікавого.

Поетичний світ Максима Рильського є мальовничим, сповненим ясності, прозорості, щирої людяності, відчуття нероздільності людини і природи. Поет увійшов у світ поезії природолюбом і вважав себе невід'ємною частиною цього прекрасного сонячного храму природи.

Любов до природи рідного краю, до людей – це одна з головних тем першої збірки поезій *«На білих островах»* (1910 р.), в якій молодий поет демонструє вільну й вишукану ритмічну організацію слова, її ліричний герой спостерігає земне життя з білих островів хмар.

Ліричний герой поезії Максима Рильського ніколи не вважав себе «царем природи», був її талановитою дитиною, вірним і дбайливим сином, а природа – вічне й невичерпне джерело життя і творчості. Природа рідного краю – головна тема ліричних поезій збірки *«Під осінніми зорями»* (1918) та *«На узліссі»* (1918).

У поезії, що поєднує інтелектуальне з емоційним, без спеціальних мовних засобів вираження останнього, мелодика підкреслює емоційну сторону віршів, робить думки поета більш яскравими, почуття більш життєвими. Герой поезії *«Поле чорніє Проходять хмари...»* емоційно висловлює, що прийшла весна, використовуючи окличні речення: **«Земле! Як тепло нам з тобою!»** Виконуючи емотивну функцію мови, займенникові й прислівникові слова, зокрема **як**, служать у поезії Максима Рильського для формування стверджувальних речень, посилення, акцентування названого почуття.

Поезія М. Рильського насичена барвами природи і життєствердним духовним переконанням ліричного героя про її красу, багатство і чарівність, напр.: *«Запахла осінь в'ялим тютюном, та яблуками, та тонким туманом...»*, *«Гнуться клени ніжними колінами, чорну хмару сріблять голуби»*, *«Червонобоким яблуком округлим скотився день...»*, *«Осінній холодок над спраглою землею шатро гаптоване широко розп'яв...»*. Не всім поетам пощастило пізнати тайни природи, не всім вона розкрила свої секрети, а Максима Рильського, як обдаровану поетичну натуру, ввела природа у світ чарів своєї краси.

Природа України, її неповторна краса і щедрість та її культура становлять нерозривну єдність в поемі *«Слово про рідну матір»*. Величний образ рідної української землі постає через картини природи, її барви, пахощі.

У циклі поезій *«Дар і віддаринок»* оспівано, що за труд і любов людини природа віддячує їй своїми дарами. Письменник стверджує, що добрі взаємини людини з природою подібні до щедрої дружби побратимів.

Максим Рильський у своїй поезії описував красу української землі як найдорожчого скарбу народу. Любов до рідного краю, до природи надихає на подвиг, зігріває душу, допомагає у важкі часи. З глибокою шаною звертається поет: *«Той, хто любить паростки кленові, Хто діброви молоді ростить, Сам достоїн людської любові, Бо живе й працює – для століть!»*.

1951 року родина Рильських переїхала до новозбудованого будинку в Голосієві, де минули останні тринадцять років життя поета. Це був його «замок-резиденція». Поряд з будинком був сад, у який поет вкладав душу і серце, де сам посадив чимало плодкових дерев. Одне з найхарактерніших для поезії М. Рильського «кодових» слів – це слово «сад», що має найширший образний зміст у його поетичній творчості.

Уважне спостереження митця за красою природи є основою художніх узагальнень у його поетичній творчості, а також мистецтвом поета. Зокрема, польові красуні волошки породжують у поета непрості роздуми про красу (*«Лист до волошки»*), а зіставлення скромної шипшини з гордою трояндою породжують думку про кровну спорідненість народного «кореня» і професійного мистецького «цвіту» (*«Шипшина»*) та ін.

Поетичний світ Максима Рильського є мальовничим, сповненим ясності, прозорості, щирої людяності, відчуття нероздільності людини і природи. У поезії поєднано інтелектуальне з емоційним, мелодика підкреслює емоційну сторону віршів, робить думки поета більш яскравими, почуття більш життєвими і захоплюємося неповторністю й своєрідністю художньо-образної системи феномену природи поетичної творчості Максима Рильського.

ШИШКОВА Лілія

ТВОРЧІСТЬ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Видатний український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч і вчений М. Рильський упродовж усього життя виявляв великий інтерес до науки про мову – лінгвістики, його перу належить цілий ряд блискучих праць, присвячених питанням історії української мови.

Ще за життя багатогранний митець зажив слави непересічного майстра художнього перекладу, який, на думку поета, був важливою політичною і культурною справою, зняряддям «...спілкування між народами, ... поширення передових ідей і обміну культурними цінностями» [1, с. 239]. Максим Рильський переклав на українську мову понад двісті тисяч поетичних рядків. Крім того, перекладав повісті, романи, п'єси. У доробку перекладача – твори всесвітньо відомих художників слова О. Пушкіна (*«Євгеній Онегін»*, *«Мідний вершник»* та ін.), А. Міцкевича (*«Пан Тадеуш»*, балади, сонети), П. Корнеля (*«Сід»*), Вольтера (*«Орлеанська діва»*), Н. Буало (*«Мистецтво поетичне»*), Мольєра (*«Мізантроп»*), В. Гюго (*«Ернані»* та *«Король бавиться»*), В. Шекспіра (*«Король Лір»*, *«Дванадцята ніч»*), Мопассана (*«Кутя»*, *«Слова в коханні»*, *«Бекас»*, *«Страх»*, *«Ідилія»*), Ж. Бед'є (*«Трістан і Ізольда»*), М. Гоголя (*«Майська ніч, або Утоплена»*, *«Ніч проти Різдва»*), поезії О. Блока, В. Брюсова, П. Верлена, Ю. Словацького, Ю. Тувіма, А. Церетелі, а також твори його сучасників – П. Бровки, Д. Гофштейна, А. Ісаакяна, Якуба Коласа, Янки Купали, О. Прокоф'єва, М. Ушакова та ін.

У середині 20-их років минулого століття на хвилі українізації всі театральні та оперні вистави мусили мати виключно україномовний репертуар. Саме Максим Рильський був перекладачем багатьох лібрето. В доробку поета знаходимо сучасні літературні редакції лібрето таких класичних українських опер, як *«Тарас Бульба»*, *«Різдвяна ніч»*, *«Наталка Полтавка»*,

«Запорожець за Дунаєм», близько 20 перекладів таких класичних опер, як «Севільський цирульник», «Травіата», «Кармен», «Корневільські дзвони», «Євгеній Онегін», «Пікова дама», «Іоланта» «Мазепа», «Царева наречена», «Снігуронька», «Руслан і Людмила», «Іван Сусанін». Для театру оперети було перекладено лібрето «Летючої миші», «Маріци», «Принцеси цирку», «Циганської любові».

Великий творчий досвід і енциклопедичні знання М. Рильського лягли в основу низки статей, виступів, присвячених як загальним проблемам теорії перекладу, так і прикладним (всього близько 40 публікацій). У наукових працях «Проблеми художнього перекладу», «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу», «Пушкін українською мовою», «Ми й сусіди», «Переклади звучать чудово» та інших розкривається специфіка перекладу зі споріднених мов, порушується проблема якості тогочасних художніх перекладів, акцентується увага на типових «небезпеках та труднощах, які чигають на перекладача».

То яким же має бути, на його думку, переклад? «Переклад поетичного твору повинен бути в першу чергу талановитим. Талант такий же потрібний поетові-перекладачу, як і поету – авторові оригіналу». Рильському імponує думка О. Фінкеля (висловлена у книзі «Теорія й практика перекладу», ДВУ, 1929), що переклад має бути «сміливим», бо лише тоді він сприяє виконанню тієї культурно-естетичної ролі, якої прагне перекладач. Рильський неодноразово підкреслював, що переклад повинен бути не «рабським», а «творчим», тобто не цілком підпорядкованим «іншомовній стихії» або індивідуальності автора оригіналу, а щоб «між автором оригіналу і перекладачем була внутрішня спорідненість».

Пізніше він формулює положення щодо «творчої домінанти» поета, якого перекладаєш: «Річ у тім, що віддати всі сторони оригіналу буквально точно – неможливо. Отже, під творчою домінантою ми розуміємо ту рису автора, яка являється основною для нього, найхарактернішою, провідною. Іронія Анатолія Франса, гнівний пафос Шевченка, Некрасова, сарказм Маяковського, присмеркові півтони Верлена, пісенність Беранже – ось що повинен у першу чергу віддати перекладач. Для цього іноді доводиться пожертвувати другорядними рисами оригіналу. Перекладу без жертв не буває» («Пушкін українською мовою», 1937).

З тезою про необхідність «віддавати» творчу домінанту логічно пов'язується і сформульована Рильським у різних статтях вимога зберігати ідейну спрямованість, тон, тембр, ритм першотвору. Отже, М. Рильський вимагав від перекладача насамперед «розуміння і відчуття першотвору, уміння ввійти в світ обраного для перекладу автора, отже, певною мірою підкорити йому свою індивідуальність. Певною мірою, – бо зовсім зректися себе митець, коли він дійсно митець, не може».

Він не вважав, що переклад – це суто лінгвістична проблема (і полемізував з цього приводу з А. В. Федоровим), але водночас наголошував на необхідності брати до уваги «фонетичні особливості вірша, звукопис, алітерації тощо, а також характер римування треба в перекладі по змозі віддавати – без насильства над рідною мовою».

Для М. Рильського проблема перекладу – насамперед «мистецька», «творча», тому на означення «доброго» перекладу він обирає поняття «вірний», «вірність» оригіналові. «Дещо, можливо, старомодне», як він пише, слово, але воно якнайкраще передає сутність справи, бо йдеться про «естетичну рівноцінність» першотвору та його іншомовної інтерпретації».

Перекладацька манера Рильського, його ставлення до перекладу як до творчого акту, в процесі якого інтерпретатор пропускає твір крізь себе і наповнює своїм естетичним єством, за допомогою художніх прийомів створює таке емоційне поле, яке здатне посилити чи відтворити в перекладі поетичну думку оригіналу, адже це явище «відтворює суто національні особливості літературної епохи, ситуації, які так чи інакше торкаються творчого життя особистості. Тоді і вибір твору, і метод перекладу зберігатимуть ознаки його таланту, естетичних смаків, манери мислення, того, що складає його стиль».

Красою і художньою майстерністю переклади М. Рильського часто змагаються з оригіналом. «Зроблене ним, – писав Л. Булаховський, – для зближення української культури з іншими культурами є справжній поетичний подвиг, вагу якого аж ніяк не можна переоцінити...».

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ПСИХОАНАЛІЗУ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ М. РИЛЬСЬКОГО

Сучасний гуманітарний науковий дискурс відзначається переформатуванням понятійної та методологічної парадигми. Зміна підходів до вивчення соціуму і людини викликана необхідністю перегляду структури світоглядних орієнтирів українського суспільства та постмодерним осягненням світу, який нині виходить за межі традиційної філософії. За останнє десятиліття у науковій свідомості актуалізувалося освоєння дійсності за допомогою методологічної різновекторності. Зокрема відбувається залучення методології психоаналізу до розгляду літературних творів письменників та аналізу їхнього творчого шляху.

Аналіз розвитку методології психоаналізу та становлення його основних категорій показує, що після його застосування у психології він потрапляє у мистецтво, в публіцистику і стає предметом глибокого осмислення з боку різних наук. Зокрема в літературознавчій парадигмі через призму психоаналізу відбувається вивчення соціотворчого потенціалу спадщини українських класиків: Н. Зборовська (Леся Українка), Я. Мельник (Іван Франко), С. Павличко (Агафангел Кримський), Т. Гундорова (Ольга Кобилянська), С. Балей, А. Халецький, Я. Ярема, О. Забужко (Тарас Шевченко), Ю. Безхутрий (Микола Хвильовий), В. Панченко (Володимир Винниченко), В. Агеєва (Максим Рильський, Віктор Петров) та ін. Отже, для сучасного літературознавства все більшої популярності набувають спроби створення проєктів «психоісторії української літератури на основі аналітичної інтерпретації розрізнення національного й колонізованого суб'єктів» [2].

Методологія психоаналізу у літературознавстві має інтегровану форму. По-перше, залучення різних його підходів дозволяє відтворити повну картину епохи, національної свідомості, індивідуального досвіду творення національно значущого духовного спадку. По-друге, зміщення ідей і концептів психоаналітичної парадигми до метафізики художнього тексту відбувається через те, що в структурованій системі художнього твору міститься діагностичне й терапевтичне самовизначення автора, героя, прототипу тощо. У такий спосіб художня модель мислення випереджає психоаналітичну. Методологія психоаналізу у літературознавстві містить різні погляди на сутність психології творчості, психобіографію письменника і психоаналітичний підхід до його творчості. Використання концептуальних положень психологічної науки у напрямі застосування методології психоаналізу створює умови для: виявлення значущих періодів у житті творчої особистості і встановлення конкретних зв'язків між цими періодами й творчими продуктами; вивчення мікро- та макросередовища буття творчої особистості і їх впливу на творчу діяльність; виявлення творчого «кредо» (творчі плани, стратегії) творчої особистості, мисленнєвих пошуків, етичної й естетичної оцінки світу, моральних ідеалів – стратегії її творчості в цілому; вивчення індивідуального стилю творчої діяльності (джерела, розвиток, форми і особливості прояву, реагування на різні ускладнені умови, бар'єри, перешкоди на шляху реалізації творчих замислів); аналіз впливу творчості особистості на оточення (культура, сучасники, нащадки) [2; 3].

З позиції методології психоаналізу поетична творчість М. Рильського періоду зламу 30–40-х років ХХ ст. розглядається як «текст-шифр з подвійним дном, іносказання», у якому за допомогою «стратегій соцреалістичного письма» відбувається непряма фіксація травматичного досвіду поета, завуальоване представлення реальних біографічних подій, відображення індивідуальних вражень і переживань, страхів і фрустрацій. Така художня рефлексія своїх внутрішніх станів (письмо, як різновид сповіді) виконувала психотерапевтичну роль. Вона була способом розв'язання чи пом'якшення емоційних криз і внутрішніх конфліктів, частковим звільненням від залежності й страху [1].

Еволюція світоглядних пріоритетів М. Рильського характеризується суперечливістю. Одним із промовистих епізодів самодеструктивного роздвоєння митця є, з одного боку, бажання бути «активним будівником і співцем безкласового соціалістичного суспільства» (у творах: «Декларація обов'язків поета і громадянина», «Знак терезів», «Бенкет», «Ленін» та ін.), які наскрізь перейняті духом соціалістичного реалізму. З іншого – мужність використовувати всі шанси для демонстрації певної незгоди з авторитетними поглядами. При уважному прочитанні текстів відмічається екзистенційний вакуум, який розгортається через нав'язливе повторення мотиву приниження, «умалення», маргіналізації поета, припасовування себе-творця до ряду, шеренги, маси (збірка «Знак терезів», 1932), що не вписувалося у ціннісну матрицю соціалістичного реалізму. В такий спосіб, поруч із необхідністю демонстрації лояльності до політичного режиму, відбувається реалізація М. Рильського, як поета навіть у покрустових рамках підцензурної творчості.

Отже, застосування методології психоаналізу створює можливість для: синтезу різних теоретичних і світоглядних підходів у літературознавстві, зокрема філософськогерменевтичних, що передбачають історичний характер розуміння творів і психоаналітично-герменевтичних методів, які виявляють приховані несвідомі смисли автора; реконструкції літературно-історичної й авторської суб'єктивної правди; всебічного аналізу функціонування оточуючої дійсності на тлі індивідуальних реакцій людини, її засобів адаптації, компенсаторних механізмів, які забезпечували здатність до опору, до самозбереження себе як особистості з певними сформованими поглядами й ціннісними орієнтаціями [2; 3; 4].

Література

1. Агеєва В. П. Психоаналіз соцреалізму: лірика Максима Рильського періоду злам. *Наукові записки*. Том 98. Філологічні науки. Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3948/Aheieva_Psykhoanaliz.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Київ: Академвидав, 2006. 504 с.
3. Моляко В. А. Психологический анализ творческого потенциала М. А. Врубеля. *Психология творчества : школа Я. А. Пономарева* / под ред. Д. В. Ушакова. Москва: Изд-во Ин-та психологии РАН, 2006. 624 с.
4. Печарський А. Сучасний психоаналіз і українська література: аспекти взаємодії. *Філологічні семінари*. 2013. Вип. 16. С. 40-46.

НАЦІОНАЛЬНІ МОВИ І КУЛЬТУРИ В ЇХ СПЕЦИФІЦІ ТА ВЗАЄМОДІЇ

ZAKHUTSKA Oksana

UKRAINIZMY I RUSYCYZMY W POLSZCZYŹNIE DROBNOSZLACHECKIEJ WSI DOROHAŃ NA ŻYTOMIERSZCZYŹNIE

Polszczyzna przyniesiona na Ukrainę w XVI-XIX w. z Polski etnicznej i zachowana do dziś, jest ważną i unikalną częścią wspólnego polsko-ukraińskiego dziedzictwa kulturowego. Przed II wojną światową język polski na Ukrainie był używany w różnych miejscowościach. Obecnie sytuacja się zmienia: zwarte obszary polskojęzyczne stają się coraz rzadsze, a nawet reliktowe, zwłaszcza na terenach za Zbruczem, które już od końca XVIII w. należały do Imperium Rosyjskiego.

Dotychczasowe badania nad językiem polskim na Ukrainie wykazały, że odzwierciedla on dawne pochodzenie stanowe miejscowych Polaków: chłopskie lub drobnoszlacheckie. Opublikowano kilka prac monograficznych opisujących fonetykę i fleksję, a także słownictwo gwar chłopskich na Ukrainie, podczas gdy wiedza o polszczyźnie potomków drobnej szlachty jest

wciąż niewielka, ograniczona do kilku artykułów i jednej monografii dotyczącej funkcjonowania słownictwa. Dlatego ta kwestia wymaga dalszych teoretycznych i praktycznych badań na szerokiej podstawie materiałowej z różnych miejscowości.

Doroń to polska wieś zamieszkała przez potomków drobnej szlachty na południowym zachodzie obwodu żytomierskiego, na pograniczu podolsko-wołyńskim, założona pod koniec XVIII – na początku XIX w. Cechy fonetyczne i fleksyjne miejscowej polszczyzny ogólnie przedstawiła Julia Jaworska, bardziej szczegółowo wraz z historią wsi opisała Ewa Dziegiel.

Zapożyczenia leksykalne z języka ukraińskiego lub/i rosyjskiego, odnotowane na podstawie nagrań z lat 2002-2003 prowadzonych pod kierunkiem prof. Janusza Riegera z Uniwersytetu Warszawskiego, należą do kilku zakresów tematycznych:

Wyrazy ogólne: budzień – ukr./ros. б|удень; bukwa – ukr./ros. б|уква; chib|a – ukr. хіб|а; chutko – ukr. х|утко; kilko ‘– ukr. dial. к|ілько; koncze – ukr. к|онче; kud|y – ukr. куд|и; nazad* – ukr./ros. на|зад; nikudy – ukr. нік|уди; odczynięty – ukr. відч|инений; posydeńki – ukr. посид|еньки; semia – ukr. dial. с|ем’я (lit. сім’я, por. ros. семья); tud|y – ukr. туд|и.

Człowiek i jego określenia: chazajka – ukr. хаз|яйка, ros. хоз|яйка; doglądzony – ukr. догл|янутий; durny – ukr. дурн|ий; dziatki* zdr. – ukr. д|ітки, ros. д|етки; gładki – ukr. гладк|ий; harny – ukr. г|арний; Kasar – ukr. кац|ап; krepki – ukr. pot. кр|епкий, ros. кр|епкий; ludzina – ukr. люд|ина; mołodysia – ukr. молод|иця; nierodny – ros. неродн|ой; |oputny – ros. |опытний; p|janica – ros. п|ьяница; Polaczka – ukr./ros. пол|ячка; poprawić się ‘to put on weight’, ukr. попр|авитися, ros. попр|авиться; posłuchniany – ukr. послухн|яний; przypytalski – ukr. прип|итливий; pusty – ukr. пуст|ий; robotiaszczy – ukr. робот|ящий, ros. работ|ящий; sierjorny – ukr. серй|озний, ros. серь|ёзный; spl|etnica – ros. спл|етница; splucha – ukr. спл|юха; uczony – ros. уч|ёный; wzrosły – ros. взр|ослый; zameżny – ukr. зам|ожний.

Czynności i stan fizyczny: dawić się – ukr. дав|итися, ros. дав|иться; nahodować – ukr. нагодув|ати; obidać – ukr. об|ідати, por. ros. об|едать; otdychiwać – ros. отдых|ать, ukr. pot. віддих|ати; rozpluszczyć – ukr. розпл|ющити; rozpowiadać – ukr. розповід|ати; śniadać* – ukr. сн|ідати; spożywać – ukr. спожив|ати; wieczerać* – ukr. веч|еряти; wziąć się – ukr. вз|утися.

Uczucia, emocje i zachowanie: bażać – ukr. баж|ати; drużyć – ukr. друж|ити, ros. друж|ить; myrzyć się – ukr. мир|итися, ros. мир|иться; naśmiechać się – ukr. насміх|атися, ros. насмех|аться; niedowolny – ukr. pot. недов|ольний, ros. недов|ольный; przezierać – ros. презир|ать; spletni – ros. спл|етни; swarzyć się – ukr. свар|итися; turbować się – ukr. турбув|атися; uważać – ros. уваж|ать; wołnować się – ros. волнов|аться; zabocić się – ros. заб|отиться; znuszczać się – ukr. знущ|атися.

Jedzenie i naczynia: chlibyna – ukr. хліб|ина; chłódek – por. ukr. холод|ець, ros. холод|ец; czaj – ukr./ros. чай; czerpaczek zdr. – ukr./ros. черпач|ок; deruny – ukr. Ім дерун|и; hreczka – ukr. гр|ечка; kartofla – ukr. dial. карт|офля; kartoszka – ros. карт|ошка; kastrulka – ukr. кастр|улька; kisły – ukr. к|ислий, ros. к|ислый; korczony – ukr. к|опч|ений, ros. копч|ённый; krużka – ros. кр|ужка; kukuruza – ros. кукур|уза; mysnik – ukr. м|исник; rampuszki Ім – ukr. пампушк|и, ros. памп|ушки; pasznia – ukr. пашн|я; płyta – ukr. плит|а; posuda – ros. пос|уда, por. ukr. п|осуд; pszono – ukr. пшон|о; rys – ukr. рис; skibka – ukr. ск|ибка; sup – ukr./ros. суп; śniadaniek – ukr. снід|анок; тари́лка – ukr. тар|ілка; tuszonka – ukr. туш|онка, ros. туш|ёнка; uksus – ros. |уксус; wermyszel – ukr. вермиш|ель; wkusny – ros. вк|усный; żyr – ukr./ros. жир.

Państwo, administracja i polityka: batkiwszczyna – ukr. батьківщ|ина; bryhadir – ukr./ros. бригад|ир; głódówka, hołodówka – ukr./ros. голод|овка; kolektyw – ukr. колект|ив; kołhosp – ukr. колг|осп; kooperacja – ukr. dial. коопер|ація; monaszka – ros. мон|ашка; maszyna – ukr./ros. маш|ина; matuszka – ukr./ros. м|атушка; modistka – ros. мод|истка; partiejny – ukr. парт|ійний, ros. парт|ийный; pasport – ukr./ros. п|аспорт; patron – ukr./ros. патр|он; pensja – ukr. п|енсія; razwiedka – ros. разв|едка; represiować – ukr. репресув|ати, ros. репресс|ировать; sawiecka właśť – ros. сов|етская влаśť; silrada – ukr. сільськ|а р|ада; sołdat – ukr./ros. солд|ат; stancija – ukr. ст|анція, ros. ст|анция; tiuma – ukr. тюрм|а, ros. тюрьм|а; towarniak – ukr./ros. товарн|як; zbory – ukr. зб|ори.

Jak widać, zapożyczenia z języka ukraińskiego lub/i rosyjskiego przenikają do różnych warstw słownictwa używanego w Dorohaniu. Wydaje się to naturalne, gdyż informatorzy co raz częściej posługują się językiem ukraińskim w życiu codziennym, a polszczyzna staje się językiem „odświętnym”. Przedstawiony materiał może stać się podstawą do dalszych badań tak językoznawczych, jak i kulturowych, etnograficznych czy antropologicznych.

*КОСТРИЦЯ Наталія,
ФОМІНА Галина*

DIE SLAWISCHEN ENTLEHNUNGEN IN DER DEUTSCHEN SPRACHE

Der Wortschatz jeder Sprache entwickelt sich ununterbrochen. Die Entlehnungen bereichern den deutschen Wortschatz. Die bekannte deutsche Sprachforscherin schrieb über die deutsche Sprache: «Im Laufe ihrer Entwicklung wurde sie durch andere Sprachen bereichert und verändert...» [2, S. 27]. Das entlehnte Wortgut im lexikalischen System der deutschen Sprache ist zahlenmäßig sehr bedeutend, was auf die geschichtlichen Besonderheiten der Entwicklung des Landes zurückzuführen ist. Man unterscheidet Sprachkontakte nach verschiedenen Kriterien. In Bezug auf die räumliche Ebene differenziert man marginale Kontakte an der Grenze zwischen zwei Sprachgemeinschaften und intraregionale (intraterritoriale), wenn eine Sprachgemeinschaft in einem anderssprachigen Raum interagiert.

Lehnwörter sind Zeichen von Kontakten zwischen verschiedenen Völkern mitunter scheidlichen Sprachen. Sie sind Anzeichen für einen interkulturellen Austausch. Sehr wohl bekannt sind die zahlreichen Lehnwörter aus dem Lateinischen, Französischen, Italienischen in der deutschen Sprache. Die Frage des deutsch-ukrainischen Sprachkontaktes war sowohl in der ukrainischen als auch in der westlichen Sprachwissenschaft bis vor kurzem wenig erforscht. In der westlichen Linguistik gab es kaum Forschungen, die sich mit der ukrainischen Sprache beschäftigten, ganz zu schweigen von den Beiträgen aus der Sprachkontaktlinguistik, die das Ukrainische im Kontakt mit anderen Sprachen betrachten würden. Darum spricht man vom Kontakt mit den slawischen Sprachen.

Zu den slawischen Sprachen gehören Polnisch, Tschechisch, Slowakisch, Slowenisch, Kroatisch, Bosnisch, Serbisch, Mazedonisch, Bulgarisch, Russisch, Ukrainisch. Heute werden slawische Sprachen von mehr als 250 Millionen Menschen in Ost- und Mitteleuropa, in großen Teilen des Balkans und in Nordasien gesprochen. Viele Wörter stammen aus dem Slawischen und werden im Deutschen nicht mehr als Fremdwörter empfunden. Die Zahl der aus den slawischen Sprachen in die deutsche Standardsprache übernommenen Lehnwörter ist bekanntlich nicht eben groß. Immerhin lassen sich eine Reihe sogenannter «Fementlehnungen» nennen, zumeist aus dem Polnischen und Russischen, teils auch aus dem Tschechischen, die sich wie etwa Grenze, Halunke, Hamster, Nerz, Peitsche, Preiselbeere, Schmetterling, Trabant, Zeisig oder Zobel heute fest eingebürgert haben und gelegentlich sehr hohen Alters sind.

Sehr viel größer ist allerdings die Zahl der siedlungsgeschichtlichen «Reliktwörter» und der lokal gebundenen Entlehnungen entlang der Sprachgrenze, die einen prägenden Einfluss auf die Dialekte der Grenzgebiete und auf die daraus erwachsenen regionalen Umgangssprachen gewonnen haben. Sie sind Zeugen eines alltagssprachlichen Miteinanders, das sich vor allem in mancherlei Bezeichnungen für «praktische Gegenstände in Wald-, Feld-, Gewässer- und Hauswirtschaft» widerspiegelt [1].

Nach phonologischer, namentypologischer und semantisch-lexikalischer Analyse der Ortsnamen und unter Berücksichtigung der Forschungsergebnisse von Siedlungsgeschichte und Archäologie können für das Gebiet zwischen Saale und Neiße slawische Orts-, Gewässer- und Landschaftsnamen als Ergebnis der slawischen Besiedlung seit dem 7. Jahrhundert, d. h. zum Ende der Völkerwanderungszeit, nachgewiesen werden.

Die ostdeutsche Stadt Leipzig hat mit Stolz bewiesen, dass man auch ohne Straße «Unter den Linden» als «Stadt der Linden» bekannt sein kann. Die Sorben, die den Lindenbaum übrigens

als Heiligtum verehrten, gründeten im 7-9. Jhd. Lipzk, den «Ort, an dem Linden wachsen». Ein Stadtteil Leipzigs heißt im Übrigen Lindenau, was die Herkunft des slawischen Namens bestätigt. Namen, Achomitz und Žihpolje, legen Zeugnis von der sprachlichen Durchmischung Kärntens auf Ebene der Toponomastik ab.

Einige Beispiele der deutschen Städte, die slawischen Ursprungs sind: Rostock – «roztok» bezeichnete den Ort, an dem das Wasser auseinander fließt; Chemnitz – leitet sich von «kamenica» her, und beschreibt den steinigen Bach; Lübeck – von «ljuby» abgeleitet, bedeutet so viel wie «lieblicher, angenehmer Ort».

In die deutschen Mundarten wurden Worteinheiten und Lehnübersetzungen integriert, die wichtige Begriffe für das Leben im neuen Lebensraum bezeichneten. Hierher gehörten verschiedene Benennungen von Speisen (z. B. koubas, kolbasen «Wurst»; molani «Himbeeren»; mamalega «Maisbrai») und Wörter, die Dinge des Alltags, des Haushalts, des Handwerkes und der Wirtschaft bezeichnen.

Eine Besonderheit des deutsch-slawischen Sprachaustauschs besteht darin, dass sich beide Sprachen nicht nur an einer Linie berühren, sondern dass durch die Ostkolonisation und Siedlung deutschsprachiger Menschen im osteuropäischen Raum aus einer Kontaktlinie ein Kontaktraum wurde.

Im Deutschen gibt es eine große Zahl von Wörtern, die ursprünglich fremdsprachige Bestandteile enthalten; diese können inzwischen in vielen Fällen ohne Rückgriff auf die Herkunftssprache im Deutschen zur Bildung weiterer Wörter verwendet werden. Der Vorgang ist in der Regel so, dass Fremdwörter in eine Sprache übernommen werden und, soweit ihre Bestandteile erkennbar sind, können diese dazu genutzt werden, um weitere Wörter in der aufnehmenden Sprache nach dem Muster der zuerst entlehnten zu bilden.

Література

1. Polenz P. Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart. Bd. I. Berlin; New York, 1991. S. 241.

2. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen : Niemeyer, 1992. 310 S.

ГЕРАСИМЧУК Валентина

КУЛЬТУРНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Трансформація ціннісно-сміслового буття людини на початку ХХІ століття спричинилася до затяжної кризи її культурної ідентичності. Соціальні стандарти, пріоритет наукового знання, інтернаціональність мислення – все це раптом рухнуло, залишивши людину на роздоріжжі з проблемою вибору нових цінностей і смислів. Унаслідок різновекторних уже світових глобалізацій цих процесів з'явилося тривке несприйняття, а то й просто нерозуміння у представників етнокультурної ідентичності загальнолюдських уніфікованих форм людського буття, їхнє непереборне бажання захистити будь-якою ціною свою самобутність, свою «титульність», навіть ціною витіснення інших етнокультур. Звідки започатковується прагнення до монокультурності. У соціально-культурних формаціях з домінуючою полікультурною ідентичністю неминує виникають непримиренні суперечності насамперед між монокультурною і полікультурною ідентичністю та між етнічною й індивідуальною культурною ідентичністю. Процеси аккультурації на територіях колишніх радянських республік відбуваються надто болісно, алгоритм простий: будь-яка культура в процесі самоідентифікації проходить процес осмислення культурних відмінностей через дихотомію – своє – чуже. І цей процес може йти двома шляхами: кон'юнктивним (і-і) чи диз'юнктивним (або-або). У багатьох пострадянських національних республіках виникає конфлікт між етнічною культурною ідентичністю і цією ж культурною ідентичністю, проголошеною національною,

домінуючою, але ще не осмисленою в сенсі включення до національної ідентичності ідентичність інших етнічних культур, які також постають закономірною складовою національної. Насильницьке формування національної ідентичності з акцентом на домінування етнічної ідентичності, ігнорує при цьому інші етнічні ідентичності, інші субкультурні елементи, що, зрештою, призводить до викривлених уявлень про культурні відмінності в етнічній і національній культурній ідентичності. У такому разі інші культурні ідентичності через різновекторність їх ціннісної і смислової сфери можуть долучатися до національної етнічної ідентичності, але втрачаючи свою ідентичність, а в хронологічній перспективі при цьому своїм для них стає чуже. За умови ж, коли між культурами навіть нерівноправними йде рівноправний діалог, обидві культури доповнюють одна одну, сприймаючи «чуже як своє», а культурні ідентичності їх представників лише виграють від цього. Завжди слід пам'ятати, що межа між своєю і чужою культурами устанавлюється не зовнішнім примусом, а передовсім вільним вибором.

Традиції та історична пам'ять також обґрунтовують своє в культурі й культурній ідентичності, але тут зауважимо, що культура і культурна ідентичність розвивається і формується за діалектичними законами, догматичні підходи до традицій та історичної пам'яті часто призводять до негативного результату, створюючи відповідну деформовану культурну ідентичність. У багатьох сучасних поліетнічних суспільствах групи людей, окремі люди наділені ідентичністю з травмованою пам'яттю (не їхня історія, не їхні цінності, не їхні герої і таке інше). Для них це чуже; а своє вони хочуть реконструювати й актуалізувати, забуваючи, що їхнє своє чуже для культурної ідентичності іншої частини суспільства. І йдучи не шляхом пошуку компромісу, а конфліктним шляхом, шляхом реваншу одна ідентичність наражається на спротив іншої. Культура – складний, багатопластовий феномен, особливо поліетнічна, поліконфесійна, з надміром розмаїтих, строкатих субкультур, і, коли відсутні або не працюють інститути внутрішньокультурного перекладу для процесів взаєморозуміння, то це неминуче призводить до небажаних наслідків: міжкультурних латентних, а то й відкритих протистоянь між своїм і чужим.

Звичайно, якщо культуру і культурну ідентичність розуміти як позитивне людинолюбне самовідчуття, світовідчуття, то шлях становлення та формування національної ідентичності пролягатиме у царині її культуротворчої моделі, яка буде сприяти збереженню і розвитку лише тих своїх і чужих цінностей із культурної спадщини і традицій в етнічних культурах і субкультурах нації, які характеризуються гуманістичними і естетичними характеристиками.

У цьому разі поняття культурної ідентичності впливає з того, що своє і чуже має сприйматися, з одного боку, як збереження певних традицій, з другого – як відкритий, стохастичний процес за означеним принципом розрізнення та відбору і свого і чужого. Головне тут: окреслити межі, за якими гуманізм як родова ознака культури не стає антигуманізмом, а культура – антикультурою.

ЄВСЄЄВА Галина

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ЧАСУ

Об'єктивними процесами, котрі свідчать про якісні зміни в життєдіяльності і світоглядних орієнтаціях сучасної особистості, є її самоідентифікація. Впродовж останніх десятиріч в Україні відбувається глибока соціальна трансформація: утворюються нові економічні, соціально-політичні та духовні реалії, виникають нові елітні, корпоративні й маргінальні субкультури і різноманітні форми соціокультурних об'єднань людей, які відзначаються різною мірою солідарності, зближення чи відчуження в залежності від своєї соціокультурної самоідентифікації. Важко не погодитись з думкою М. О. Гребенюк, яка

стверджує що «всебічний розвиток особистості можливий завдяки успішному проходженню процесу самоідентифікації» [1 с. 219].

Проблема вивчення феномена самоідентифікації має міждисциплінарний і багатоаспектний характер. У науковій літературі виділяються психологічні, соціальні, політичні, культурні аспекти дослідження самоідентифікації особистості як соціального процесу. Теоретична розробка проблеми самоідентифікації особистості характеризується фрагментарністю та дискусійністю.

Проблеми соціальної сутності самоідентифікації у різні періоди досліджували різні науковці, зокрема: О. Спіркін, М. Гумільов, О. Лосєв, В. Петрушенко, Д. Фролов. Тема самоідентифікації була темою науково-практичних конференцій [2]. Більшість теоретичних досліджень визначає самоідентифікацію як окреслення самим громадянином своєї національної приналежності. У соціокультурному розумінні самоідентифікація це – соціально-психологічний процес, що являє собою усвідомлення соціальною групою своєї тотожності (єдності усіх членів на основі будь-яких ознак), а окремим індивідом – своєї приналежності до певної групи. Самоідентифікація, яка розглядається по відношенню до держави, свідчить про процеси інтеграції всередині суспільства, пов'язаних з політико-економічним і національно-культурним самовизначенням того чи іншого народу або нації. Опираючись на вище викладені теоретичні обґрунтування, ми можемо говорити про соціокультурну самоідентифікацію особистості засобами мови. Тобто мова може бути одним з головних факторів самоідентифікації.

Дослідження соціокультурної самоідентифікації особистості засобами мови є актуальним не лише в теоретичному, а й у політичному сенсі, що зумовлено необхідністю національної консолідації і водночас розширенням рамок потенційних можливостей щодо мовної самоідентифікації особистості українського соціуму.

За умов зростання ваги індивідуальної свободи особистості, її мовна самоідентифікація й національна самоідентифікація громадян, стали практичними питаннями, від розв'язання яких залежить подальше соціокультурне оновлення українського суспільства та його консолідація.

Основними факторами оптимізації мовної самоідентифікації в Україні, в сучасних умовах, зважаючи на всі виклики часу, є розвиток громадянського суспільства, створення сприятливої політичної та соціально-економічної ситуації в країні, соціально-конструктивна та збалансована мовна політика держави, яка полягає в поширенні державної мови в сферу масової культури та публічне спілкування. На особливу увагу заслуговує офіційна та виробнича сфери у якій залежність підвищення соціального статусу та кар'єрного зростання особи повинна залежати від рівня володіння державною мовою.

Отже, мова є невід'ємною властивістю розбудови будь-якої спільноти. Функціонуючи у сферах освіти, науки, культури, державних інституцій, вона згуртовує соціум, з'єднує покоління між собою, як визначальна форма національної культури забезпечує розвій і поступ народу в загальноосвітньому житті. Науковці довели: що вищий рівень національного мовлення як першоознаки інтелектуальної духовної атмосфери, то вищий рівень свідомості людей, а отже, і їх прагнення до державності своєї нації.

У зростанні інтелектуальної духовної культури українського соціуму значну роль може відігравати духовна еліта нації, яскравим представником якої є Максим Рильський. Будучи прекрасним перекладачем, поетом і літературознавцем, він збагатив українське слово унікальними шедеврами світової літератури. Синтезувавши світові та національні тенденції творення нової культури, Максим Рильський залишив по собі унікальну європейську літературу для кожного, хто усвідомлюючи себе українцем, «як парость виноградної лози» плекає мову.

Література

1. Гребенюк М. О. Самоідентифікація як механізм формування ідентичності особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Випуск 8. С. 219-228.

2. Проблеми самоідентифікації сучасного українського суспільства: політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти. *Матеріали науково-практичної конференції*. К.: Національна академія управління, 2009. 252 с.

**ІСЬКОВА Ольга,
ОЛЬХОВСКА Наталія**

СТИЛІСТИЧНІ ТА КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ АГРАРНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Рекламний дискурс – це певна одиниця, що відтворюється у текстовій формі та вбачає основну мету в спонуканні адресата як потенційного споживача до придбання тих чи інших видів товару. Окрім суто комерційних цілей, переклад німецькомовної реклами посідає вагомe місце у теорії комунікації та сучасних перекладознавчих парадигм.

Станом на сьогодні український ринок насичений товарами, значна частина яких є кінцевими продуктами аграрного сектору, які походять з німецькомовних країн, відповідно, їх поширення завжди супроводжується необхідністю адекватного перекладу рекламної кампанії, створеної маркетологами країн-виробників. Часто таку рекламу, зокрема й аграрну, перекладають дослівно, що іноді викликає нерозуміння в україномовного адресата, оскільки порушується головне правило перекладу: перекладений дискурс повинен мати ідентичний вплив на іншомовного адресата, як і оригінал на свого адресата.

Для стилістичного забезпечення реалізації прагматичних функцій рекламного дискурсу застосовуються фігури мовлення: стилістичні фігури заміщення (тропи, фігури кількості, якості) та фігури сполучення (фігури тотожності, нерівності, протилежності) [4, с. 5].

Останнім часом розвинулась, але ще не знайшла широкого застосування в лінгвістиці, «теорія сильних позицій» у композиції тексту. Е. Паповянц звертає увагу на те, що змісто-сміслова структура тексту будується за ієрархічним принципом, і що вище місце певного мовного елемента в цій ієрархії, то вище, відповідно, його текстова значимість [3, с. 120].

При перекладі слід зазначити про так зване «висування» як специфіку організації рекламного дискурсу, що було обґрунтоване вченим І. Арнольдом і полягає безпосередньо у такій організації тексту, за якої увага адресата зосереджується на певних елементах повідомлення та встановлює семантично релевантні відношення між елементами одного чи частіше різних рівнів [1, с. 61].

І. Арнольд визначає основні моменти такої організації як наступні: 1) встановлення ієрархії символів; 2) фокусування уваги на головному; 3) забезпечення єдності тексту при його сегментуванні; 4) встановлення зв'язків між елементами тексту (між смисловими частинами); 5) полегшення декодування; 6) утворення естетичного тла; 7) виконанні інших смислових функцій [1, с. 63].

Ієрархічний зв'язок між прагматичним і семантичним компонентами в перекладі рекламних текстів полягає в тому, що прагматичний компонент контролює комунікативну функцію всіх елементів семантичного компонента та можливість його змін. З прагматичної точки зору переклад означає встановлення зв'язків між співрозмовниками в мові-оригіналі та мові-перекладі [2, с. 34].

Згідно з дослідженнями, провідною функцією реклами є ілюкутивність. Так, наприклад, застереження типу «Rauchen gefährdet Ihre Gesundheit» («Куріння може зашкодити вашому здоров'ю») певною мірою втратило свою ілюкутивність через надмірну частоту вживання й майже не сприймається реципієнтом як застереження.

При перекладі рекламних текстів перш за все має зберігатися прагматична функція оригіналу. Переклад вважається успішним за тієї умови, якщо він впливає на реципієнта так

само, як і оригінал. Усі мовно-стилістичні засоби тексту оригіналу, які роблять рекламу ефективною, повинні бути передані в мові перекладу, а прагматика тексту-перекладу повинна обов'язково збігатися з прагматикою тексту-оригіналу [5].

Отже, основна мета реклами – впливати на свідомість споживача, привернути його увагу та переконати в придбанні певного товару. Тому переклад рекламного тексту повинен враховувати стратегічні рішення вихідної концепції. Відтворюючи рекламні слогани, особливо у випадках, коли йдеться про рекламу продукції аграрного сектору, перекладачеві варто охопити всі змістові аспекти повідомлення, враховуючи і власне акцентуючи свою увагу на стилістичних та когнітивно-прагматичних особливостях рекламного дискурсу. Тоді, створивши певну проекцію оригіналу, головна думка буде донесена до реципієнта з максимальною адекватністю, а отже, мета перекладу буде реалізована уповні.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика декодирования. Л. : Просвещение, 1981. 454 с.
2. Ванников Ю. В. Проблемы адекватности перевода. М., 1986. С. 34.
3. Паповянец Э. Г. Коммуникативная обусловленность синтаксической организации текста в позиции зачина. *Вісник Харківського державного університету*. № 384. Том 2. Проблеми мови та мовленнєвої діяльності. Харків, 1995. С. 120-123.
4. Самаріна В. В. Німецькомовний рекламний дискурс: прагматичний, когнітивний та лінгвостилістичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 – германські мови. Харків, 2010. 19 с.
5. Snell-Hornby M. *Handbuch Translation*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 2014. S. 238-242.

КОСОВИЧ Ольга

РОЗГЛЯД МОВИ У СОЦІО-КУЛЬТУРНИЙ ПЕРСПЕКТИВІ

У теорії культурного розвитку вищих психічних функцій, розробленої Л.С. Виготським, відзначається, що мова як вища і складна форма поведінки людини виступає як засіб соціального зв'язку, соціального співробітництва, як «засіб вродання» людини в культуру і цивілізацію [1]. З цього випливає, що як мова, так і мовлення можуть розглядатися в досить широкій перспективі – перспективі соціо-антропокультурній.

У рамках цього підходу мова постає як один з видів повсякденної практичної діяльності людини, поряд з іншими типами соціальних дій – від найпростіших, елементарних (манери харчуватися, одягатися) до найскладніших – соціально-орієнтованих дій людини з собою подібними. Всі ці типи повсякденних практик, надаючи людині досить велику свободу для прояву власної індивідуальності, разом з тим вписують її в уже розроблені і сформовані в межах певної соціокультурної групи схеми дій і правила поведінки. Таким чином, в рамках будь-якої культури поведінкові реакції індивіда, в тому числі і мовні, не є ні абсолютно спонтанними, ні абсолютно вільними, а визначаються соціальними нормами, виробленими в ході суспільної практики і є такими, які виступають стосовно поведінки конкретного індивіда як регулятивні. Репрезентація цих соціальних норм і знань в психіці конкретної людини позначається в психології термінами «уява» [2], «уявлення», «уявні образи», «внутрішня картина» [3].

Питання репрезентації знань зачіпає складну проблему уявлення та зберігання інформації в пам'яті людини. Відповідно до сучасних досліджень [3, с. 256-257] зберігання інформації в пам'яті супроводжується подвійним кодуванням: образним і вербальним. Відзначимо, що, хоча в сучасній психології дана проблема не знайшла до сьогоднішнього дня однозначного трактування безперечним представляється факт оперування людиною у побудові свого власного мовлення і сприйняття чужого уявлення мовного порядку. У

французькій лінгвістиці цей тип уявлень отримав назву «мовних уявлень» (*imaginaire linguistique*) [6].

Мовні уявлення як один з окремих випадків уявлень в цілому є оціночними і відображають ставлення мовця до своєї власної, а також чужої мови. Відзначимо, що ця індивідуальна оцінка і індивідуальні мовні уявлення обумовлені соціальними оцінками і уявленнями, які існують в суспільстві щодо певної мовної форми. Крім цього соціальна оцінка формує уявлення про мовну норму і мовну норму, генерує вироблення прескриптивних норм, формуючи і закріплюючи в суспільній свідомості уявлення про ієрархію мовних форм. Разом з тим, психолінгвістичні експерименти, проведені групою квебекських вчених в 60-ті роки [7], показали, що соціально-економічна інтеграція мовців впливає на оцінку мовцями не тільки естетичних якостей власної мови, а й формує соціальну оцінку цієї мови. Затребуваність на ринку праці, соціально-економічне благополуччя мовців стають провідними критеріями соціальної оцінки мови. Таке ставлення до мови сучасний французький філософ П. Бурдьє назвав, «ринковим» [4].

Таким чином, в оцінці соціумом і індивідуумом певної мови (мовної форми) тісно переплітаються як уявлення про естетичні якості мови, так і уявлення соціо-економічного порядку. Так, соціально-політичне та економічне домінування англофонів у Канаді з середини 18-го століття призвело не тільки до соціального знецінення французької мови в канадському суспільстві, її функціональної деградації, образно позначеної Ж.-К. Корбейем «анемією квебекського варіанту французької мови» [5], а й до засвоєння цієї негативної соціальної оцінки французької мови самими канадськими франкофонами. Поняття «комплексу мовної непевності» (*insécurité linguistique*), що з'явилося в лінгвістиці в зв'язку з цим, будучи одним з окремих випадків мовного уявлення в цілому, добре ілюструє цей вплив уявлень, які існують в суспільстві, на індивідуальні уявлення.

Як зазначалося вище, проблема мовного уявлення необхідним чином зачіпає питання ієрархії мовних форм, які використовуються в конкретному суспільстві, їх співвідношення з мовним стандартом.

Загалом, духовне і матеріальне життя носіїв будь-якої мови об'єктивується та осмислюється в одиницях мови. Вони стають своєрідними свідченнями буття народу в конкретні відрізки простору-часу і утворюють прожите, пережите, а значить живу тканину його історії.

Література

1. Выготский Л. С. Психология. Москва : Апрель Пресс/Эксмо-Пресс, 2000. 1008 с.
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб : Питер, 2001. 720 с.
3. Солсо Р. Когнитивная психология. СПб : Питер, 2002. 592 с.
4. Bourdieu P. Ce que parler veut dire. P. : PUF, 1982. 451 p.
5. Corbeil J.-C. L'aménagement linguistique du Québec. Montréal, 1980. 154 p.
6. Houdebine A.-M. Imaginaire linguistique. Sociolinguistique. Concepts de base, 1997. P. 165-167.
7. Klinkenberg, J.-M. La crise des langues en Belgique [Електронний ресурс] URL: <http://www.cslf.gouv.qc.ca/publications/PubF102/F102ch4.html>, 2008. Дата звернення: 02/01/2020.

МОРОЗ Оксана

РОЛЬ ЕТИКЕТНИХ КОНСТРУКЦІЙ У СУЧАСНОМУ СПІЛКУВАННІ

Комунікативний простір сьогодення, як соціально зумовлений, позначений неоднорідністю, багатожанровістю і поліфункціональністю. У його межах реалізуються різні мовленнєві формули, з-поміж яких важливе місце належить етикетним конструкціям,

що вкупі формують мовленнєвий етикет – еталон ввічливої комунікативної поведінки українця [2, с. 211].

Попри стандартизованість й деяку уніфікованість етикетних конструкцій, адже ввічливість вважається обов'язковою в щоденній практиці [1, с. 7], вони все-таки надзвичайно важливі для спілкування, насамперед через свою етичну й естетичну спрямованість. Етикетні конструкції реалізуються в мовленні постійно й виконують такі важливі функції: комунікативно-прагматичну, етичну, естетичну, культурологічну, національно ідентифікаційну, виховну, експресивну тощо. Основні вимоги, що висуваються до мовленнєвого етикету, – увічливість, пристойність, уважність, чемність комунікантів [4, с. 14].

Українські етикетні конструкції відображають різноаспектну ввічливу поведінку людини за певних ситуацій. Традиційно до етикетних ситуацій зараховують: вітання, побажання, привернення уваги, знайомство, співчуття, порада, вибачення, згода, відмова, прощання тощо [3]. Поза сумнівом, у всіх цих випадках уживаються узвичаєні етикетні висловлення, що полегшують процес спілкування. Їх навчають частково й у загальній школі, й у вищій, зокрема в межах курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Стандартність етикетних одиниць зовсім не означає їх непотрібність. Адже від того, наскільки вміє носій мови послуговуватися такими висловами, залежить рівень його культури мовлення і загалом фахова успішність.

Не всі мовці вміють послуговуватися етикетними конструкціями, при цьому розуміючи етикетне спілкування обмежено, пов'язуючи його лише з кількома ситуаціями: вітання, знайомство, прощання. Наприклад, у ситуації поради, на перший погляд, можна висловити звичайну вказівку: «Зроби це так...». Однак, уживання етикетних засобів дозволяє пом'якшити вислів, добре слово впливає позитивно, покращує загальний стан не тільки особи, якій радять, але й самого радника, бо очікуваною є й мовна реакція на пораду. Етикетні конструкції здатні психологічно впливати на хід розмови, створювати її позитивне тло. У цьому контексті бажано вживати імена й інші назви осіб: «Я дуже раджу вам, пані Олено,...»; Може б, Вам зробити, пане Юрію, так...». Й обов'язкова відповідь: «Щиро вдячна вам, пані Вероніко, за корисну пораду...».

Хоча етикетні конструкції позначені стандартністю, усталеністю, стереотипністю, вони за неоднакових умов спілкування відрізняються, насамперед стилістично. Залежно від комунікативних настанов і типу комунікативної ситуації, вони можуть бути офіційними й неофіційними, розмовними, сленговими. На особливу увагу заслуговують саме сленгові етикетні конструкції, активізація уживання яких пов'язана із соціальними мережами. З-поміж них чимало зниженої, лайливої лексики, однак це факти нашої мови, їх треба фіксувати й визначати місце в мовній системі.

Український мовленнєвий етикет – явище винятково національне, «це національний кодекс словесної добропристойності» [4, с. 14]. Відповідно, етикетні конструкції відображають вдачу українця, самобутній спосіб мислення та світосприймання. Вони позначені національною специфікою, марковані соціальними ролями співрозмовників, що формує «особливу стратегію стосунків і тактику мовленнєвої поведінки» [1, с. 7]. За радянських часів національність і питомість мовленнєвих етикетних висловів заперечувалася, і тому переходила в пасив ціла система етикетних висловів, і їх сьогодні слід повертати до вжитку. Наприклад, і нині спостерігаємо ігнорування під час звертання таких назв особи, як пан, пані, панове. Так, вислів типу пане Олександрє досі не заступив звертання за ім'ям та по батькові, а то й загалом уживається рідко. До того ж, в українській мові є чимало й інших способів привернути увагу, звернутися до співрозмовника, і вони маловживані. Ще наприкінці ХХ століття на сторінках журналу «Дивослово» дослідниця Євгенія Чак виступила з низкою публікацій, присвячених різним ситуаціям етикетного спілкування й відповідному їх мовному оформленню. У зазначених матеріалах систематизовано цінний матеріал, який не можна ігнорувати, передусім у практиці загальної та вищої школи.

Виховний потенціал мовленнєвого етикету незаперечний. Засвоєння учнями й студентами духовних і моральних цінностей етикету забезпечує активізацію внутрішніх сил (потреби, настанови, мотиви, інтереси) мовної особистості [2, с. 214]. І саме завдяки різним етикетним конструкціям можна сформувати всебічно розвинутого молодого фахівця, здатного доречно вживати різні етикетні конструкції в сучасному полімножинному соціокомунікативному просторі України.

Література

1. Мельничук О. М. Український мовленнєвий етикет: синтаксично стилістичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2005. 20 с.
2. Пентиліук І. С. Мовний етикет та його роль у вихованні підлітків. *Наукові записки. Серія «Педагогіка і психологія»*. Вінниця, 2011. С. 210-215.
3. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К. : Знання, 2006. 291 с.
4. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет. *Урок української*. 2001. № 3. С. 14-15.
5. Татаревич Г. Етикет і ментальність. *Дивослово*. 1998. № 3. С. 18-21.

ПРИЛЮК В'ячеслав

ЩОДО ПРОБЛЕМИ СПОТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова, визначена в Конституції України як державна, завжди була важливим чинником розбудови держави і об'єктом впливу не тільки політиків, а й населення, яке використовує її на свій розсуд в міру своєї грамотності, цивілізованості, культури, глузду. В результаті маємо зростаюче засмічення мови русизмами, англіцизмами, суржилом, лихослів'ям, що, разом з порушенням інших норм літературної мови, веде до її спотворення.

Не бажаючи миритися з таким станом речей і стомившись від «мовного ідіотизму» нашого життя та з метою пошуку засобів протидії наведеній тенденції, було проведено експеримент по виявленню ставлення органів виконавчої влади до описаного статус-кво. Міністру юстиції, міністру культури молоді та спорту та Уповноваженому із захисту державної мови (далі – Уповноважений) було направлено однакові звернення наступного змісту.

Оскільки в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (тут і далі – Закон) відсутнє визначення поняття «спотворення», а відповідальність передбачена лише за «навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах...» (ст. 1, п. 6), прошу роз'яснити:

- що є «спотворенням української мови»;
- чи є наступні приклади фактами спотворення української мови і, якщо так, яку відповідальність мають понести її автори:

- 1) «Охрана – отмена! Синочка все має...» (реклама фірми «Rozetka»).
- 2) «Ми взяли на себе відповідальність, то ж ми маємо зробити наступний крок і пофіксити весь той треш, який був проголосований» (нардеп О. Устінова).
- 3) Такі донедавна «нецензурні» слова, як «га-но», «проср-ли» публічно вживає ведучий телеканалу «Прямий» М. Ганнопольський.
- 4) Ваш стайл дуже кежуал? (Телеведуча запитує депутатку на ТВ «Прямий» 30.08.19).
- 5) Це – Тарас. Йому – нормаз! (з реклами).
- 6) Апгрейд тобі в руки – бери і тицяй! (з реклами).

Заступник міністра юстиції О. Банчук відповів, що це питання – не в компетенції Мінюсту і зазначив, що згідно з Положенням про Міністерство культури, молоді та спорту, затвердженим постановою Кабміну від 16.10.2019 № 885, воно є головним органом у

системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну мовну політику.

Однак на звернення до міністра культури, молоді та спорту В. Бородянського було повідомлено, що Мінкультури діє відповідно до Положення, затвердженого іншою постановою Кабміну – від 03.09.2014 № 495 – та «займає неупереджену позицію, що ґрунтується на дотриманні вимог Конституції та законів України». А порушене у зверненні питання не належить до компетенції Міністерства і воно направлено «для розгляду в межах компетенції» до Інституту української мови НАНУ.

Наведені відповіді розчарували не тому, що мають суперечливі дані про компетенцію Мінкультури, яка чомусь передана академічному інституту, що не є органом влади, а й через те, що у Мінкультури – лише «неупереджена», тобто нейтральна позиція щодо спотворення мови. Стурбованість викликала й реакція на звернення до Уповноваженого, яке із Секретаріату Кабміну без пояснень було перенаправлено до Мінкультури.

«Нульова» реакція влади, можливо, обумовлена наступним:

1. Відсутністю офіційного тлумачення терміну «спотворення мови».
2. Відсутністю в Законі обов'язку влади реагувати на спотворення мови поза сферою офіційних документів і текстів.

Першу прогалину згідно з Законом ймовірно заповнить Національна комісія зі стандартів державної мови, створена 06.11.2019 р. Її завданням є збереження та розвиток державної мови через встановлення стандартів державної мови, яких зараз не існує. Втім, якщо сфера державної мови буде зведена законодавцем лише до сфери офіційних документів і текстів, то це буде виразом для української мови. Адже сьогодні в публічній сфері маємо вже не спотворення мови, а мовне збочення.

Друге питання – обов'язок реакції влади на спотворення мови – можливо віднесено виключно до компетенції Уповноваженого, завданням якого є захист державної мови від публічного приниження чи зневажання. Втім, призначена на цю посаду Т.Монахова вочевидь не має наміру опікуватись, принаймні питанням лихослів'я як проявом публічного приниження мови, бо на її думку, висловлену в інтерв'ю «Міст онлайн» 09.01.2020, нас уже захищає Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 173 «Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях»). Оскільки в цьому ж інтерв'ю Т.Монахова зазначає, що їй потрібен «фідбек від громадян», вочевидь від впливу «заграницескої» мови захисту теж не буде. Чи буде вживання суржику та іншого мовного сміття посадовцями при виконанні своїх обов'язків та у публічних місцях трактуватися Уповноваженим як «публічне приниження чи зневажання», покаже час.

Наразі ж маємо без реакції влади красномовне пояснення інциденту в телеефірі ведучою з 5-го каналу Я. Соколовою з В.А. Зеленським: «Я не називала його «сц...лом», я казала: «Якщо ти не сц...ун»... Я в кінці сказала: «Володимире, прийди на «Рандеву», якщо ти не сц...ло». А потім вже...просто написала у своєму Facebook «такі сц...ун».

Напрада з питань телебачення і радіомовлення на цей факт порушення закону «Про телебачення і радіомовлення» (ст. 155 «Не допускається використання телерадіоорганізацій для приниження чи зневажання державної мови») не відреагувала, а поліція не розгледіла в ньому дрібного хуліганства.

Висновок: захист державної мови в Україні від спотворення і приниження залишається невирішеною і актуальною проблемою де-юре і де-факто.

РУДЕНКО Вікторія

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОГНІТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Поняття «картина світу» є фундаментальним науковим поняттям. Воно виражає найсуттєвіші характеристики людини, її буття та взаємозв'язки з дійсністю. Картина світу постійно формується у процесі контактування людини з навколишнім середовищем та іншими членами соціуму, предметно-практичною діяльністю, світосприйняттям, яке є виявом характеру духовної сутності особистості. Картина світу об'єктивується у мові, образотворчому мистецтві, у музиці, ритуалах, етикеті, різноманітних соціокультурних стереотипах поведінки людей тощо.

Вивченням мовної картини світу окремого народу, а також проведенням порівняльних досліджень кількох мов, займаються нині такі науки як етнолінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика та інші. Це новий, оригінальний і перспективний напрям у розвитку мовознавства, що застосовує комплексний підхід до вивчення мови та її внутрішньої форми, поєднує в собі методи, властиві кільком наукам (лінгвістиці, фольклору, етнографії, психології тощо), – і внаслідок цього ми маємо новий погляд на традиції народу, специфіку його мови та мислення.

Проблема визначення та опису мовної картини світу із залученням комплексного підходу є актуальною у сучасному мовознавстві. Це зумовлено, найперше, наявністю суміжних категорій – таких як «семантичний простір мови» і «концептуальна картина світу». Деякі лінгвісти ототожнюють ці два поняття. Так, А. Я. Шайкевич взагалі не бачить необхідності в терміні «мовна картина світу» на відміну від терміна «семантична система мови» [2, с. 9]. Водночас Ю. С. Прохоров пояснює, що семантичний простір мови – це сукупність одиниць, що іменують елементи картини світу, яка склалась у певному етносі в процесі його буття і яка визначає національно-культурну специфіку побудови і реалізації асоціативно-вербальної мережі її мовних значень [1, с. 84].

Щодо мовної картини світу, то – це інформація про навколишній світ, виражена в мові, яка відображає світогляд народу, зафіксована в мовних формах і обмежена рамками консервативної культури цього народу. У мовній картині світу етнічний менталітет актуалізується в ключових культурних концептах, які реалізуються в лексиці, фольклорі, художній літературі, міфології та фразеології.

Суб'єктами мовної картини світу є носії мови, оскільки картина світу є способом його пізнання, а отже, результатом когнітивної діяльності людей, відображенням результатів діяльності повсякденної свідомості. Мовна картина світу, з одного боку, виступає в кожний окремий момент свого історичного розвитку в функції, яка реєструє та інвентаризує все, що накопичено носієм тієї чи іншої мови. З іншого боку, оскільки свідомість людини з самого початку її виникнення орієнтована на спілкування і взаємодію з іншими представниками мовної спільноти, а тому і на передавання інформації назовні, мовна картина світу стає з моменту народження дитини вихідним комунікативним ресурсом для кожного мовця, тобто базою, з якої в міру необхідності добувається матеріал для здійснення мовної діяльності. Звідси, мовна картина світу – це своєрідний підсумок розвитку мови і її майбутнє. Зберігаючи свою основу, вона водночас реагує на постійні зміни в житті суспільства. На кожному етапі історичного розвитку мовна картина світу набуває нових змін, дослідивши які можна чіткіше та глибше поглянути на особливості еволюції окремого соціуму. Тому феномен світу, пізнаного через мову, постає для людини таким, яким постає для неї її мова.

Підсумовуючи, зазначимо: мовна картина світу – це система понять, характерна для кожної мови, за допомогою якої носії мови пізнають і усвідомлюють світ. Вивчення мовної картини світу – це шлях до кращого пізнання специфіки будь-якої мови, розуміння системи уявлень окремого народу, його самобутності та ментальності.

Література

1. Прохоров Ю. Е. К проблеме «концепта» и «концептосферы». *Язык, сознание, коммуникация*. Москва : МаксПресс, 2005. Выпуск 30. С. 74-94.

2. Шайкевич А. Я. Введение в лингвистику. Учебное пособие. Москва : «Academia», 2005. 394 с.

**САВЕНКО Тетяна,
САВЕНКО Олександр**

УКРАЇНСЬКА КАЛІГРАФІЯ – ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ АНАХРОНІЗМ ЧИ ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ «МОВЛЕННЄВОЇ ПАРТИТУРИ»?

Каліграфія – мистецтво чітко писати розбірливим і красивим почерком – займає доволі помітне місце в писемній традиції багатьох народів і культур з глибокої давнини. Нині в багатьох країнах каліграфія знаходиться в кризі нерідко у результаті неправильної політики навчання та легковажного підпорядкування технологічним новинкам та новомодним гаджетам. Сучасна техніка, яка вже давно впливає на письмо від руки, але упродовж десятиліть повністю замінити його все ж таки не може, посилює занепадницькі тенденції щодо каліграфії, у час суцільної комп'ютеризації та планшетизації суспільства все далі розхитуючи і притлумлюючи писемну традицію. Занепад каліграфії рідною мовою насамперед утруднює засвоєння кирилиці як іноземними, так і вітчизняними студентами. Уміння писати графічно красиво та розбірливо досягається правильною системою навчання письму. Передумовою цього є відповідна методологічна підготовка викладачів-мовників. Якщо не зважати на культуру письма, то у конспектах і записах студентів пануватиме гібридне написання українських літер, змішаних з елементами латинського алфавіту.

Звичка до вживання в електронній переписці в комп'ютерах, планшетах, андроїдах хештегів, коли заради спрощення й економії часу абсолютною нормою є умисне злиття знаків і слів, свідоме недотримання й ігнорування правил правописання, орфографії, пунктуації, зловживання жаргонізмами і сленговою лексикою, негативно позначається не лише на культурі мови і мовлення підростаючого покоління, а й спричиняє різко помітне падіння рівня культури назагал і грамотності зокрема. Це саме той яскравий приклад, коли розвиток і швидке поширення у повсякденному житті досягнень науково-технічного і технологічного процесів призводить, з іншого боку, до девальвації цілого ряду інтелектуальних і загальнокультурних цивілізаційних цінностей.

Особливого значення проблема каліграфічного писання має для студентів-журналістів. Сьогодні на заняттях з профільних дисциплін нерідко можна почути: раніше головними інструментами журналістів були ручка, блокнот і друкарська машинка, нині ж все роблять технічні пристрої. Мовляв, навіщо ж оволодівати навичками швидкописання, конспектування, розбірливого писання, якщо під час інтерв'ю чи на прес-конференції не рукою, а на смартфон можна так записати все – і звук, і зображення. Більше того: вже існують комп'ютерні програми, з допомогою яких звук практично миттєво перетворюється в текст.

З одного боку невдовзі у редакціях справді вже не треба буде довго і монотонно розшифровувати магнітний чи цифровий запис кількохгодинних інтерв'ю чи прес-конференцій. З іншого – якщо журналіст під час технічного запису власноруч не нотуватиме до свого блокнота найголовніші тези і думки, на які слід звернути особливу увагу і які неодмінно варто процитувати, не вдаватиметься до написання прізвищ учасників події і згадуваних осіб прописними літерами, не фіксуватиме для подальшої перевірки точних назв організацій, посад, озвучених дат і т.д., то замість очікуваного пришвидшення він ризикує обробляти матеріал набагато довше, причому із ризиком отримання графологічних і фактологічних помилок. Досвідчені фахівці добре знають оманливість подібної технізації процесу обробки голосового матеріалу, тому паралельно й вдаються до нібито анахронічних і застарілих, але вивірених практикою традиційних журналістських стандартів. Якщо ж журналіст не має досвіду швидкого, грамотного і каліграфічного

писання, то робота всього редакційного колективу може бути зведеною нанівець у зв'язку із запізненням видачі матеріалу, або навіть призводити до подальшого уточнення, вибачення чи й спростування, що завдає шкоди авторитету видання.

На жаль у нормативних та робочих програмах з мови каліграфія майже повністю забута. На наш погляд, цей недолік необхідно виправляти, оскільки він не лише збіднює навчальний процес, а й заважає студентів у подальшому урізноманітнювати спектр і багаж знань, розширювати коло професійних умінь та інтересів.

Загальновідомо, що навички – це доведені до автоматизму компоненти свідомої діяльності, які виникають у процесі їх виконання. Орфографічна навичка – навичка складна. Вона складається з навички письма, вміння аналізувати звуковий склад слова, на основі граматичних знань впізнавати орфограму, застосовувати до неї необхідне правило і, нарешті, правильно написати орфограму. Ізольоване навчання каліграфії, орфографії та писемного мовлення (самостійне письмо) звичайно ж недоцільне. Але неналежна увага до всіх видів писемної діяльності у подальшому навчанні і, головне, – практичній діяльності випускників, призводить до скорочення та поступового випадання оперативних суджень, згортання спектру розумових операцій, звуження кордонів переносу окремих дій до більш вагомого їх об'єднання та узагальнення.

Розуміння та осмислення орфографічних та пунктуаційних кодів є знаменними компонентами культури мовлення, єдиного режиму усної та писемної грамотності. Якщо орфографія прокладає стежинку на шляху до засвоєння орфоепії, а пунктуація є своєрідним вказівником до мовного камертону, то каліграфія разом з іншими умовними символічними знаками виступає як невід'ємний компонент всієї «мовленнєвої партитури» – на перший погляд не одразу і не всім помітний, але украй важливий.

САВЧЕНКО Михайло

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Поступ української держави супроводжується багатьма чинниками, що позначається на всіх сферах життєдіяльності суспільства. Економічні, політичні, суспільні (а надто – освітні) тенденції і виклики сучасної глобалізованої доби, відкритість і доступність світової культури змінюють ставлення людей до комунікації, обумовлюють необхідність подальшого вивчення теорії мовної комунікації як галузі не лише теоретичної лінгвістики, а й як науки, що розв'язує практичні завдання, пов'язані з повсякденною діяльністю людини в усіх сферах життя і спрямовані на забезпечення взаєморозуміння людей [6, с. 9].

Входження молодого покоління у глобалізаційний динамічний світ, у світовий інформаційно-культурний простір спричинило як суттєві зміни, перебудову у різних галузях суспільного життя, так й реальний національно-культурний ренесанс, зростаючий інтерес до світової спільноти, до культурних надбань людства, що об'єктивно підносять роль проблеми формування та розвитку загальнолюдських, етнонаціональних цінностей, особистісних якостей, полікультурних, громадянських компетентностей особистості, проблему міжкультурної взаємодії [3, с. 161]. Головну роль у процесі суспільної, міжособистісної комунікації відіграє комунікативний компонент [1, с. 9]. Об'єктом міжкультурної комунікації є спілкування представників різних національних і лінгвокультурних спільнот, а предметом – прийняті в національних спільнотах мовні стереотипи і норми поведінки, спілкування, певні «культурні сценарії» різних дій, усталені моделі сприйняття та оцінювання предметів і явищ, соціально унормовані звичаї, традиції, ритуали, дозволи, заборони тощо [3, с. 168]. В основі культурної моделі поведінки мовців (комунікантів) лежать культурно-мовні цінності, які засвоюються в освітньому процесі, в певному соціокультурному середовищі.

Розвиток культурно-мовних цінностей особистості розглядається як фактор збереження чистоти української мови як державної, культурної самобутності українського народу. Українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, базовим системотвірним складником української громадянської нації.

Перед педагогічною наукою постало завдання з розроблення концептуальних підходів до нового змісту, організаційних форм і методів розвитку культурно-мовних цінностей здобувачів освіти. Лінгвокультурологічна проблематика розглядається у межах лінгвокраїнознавства, етнолінгвістики, психолінгвістики, лінгвістичної філософії, лінгвокультурології. Національно-культурна картина світу формується, насамперед, мовними чинниками.

Мовна картина світу слугує для людини не лише способом втілення світобачення, а й подекуди замісником цілого світу свідомості. Кожна мовна особистість має власну мовну картину світу, яка відображає національну мовну картину світу, що ґрунтується на системі значущих для етнонаціональної спільноти концептів.

У 2012 – 2019 роках у Київській гімназії східних мов №1 – асоційованій школі ЮНЕСКО здійснювалася дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів». У процесі експерименту було розроблено інноваційну модель розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів та Концепцію реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів.

Реалізовано провідну ідею дослідження про те, що культурно-мовні цінності – це система створених у певній мовленнєвій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дозволяють суб'єкту бути успішним у спілкуванні, діяльності, взаєминах з іншими особами [3, с. 169; 4, с. 104].

Розвиток культурно-мовних цінностей учнів став складником цілісної педагогічної системи, яка забезпечила розвиток мовленнєвої, комунікативної культури особистості як невід'ємної складової індивіда з точки зору формування національної умовної ідентичності, мовного світогляду, соціальних і моральних позицій на основі етнонаціональних, культурно-історичних цінностей українського, інших народів.

Історико-культурна, комунікативна спрямованість освіти учнів виокремила цей процес на засадах навчання історії та культури українського народу, народів, які проживають в Україні, в англomовних країнах, країнах Сходу; інтеграцію навчальних предметів, що розвивають мовленнєву, комунікаційну компетентність учнів на засадах культурно-мовних цінностей особистості; ідентифікацію та самоактуалізацію мовної особистості як успішного комуніканта. У педагогічну практику впроваджувалися досягнення теорії мовної комунікації як галузі теоретичної лінгвістики, як науки, що розв'язує практичні завдання, пов'язані з повсякденною діяльністю людини.

Структура мовної особистості як учасника комунікативного процесу охоплює комунікативну роль, комунікативний статус, комунікативну позицію, комунікативний тип [5, с. 57-58]. Носії різних лінгвокультур тісно пов'язані з національно-культурним чинником, певні категорії якого виявляють культурно-специфічний характер (контактність, етикетність, регулятивність, комунікативний суверенітет тощо) [5, с. 74-75]. Комунікативний паспорт мовця охоплює комплексну інформацію, яку комунікант підсвідомо повідомляє про себе різними комунікативними засобами – мовним кодом, роллю, позицією, паралінгвістичними ознаками – у процесі мовленнєвої взаємодії іншим учасникам комунікативного акту та спостерігачам [5, с. 76]. Основними напрямками розвитку культурно-мовних цінностей учнів гімназії є: політико-правовий, аксіологічний, інформаційний, мовно-комунікативний, національний мовно-культурний, іншомовний лінгвокультурний, полікультурний, етичний, етнопсихолінгвістичний за компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів.

Визначені сфери культурно-мовної самоідентифікації здобувачів освіти: «Я – носій гуманістичної моралі», «Я – активний відповідальний громадянин України», «Я – носій культурно-мовних цінностей та морально-громадянських цінностей», «Я – успішний комунікант» [2, с. 76].

Література

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с.
2. Кизенко В., Савченко М. Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи. *Український педагогічний журнал*. 2019. №3. С.72-84.
3. Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно- експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / Ін-т пед. НАПН України*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. С. 160-171.
4. Савченко М. Розвиток культурно-мовних цінностей особистості – актуальна проблема сучасної освіти. *Пантелеймон Куліш – громадянин, науковець, перекладач (до 200-річчя від дня народження): Зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф.* Київ, 26, 27 вересня 2019 р. Київ: Мілленіум, 2019. С. 103-105.
5. Семенюк О.А., Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації: *навч. посіб.* Київ: ВЦ «Академія», 2010. 240 с.
6. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації: *навч. посіб.* Київ: ВЦ «Академія», 2010. 312 с.

СЕМАШКО Тетяна

ЕТНОКУЛЬТУРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МЕНТАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Поняття стереотипу в сучасній лінгвістиці, що є одним із базових в означеній науці, виокремлюється своєю популярністю та великою кількістю трактувань. Явище стереотипізації мислення вивчається ученими різних галузей знань, одна з них – лінгвокультурологія, серед найважливіших напрямків досліджень якої є взаємозв'язок мови і культури.

Кожна мова відображає певний спосіб сприйняття і організації дійсності, а відображені в ній значення складаються в певну систему поглядів, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови. Мова фіксує колективні стереотипні уявлення, об'єктивуючи, інтерпретуючи діяльність людської свідомості. Картина світу будь-якого етносу є фундаментом культурних стереотипів, при цьому стереотипізація охоплює всю картину світу: суспільство, оточення людини, соціальні інституції, побут тощо.

Зацікавленість вивченням національних особливостей власної та чужої культури дозволяє припустити існування національного характеру ментальної ідентичності нації як спільної колективної свідомості. Саме на цьому припущенні ґрунтуються національні стереотипи, що виражають набір стереотипних характеристик, або домінантну рису характеру.

Історична індивідуальність народу, нації може бути означена як ідентичність. Терміни «ідентичність», що буквально означає 'тотожний', а споріднений до нього «ідентифікація» – 'ототожнення себе з іншим', виражають встановлений емпіричний факт: найпростішим способом розуміння іншої людини є уподібнення себе до неї. Це, зрозуміло, не єдиний спосіб, але в реальних ситуаціях люди найчастіше здогадуються про внутрішній стан партнера, поставивши себе на його місце. У цьому плані ідентифікація є одним з механізмів пізнання і розуміння іншої людини. Зіставлення себе з іншими передбачає

уподібнення кожного із партнерів один до одного, а з цього випливає, що, будуючи стратегію взаємодії, кожен мусить враховувати не тільки потреби, мотиви, установки іншого, але і те, як цей інший розуміє його потреби, мотиви, установки та стереотипи.

У соціально-гуманітарних науках ідентичність розглядається як «результат розумової діяльності індивідів (суб'єктів), який з'являється в процесі соціальної взаємодії, в ході якого індивід бачить і формує себе таким, яким його бачать інші» [2, с. 156]. У соціології ідентичність прирівнюється до «самоототожнення індивіда з тими групами й спільнотами (гендерними, віковими, економічними, етнічними, професійними тощо), які він сприймає за «свої» і стосовно яких він може сказати «ми»» [3, с. 143].

Етнічна (ментальна, національна) ідентичність як система загальних уявлень, що є результатом усвідомлення історичної спільності, спільного в культурі та традиціях, формується як результат взаємодії з іншими етносами, і здійснюється за допомогою механізмів етнічної ідентифікації – шляхом емоційного ототожнення та входженням у соціальну групу.

Національна ідентичність визначається, з одного боку, як відчуття приналежності до одного історичного ядра нації, що поділяє значна кількість індивідів, а з іншого боку, як сукупність загальних рис (елементи організації соціального життя, державна мова, символи), які є характерними для представників однієї нації, і які можуть змінюватися з плином часу. Ця сукупність проявляється, насамперед, в національній культурі, в образі думок і стереотипах поведінки, що обумовлюють специфіку нації і продукують відмінності щодо інших народів.

У царині ідентичності дослідники виокремлюють два взаємопов'язаних рівні: індивідуальний – особисті очікування та норми; суспільний – «результат ототожнення індивіда з очікуваннями та нормами його соціального середовища» [2, с. 156]. Втім подекуди особисті прагнення індивіда можуть не співпадати із відведеною йому суспільною роллю. Саме у цьому вбачаємо небезпеку зловживання стереотипами: при абсолютизації суспільних характеристик, притаманних окремому індивіду, існує можливість викривлення або хибного розуміння його індивідуальних рис, які не вписуються в його соціальний портрет. У свою чергу, самоідентифікація людини з представниками групи «Ми» є запорукою створення стереотипів, адже «стереотипи засвоюються з того моменту, коли людина починає ідентифікувати себе з певною групою, вповні усвідомлюючи себе її членом» [1, с. 6].

Необхідність збереження зв'язку між поколіннями, інтенсифікація міжнаціональних контактів – причини росту значимості стереотипів і етнічної ідентичності на сучасному етапі розвитку суспільства.

Література

1. Агеев В. С. Психологическое исследование социальных стереотипов [Електронний ресурс]. Вопросы психологии. №1. Москва, 1986. Режим доступу: <http://psyfactor.org/lib/stereotype6.htm>.
2. Клименко А. Б. Становление проблемы идентичности в западной философии и психологии. Наука. Релігія. Суспільство. 2008. № 2'2008. С. 152–158.
3. Купрієнко С. А. Словник Соціології (літери А-Я) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://kuprienko.info/kupriyenko-s-a-slovník-sotsiologiyi-literi-a-ya/>.

ЧАУРА Наталія

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПISУ «КУР'ЄР КРИВБАСУ»

Сучасний інформаційний простір характеризується широкою жанровою різноманітністю структурування та трансляції культурного досвіду. Літературно-мистецька

періодика завжди була носієм національної ідеї. Вона окреслюють загальний стан літературного процесу на певному етапі розвитку й слугують джерелом вивчення історії літератури та літературної критики. Предметом нашого дослідження став літературно-мистецький часопис «Кур'єр Кривбасу». Це видання, що уміщує в собі різні форми спілкування з читачем, від прози, поезії, драматургії, до жанрів поза ними. Чимала кількість перекладів польських авторів дозволяє говорити про орієнтацію видання на розширення кола читачів. Зокрема, своє місце у рубриці «Універс» знайшли такі митці, як: Стефан Грабінський, Збігнев Мастернак, Веслав Мислівський, Чеслав Міллош, Ольга Токарчук, Бруно Шульц, Денель Яцек, та багато інших. Майже кожен випуск журналу уміщує переклади Божени Антоняк, Юрія Винничука, Ігора Пізнюка та ін., інколи з короткими коментарями чи критичними статтями. Це дозволяє краще осмислити образну систему творів, яка транслює діалог польської та української культур. Переважна більшість письменників польської літератури, що друкуються на сторінках обраного видання є етнічними українцями.

2011 року у номерах 254-255, публікується уривок роману цьогорічної лауреатки Нобелівської премії О. Токарчук «Веди свій плуг понад кістками мертвих» у перекладі Б. Антоняк. На фоні детективного сюжету розвивається думка про важливі екологічні проблеми, що можуть призвести до невідворотніх наслідків. Цього ж року у №260-261 публікується стаття Ю. Винничука «Блудний син української літератури», йдеться про польського письменника українського походження С. Грабинського. Талант якого розвивався в новелах, повістях, оповіданнях готичного змісту. Твори сповнені таємничих знаків, повні містики й жахів. «Він не обмежується таємничими узбіччями, запущеними будинками, а веде читача в абсолютно не обстежені ще на ту пору авторами жахів терени. То в середовище залізничників, то до пожежників, то до сажотрусів» [1, с. 220]. Чіткі описи місця подій одразу викликають у читача тривогу, що надає прозі митця неповторного звучання. Редакція часопису публікує два оповідання автора «Ultima Thule» (переклад Ю. Винничука) та «Проблема Челяви» (переклад А. Квятковського за ред. Ю. Винничука).

Рубрика «Витоки» у журналі за 20013 рік №284-285-286 пропонує читачам ознайомитися із листами з Австрії та Польщі 2004-2008 років Назара Гончара під заголовком «Я щось змучився мандрами». Тексти нагадують щоденникові записи про перебування автора за межами рідної країни.

Отже, редколегії літературно-мистецького часопису «Кур'єр Кривбасу» вдається доносити до українського читача твори польської літератури, котрі відображають її особливості. Саме перекладачі, за допомогою засобів художньої мови, передають тісний зв'язок між культурними кодами двох країн.

Література

1. Винничук Ю. Блудний син української літератури. *Кур'єр Кривбасу*. с. 219-221

ШУМИЦЬКА Галина

ФОРМУВАННЯ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОМІЖКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ НА ЗАКАРПАТТІ

Ще 2016 року з ініціативи МОН в Україні почалася дослідно-експериментальна робота за темою «Формування багатомовності у дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті» на базі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів Одеської, Чернівецької та Закарпатської областей як таких, що є багатомовними, полікультурними. Проект, відповідно до плану, триватиме до початку 2021 року. До обґрунтування доцільності провадження такої роботи з-поміж іншого було віднесено й таке: «Уваги й турботи потребує збереження багатого мовного спадку: державної

української мови; мов національних меншин, які проживають на території України, а також теоретичного переосмислення і якісного оновлення вимагає процес навчання іноземних мов. Це в першу чергу зумовлює необхідність розробки та реалізації нової моделі формування багатомовності учнів, що включає навчання державної, рідної та іноземної мов» (наказ МОН України № 95 від 8.02.2016 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів Закарпатської, Одеської та Чернівецької областей»). Практичним результатом проєкту має стати створення нової організаційно-освітньої моделі навчального закладу з навчання кількома мовами як нової освітньої парадигми, вироблення концепції багатомовної освіти в Україні тощо.

На Закарпатті, де педагоги мають свій ефективний і цікавий досвід роботи з вивчення другої чи третьої мови, зумовлений історичними, соціальними, демографічними, та й ментальними особливостями краю, до експерименту залучені спеціалізована ЗОШ № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради, дошкільний навчальний заклад № 42 Ужгородської міської ради, а також Виноградівська ЗОШ I–III ст. № 3 імені Жигмонда Перені та Білоцерківська ЗОШ I–III ст.

У кожній школі до роботи в дослідженні залучено по кілька педагогів, які в рамках певних предметів працюють з окремими класами. Названі заклади освіти мають різний досвід роботи в експерименті, тож і мовні цілі програми двомовної/багатомовної освіти визначають для себе по-різному. Так, педагоги спеціалізованої ЗОШ I–III ступенів № 4 із поглибленим вивченням словацької мови Ужгородської міської ради, які мають уже чотирирічний досвід роботи в експерименті, вибрали т. зв. перехідну модель двомовної освіти: на початковому етапі навчання використовується словацька мова, причому працюють там переважно педагоги зі Словаччини, тобто автентичні носії мови, а в старших класах практикують перехід на українську з повним зануренням у мовне середовище, т. зв. імєрсію (від лат. *immergo* – занурювати). Зауважимо, що серед учнів цієї школи значну кількість складають діти з українськомовних сімей, для яких українська є рідною, тож за час навчання у школі вони двічі відбувають мовне занурення: у початковій школі – в другу для багатьох словацьку мову, а в базовій школі (після вивчення всіх предметів словацькою) – в українську. І тільки в експериментальних класах педагоги відшукують той мовний баланс (оптимальну модель упровадження багатомовної освіти), аби досягти реального академічного білінгвізму на етапі завершення шкільної програми.

Білоцерківська ЗОШ I–III ступенів Рахівської районної ради, яка в експерименті тільки другий рік як спостерігач, наразі обирає т. зв. адитивну модель (від лат. *additivus* – додавальний) двомовної освіти: частина предметів у базовій і старшій школі тут вивчається румунською мовою (рідною), частина – українською (державною), а тоді повна імєрсія на українську.

Виноградівська ЗОШ I–III ступенів №3 ім. Жигмонда Перені Виноградівської районної ради, яка в експерименті теж лише другий рік як спостерігач, теж практикує адитивну модель двомовної освіти, але дещо в іншому кількісно-мовному співвідношенні: тут один предмет у базовій школі вибраний для імєрсії, декілька предметів – двома мовами (угорською та українською), інші – угорською, оскільки основний акцент роблять на підтримку рідної мови (угорської).

Що стосується Ужгородського закладу дошкільної освіти (загального розвитку) № 42 «Джерельце», який в експерименті теж від самого його початку, то тут застосовують елементи двомовного навчання (українською та словацькою) у трьох вікових групах – старшій (5-6 років), середній (4-5 років), молодшій (3-4 роки), а планування двомовного навчання будують за принципом: одне заняття/вид діяльності одною мовою, інше – другою. Основний підхід у їх багатомовній програмі – мовне занурення, коли заняття провадяться тільки другою мовою дитини (нерідною) і/або третьою. Вихователі активно використовують інтегрований підхід до вивчення мов: через діяльність упродовж дня – до вивчення другої мови. Залучають батьків до програми пілотування, наприклад, дають їм

слова і вирази другою мовою, які треба повторювати з дітьми вдома, просять вмикати різні передачі словацькою мовою тощо, а також проводять виховні заходи двома мовами: один блок українською, інший – словацькою.

Припускаємо, що якщо послідовно вводити багатомовну освіту чи її елементи в сучасну українську школу, то, цілком імовірно, можна вийти на створення закладу освіти інноваційного типу, в якому учні навчатимуться двома мовами: мовою етнічної спільноти та державною 50 на 50. Це може бути компромісним варіантом у ситуації, що склалася навколо Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та висновків стосовного нього Венеціанської комісії, яка 6 грудня 2019 року завершила процедуру його опрацювання й ухвалила свої рекомендації. У зв'язку з ними ближчим часом цілком імовірна поява проекту закону про зміну мовного законодавства.

Зрозуміло, що для впровадження багатомовності в українські навчальні заклади слід у першу чергу активно працювати над підготовкою вчителів-білінгвів та розробкою багатомовних підручників. Наразі концепція такого підручника в Україні на етапі розробки. Учасники проекту, серед яких науковці, досвідчені методисти, представники МОНУ, Національної академії педагогічних наук України, за підтримки офісу Верховного комісара ОБСЄ з питань національних меншин приступили до узагальнення проміжкових результатів експерименту та укладання посібника з питань багатомовної освіти, структурою якого передбачено опис процесу становлення та розвитку багатомовного навчання у регіонах України; планування процесу багатомовного процесу та управління ним; опис моделей освітніх програм, стратегій, методів, прийомів роботи, а також дослідження ефективності реалізації моделей освітніх програм з багатомовного навчання.

КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРС: ПОЛІМНОЖИННІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ

BALALAEVA Olena

WHAT DO WE KNOW ABOUT GENDER: RESULTS OF THE STUDENT SURVEY

Today in Ukraine, 71 higher educational institutions train journalists, including the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. In september 2019 we conducted a primary study among students of Faculty of the Humanities and Pedagogy (specialty “Journalism”) of NULES, based one of the methods proposed in the tutorial “Gender Media Practices: A Manual on Gender Equality and Non-Discrimination for Students of Higher Educational Institutions” (The topic “Truth about gender in Ukraine”) [1].

At the first stage, 38 first- and second-year students (17 male and 21 female) participated in the survey “What do we know about gender: myths and facts”. Participants were asked to express their agreement or disagreement with 7 statements using responses “Agree”, “Disagree” and “Don’t know”.

1. Gender focuses on women's issues.

Women are more vulnerable category of the population than men. Creating comfortable conditions for the most vulnerable persons, we create comfortable conditions for everyone. At the same time, gender is equally oriented to all people, regardless of belonging to gender. However, 68% of male students and 56% of female students agree with this statement.

2. Only feminists are engaged in gender.

The global movement for gender equality is represented by the community, regardless of belonging to gender. International documents – The UN Millennium Development Goals, the Declaration of Human Rights and the other conventions – contain gender equality provisions. However, more than half of male students (52%) consider gender a feminist affair compared to 39% of female students.

3. Ukrainian women are well-respected and without gender.

But the attitude towards Ukrainian women is restricted by their specific roles (mother, wife) and is mainly declarative. This statement caused the widest gap in opinions among the respondents. 87% of male students believe that the status of Ukrainian women is quite decent and only 5% of female students agree with that.

4. Gender in Ukraine is beneficial only to America and Europe.

There is no convincing argument in favour of this statement. Just over half of all students (54% of male students and 50% of female students) were sceptical about this statement and believe that Ukrainians themselves agree/do not agree with the proposals and ideas which come from abroad.

5. Gender supports unnatural acts and encroaches on our spirituality.

Gender is not relevant to unnatural acts. Spirituality is a personal phenomenon. Gender does not negate the principles of humanism and human rights. 65% of male students and 50% of female students have questioned this statement.

6. Gender makes women unfeminine, and men – unmasculine.

Gender stereotypes contribute to maintaining gender inequality. Students opinions on this issue are rather similar: 72% of male students and 70% of female students disagree with it.

7. Gender is something very specific.

Gender could be applied to all areas of life – everywhere, where there is a separation between men and women, there is a gender. This statement creates confusion for the respondents: 7% of male students and 14% of female students response “Don’t know”, 60% of male students and 49% of female students have questioned the universal character of gender issues.

The survey results showed that the majority of first-year students do not have a clear understanding of gender issues. On the one hand, female students are more frequently uncertain in their answers (this is evidenced by responses “Don’t know”), on the other, they are more aware of the gender problems than male students.

In the second stage, the training seminars were held for students of these groups. 4 teachers (1 male and 3 female) were involved in work. Purpose: to promote awareness among participants about a large number of myths about gender issues and risks of ignoring the gender problems in Ukraine, to provide information for the debunking of such myths.

Participants were invited to comment responses, argue and illustrate their points of view. This form of constructive discussion has been very productive. Both male and female students engaged in collaborative dialogue, learn to express opinions and listen to each other. This kind of work seems rather promising for the promotion of gender literacy among young journalists [2].

Література

1. Гендерні медійні практики: навч. посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів ВНЗ / Заред. С. Штурхецького. Київ, 2014. 206 с.

2. Balalaieva O. The problem of gender balance in Ukrainian media: outlines of a solution. *Euromentor*. 2019. No. 3. P. 79-92.

GRABOVSKA Inna

THE DISCURSIVE APPROACH TO THE NOTION OF METACOMMUNICATION

In the framework of the discursive approach metacommunicative discourse or metadiscourse is generally understood as discourse about discourse; speech moves that comment on the main information presented in the text, representing attempts of the speaker to control the process of reception of the text by the recipient [1; 2; 3]. It is argued that any discourse simultaneously contains information about objective reality and the discourse itself, i. e., how to interpret discourse, taking into account the context and social relations.

The term metadiscourse had first been mentioned by the structural linguist Zelig Harris (1959) to offer a way of understanding language in use, representing the speaker's attempts to

guide the receiver's reception of a message. The concept has been further developed by writers such as J. Williams (1981), A. Crismore (1983) and W. Vande Kopple (1985) and collects together a range of discoursal features such as hedges, connectives, emphatics, sequencers, topicalizers, narrators, attributors, summary statements, pointer words, evaluatives, adverbials and various forms of text commentary to show how writers and speakers intrude into their unfolding text to influence their readers and interlocutors's reception of it.

A. Crismore's (1983) typology of metadiscourse system includes two general categories, the informational and attitudinal, with subtypes for each [1]. Language functions to transmit referential information as well as to create and sustain it. Not only primary discourse but also metadiscourse is used for both referential and expressive purposes. Metadiscourse functions on referential, informational plane when it serves to direct readers how to understand the primary message by referring to its content and structure, and the author's purposes or goals. The referring can be on a global or local level. Metadiscourse functions on an expressive, attitudinal and symbolic plane when it serves to direct the listeners how to understand the speaker's perspective toward the content or structure of the primary discourse.

Metadiscourse offers a framework for understanding communication as social engagement. It illuminates some aspects of how we project ourselves into our discourse by signalling our attitude towards both the content and the audience of the message [2]. With the judicious addition of metadiscourse, the speakers are able not only to transform what might otherwise be a difficult message into coherent, audience-friendly prose, but also to relate it to a given context and convey their personality, credibility, audience-sensitivity and relationship to the message.

In our investigation metadiscourse is viewed as a kind of discourse, which allows the readers or the interlocutors to look at the discourse "from the other side" and analyze it. In the study of the discourse organization related to the implementation of phatic metacommunicative function, the primary attention is paid to its various elements (sounds, intonation, words, particles, exclamations, etc.), designed to realize the main function – to promote interpersonal communication.

References

1. Crismore, A. Metadiscourse: what it is and how it is used in school and non-school social science texts. Champaign, University of Illinois at Urbana-Campaign, 1983. 68.
2. Hyland, K. Metadiscourse: exploring interaction in writing. New York, Bloomsbury Publishing, 2018. 296.
3. Lutzky, U. Discourse markers in early modern English. Amsterdam, Benjamins, 2012. 293.

DYNIKOVA Liliia

LITERARY TRANSLATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION: M. RYLSKY'S COMMUNICATIVE METHOD

The nature of any society is essentially communicative. At the end of the twentieth century, the theory of social communications became the basis of the methodological framework for the study of social systems and processes. In the process of communication, one becomes familiar not only with the culture of one's own people, but also with the national, universal culture, which ensures a certain integrity of social and ethnic groups and determines the nature of their relationships. Therefore, it is certainly relevant to study possible ways of integrating ethnic groups through their inclusion in the system of social relations through communication processes.

Language is the largest structure of any cultural civilization. In other words, it is the language, world, and culture that shapes its native speaker. It simultaneously acts as its mirror and means of realization, performing the passive function of reflection and the active function of

creation. These functions are implemented in the process of communication, the main means of which is language.

Being enriched spiritually, the people enrich, first of all, their own language, carefully passing it from generation to generation. M. Rylsky said that the language is a legacy that has accumulated for us for dozens of generations. And we are obliged to pass it on to those who will come after us, and multiply and decorate this inheritance [1, p. 40].

A striking example of intercultural communication might be the translation of a literary work into a foreign language when the proto-text belongs to one literary language and the meta-text (translation) belongs to another one. Respectively, through translation, the work becomes the property not only of national literature but a masterpiece of world literature. This is not only purely inter-linguistic interaction, but, in full, intercultural communication.

Maxim Rylsky is one of the brightest representatives of the Soviet school of translators. The works of M.T. Rylsky had a significant influence on the development of Ukrainian and Russian literature, which made him an outstanding translator of the twentieth century.

Academician M.T. Rylsky translated from almost all Slavic languages, but most often from Polish and Russian. He argued that translations from other languages are not only knowledge of other people's literature, but also the enrichment of languages and cultures. "Language", wrote M.T. Rylsky, "is a powerful tool for school education, scientific and journalistic thought, oratory, poetic creativity, business correspondence, diplomatic negotiations, etc. Not only a poet, prose writer, playwright but also a physicist or mathematician should have a rich, flexible, accurate and expressive speech apparatus at their service" [2, p. 12].

The scientist understood language issues very deeply and covered them as a linguist of a wide profile. Among his multi-aspect studies, special attention was paid to such branches of linguistics as translation theory, lexicography and lexicology, the history of the Ukrainian literary language, and issues of the normative nature and culture of the modern Ukrainian literary language.

M.T. Rylsky is credited with the formation of the theoretical and practical principles of translation. M.T. Rylsky was very attentive and responsible to the work of the translator. According to the scientist, it is not necessary to translate a work from one language to another word for word. After all, the main thing in translation is to accurately recreate the content and form of the original text.

Translation is not a competition between a poet of one nationality and a poet of another, it is a persistent struggle with the material of the native language, the creation of new linguistic and ideological values. It is these features that characterize Rylsky as a translator of Slavic poets – Pushkin, Mickiewicz, Slovatsky, Nekrasov, of a brilliant poem created in the times of Kievan Rus, "A Word about Igor's Regiment", of Serbian epic songs and French poets, as well as a co-author of translators of the first part of Dante's poem and Griboyedov's comedy "Woe from wit", as well as translator of many other brilliant and talented works of world literature.

A distinctive feature of Rylsky as a translator is the tireless search for a harmonious solution to a creative problem, the desire to recreate the entire number of ideas and the combination of all means of expression of the original language in their harmonious combination. To reproduce those characteristic features that determine the individual style of the poet whose work is being translated, by the example of M. Rylsky, they define as the main tasks that each translator must set.

The peculiarity of Rylsky-translator is a deep insight into the nature of the author's creative personality. And as a result – accuracy in the recreating the spirit and style of the original, ingenuity in the convey of idioms and phraseologisms, the lack of blind copying.

It is because of the great authority of Rylsky-translator that more than one generation of researchers will turn to his translations because the problems of evaluating the sources of stylistic enrichment of the literary language, the correlation of the literary and the spoken in literary language and the problem of interaction of established, traditional poetic means and innovative methods will always remain relevant.

References

1. Rylsky M. *As Sprout of the Vine*. Kyiv: Naukova Dumka, 1973. 264 p.
2. Netel'ska, T.O. *Theory and Practice of Translation*. Kyiv, 1980. 99 p.

KACHMARCHYK Svitlana

LEXICAL FEATURES OF POLITICAL DISCOURSE IN THE ASPECT OF ENGLISH – UKRAINIAN TRANSLATION

Modern philological studies are characterized by increased attention to comparative and translation analysis of different language systems. Determination of general patterns and facts inherent in various languages allows distinguishing the universal from the specific, identifying linguistic functioning peculiarities of the units of a particular discourse. Accordingly, the relevance of this publication is determined by the attempt to identify typical ways of providing adequate equivalents for socially important lexical units of political discourse in English – Ukrainian translation.

Transcoding is a way of translation, when the sound and / or graphic form of the source language word is transmitted by means of the translation language alphabet, for example: *naturalization* – *натуралізація*, *organization* – *організація*, *conflict* – *конфлікт*, *declaration* – *декларація*, with the following types distinguishing: 1) transcription (sound system of source language is transmitted by letters of the translation language as in *quorum* – *кворум*); 2) transliteration (the word of the source language is transmitted in letters, for example, *genocide* – *геноцид*, *racist* – *расист*); 3) mixed transcoding (preferred use of transcription with transliteration elements, for example, *convention* – *конвенція*, *amnesty* – *амністія*); 4) adaptive transcoding (when the form of the word in the original language is somewhat adapted to the phonetic and / or grammatical structure of the translation language, for example, *democratic* – *демократичний*, *civil* – *цивільний*, *sovereignty* – *суверенітет*).

For adaptation of terms in the translation language, the tracing method is relevant, according to which the equivalent of the simple or (more often) complex word of the source language in the target language is usually selected as the first translated word in the dictionary, for example: *Asian tigers* – *азіатські тигри*, *velvet divorce* – *оксамитове розлучення «мирний поділ однієї держави на декілька»*, *neo-cold war* – *нова холодна війна*. The appropriateness of tracing is also observed by the example of modern active terms that are already included in the translation language; there are established equivalents in Ukrainian, for example, *apply the law* – *застосовувати закон*, *armed conflict* – *збройний конфлікт*, *bilateral agreement* – *двостороння угода*. In these examples, Ukrainian equivalents to English terms are formed by selecting the first translation in the dictionary for each of the components. Tracing in neologisms translation can be accompanied by explication, sometimes by descriptive translation, which is presented in brackets: *corridor five* – *коридор-5 (транс-європейська магістраль від Барселони до Києва)*.

Descriptive translation is a way of translating new lexical elements of source language when a word, phrase, term or phraseology is changed in the translation language by a phrase (or more word components) that adequately conveys the meaning of that word or phrase, for example, *money primary* – *політична боротьба між кандидатами за привернення спонсорів для фінансування їхніх передвиборчих кампаній*; *asylum-shopping* – *переїзд з країни в країну в пошуках політичного притулку*; *prebttal* – *аргумент «проти» якої-небудь пропозиції, який висловлюється перш ніж робиться сама пропозиція*.

Meaningful development is such a method of contextual substitution when a word is used in translation, the meaning of which is logical development of the word meaning being translated. Sometimes a deviation from the original is necessary to achieve the translation adequacy, since different language norms and traditions may apply in the original and the translation languages,

for instance, *unfair practices* – *недобросовісні методи*, *black method* – *тіньовий метод*. There is also so-called antonymic translation, when the form of a word or phrase is replaced by the opposite (positive to negative and vice versa), and the content of the unit being translated remains mainly the similar. In certain contexts, some English words that do not have negative morphemes but contain negative semantic component may translate similarly meaning words with the prefix *не-* or conjugate of the part *не* with an antonymic translator, for example, *avoidable* – *неминучий*, *this project was not illegal* – *цей проект був законним*.

The word meaning specification is lexical transformation that results in the word of broad semantics being replaced with the word of narrower semantics in original language for example, *apartheid system* – *система расової ізоляції*, *to clamor* – *вимагати*. Generalization of word meaning is the transformation that results in a word with narrower meaning being translated into a word with broader meaning. Since the use of generalization of word meaning can lead to a certain loss (accuracy) of information, it should be used only when the use in dictionary equivalent translation can violate the grammatical or stylistic norms of translation language.

Consequently, transcoding, tracing and descriptive translation are important ways of translating English political words and phrases into Ukrainian. As to the transformations, we consider four main techniques for creating contextual substitutions in the translation of English slang into Ukrainian: semantic development, antonymic translation, concretization and generalization of meaning. The definition of the linguistic stylistic features of English socio-political neologisms and their equivalents in the Ukrainian language is a perspective of our study.

OSOVA Olha

ENTWICKLUNG VON MEDIENKOMPETENZ KÜNFTIGER DEUTSCHLEHRER/-INNEN

Die moderne Welt ist ohne Medien undenkbar. Mit hoher Geschwindigkeit dringen sie in verschiedene Lebensbereiche ein. Der Einfluss des Informationsraums auf Bildungsprozess ist unbestreitbar. Daher ist das Problem der Medienerziehung für künftige Fachkräfte heutzutage sehr aktuell.

Es wurde zum Thema Medienbildung in den ukrainischen und deutschen wissenschaftlichen Arbeiten geschrieben. An der audiovisuellen und integrierten Medienbildung haben solche Forscher wie Bashenova, Baranov, Bondarenko gearbeitet. Mit der Frage der Erstellung und Nutzung von On-Screen-Lernwerkzeugen in der Schule beschäftigten sich solche Wissenschaftler wie Archangelskyj, Pressman, Cherepynskyj. Die Frage der Entwicklung von Medienkompetenz künftiger Lehrkräfte wurde jedoch wenig untersucht.

Ziel der Arbeit ist den Begriff „Medienkompetenz“ aufzeigen und seine Wichtigkeit für künftige DeutschlehrerInnen zu beweisen.

Wir teilen voll und ganz die Meinung des einflussreichen britischen Medienfachmanns D. Buckingham, dass die Ära der „Informationsgesellschaft“ zur Entstehung eines neuen Paradigmas für die Medienerziehung geführt hat, das sich auf die Persönlichkeit des Studenten konzentriert und mit der Unterstützung und Verfügbarkeit von Medienwissen und -erfahrung beginnt [2, S. 45]. Die Fähigkeit, falsche oder ungenaue Informationen zu identifizieren und zu analysieren, ist eine wichtige Fähigkeit im 21. Jahrhundert.

Es ist wichtig, sich die Definition von „Medienkompetenz“ klarzumachen. Dieser Begriff wurde von Dieter Baacke in seiner Habilitationsschrift 1973 konzeptuell vorbereitet und in die Wissenschaft, die (medien-) pädagogische Praxis und die Politik getragen und anschlussfähig gemacht. Laut Baackes steht Medienkompetenz nicht für ein subjektiv-individualistisch verkürztes Konstrukt, sondern für ein Gestaltungsziel auf überindividueller, gesellschaftlicher Ebene innerhalb eines Diskurses zur Informationsgesellschaft. Dieses Ziel fokussiert nicht die bloß rezeptive, passive Nutzung von Medien, sondern spricht sich für einen kreativen und kritisch-reflexiven Gebrauch der Medien aus [1, S. 45].

Wir möchten besonders hervorheben, dass Medienbildung für künftige Lehrkräfte sehr wichtig ist. Moderne DeutschlehrerInnen werden in der Lage sein, ein aktuelles und realistisches Bild von DACHL, ihre Kultur, Literatur und Wissenschaft für alle Niveaustufen effektiv zu vermitteln; innovative Unterrichtsmethode anzuwenden, wenn die Studierenden selbstständig mit der Medien die Information über Deutschland und DACHL suchen können, um verschiedene Fragen zu beantworten und die im Lehrgang erworbenen Kenntnisse auf neue Gebiete anzuwenden. Es ist besonders wichtig, den Studierenden zu helfen, die Fähigkeit zu entwickeln, eine Vielzahl von primären Informationsquellen (Medien) zu nutzen, um Probleme zu untersuchen und dann allgemeine Schlussfolgerungen zu machen. Um Medienkompetenz künftiger DeutschlehrerInnen zu entwickeln, muss man Medienforschungen durchführen, Informationen im Internet über die deutschsprachigen Länder kritisch zu analysieren und nicht in die „filter bubble“ einzusteigen. „Filter bubble“ ist ein begrenzter Informationsraum, in dem die Welt einseitig und nach unseren Vorstellungen wahrgenommen wird [3].

Die modernen DeutschlehrerInnen überprüfen und kritisch analysieren immer die Information über Deutschland und DACHL, die sie in den Medien lesen. Bei der Überprüfung der Informationen müssen die folgenden Regeln beachtet werden:

1. Informationsquelle. Prüfen Sie, woher die Informationen stammen. Bestimmen Sie, welche Ausgabe zuerst darüber geschrieben hat.

2. Emotionale Sprache und Wortschatz. Diese Regel gilt für eine Überschrift, einen Nachrichtentext oder einen Beitrag. Wenn die Wörter emotional sind, Empörung hervorrufen oder umgekehrt positiv sind, ist es sehr wahrscheinlich, dass Sie „Fake“ lesen!

3. Autorenschaft. Wenn der Artikel als „Admin“ signiert ist, keinen vorhandenen Namen hat oder überhaupt nicht signiert ist, lesen Sie wahrscheinlich einen gefälschten oder kundenspezifischen Artikel.

4. Das Veröffentlichungsdatum muss aktuell sein

5. Das Vorhandensein von Fakten, Daten und Meinungen.

Daraus lässt sich die Schlussfolgerung ziehen, dass es sehr wichtig für die künftigen DeutschlehrerInnen ist, kreativen und kritisch-reflexiven Gebrauch der Medien bei ihrer pädagogischen Praxis machen. Da die Fähigkeit, falsche oder ungenaue Informationen zu identifizieren und zu analysieren, eine wichtige Fähigkeit im 21. Jahrhundert ist, brauchen Lehrkräfte solche Fähigkeiten besonders.

Literaturverzeichnis

1. Baacke, Dieter (2001): Medienkompetenz als pädagogisches Konzept. In: Gesellschaft für Medienpädagogik und Kommunikationskultur (GMK) (Hrsg.): Medienkompetenz in Theorie und Praxis. Broschüre im Rahmen des Projekts „Mediageneration – kompetent in die Medienzukunft (gefördert durch das BMFSFJ).

2. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press, 2003. 219 p.

3. Лай Палізер. Про бульбашку фільтрів. URL: www.ted.com/talks/eli_paliser_beware_filter_bubbles

AMEЛІНА Світлана

«ERLKÖNIG» Й. В. ГЕТЕ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ М. РИЛЬСЬКОГО, П. КУЛІША І Б. ГРІНЧЕНКА

Балада Йогана Вольфганга Гете «Erlkönig» належить до найбільш відомих німецьких балад. Вона має тільки одну сюжетну лінію: батько з маленьким сином їде вночі крізь темний ліс, у північ якого хлопцеві ввижається Лісовий цар. Він манить дитину до себе, а батько вважає це видінням і намагається заспокоїти сина. Проте подолавши шлях і доїхавши додому, він бачить, що дитина мертва. На відміну від балад інших німецьких авторів свого часу Гете відобразив природу не ліричною й естетичною, а містичною і

трагічною. Містичність, динамізм і тонкий психологізм балади приваблював майстрів поетичного слова, які здійснювали її переклади різними мовами, інтерпретуючи постать Лісового царя в контексті своєї епохи чи певної літературної течії. Навіть переклади однією мовою відрізняються тлумаченням головного образу, який є уособленням величної природи з її дуалізмом – чарівністю і вбивчим впливом.

Під цим кутом зору порівняємо переклади трьох українських поетів – Максима Рильського, Пантелейона Куліша і Бориса Грінченка. Відмінності бачимо вже у назві перекладу: у М. Рильського – це «Вільшаний король», у П. Куліша – «Вільшаний цар», а у Б. Грінченка – «Лісовий цар». Назва балади «Erlkönig», а відтак і ключової фігури, походить від німецьких слів «*die Erle*» – «вільха» і «*der König*» – «король». Б. Грінченко тлумачить головну постать як Лісового царя, акцентуючи на тому, що це могутній володар лісу, що оточує батька із маленьким сином. Він може заподіяти їм все, що завгодно. Намір перекладача є зрозумілим – показати могутність царя лісу і безпорадність людини.

Однак, аналіз семантики складових частин німецької назви та її конотацій свідчить про інші мотиви вибору відтворення природи у перекладах М. Рильського і П. Куліша. Вільха у німецькому фольклорі асоціюється зі смертю, тому лексема «вільшаний» («король» у М. Рильського і «цар» у П. Куліша) є ближчим до першоджерела й точніше передає трагізм і неминучість загибелі людини.

Відрізняються і варіанти відтворення перекладачами зовнішності Вільшаного короля. Й.В. Гете зображає його «*mit Kron' und Schweif*» – з короною і хвостом. У перекладі М. Рильського Вільшаний король характеризується також лаконічно:

«Він у короні, хвостатий пан!».

Лаконічність притаманна і Б. Грінченку, хоч він відступає від наміру автора і дещо «олюднює» Лісового царя:

«У довгій кереї, в короні...»

Натомість П. Куліш, очевидно, з метою посилення емоційності, використовує додаткові означення і доповнює опис Вільшаного короля його дією:

«В короні вітластий, кудлатий, патлатий,
Сягає рукою, мов хоче піймати».

Улесливість мовлення Вільшаного короля, коли він звертається до хлопця вперше і намагається спокусити його, щоб той пішов до нього добровільно, підкреслюється у оригіналі питальним реченням:

«*Willst, feiner Knabe, du mit mir gehn?*»

Однак, у жодному з перекладів це звернення не відтворюється еквівалентно. Зокрема, у М. Рильського Вільшаний король звертається до дитини із закликом:

«Хлопчику любий, іди ж до нас!»

Такий заклик бачимо і у перекладі П. Куліша:

«Вродливий мій хлоню, ходімо зо мною!»

А от у перекладі Б. Грінченка представлено не питання і не заклик, а прямий наказ:

«До мене, мій хлопче...»

Коли ж хлопець почав чинити супротив, Вільшаний король змінив свою вдавану приязність і вдався до насильства, яке теж по-різному відображено у перекладах. У оригіналі він хапає хлопця і чинить йому біль:

«*Mein Vater, mein Vater, jetzt fasst er mich an!*
Erlkönig hat mir ein Leids getan!»

М. Рильський відтворює тільки «болючі обійми»:

«Мій тату, мій тату, він нас догнав!
Ой, як болюче мене він обняв!»

П. Куліш наголошує на насильницьких діях Вільшаного короля, спрямованих не на фізичну сутність дитини, а на її душу:

«Татуню, татуню! Мене він хапає!
Вільшаний цар душу мою пориває...»

Б. Грінченко ж, навпаки, представляє силу Лісового царя у фізичному вимірі:

«Ой тату, вже близько!.. Він нас дожене!

Він давить, він душить, він тягне мене!...»

Здійснивши порівняльний аналіз перекладів балади Й.В. Гете «Erlkönig» М. Рильським, П. Кулішем і Б. Грінченком, можна констатувати, що їхня інтерпретація постаті сили природи, зображеної у баладі, відрізняється у багатьох деталях. Встановлені відмінності, як і відхилення від оригіналу, зумовлені авторським баченням головної постаті.

Література

1. Johann Wolfgang von Goethe: Berliner Ausgabe. Poetische Werke [Band 1–16], Band 1, Berlin 1960.

2. Рильський М. Зібрання творів: У 20-ти тт. / Максим Рильський. Т. 11. Поетичні переклади. Київ: Наук. думка, 1985. С. 284-285.

ВАРШАВСЬКА Аліна, ГРАБОВСЬКА Інна

ВПЛИВ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНІВ У АНГЛОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

Реклама – популяризація товарів, видовищ, послуг із метою привернути увагу покупців, споживачів, глядачів, замовників [1]. І справді, у сучасному світі жодна торгова марка чи товар не може існувати без реклами. Навіть звичайний перегляд фільму чи улюбленої телепередачі не може залишитися без короткого (а іноді й не дуже) рекламного ролику. Насправді, ми навіть не здогадуємося наскільки сильний вплив реклама має на нашу підсвідомість.

Свідомість дана людині для сприйняття нової інформації та вивчення поведінки у незвичних ситуаціях [3]. Все інше мозок виконує несвідомо, керуючись уже раніше отриманими знаннями. Отож, передивляючись у тисячний раз рекламу перед серіалом наш мозок підсвідомо відкладає все нові й нові блоки в свідомості для подальшого використання. Тому не дивно, що опинившись в магазині, ми хочемо придбати не перевірений часом йогурт, а новинку в «зеленій пляшечці». Дати свідоме пояснення чому саме зараз нам закортіло купити щось нове важко, але все стає зрозумілим, якщо «заглянути» у підсвідомість і підрахувати кількість рекламних переглядів упродовж останнього тижня саме цього товару. І неважливо, що ми чули чи бачили цю рекламу «краєм ока».

Реклама має бути якісною. Це – одне з основних правил маркетингу. Саме висока якість реклами забезпечує спішні та ефективні продажі. Сьогодні створення реклами – це ціла наука, що забезпечує правильний підхід до споживача, аналізує фактори впливу на аудиторію, надає позитивний результат маркетингу. Якщо підійти до цієї справи некваліфіковано, то реклама може не тільки не збільшити продажі, а навпаки, погіршити ситуацію із продажу товарів чи надання послуг.

Незважаючи на те, що ми зазвичай, у першу чергу, сприймаємо все очима, одну з основних ролей у рекламі відіграють слова та їх зміст. Тому текст реклами має бути добре продуманим, точним, зрозумілим і лаконічним. Маркетологами добре продумані шаблони рекламних текстів, їх структура і форма подачі. Особлива роль належить вже добре відомим торговим брендам – їх назвам, логотипам, кольорам. Усе продумано до дрібниць. Використання бренду відіграє ключову роль в успіху продажів. Споживач уже має довіру до одного імені бренду і практично, не замислюючись, купує товари цієї марки.

Використання термінів у рекламних текстах є достатньо ефективним засобом комунікаційного впливу на того, хто сприймає таку інформацію. Рекламна аудиторія довіряє науковим аргументам більше, ніж простим словам. Багато наукових, медичних,

хімічних термінів, які використовують у рекламі разом із графіками та діаграмами створюють враження наукової обґрунтованості, однак залишають споживача в подиві, оскільки не дають їм зрозумілого пояснення, в чому ж полягає корисність продукту. Такі слова позбавлені семантичного наповнення і швидше підпорядковані цілям стилістичного оформлення тексту [2]. Крім того, чим складнішим і незрозумілішим є термін, тим кращий вплив він має на людину.

Людина – соціальна істота, тому ми з дитинства керуємося прикладом старших, мудріших людей, переймаємо їх досвід, хочемо мати гарну репутацію тощо. Незрозумілі для пересічної людини терміни створюють ілюзію чогось надзвичайно важливого, вивченого науковцями, тому ми підсвідомо довіряємо таким речам, а коли ще й самі використовуємо подібні слова, то взагалі відчуваємо себе надзвичайно ерудованими. Ерудиція ж відіграє важливу роль у схваленні людини суспільством.

Жінки більше піддаються впливу реклами. Тому маркетологи використовують це в своїй діяльності і створюють рекламу, спрямовану безпосередньо на жінок. Кожна особа жіночої статі хоче залишатися вічно красивою, молодою та піклуватися не лише про власне здоров'я, а і про здоров'я всієї родини. Терміни типу *collagen* (колаген), *hyaluronic acid* (гіалуронова кислота), *lipid concentrate* (ліпідний концентрат), *microcapsules* (мікрокапсули), *fluid foundation* (тональний флюїд) часто вживаються у рекламі кремів, шампунів та інших косметичних засобів.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що рекламні тексти англомовного дискурсу наповнені термінами, які мають безпосередній вплив на здійснення вибору людиною, створюючи ілюзію наукового підґрунтя. Маркетологи маніпулюють увагою споживачів, використовуючи терміни у рекламному дискурсі та схиляючи їх, таким чином, до придбання того чи іншого товару.

Література

1. Словник української мови. URL: <https://www.slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B0>
2. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация. Москва: Изд-во ЛКИ, 2008. 280 с.
3. Фрит К. Мозг и душа. Как нервная деятельность формирует наш внутренний мир. Москва: Астрель, 2010. 471 с.

ДЕМЧЕНКО Алла

МІФОЛОГІЗАЦІЯ ЧАСОПРСТОРУ У ДРАМІ НЕДИ НЕЖДАНОЇ «ТОЙ, ЩО ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ»

Драматургія Неди Нежданої (псевдонім Надії Мірошніченко) викликає жвавий інтерес у літературознавців та театральних критиків з огляду на злободенність, оригінальність та експериментаторський характер її творів і неповторну стильову манеру письма. Жанрово-стильові особливості драматургії Неди Нежданої стали предметом дослідження О. Бондаревої, Ж. Бортнік, Т. Вірченко, О. Когут, Л. Лавринович, Ю. Скибицької, О. Цокол, М. Шаповал та ін.

Репрезентуючи жанрове визначення п'єси «Той, що відчиняє двері» як «чорну комедію для театру національної трагедії», драматургиня розмикає часопросторові межі твору. Парадоксально, але саме події, що відбуваються у замкненому просторі моргу, дозволяють авторці показати масштаби трагедії народу, котрий стоїть на порозі ідеологічних та економічних змін кінця ХХ століття в Україні, розкрити неготовність людей до критичного мислення та самостійного вибору.

Лімінальні персонажі п'єси Віра і Віка познайомились уночі в підвалі, де заходиться морг. Абсурдність ситуації підсилюється тим, що двері замкнені, а єдиний зв'язок зі світом – стаціонарний телефон, що спрацьовує лише на прийом дзвінків, – позбавляє жінок будь-

якої надії на порятунок. Авторка інтерпретує відомий міфологічний мотив катабазису (мандрівка підземним царством) для отримання поради чи передбачення.

Вимушене перебування героїнь серед мерців спонукає до спогадів та одкровень про життєві проблеми. Однак ні працівниця моргу Віра, ні випадкова «пацієнтка» Віка (Вікторія) ще не здатні адекватно осмислити своє минуле та уявити майбутнє. Семантика імен дійових осіб посилює оксиморонний характер їхніх дій. Споживацькі погляди, примітивність «совкового» мислення заважають жінкам зробити висновки про відповідальність та власну гідність.

Сама Неда Неждана так дешифрує задум драми: «Ключем до розуміння міфологічної сутності п'єси стає назва «Той, що відчиняє двері». За правописом мало би бути «той, хто відчиняє», натомість словосполучення «той, що...» відповідає не конкретній особі, а деякій містичній силі (наприклад, у Лесі Українки в «Лісовій пісні» – «Той, що в скелі сидить»). Власне протистояння між героїнями лише побічне, сутнісним є конфлікт із вищими силами за право на свободу. Невідомі, які замкнули двері подібно до Воланда М. Булгакова перевіряють нових «незалежних» людей: якими вони стали, чого варті? І відповіді на ці питання у п'єсі неоднозначні. Адже вони можуть трактуватися і як померлі, і як живі, і як розділені у різні світи. Таким чином, своєрідний глобальний конфлікт переходить у внутрішній кожної з героїнь, але предметом лишається свобода, готовність до неї, відповідальність за неї» [1]. І коли виявляється, що двері моргу відчинені, Віра і Віка залишаються розгубленими, не готовими до свободи, бо це пов'язується з власною відповідальністю:

«ВІКА. Не розумієш? Вони подарували тобі вибір.

ВІРА. Що ж тут поганого?

ВІКА. Вони кинули його нам, як собаці кістку. Нате вам вашу свободу, подавіться нею. Ти можеш іти, а можеш залишатися. Ти можеш бути живою, а можеш мертвою. Ти сама вибираєш. Немає нічого ні зверху, ні знизу. Нічого! Тобі нікого звинувачувати у свої бідах і помилках. Тобі не треба пристосовуватися до обставин. Ти сама їх створюєш. Твої слова – це твої слова, твої кроки – це твої кроки, твоя тінь – це твоя тінь... Ми все чекали на того, хто відчинить ці двері - надаремне. І найстрашніше, що телефон уже більше ніколи не zadзвонить - вони проїхали повз нас. Вони вчинили найгірше...

ВІРА. І що з нами буде далі?

ВІКА. Далі? Не знаю...» [2].

Відкритий фінал драми вказує на те, що межу ініціаційного часопростору героїні ще не подолали, однак уже володіють таємними знаннями, що втілюються через метафору пошуку свободи та проблему вибору.

Література

1. Мірошніченко Н. Міфопоетика української соціальної сучасної драми. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2016. № 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=EJ000009%2F2016%2F3 (дата останнього доступу: 29.01.2020).

2. Неждана Неда. Той, що відчиняє двері. URL: <http://kurbas.org.ua/dramlab/neda/toischovidchyniaie.pdf> (дата звернення: 29.01.2020).

КАРІДА Олена

ІСТОРІЯ ОСОБОВИХ ІМЕН ФРАНЦУЗЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Мова – найважливіший засіб спілкування. Без мови неможливе існування і розвиток людського суспільства, виразником культури якого вона є.

Взаємодія мови та культури, мови та мислення, які утворюють особливу підсистему, за функціонуванням якої цікаво спостерігати, сприяє формуванню, насамперед, соціокультурних знань та відповідає потребам комунікації в повсякденному житті.

Нашою метою є виявлення національно-культурних особливостей французькомовних антропонімів, вивчення антропонімічної системи французької мови в контексті культурно-історичних змін її суспільства. Своєрідним кодом, що зберігає важливу інформацію про певну історичну епоху загалом і про людську спільноту цієї епохи є ономастика.

Антропоніміка, яка є одним із розділів ономастики, може слугувати джерелом країнознавства, допомагаючи з'ясувати колишній етнічний склад та міграцію населення в минулому, датувати та локалізувати писемні пам'ятки.

Таким чином, антропоніми несуть в собі відбиток часу та місце свого виникнення. Вони можуть бути своєрідними координатами, індивідуалізуючим денотатом.

Цей сегмент мовознавства досліджували такі вчені як Смольянінова І.І., Волинкіна О.В., Булава Н.Ю.

Основним призначенням власних назв (антропонімів) у творах художньої літератури – це якісна характеристика персонажів, а в повсякденному житті, на нашу думку, візитівка людини, її талісман.

Вступаючи в суспільні відносини, людина потребує точної ідентифікації, яка реалізується у вигляді офіційного імені, що забезпечує цю вимогу.

У Франції, як і у багатьох інших країнах, з великою повагою ставляться до традицій, тому і дітей називають у відповідності з ними. В країні існувала наступна традиція давати ім'я, наприклад, хлопчику таким чином: першого в сім'ї сина називають спочатку ім'ям діда по лінії родичів батька, потім ім'ям діда по матері, після чого беруть ім'я святого покровителя в день хрещення малюка, і вийде так: Мішель-Ніколя-Антуан (Michel-Nicolas-Antoin).

З XIV століття від Пікардії до Провансу, регіональні вподобання поступаються місцем таким іменам, як Еммі (Emmie), Лука (Lucas), Лоллі (Lollie). Це не означає, що імена були регіонально ідентичні. Імена в регіоні басків, бретонців, корсиканців, провансальців давалися ідентично міфічних персонажів, святих місць та об'єктів природи.

У столітті буржуазія і простий люд зловживали змінюванням імен, виправляли навіть хрещені імена. Записів про хрещення на той момент не існувало. Ці записи почав вести Франциск I у Віллер-Котре в 1539 році. Це було зроблено в інтересах сімей, а також для усунення розладів у церквах.

Від середньовіччя до Великої французької революції на виборі імен відчувався вплив літератури, п'єс, романів. З іншого боку сучасна література також постачає іменасюрпризи. Так, ім'я безсмертного ельфа Арвен (Arvin) з «Володаря кілець» Толкіна було популярне на початку 2000-х років.

В період з XX по XV століття імена Марі (Marie) та Жан (Jean) були найбільш популярними у Франції.

У 50-х роках XX століття популярності набувають складні імена. У топ-25 входять багато імен з першим іменем Жан (Jean). Жан-Клод (Jean-Claude), наприклад. На початку 60-х років така сполука імен змінюється на більш різноманітні.

У 70-х роках згасла мода на двоскладові імена. У 1989 році було прийнято Міжнародне Приватне Право, яке стосувалося і імен, що дозволило кожному обирати те ім'я, яке йому найбільш подобається, незважаючи від того складне воно, чи ні. Сьогодні стислість імен – величезний фактор для батьків у Франції при виборі імен для новонароджених.

Для сучасної Франції характерна азіатизація. Франція проводила довгострокову міграційну політику. Більшу частину мігрантів становили вихідці з Близького Сходу. Довгий час держава заохочувала приплив робочої сили і стимулювало міграцію. Акцент французької міграційної політики був зміщений в сторону возз'єднання сімей. Поступово

вихідці з середземноморських держав сформували у Франції велику мусульманську спільність з традиціями, звичаями і пріоритетами. Тобто батьки-французи азіатського походження називають своїх дітей Мухамед, Абделей, Али, Аиш або Фатим, при цьому обирають імена, в яких відсутні звуки нехарактерні або складні для французької вимови.

Французькі особові імена мають певний шарм як сучасні, так і середньовічні, королівські або біблійні, класичні імена. Середньовічні імена поверталися у 90-х роках: Трістан (Tristan), Полін (Pauline), ретро-імена накладають свої кольори і зараз: Емма (Emma), Жюль (Jules). Всі вони завжди поряд з іменами Старого Завіту Адам (Alan), Ной (Noa), Аарон (Aaron).

КИСІЛЬ Вікторія, ГРАБОВСЬКА Інна

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ МЕТАКОМУНІКАТИВНИХ МАРКЕРІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Останнім часом у сучасній лінгвістиці все більше уваги приділяється дослідженню фатичної функції мови, що спрямована на встановлення та налагодження контакту в процесі комунікації [3]. Засобами реалізації цієї функції є метакомунікативні маркери, тобто лінгвістичні елементи, які слугують для зв'язку частин дискурсу та передавання інтенцій комунікантів.

Попри те, що метакомунікативні маркери не несуть такого ж смислового навантаження як і повнозначні одиниці та не змінюють основного значення висловлень, вони мають важливе значення для організації та структурування дискурсу, а також для визначення ставлення мовця до повідомлення, що передається. Метакомунікативні маркери передають ознаки національної свідомості та особливості мови оригіналу, які можуть значно відрізнятися від особливостей мови перекладу [1, с. 18]. Саме тому актуальність нашої роботи полягає в дослідженні можливих способів перекладу метакомунікативних маркерів з англійської мови на українську.

Відтворюючи семантику метакомунікативних маркерів, перекладачі вдаються до лексичних, лексико-стилістичних і граматичних трансформацій [2, с. 6]. На спосіб передачі метакомунікативних маркерів впливають особливості мови перекладу та стиль самих перекладачів, які використовують такий перекладацький прийом, який, на їх думку, є найбільш вдалим.

Аналіз проведеного нами дослідження показав, що одними з найпоширеніших прийомів, що використовуються під час перекладу метакомунікативних маркерів є такі:

1. переклад словниковим відповідником. При перекладі метакомунікативних маркерів, що використовуються для вираження смислового зв'язку між словами типу *and*, *but*, *because*, *moreover*, підбираються українські відповідники: і / та, але, тому що, до того ж;

2. переклад варіантним відповідником. Слово *really* може мати декілька варіантів перекладу: справді, дійсно, хіба, дуже, серйозно. Те, як цей маркер буде відтворено у мові перекладу залежить від контексту, у якому він вживається;

3. нульовий переклад. Часто переклад деяких слів, наприклад, займенників опускається у зв'язку з їх надмірністю. Наприклад, *you see*, *you know*, *they say* – розумієш, знаєш, кажуть;

4. антонімічний переклад, що реалізується через зміну заперечної форми на стверджувальну і навпаки: *Take your time!* – Не поспішай!

Крім наведених вище прийомів, перекладачі користуються і такими способами передачі метакомунікативних маркерів як: компенсація, переклад функціональним відповідником, описовий переклад, калькування та багато інших. Загалом, згідно з результатами проведеного дослідження, слід відзначити, що на переклад метакомунікативних маркерів впливають багато факторів: наявність в мові перекладу

лексичних елементів, через які можуть бути реалізовані наміри автора висловлення; контекст, у якому вживаються метакомунікативні маркери; особистий стиль перекладачів та ступінь їх розуміння тексту.

Література

1. Борисова О. В. Відтворення дискурсивних маркерів в українському перекладі роману Дж. Мартіна «Гра престолів». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія*. 2019. № 2. Ч. 2. Том 30 (69). С 18–22.
2. Поворознюк Р. В. Лінгвокультурологічні особливості протокольних промов у оригіналі та перекладі (на матеріалі українських та американських текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2004. 20 с.
3. Grabovska I. V. The Basic Approaches to the Study of Metacommunication in Linguistics. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Філологічні науки*. 2018. № 292. С. 74–79.

КОВПАК Ольга

ВИБІР ЯК ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ ДІЙ ОСОБИСТОСТІ У СОЦІОКОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Усе життя людини – це безперервний потік вибору. Проблема вибору завжди постає перед кожною людиною у приватному та суспільному житті. Приймаючи те чи інше рішення, людина має прагнути до гармонії і внутрішнього спокою, але це залежить від стану душі, духовного її наповнення, почуття відповідальності за можливі наслідки.

Вибір є смисловим фігурантом загальної поведінки людини протягом усього життя. Він визначає ставлення її до світу та позицію у суспільстві, відображає усвідомлення власного духовного способу освоєння світу та визначає безпосередню дію у соціальнокомунікативному просторі, здатність співпереживати іншим на засадах любові до ближнього.

Першоджерелом формування у особистості практики вибору є сім'я – осередок суспільства, що є своєрідним колективом, який має свою, неповторну організацію, де різні за віком та професією люди споріднені родинними узами, традиціями, взаємовідносинами. Суспільно корисна діяльність, моральна спільність членів великої родини, набутий досвід і підготовленість групи покликані відігравати важливу роль у вихованні членів сучасного суспільства.

Втім в інформаційну епоху, коли центральну роль відіграє інформація, яка розповсюджується в часі та просторі численними каналами і засобами на різних рівнях – від сім'ї до суспільства, фактом залишається те, що інтерес населення до читання книг невпинно знижується. Відбувається ніби прихована деградація суспільства, бо «зависання» в комп'ютері чи смартфоні не може замінити читання книг, яке розвиває мислення і здібності до спілкування.

Однак, для виховання змалку звички читати, яка завжди була атрибутом «*homo sapiens*», бракує відповідно орієнтованої літератури. Заповненню цієї прогалини слугує книга автора «Небосхили вибору», яка вийшла у світ у 2018 році у місті Хмельницькому і відзначена премією імені Івана Іова. У її назві вказано: «Книга для сімейного читання». Саме в цьому полягає її новизна як книги для читання в сімейному колі. Вона своїм змістом покликана об'єднати усіх членів сім'ї різного віку. Тут поєднано філософські роздуми, узагальнення, поетичні та прозові власні твори, переклади з іноземних мов, присвяти, роздуми та поради щодо виховання у сім'ї, казки та віршики для дітей, тексти пісень з нотами і такі, які ще очікують свого композитора.

Ця книга була багаторазово презентована у навчальних закладах освіти, бібліотеках Хмельниччини та Львівщини, має соціальний запит і вже активно використовується у виховних та культурних заходах. Втім, вона може стати не тільки посібником для студентів гуманітарно-педагогічного профілю, порадиником у їхньому житті, а також і засобом формування свідомого громадянина у соціокомунікативному просторі України. Пам'ятаємо слова М. Т. Рильського, що книга – це джерело освіти, знання, і якщо збагачення, то збагачення культурного і духовного.

КОЛОДІНА Лариса

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ ПОЕМИ АДАМА МІЦКЕВИЧА «ПАН ТАДЕУШ»)

Твори Адама Міцкевича перекладають уже понад сто років. Серед перекладачів були й такі видатні особистості як Пантелеймон Куліш, Іван Франко і Леся Українка. Їх приваблювало те, що Адам Міцкевич був пов'язаний з українською літературою і як романтик, і як поет революційного протесту. Однак його архівір «Пан Тадеуш» досі залишається поза увагою сучасних перекладачів. Безперечно, поема «Пан Тадеуш» – це знаковий твір у польській літературі, це національна епопея з погляду на велич любові до землі, народу, Вітчизни, які виражені у творі. Адам Міцкевич до нього йшов довго, його еволюція від «вершин романтичного індивідуалізму» до «низин реального життя» позначена багатьма пошуками. «Байронівські постаті попередніх його поем – Густав, Конрад Валленрод – дали польській літературі галерею індивідуальних героїв. Їх переживання індивідуальні навіть тоді, коли вони беруть на себе страждання мільйонів, цілого народу. «Я й нарід – це одно, – каже Конрад. Мені ім'я мільйон, бо я люблю й страждаю за мільйон». А все ж таки пекло його страждань є лише індивідуальний героїзм, розпач його є трагедія особиста. Меси – оті мільйони – живуть поза цими героями своїм невідомим їм життям» [2, с. 46].

Взявшись за переклад «Пана Тадеуша» Максим Рильський не побоявся увійти у польську культуру і відтворити її в усій повноті відношень, зберігши у перекладі й універсальний характер твору, і його культурно-національну специфіку, і свій емоційно-особистісний компонент. Так, Р. Радишевський підкреслює, що у мистецькому оформленні «Пана Тадеуша» особливо приваблює незвичайна простота викладу, епічна розлогість та яскравість картин природи та життя. М. Рильський зумів знайти в українській мові потрібні барви та засоби, щоб надати перекладові тієї ж таки простоти та прозорості, які має першотвір» [2, с. 54].

У культурно-мовному просторі А. Міцкевича М. Рильський почуває себе як удома, де рідні стіни ще яскравіше підкреслюють обриси його індивідуальної картини світу, хоча вона й не цілком збігається з обрисами чужої лінгвокультури. Автор перекладу зберігає усі нюанси міжкультурної художньої комунікації, а саме: рясні полонізми, дрібні зміни тексту, скорочення тощо. Але все це будуть лише дрібнички другорядного значення. Важливе те, що основний тон музи Міцкевича і настрої великого польського мислителя-поета передано майстерно.

Litwo! Ojczyzna moja! ty jesteś jak zdrowie.

Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,

Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie

Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.

Переклад Максима Рильського:

О краю мій, Литво! Ти на здоров'я схожа!

Яка ти дорога, лиш той збагнути може,

Хто втратив раз тебе. Як видиво живе,

Тебе малюю я, бо туга серце рве.

Над перекладом «Пана Тадеуша» Максим Рильський працював понад 40 років: розпочав у 1923, вперше видав у 1927 році, а переробляв і вдосконалював до останнього року життя. У листі до Миколи Зерова перекладач писав: «Я думаю, що на українській мові «Пан Тадеуш» звучатиме натуральніше. Ніж по-російському» [2, с. 90].

Максим Рильський сприймає текст Міцкевича очима представника української культури, оцінює ступінь його зрозумілості і незрозумілості, звичності і незвичності змісту і форми. Доля перекладу залежала від того, наскільки повно і правильно перекладач зрозумів текст і ступінь міжкультурних розходжень. Максим Рильський дотримувався суцільного (рядок за рядком) перекладу, застосував засіб «компенсації образу», тобто вносив певні образи, звороти, деталі, які пропущені в одному місці, у найближчій частині тексту, а також робить окремі доповнення для повнішої передачі духу та настрою оригіналу.

Отже, переклад «Пана Тадеуша», здійснений Максимом Рильським, вважається найкращим у літературі, оскільки перекладачеві справді вдалося застосувавши увесь свій досвід, художню майстерність та перекладацьку інтуїцію для того, щоб зберегти епічний стиль Міцкевича, його образність, експресивність, семантику, ономастику, еквівалентно і адекватність відтворення оригіналу.

Література

1. Modrzejewska K. «Ważenie słów» w przekładzie poezji. W kręgu translatoryki i dialogu kultur. Częstochowa: Edukator, 2009. S. 45-56.
2. Радишевський Р. «Пан Тадеуш» – ідилічна поема Адама Міцкевича. Харків: Фоліо, 2004. 120 с.

КРАВЧЕНКО Наталія

ОБЛИЧЧЯ ЯК КАТЕГОРІЯ СУЧАСНИХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

Вивчення «обличчя» як соціокомунікативного феномену є актуальним для лінгвістичних і міждисциплінарних студій з огляду на те, що «обличчя» є однією з «оперативних» категорій під час аналізу як індивідуальної, так і групової ідентичності, оскільки має безпосереднє значення для ідентифікації, представлення і конструювання ідентичності як сукупної «версії» себе.

За словами Е. Гофмана, який, власне і впроваджує цей термін у науковий обіг, «обличчя» визначається як позитивна соціальна цінність, яку людина ефективно вимагає для себе і визнання якої очікує від інших під час інтеракції. «Обличчя» – це власний образ, який визначає для себе людина з огляду на санкціоновані і схвалені суспільством соціальні норми [3]. У подібному розрізі Г. Юл [5, с. 60] визначає поняття обличчя як «публічний образ себе як особистості».

Обличчя вивчається в сучасних комунікативно орієнтованих дослідженнях в залежності від типу інтеракцій, оскільки останні визначають застосування різних стратегій обличчя і «управління враженнями» (impression management). Виділяється інтеракція «віч-на-віч» (one-on-one interaction) – безпосередньої міжособистісної взаємодії, і інтеракція «один-до-багатьох» (one-to-many interactions).

Інтеракції «віч-на-віч» найбільш плідно вивчаються в форматі сучасної етнометодології, конверсаційного аналізу, етнографії комунікації, теорії позиціонування (у разі включення усного наративу в діалог), інтеракційної соціолінгвістики [1].

Основний внесок зазначених напрямів полягає у наданні ними аналітичних інструментів для визначення ролей мовців та асоційованих з ними облич, виявлення того, як обличчя інтерактантів взаємно впливають одне на одного протягом інтеракції. Виходячи з базисного постулату етнометодології і конверсаційного аналізу про обумовленість структур інтеракції структурами соціального порядку, логічним є висновок про те, що зміна

ролей інтерактантів і асоційованих з ними стратегій обличчя віддзеркалюють структуру ситуації.

Наприклад, будь-яка «незручна» ситуація (прохання про послугу, відхилення пропозиції, поради тощо) на вербально-семіотичному рівні супроводжуватиметься збільшенням роботи обличчя із залученням хеджів, мітігації, пояснюючих пресекуенцій. Тобто чим делікатнішою є ситуація, тим структурно складнішим є мовленнєві ходи, які її іконічно відтворюють

Під час вивчення інтеракцій «один-до-багатьох» увага дослідників фокусується насамперед на вивченні того, яким чином публічне оточення трансформує засоби, за допомогою яких публічні особи «управляють» своїм обличчям. До цієї групи досліджень належать наукові студії з питань обличчя політиків і публічних осіб, праці з риторичного критицизму, що дискурсу відновлення обличчя, а також розвідки з критичного дискурс-аналізу, що розглядають інституційні інтеракції з погляду відносин владної асиметрії і домінування, вивчаючи стратегії обличчя, що використовують статусно нерівні агенти і клієнти інститутів.

Окремим аспектом таких досліджень є вивчення різних видів обличчя, асоційованих з індивідуальною і соціальною ідентичністю досліджуваних суб'єктів, а також асоційованих з такими типами обличчя ролей – рольових інваріантів і варіативних рольових позицій [4]. Зокрема, визначаються два типи обличчя: «обличчя ідентичності» (identity face) або соціальне обличчя, що пов'язано з груповою ідентичністю, і «якісне обличчя» (quality face), що корелює з поняттям індивідуальної ідентичності. Натомість, обидва обличчя конструюються у відповідності до соціально схвалених моделей комунікативної поведінки.

Розбудова теорії обличчя у ракурсі двох основних дихотомічних вимог або побажань обличчя (Е.Хоффман; П. Браун і С. Левінсон) – зберегти власну автономію, уклоняючись від вимог, які обмежують власні і, водночас, подобатися іншим у соціальному плані, створити позитивний імідж, справити враження соціалізованої особи, з якою приємно контактувати, є підґрунтях однієї з найвпливовіших прагматичних теорій – теорії обличчя і ввічливості, відповідно до якої ввічливість диференціюється на позитивну і негативну. Позитивна – ввічливість зближення, пов'язана із створенням атмосфери внутрішньогрупової ідентичності. Негативна – ввічливість віддалення, що дозволяє зберегти дистанцію і мінімувати будь-який примус. Отже, в такому ракурсі збереження обличчя і всі пов'язані з цим стратегії є забезпеченням балансу між дистанцією і близькістю.

Література

1. Кравченко Н.К. Дискурс и дискурс-анализ: краткая энциклопедия. Киев: «Интерсервис», 2017. 288 с.
2. Brown, P. & Levinson, S. (1987). Politeness. Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Goffman, E. (1967). Interaction ritual. Essays on face-to-face behaviour. New York: Pantheon.
4. Kravchenko, N. & Pasternak, T. (2018). Claim for identity or personality face: The Oscar winners' dilemma. In Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava. Warsaw: De Gruyter Open, III (1), p. 142-178.
5. Yule, G. (1998). Pragmatics. Oxford: OUP.

МАРТИНЮК Ірина

КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРС СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ ВЗАСМОДІЇ У ЗВО

У зв'язку із зростанням потреби українського суспільства у якісній професійній підготовці його громадян все більшої актуальності набуває питання студентоцентрованого підходу у практиці навчального процесу закладів вищої освіти.

Студентоцентроване навчання передбачає побудову такої взаємодії у ЗВО, яка переносить фокус освіти з викладача на здобувача компетентностей. За такого підходу «студент стає *lifelong learner*» [2], а навчальний процес забезпечує такий вплив на особистість, «у результаті якого вона перетворюється на емоційно зрілий інтелектуально-пізнавальний організм, що здатен владнати нові культурнозумовлені ситуації спілкування та взаємодії засобом визначення й (або) створення унікальних інструментів пошуку, оброблення та практичного використання різноманітної інформації» [3].

Студентоцентроване навчання потребує втілення таких важливих принципів: 1) викладач – фасилітатор навчального процесу, 2) більше досліджень, дискусій, проектних робіт, 3) застосування *flip learning* (популярна серед західних педагогів форма навчання, за якою читання лекцій та вивчення матеріалу з дисципліни відбувається в онлайн режимі, а практичне завдання виконується на парі з викладачем [1]), 4) застосування проблемно-орієнтованого навчання (*problem based learning*), 5) застосування *clickers* – системи реагування студентів на викладений матеріал, що забезпечує миттєвий зворотний зв'язок від студента до викладача і дає можливість адаптувати лекції до потреб слухачів [2].

Реалізація студентоцентрованого навчання потребує перегляду комунікативного дискурсу у взаємодії викладачів та студентів у ЗВО. Зокрема, він має передбачати: повагу й увагу до розмаїтості студентів та їхніх потреб, уможливлуючи гнучкі навчальні траєкторії; застосування різних способів подачі матеріалу, де це доречно; гнучке використання різноманітних педагогічних методів; регулярне оцінювання і коригування способів подачі матеріалу та педагогічних методів; заохочення у студентів почуття незалежності та забезпечення належного наставництва і підтримки з боку викладача; розвиток взаємоповаги у стосунках студента і викладача; наявність та дієвість належних процедур реагування на скарги студентів [2].

Важливою формою комунікації, яка дає можливість здійснювати студентоцентровану взаємодію у ЗВО, є силабуси навчальних дисциплін. Вони є своєрідними презентаціями сутності освітніх послуг за кожним конкретним курсом, що передбачають: 1) партнерське ставлення до студента, який має право вибору: а) освітньої програми університету, б) університету, в якому опановувати обрану освітню програму, в) освітньої траєкторії і дисциплін, г) викладача, за наставництвом якого вивчати курс, д) темпу виконання навчальних завдань із дисципліни, е) розстановки акцентів в опануванні тих чи інших тем; 2) формування цілісного сприйняття студентом змісту курсу та його значення, розуміння взаємозв'язків кожного конкретного курсу з іншими; 3) забезпечення свідомого ставлення студентів до формування своєї фахової компетентності.

Для реалізації зазначених функцій силабуси мають містити такі важливі складові: 1) інформацію про викладача, який здійснює забезпечення навчальної дисципліни, і способи зв'язку із ним, 2) час і місце проведення навчальних занять із дисципліни, 3) попередні знання та вміння, необхідні для опанування дисципліни, 4) навчальна література, що використовується у викладанні дисципліни, та яка може використовуватись студентом додатково, 5) наявність електронного навчального курсу, 6) опис курсу із зазначеним його значенням та його темами, 7) формат курсу – які види навчальних занять передбачає, 8) особливостей оцінювання за курс в цілому та за кожен вид навчальної роботи, 9) вимоги до участі у заняттях, умови відтермінування здачі певних видів робіт, 10) вимоги академічної доброчесності, 11) орієнтовний розклад курсу із зазначеними послідовністю викладання тем, основними питаннями, що розглядаються до кожної із тем під час різних видів занять.

Запровадження у ЗВО силабусів як форми взаємодії науково-педагогічних працівників із студентами потребує від перших, насамперед, психологічної готовності до спілкування із здобувачами вищої освіти як із партнерами та розуміння сутності силабусів не просто як нової назви звичної документації (робочих програм навчальних дисциплін), а нової за характером викладу інформації форми презентації освітньої послуги.

Література

1. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. Москва: Просвещение, 2010. 208 с.
2. Імплементація студентоцентрованого підходу в проектування та реалізацію освітніх програм. URL: <https://cutt.ly/0rY8Kbx> (дата звернення: 31.01.2020 р.).
3. Малихін О. Креативно-пізнавальний складник структури загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей / Комуникативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф., Київ, 07–08 квітня 2016 р. Київ : Міленіум, 2016. С. 40.
4. Тарас В. Що таке силабус. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vxapV-sUeb4> (дата звернення: 31.01.2020 р.).

**ОНКОВИЧ Ганна,
ОНКОВИЧ Артем,
РЕДЬКО-ШПАК Леслава**

ВІКІДИДАКТИКА: ЛАТИНСЬКОМОВНА ВІКІПЕДІЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Вікіпедія – глобальна, вільна та багатомовна інтернет-енциклопедія, найстаріший і найбільший проект Фонду Вікімедіа – найпопулярніший довідник в Інтернеті. Бурхливий процес її розвитку триває в усьому світі, що призводить до появи нових понять, термінів. Сьогодні ми можемо говорити про нові спеціальності: вікімедійник – створювач програмного забезпечення, вікіпедист – автор статей, вікіпедагог – учитель, котрий використовує Вікіпедію у навчально-виховній роботі, вікідидакт – той, хто навчає писати й редагувати статті у Вікіпедії, створює навчально-методичні посібники і т. ін. Вікідидактика розглядається нами як частина педагогіки, котра займається питаннями застосовування вікі у навчальному процесі, розроблянням й апробацією нових дидактичних матеріалів з опертям на вікіджерела.

Огляд досліджень. Українські педагоги досить продуктивно використовують Вікіпедію у навчальному процесі. Так, В. Білецький і А. Бондаренко простежили роль Вікіпедії та її сестринських проектів у розвитку україністики, С. Бак і Н. Рудніцька намагались зреалізувати принцип метапредметності за допомогою вікіпроектів під час викладання зарубіжної літератури, С. Дячок розглядала вікіпроекти як форму виховання, О. Кушч пропонував освітній вікі-курс у ліцеї тощо. Найбільший внесок у розвиток Освітньої програми Вікіпедії здійснила вчителька з Черкащини В. Кодола, яка провела кілька вікітренінгів і вебінарів для українських педагогів, започаткувала цілий напрямок, означений проф. Г.В. Онкович терміном «вікідидактика». Ці процеси відстежуються на сторінках вікіспільнот у мережі Фейсбук.

Досвід використання Вікіпедії у навчальному процесі є, проте досліджень, де б ішлося про предметне використання Вікіпедії на заняттях з латинської мови в Україні не було. Про такі заняття мовиться у публікаціях зарубіжних дослідників, адже в багатьох країнах латинь вивчається в школі. Зокрема, про використання латинської Вікіпедії у навчальному процесі коледжу йдеться у дослідженнях Anne Mahoney (Університет Тафтс), Saul Hoffmann (Università Ca' Foscari Venezia). Створена в травні 2002 р. Vicipaedia Latina пишеться класичною латиною. На січень 2020 року вона має близько 132 000 статей і посідає 58-е місце серед мовних версій Вікіпедії.

Виклад основного матеріалу. Освітня діяльність через вікі розвиває медіакомпетентність, дає педагогам розуміння того, як медіатексти – частина щоденного життя – допомагають пізнати довкілля й інформаційно насичене навколишнє середовище, вплинути на рівень медіакультури учня. Педагог, занурений у вікісередовище, котре підвищує рівень його медіакомпетентності, оволодіває навиками вивчення, аналізу,

інтерпретації текстів, умінням створювати самостійний вікіпродукт. Тільки таким чином, долучившись через вікі до світу медіа, педагог може формувати медіакультуру своїх учнів і водночас сприяти розвитку критичного мислення (бачення, оцінювання). При створенні статей до Вікіпедії саме критичне мислення як психологічний механізм медіаграмотності розвиває здатність до сприймання повідомлень такими, якими вони є, з подальшим оцінюванням, глибоким розумінням історичного, економічного та художнього контекстів систем, представлених у повідомленні, здатність зробити висновки про сильні та слабкі сторони повідомлення.

Латинську Вікіпедію можна успішно використовувати як актуальний навчальний посібник професійно-орієнтованого спрямування, зокрема, й на заняттях у медичних вишах. За напрямками вивчення термінології та для розвитку особистості студента у системі охорони здоров'я це можуть бути статті про медицину та її дисципліни: анатомію, гістологію, біологію та ін. У відкритій онлайн-енциклопедії наявні й історичні відомості, зокрема, про людей галузі, про медицину, статті про етимологію кожної назви медичної науки, йдеться і про історію виникнення цих наук. При вивченні анатомічних і клінічних термінів також доцільно звернутися до текстів Вікіпедії. Цікавою роботою з розвитку мовлення і поглиблення фахових знань є порівняння текстів однієї тематики у латиномовній, англійській та українській Вікіпедіях.

Використання Латинської Вікіпедії саме у вищій школі є доцільним і пізнавальним через доступність цього медіа для студента та викладача. На початку курсу пропонується обирати більш загальні статті, які занурюють майбутнього фахівця у професійну галузь. Це може бути, наприклад, стаття «*Medicina*». Студент може перейти за посиланнями і переглянути їх, дізнатися латиною походження назв медичних наук (напр., гістологія, анатомія, біологія тощо). Такий вид діяльності має мотиваційно-пізнавальний аспект, відомості з обраного фаху студентів збагачують знання латини та загальний інтелектуальний професійний рівень студента-медика, стимулює інтерес до майбутньої спеціальності.

Статті про хвороби та опис їх – гастрит, панкреатит, остеопороз тощо починаємо зі статті «*Morbus*», де описується саме поняття і розгалуження його за ознаками. *Vicipedia Latina* містить і тексти статей з описами конкретних хвороб, їхніх симптомів, що є гарним інструментом для запам'ятовування термінів, їх побудови і значення. У багатьох латинських статтях з медичної термінології наведено паралельні до латинських грецькі терміни-дублети. Наприклад для лат. *morbus* – гр. *nosos* із значенням «хвороба», для гр. *stomachus* – лат. *ventriculus* – шлунок тощо.

Висновки. Вивчення латини та термінів за допомогою Латинської Вікіпедії дозволяє більш системно увити весь термінологічний комплекс медичних знань, усвідомити його цінність для майбутнього фахівця, зрозуміти, наскільки плідно вживаються латинські терміноелементи в сучасній медицині. Латинські терміни пов'язані між собою і становлять цілісну систему знань. Латинська Вікіпедія надає студенту повну термінологічну картину медичної науки за допомогою викладача-професіонала.

Література

1. Енн Махоні. «*Vicipedia Latina: Енциклопедія та співтовариство*» в DCC: коментарі коледжу Дікінсона. *Classical Outlook* vol. 90 No. 3, Spring 2015). P. 68–90.
2. Онкович Г. В., Онкович А. Д. Вікідидактика: формування і розвиток у системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Житомир: Вид-во Євенок О. О., 2017. Вип. 2 (88). С. 208–212.
3. Hoffmann, Saul. *Wikipedia in teaching: improving autonomy in research, critical sense, and collaborative abilities in students, making them contribute to the free encyclopedia*. Publisher: Università Ca' Foscari Venezia/ Date: 2016-03-08. URL: <http://hdl.handle.net/10579/8107>

INTERACTION BETWEEN LANGUAGE AND CULTURE IN THE PROCESS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Modern global socio-political and economic changes are of great interest to the culture of other peoples as a decisive condition for the realization of the creative potential of the individual and society, a form of affirmation of the identity of the people and the basis of the spiritual health of the nation, intercultural contacts, which are developing today in specific cultural-integration and social-psychological context.

In this regard, the appeal to intercultural communication as the dominant reality of the modern world requires clarification of a number of issues related to general theoretical aspects, above all the phenomenological plan, in particular through the disclosure of the content and correlation of such concepts as “culture”, “language”.

Note that in modern humanities the concept of “culture” is fundamental. However, in the scientific literature there are various interpretations of this phenomenon, none of which is currently accepted. Constructive for us is the position of M. Bakhtin and V. Bibler regarding the consideration of culture, primarily through the lens of personality, a person as representative and carrier of culture, and the history of mankind as “spirals of epochs of culture, their dialogue.” Note that V. Bibler is characterized by a three-dimensional understanding of culture:

- culture is a form of simultaneous existence and communication of people of different cultures (past, present, future), a form of self-determination of the individual, human life, consciousness and thinking, the invention of “world first”;
- culture exists only in people, generated and transmitted through their works and in the process of interaction, communication of personalities as communication of cultures, since “... each individual is holistic, capable of infinitely developing culture himself”;
- “Culture is the communication of individuals as individuals ...” [1].

It is quite clear that when it comes to communication between representatives of two different cultures, we are entering the field of intercultural communication, where language, culture and personality interact. Moreover, this interaction acts in different modifications [2].

It is emphasized that language is a system of discrete (expressive) sound signs that have emerged and developed in human society, serve the purpose of communication and are able to express the totality of knowledge and ideas of man about the world. However, we are in solidarity with the opinion of V. Kostomarov that even in the same language, people cannot always understand each other correctly and the reason for this is the differences of cultures [3].

Undoubtedly, language is not something “impersonal”, but above all it is a way of preserving of cultural and ethnographic uniqueness of its carrier (the people), it is a “social and behavioral universe”, members of which are united by the laws of worldview common to all representatives of this system, unified notions of situational interaction that is inevitably manifested in communication. First of all, it is the language that promotes culture as a means of communication and a means of alienating people.

Scholars consider language as a product of culture and at the same time its important component and condition necessary for the existence of culture. Thus, if each native speaker is at the same time a native speaker of culture, then language signs are capable of performing the function of cultural signs and at the same time serve as tools for presenting basic cultural guidelines.

Thus, it can be argued that language is the process of transferring social experience, cultural traditions and customs from generation to generation, adapting to new socio-cultural conditions, communication between different peoples and cultures, that is, language is a verbal means of communication in general and intercultural communication in particular.

References

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры: два философских введения в двадцать первый век. Москва: Политиздат, 1990. 413 с.
2. Sapir E. Selected Writings in Language, Culture and Personality, Forgotten Books. 2012. 640
3. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, речеповеденческих тактик и сапиентемы. Москва: Индрик, 2005. 1040 с.

ПОЛІЩУК Анжеліна

ГРАМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА АНГЛОМОВНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Темі наукового дискурсу (з *франц.* discours – промова, мовлення, виступ), останнім часом, приділяється значна увага, пов'язана із невинним зростанням обсягу англомовної науково-технічної інформації, потреби в компетентних фахівцях, що досконало володіють англійською мовою, мають навички роботи з науковою літературою, вміють як усно, так і в письмовій формі презентувати результати досліджень, мають навички обміну досвідом з іноземними партнерами та можуть вільно спілкуватися в наукових професійних колах. У сучасній лінгвістиці відсутнє єдине трактування терміну «дискурс». Більше того, вчені-мовознавці пропонують різні теоретичні підходи щодо його тлумачення і розглядають «дискурс» з структурно-синтаксичної, функціональної, комунікативної, когнітивної, соціально-прагматичної та інших точок зору [4]. Проте, майже всі науковці погоджуються із тим, що зв'язне висловлювання, починаючи із двох і більше речень та відповідними репліками (в діалогах чи полілогах), об'єднаних за змістом, вже можна назвати дискурсом. До визначення терміну «текст» – цілісного, зв'язного, завершеного та основного джерела інформації – у лінгвістів також немає однозначного ставлення. Деякі вчені намагаються розрізнити поняття «дискурс» і «текст», інші ж, наприклад, такі як Бахтін М.М., Колегаєва І.М., Радзієвська Т.М., Загнітко А.П., Мачай Т.О. вважають їх дуже близькими і фактично тотожними. Найкраще визначення терміну «дискурс» дає російський «Лінгвістичний енциклопедичний словник»: «Дискурс – зв'язний текст у його сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психолінгвістичними та іншими факторами...» [1]. В даній роботі мова йтиме про науково-технічну літературу й, відповідно, про науковий дискурс, що також будуть ототожнюватись.

Особливістю стилю науково-технічної літератури є інформативність, точність та логічність викладення матеріалу. А, якісного перекладу – збереження єдності змісту і форми – можна досягти не підставляючи формально граматичні відповідники, а завдяки відтворенню змісту оригіналу, використовуючи стилістичні засоби іншої мови. Правильний вибір таких засобів можливий лише при співставленні їх функцій у реченні. Отже, адекватний переклад полягає, перш за все, у функціональній відповідності першоджерелу.

Граматична структура наукового дискурсу, тобто науково-технічної літератури, має свої особливості: насамперед, велика кількість складнопідрядних речень, які, до того ж, не завжди виділяються комами як, наприклад, підрядні означальні речення; часте вживання пасивних та неособових форм дієслів; наявність складних синтаксичних конструкцій інфінітиву, таких як «Складний підмет» – називний відмінок з інфінітивом, «Складний додаток» – об'єктний відмінок з інфінітивом, герундіальні та дієприкметникові звороти, включно «Незалежний дієприкметниковий зворот»; відсутність артиклів, здебільшого в таблицях і графіках; а також велика кількість модальних дієслів та їх еквівалентів, модальних дієслів з перфектними формами інфінітиву; наявність емпатичних та еліптичних конструкцій. Зазвичай, все це викликає неабиякі труднощі при перекладі, особливо у студентів-нефілологів. Завдання викладача полягає не лише в тому, щоб навчити деяким закономірностям чи загальним правилам перекладу складних граматичних конструкцій, а й творчому ставленню до передачі змісту автентичної літератури засобами рідної мови.

Робота з науково-технічною літературою надає великий вибір простих та комплексних граматичних трансформацій (перетворень), наприклад *додавання* (збільшення кількості слів чи частин речення при перекладі), *вилучення* (зменшення кількості елементів мови оригіналу при перекладі), *синтаксичні перегрупування* (сполучення невеликих речень в одне складне, або роз'єднання одного речення на декілька простих), а також *лексико-граматичних*: антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад), компенсація, негативація, позитивація тощо.

Література

1. Ярцева В.Н. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Сов. энциклопедия, 1990. 688 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
3. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ: ІНКООС, 2002. 317 с.
4. Кириченко Т. С. Тракткування терміну «дискурс» у сучасній лінгвістиці. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2014/traktuvannya-terminu-dyskurs-u-suchasnij-linhvistytsi/>.

ХАРЧЕНКО Світлана

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ В ПЕРЕКЛАДАХ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕМИ АДАМА МІЦКЕВИЧА «ПАН ТАДЕУШ»)

Максим Рильський – багатогранний митець. Як видатний перекладач Максим Тадейович подарував нам «Пана Тадеуша» А. Міцкевича.

Роман-епоса «Пан Тадеуш» А. Міцкевича – героїчний епос, мові якого передусім притаманний спокійний, розмірений темп викладу (поему написано польським тринадцятискладником, що його вважають польським відповідником олександрійського вірша). М. Рильський згадував: «... я почав (1923 року) здається свою роботу над перекладом «Пана Тадеуша», яку вважаю одною з найголовніших справ свого життя, і до якої раз у раз повертаюсь для усунення хиб та помилок для досягнення максимальної художньої вірності» [1, с. 381]. Усі риси поеми А. Міцкевича – найдрібніші деталі побуту, м'який гумор, багатство барв і звуків, вражаюча мальовничість і музикальність – майстерно відтворив у своєму перекладі М. Рильський.

Функціональним призначенням перекладу є не тільки якнайточніше передавання змісту тексту-оригіналу, а відтворення його тональності, панорамної трансляції відображеного свідомістю цілого, глибокого і багатогранного світу (макрокосму) від одного міні-всесвіту (мікрокосму) до іншого.

Вживаючи вставлені конструкції у перекладах, автор, з одного боку, дбає про «художню вірність» текстові-першоджерелу, про адекватне сприйняття інформації, закладеної в текст, і водночас – про її комфортне сприйняття в тексті-перекладі. Саме тому М. Рильський широко використовує позиційні, семантичні і стилістичні потенції вставленої конструкції української мови.

У формально-структурному плані вставлені конструкції – одиниці різних рівнів: слово, словосполучення, речення, текст, а також одиничні розділові знаки (?, !, ...). Їх традиційно оформлюють у текстах дужками, рідше – тире.

У перекладі поеми «Пан Тадеуш» М. Рильський переважно використовує дужки: *Нічого, аніні! — ксьондз Робак на те слово (Похмуро слухав він необережну мову)* (с. 97); *Тим часом знесено сухі пеньки та хмиз (Так Войський повелів)* (с. 174).

Хоча зрідка натрапляємо і на тире: *Ото пригадую — хоч був іще малим я — Один такий дивак у нас прославив ім'я: Підчашич молодий прибув з чужих земель, У ффраку*

модному — достоту журавель! (с. 96); Коли б я Зося міг Звать нареченою, — який би був щасливий! Але признаюся — **і простите мені ви** — Тепер заручини ще не пора справлять... (с. 277).

Синтаксису мови перекладу М. Рильського поеми «Пан Тадеуш» характерні парцельовані вставлені конструкції, які вичленовуючись із речення, набувають формальної синтаксичної самостійності: ... **а плечі відслоня. (Одежа, бачте, це для тихої години, Коли ніхто чужий литвинки не зустріне).** Хоча й на самоті ... (с. 87); ... **а я до капітана Хотів звернутися, що він на замок мій...** («Наш!» — **Возного здаля почувся крик тонкий.**) «...На замок налетів і тим порушив спокій (с. 267); **Отож Матвієві тікають передовсім. (Його Кропителем звичайно називають).** Коновка з Бритвою хай теж сакви ладнають, Та й ти, Тадеуше, не залишайся тут (с. 276).

Ще однією структурною особливістю перекладу є вживання вставлених конструкцій, які мають складну семантико-синтаксичну будову або є мінітекстами. Така кількарівневність формує багатоплановість додаткової, супровідної інформації: **Так, як колись мене малого ти взяла І чудом вирвала од хворости страшної (То неня, силою керована ясною, Тобі до захисту дала своє дитя, — І знов прокинулось притьмарене життя, І вилив на твоїм освяченім порозі Я сльози радості, подяки чисті сльози),** Так нас повернеш ти у милий, рідний край! (с. 84); **І децю зламано — так це ж такі дрібниці! (Так каже — і Судді, на ознак тасмниці, Щораз підморгує. Велику, бачте, ціль На оці Возний мав)** (с. 91).

Вставлені конструкції є зручним засобом створення обсягового комплексного (мега-) образу, передаваного відповідним фрагментом базового речення. Такі структури допомагають створити зриміший, реальніший, більш «комфортний» для розуміння образ. М. Рильський використовує вставлені конструкції для передають такі типи семантики: 1) пояснювальну / уточнювальну / доповнювальну / конкретизаційну; 2) суб'єктну / предикатну / атрибутивну / обставинну; 3) відсильну / ідентифікувальну; 4) характерологічну / коментувальну: **Косцюшко ваш у мене вояків Порізав косами (сержантом я служив)...** Віддав же й я йому, коли прийшла нагода! (с. 274); **Є приказка у нас (приходиться до мови), Що хто сіда на віз, під возом може бути;** Сьогодні ти поб'єш, а прийде час — поб'ють Тебе... (с. 273–274); **Гаразд, Тадеуше (бо звався, як Косцюшко, Приїжджесий парубок)** (с. 89); **В руках тонкий тремтів вахляр (Хоч душно й не було)** (с. 99).

Отже, вставлені конструкції вможливають вихід за межі лінійного структурування мовлення, формують своєрідну структурну, семантичну, стилістичну та прагматичну надбудову. М. Рильський використовує вставлені конструкції, не тільки відтворюючи стиль А. Міцкевича, а й там, де відчуває потребу в різнопланових принагідних інформаційно-змістових чи стилістичних внесеннях під час перекладу.

Література

1. Рильський М. Поезія Адама Міцкевича // Рильський М. Зібрання творів : у 20 томах. Київ, 1986. Т. 14.
2. Рильський М. Переклади / Упор. І. В. Скакун; передмова К. В. Москальця. Київ : Укр. пропілеї, 2016. 592 с.

**ЧИКИРИС Юлія,
ГРАБОВСЬКА Інна**

РІЗНОВИДИ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ АНГЛОМОВНОГО ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ДИСКУРСУ ТА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Термінологія функціонує у структурі лексичної системи мови як особлива категорія і часто постає багато проблем під час її дослідження та опрацювання. Завдяки постійному

розвитку науково-технічного прогресу з'являється необхідність удосконалення науково-технічної комунікації та упорядкування термінології [2, с. 448; 4, с. 495]. Мова є динамічною, а тому система термінів постійно поповнюється новими лексичними одиницями, що викликають труднощі для розуміння і перекладу.

Актуальність нашого дослідження зумовлюється розвитком науки і техніки, який передбачає активну дослідницьку діяльність у галузі термінологічної лексики. Як відомо, переклад термінології уходить до найскладніших проблем у перекладознавстві. Під час перекладу вузькоспеціалізованої термінології виникає багато труднощів, адже переклад вимагає додаткових знань, зокрема щодо походження та особливостей перекладу термінів.

Терміни лісового і садово-паркового господарства становлять суттєву складову текстів англомовного аграрного дискурсу, тому найважливішою умовою досягнення еквівалентності є збереження в перекладі змістовної точності одиниць, забезпечення абсолютної ідентичності понять, що виражаються термінами [1, с. 296]. Під час перекладу аграрної термінології досить часто виникають труднощі через те, що термінам, як і іншим словам мови, притаманна багатозначність. Наприклад: *cutting* – 1) рубка, 2) вирізка, 3) тесання; *organic* – 1) органічний, 2) погоджений, 3) скоординований; *snag* – 1) сук 2) корч(на дні річки) 3) гострий виступ.

Слід зазначити, що усі терміни мають низку характерних ознак, до яких належать: а) системність терміна; б) наявність дефініції більшості термінів; в) моносемічність (однозначність) терміна в межах однієї предметної галузі, однієї наукової дисципліни або сфери професійної діяльності; г) стилістична нейтральність; д) відсутність експресії, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків.

Згідно до класифікації, запропонованої А. В. Суперанською [5, с. 248], ми виділили такі різновиди термінів лісового і садово-паркового господарства сучасного англомовного дискурсу:

1. терміни-слова, виражені єдиним компонентом: *bark* – кора; *inflorescence* – суцвіття; *twig* – гілочка;

2. терміни-словосполучення, серед яких вирізняються:

а) вільні словосполучення, де кожен із компонентів – термін, що може вступати у двосторонній зв'язок: *artificial regeneration* – оновлення, штучне лісовідновлення, *forest disease* – захворювання лісу, *soil erosion* – ерозія ґрунту; б) зв'язані словосполучення, де ізолювано взяті компоненти можуть і не бути термінами, а в поєднанні вони утворюють термін-словосполучення: *commercial wood* – комерційна деревина, *immature forest* – нестиглий ліс для вирубування, *growth ring* – кільце зростання (річний шар у деревині);

3. багатокомпонентні терміни, що складаються з трьох, чотирьох і більше компонентів: *long-length logging* – заготівля довгомірних лісоматеріалів; *ring-porous wood* – кільцесудинні породи деревини; *two-aged stand* – двовіковий деревостан.

Переклад термінологічних сполучень лісової і садово-паркової тематики показав, що найважливішою проблемою досягнення адекватності перекладу є передача вихідного змісту тексту за допомогою терміносистеми іншої мови. Для запобігання труднощів, що з'являються під час перекладу аграрних термінів, виникає необхідність у більш активній роботі зі спеціальною лексикою, вивченні її багатозначності, синонімії, антонімії та можливостей її перекладу.

Література

1. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. Москва: Либроком, 2009. 296 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Київ : Нова Книга, 2000. 448 с.
3. Кульчицька А. О. Переклад термінів. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Philologia/68479.doc.htm

4. Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. С. 495.

5. Суперанская А. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва : УРСС Эдиториал, 2004. 248 с.

ЯКУШКО Катерина

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ

Нині актуалізується питання розвитку іншомовної комунікації на практичних заняттях з англійської мови за різним професійним спрямуванням у аграрних ЗВО у цілому і на факультетах землепорядкування зокрема.

Нашою метою є опис досвіду алгоритму планування та здійснення проектної діяльності щодо розвитку міжкультурних іншомовних ЗУНів майбутніми землепорядниками у стінах Національного університету біоресурсів та природокористування України.

Насамперед, до уваги студентів було запропоновано кілька найбільш значущих для розвитку їх професійних умінь тематичних блоків: ґрунтознавство, кадастр, ГІС, геодезія землеустрій, земельне право, картографія тощо. Надалі проектна робота відповідала наступному алгоритму:

1) Оберіть один названий вище тематичний блок та членів своєї підгрупи. Обґрунтуйте свій вибір через вираз «Our project group will include ... because... We've chosen such theme because...»;

2) Узгодьте почерговість виконання проектних етапів, відповідальних за виконання та строк виконання через вирази «Our first stage will be... It will be performed up to... The responsible people will be...». Задля деталізації розуміння проектних етапів надаємо наступний їх перелік: а) розробити презентацію «Нове у (назва обраного тематичного блоку...»): опис історії та досягнень відповідної кафедри факультету землепорядкування НУБіП України, аналогічних установ України і світу;

б) здійснити опис зовнішності та рис характеру людини, яка займається цією діяльністю;

в)представити сценку-полілог з наочністю «Вирішення поточної проблемної ситуації певного тематичного блоку»;

г)надати приклади та власні спроби анотації тематичних статей;

д) надати перелік вжитих та засвоєних всіма членами групи розмовних іншомовних висловів, використаних при здійсненні проекту;

е) надати перелік вжитих та засвоєних всіма членами групи професійних іншомовних висловів з загальної таблиці «100 термінів землепорядкування: англійсько-український словник» та власними;

є) представити авторський груповий кросворд базових використаних термінів;

3) Прокоментуйте своє ставлення, вирізнивши найприємніші завдання через вирази «We think that project task is... To fulfill project we must do such actions as... etc. Our favourite and the easiest action is... At first we'll do... Then we'll do... Our last action is....The project will be done up to...»

4) Використайте поради вживання розмовних висловів на кожному етапі:

а) етап «Доповнити свій розділ додатковими термінами з загальної таблиці «100 термінів» та власними» прокоментуйте через вирази «We've chosen several terms to add our term table like..., ..., ..., ..., ..., etc. We think they are the most important because they...»;

б) етапу «Кросворд базових термінів» прокоментуйте через вирази «Our crossword includes(κ-ςμς) words . The first horizontal one means...It includes... letters. The first letter of this word is... The last letter is... The second horizontal word... The third... The fourth horizontal word... The fifth horizontal word.... The first vertical one means...It includes... letters. The first

letter of this word is... The last letter is... The second vertical word is... The third... The fourth vertical word... The fifth vertical word... What is our main word to be defined by crossing words?;

в) етап «Презентація «Нове у...» : опис історії та досягнень відповідної кафедри факультету землевпорядкування НУБіП України, аналогічних установ України і світу» прокоментуйте через вирази *«Our presentation is devoted to... Our plan is... Our main terms to be used here are... The main questions to be asked are... The main references are... The main body includes several slides like... We used Smart Art figures and table in... Our last slide is «Thanks for attention» because....»;*

г) етап «Сценка-полілог з наочністю» прокоментуйте о через вирази *« Our problematic situation to be solved is... I will... My first partner will ..., my second partner will ... my third partner will... (Назва предмету-наочності) will help us to....»;*

д) етап «Анотація тематичних статей» прокоментуйте через вирази, надані у відповідному начально-методичному посібнику та власними;

е) етапу «Опис зовнішності та рис характеру людини, яка займається цією діяльністю» прокоментуйте через вирази *«We think that person dealing with... is... and....»;*

є) на завершення етапу «Закріплення розмовних висловів та термінів, використаних при здійсненні проекту» підготуйтеся до словникового диктанту термінів, висловів та основ граматик тощо.

Як показав досвід проведення практичних занять з іноземної мови за професійним спрямуванням, розглянута алгоритмізація планування процесів здійснення проектів задля розвитку іншомовних комунікативних ЗУНів дійсно активізувала всебічну іншомовну комунікативну діяльність студентів факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України. Перспективою дослідження є опис досвіду впровадження відповідної алгоритмізації і стосовно іншої професійної спрямованості як студентів технічних та агробіологічних напрямів підготовки, так і студентів економічної або філологічної спеціалізації.

ЯЩУК Сергій

THÉORIES DE LA COMMUNICATION: PARTENARIAT

L'IES où je réalise ce stage est situé à Bordeaux, à proximité immédiate des communes de Pessac, Talence et Mérignac. Cette localisation géographique est favorable au travail en partenariat car elle offre un vaste champ de possibilités collaboratives. L'équipe pluridisciplinaire de l'IES travaille depuis de nombreuses années avec des partenaires extérieurs et favorise la création de réseaux [3].

Il est tout d'abord nécessaire de définir la notion de partenariat qui est, si l'on devait résumer en une phrase, une action commune entre différents organismes dans un but déterminé [1]. Plus précisément, le partenariat est le résultat d'une coopération, qui peut être formelle ou informelle entre différents acteurs, publics ou privés, ayant objectif commun comme par exemple la résolution d'un problème, la réalisation d'une action ou même la mise en œuvre d'un projet [2].

Delevaux et Barreyre définissent cette notion de la manière suivante: «Le partenariat est la mise en commun de ressources entre des institutions ou des personnes relevant d'institutions qui reconnaissent la nécessité de faire appel aux ressources des autres pour aborder un problème nécessitant une réponse collective» [4].

Il s'agit donc non seulement pour les différents acteurs d'être «lié» par cette action commune mais également de mettre en commun des ressources. Barreyre, dans le Dictionnaire de l'action sociale, suggère la définition suivante: «Le partenariat est une association active de différents intervenants qui, tout en maintenant leur autonomie, acceptent de mettre en commun leurs efforts afin de réaliser un objectif commun relié à un problème ou à un besoin clairement identifié, dans lequel en vertu de leurs missions respectives ils ont un intérêt, une responsabilité, une motivation voire une obligation» [5].

Cette définition me permet donc d'enrichir la notion de partenariat. Nous avons d'un côté des institutions qui décident spontanément de s'associer ou qui se voient dans l'obligation de s'associer, afin de réaliser une action commune, qui sera l'objectif de ce travail en partenariat et réseau. Pour cela, elles vont mettre en commun leurs ressources, autrement dit leurs propres savoir-faire et compétences, et se rendre ainsi complémentaires dans le but de réaliser cet objectif. C'est en effet cette complémentarité de ressources qui est intéressante dans le travail en partenariat.

Dans le domaine du social et médico-social, la plupart des institutions travaillent en partenariat car cela permet d'encadrer au mieux l'utilisateur. Tel acteur pourra toujours essayer d'atteindre un objectif seul mais à terme, il se verra obligé de s'associer avec d'autres acteurs, autrement dit de travailler en équipe pour une meilleure efficacité et pour davantage de pertinence. Le partenariat est donc indispensable, surtout dans ce domaine, si l'on veut réaliser au mieux un objectif.

Cependant, le partenariat ne pourra être efficient que si chaque acteur connaît et reconnaît l'autre dans ses fonctions, ses capacités et ses limites pour établir un accompagnement adapté à chaque usager. Par conséquent, l'éducateur spécialisé doit constamment utiliser son réseau afin d'apporter les meilleures réponses aux problématiques auxquelles il est confronté ou de créer un projet pertinent. De même, il est indispensable de s'adapter au contexte local et aux potentialités des acteurs locaux.

Il existe différents types de partenariats: partenariat de «ressources», partenariat «relationnel», partenariat d'un «projet». Le partenariat dit de «ressources» s'appuie exclusivement sur le carnet d'adresses des institutions. La collaboration entre l'IES et ces organismes produisent une collaboration efficace.

Conclusion. L'institut fait souvent appel à ces partenaires, ils relèvent de la santé et de sport qui sont des axes très importants dans l'adolescence et le développement de la personne. L'IES collabore beaucoup avec les cabinets médicaux, hôpitaux (Pellegrin et St André), secteurs psychiatriques (Centre Abadie, hôpital Charles Perrens), maison de quartier (Centre de loisir), médiathèque, clubs sportifs locaux etc. Le partenariat projet est un partenariat qui s'inscrit autour d'un «projet» est issu du réseau de professionnels qui s'organisent pour élaborer une réponse collective à un problème donné. Il nécessite une gestion du personnel en engage pleinement toutes les parties. Le partenariat projet peut devenir un réseau à travers le temps. Le partenariat institutionnel ou le partenariat formel a pour origine une incitation de l'État, sous une forme réglementaire ou non et a pour fonction d'assurer un décloisonnement, élément central des politiques sociales transversales. Le partenariat formel de l'IES se constitue de Conseil Départemental, Maison du Département des Solidarités (MDSI), le juge des enfants. Ce sont les partenariats recommandés, voir imposés par des politiques publiques.

Bibliographie

1. Журавська Н. *Методологія проектування інтерактивних курсів на основі європейського досвіду*. Київ : Вид. центр. НАУ, 2010. 143 с.
2. Шинкарук В. Гуманітарне співробітництво між Україною та Грецією. Діалог культур: Україна – Греція: культурна політика ХХІ ст. в європейській ретроспективі. *Діалог культур: Україна – Греція*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 вер. 2016 р.). Київ, 2016. С. 13–17.
3. Ящук С. Формування професійно-правової компетентності студентів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. № 253. С. 333–339.
4. Barreyre Jean-Yves., *Nouveau dictionnaire critique d'action sociale*, Edition Bayard, 2008.
5. Delevaux Cécile et Gomez Rosita. *Partenariat et réseaux*, Revue «Pour», 1991.

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ В ДІАХРОННО-СИНХРОННОМУ АСПЕКТІ

ВАКУЛИК Ірина

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ ЯК ПРЕДСТАВНИК ШКОЛИ НЕОКЛАСИКІВ

Коли на літературному небосхилі виступили українські неокласики, вони не мали декларацій. На думку Д. Загула, у порівнянні з російськими, вони вирізнялись більшим творчим консерватизмом: якщо другі перетворювали на еталон Пушкіна, то перші орієнтувались на греко-римську античність і французьких парнасців (першим виданням українського неокласицизму стала «Антологія римської поезії» М. Зерова, 1920), суворіше дотримувалися канонічних класичних форм. Несхвально відгукнувся Д. Загуг і про віршову техніку неокласиків як вельми одноманітну.

Уявлення про українських неокласиків як про консерваторів у всіх відношеннях утвердилося в наступні десятиліття. Чи дійсно це було так? Аналіз метричного арсеналу їх поезії дає змогу внести істотні корективи в усталені оцінки.

Українські неокласики ставили перед собою завдання створити «великий стиль української літератури» з опорою на греко-римську античність і європейських парнасців; звідси – культ суворих класичних форм (сонету, октави, александрійського вірша, елегійного дистиха). М. Зерова досить часто відносили, звичайно з певними застереженнями, до «каноністів». Дійсно, він був єдиним суворим неокласиком – і як теоретик, який закликав іти «до джерел» (саме таку назву мала збірка його літературно-критичних статей 1926 р.), і як практик-поет і перекладач. Однак відомо, що М. Рильський категорично не погоджувався із зарахуванням М. Зерова до архаїстів і консерваторів. Поет вбачав у його канонізмі протест проти «старосвітщини і сентиментальності старих епігонських поколінь, з одного боку, з іншого – реакцію на всілякі ліві «ізми», розповсюджені у 20-ті роки».

У ранніх збірках Рильського значне місце посідає тема природи. Поглянемо на їх промовисті назви – «На білих островах», «Під осінніми зорями», «Синя далечінь», «Тринадцята весна», «Крізь бурю й сніг», «Де сходяться дороги», «Гомін і відгомін».

«Люби природу не як символ Душі твоєї, Люби природу не для себе, Люби для неї...», – читаємо у раннього М. Рильського. Із часів тютчевського «Не то, что мните вы, природа» і франкової «Лісової ідилії» («Тут силогізмів суть думок не ловить, Природа серцю щирю правду мовить») не багато з'являлося таких сповідей про злиття поета з природою, а через неї – і з цілим світом. У такий спосіб український неокласик відмежовував власну поезію від естетики символізму, який намагався знайти в природі всілякі містичні символи, а тому з'являлись: «На грані вічного нічого, – Думок нема. Німий язик, німа розмова, – Душа німа».

Автор пов'язував із природою своє уявлення про красу і мистецтво, адже гармонія в природі може дорівнюватись гармонії в мистецтві. Якою бачив поет природу? Це гаї і луки, квітучі або вкриті зимовою памороззю сади, білі гречки і зелені осінні вруна, запах вишень та яблук, скошене просо, гудіння джмеля і сюрчання зеленого коника. «Вона – це мати», – скаже поет. Непишна і водночас повна чар. Її храм захистить і ніколи не зрадить, заспокоїть і дасть свободу польоту».

У поезії «На білих островах» ми бачимо богиню веселощів і юності Флору, що володарювала над квітами, яким знаходилося місце і в війнах, і на бенкетах, і в урочистих поховальних процесіях, і на шлюбному ложі. Ними прикрашали вівтарі й місця жертвоприношень, вони були цілющими ліками і охоронцями домашнього вогнища. Тому не випадково у поезіях раннього Рильського так часто зустрічаються квіти. Переважно це цариця і дар богів – троянда, лілія як символ краси, квітка смутку і смерті, невинності й скромності – фіалка, лілея, яка уособлювала витончений смак, надію і непорочність. Згадує

поет і дерево Аполлона (лавр), рослину богині мудрості Мінерви – митру; оспіваного Овідієм нарциса та найчарівнішу літню квітку – гвоздику («В косовицю», «Діана», «Odi et amo»).

«Що розлучає й єднає нас? Чому ти рідна? Чому ти чужа? Чому між нами любов – межа? Люблю твій цілунок, ненавиджу сміх...» Ця поезія М. Рильського «Odi et amo» зі збірки «Синя далечінь» так схожа на зеровський переклад Катулла «Про своє кохання» (XXXV) – «... відчуваю в собі біль цей і мучусь, і терплю». І хоча критика певний час не сприймала у Рильського розумної насолоди радощами життя, вважаючи, що у поета нема душевної домінанти, бо немає ні ясних цілей, ні твердих рішень, його герої радісно вигукували: *Gaudeamus igitur, Iuvenes dum sumus*. «Gaudeamus і жарти, сперечки, цілунки і бризки...»

Література

1. Вакулик І., Кашперська В. Метрика творчої спадщини українських неокласиків. *Українське мовознавство*. Київ, 2010. № 40/1.
2. Вакулик І. І. «Люби природу не як символ ...». *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. Київ, 2012. № 37.
3. Вакулик І. І. Інтерпретація концепту квітів у ранній творчості Рильського. *Мова як світ світів. Граматика і поетика текстових структур*. Київ, 2010.
4. Вакулик І. І., Балалаєва О. Ю. *Ad fontes*. Формування естетичної платформи у творчості М. Зерова і М. Рильського. *Мова*. 2017. № 28.
5. Історія української літератури ХХ ст.: у 2 -х кн. Кн. 1: 1910-1930-ті роки. Київ, 1993.
6. Коцюбинська М. Література як мистецтво слова. Київ, 1965.

ГОЛЬЦОВА Маріанна

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ДОРОБОК МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Постать Максима Тадейовича Рильського як письменника, мовознавця, лексикографа, перекладознавця, громадського діяча посідає особливе місце в культурному, літературному й науковому житті України ХХ ст. Рильський поєднував у собі письменницький, поетичний хист із блискучою філологічною освітою, а також мав надзвичайно активну та різнобічну діяльність на філологічній ниві.

Максим Рильський займався перекладами з 20-х років минулого століття до останніх місяців свого життя. Йому належать понад п'ятдесят книг перекладених творів. Рильський переклав «Слово о полку Ігоревім», сербські епічні пісні, найвизначніші твори О. Пушкіна та А. Міцкевича. Особливе місце в його перекладацькій спадщині займають твори французької поезії та драматургії ХVІІ-ХХст. (Корнель, Расін, Буало, Беранже, Гюго, Готьє, Верлен, Малларме) та інші. Також Рильський перекладав Шекспіра, Андерсена, Гете, Гейне, італійських, іспанських, норвезьких, латинських, єврейських, вірменських поетів.

Досліджуючи історію й традиції української практики перекладу, Максим Рильський виходив з того, що історію перекладу слід розглядати в загальному контексті розвитку української літературної мови. У межах нової української літературної мови він убачав принаймні два основні етапи перекладацької практики. Перший етап, що пов'язаний з іменами Л. Боровиковського, Є. Гребінки, С. Руданського, М. Старицького, характеризувався тим, що, по-перше, це були ще не переклади у власному розумінні, а переспіви, варіації, переважно в народнопісенному та народнорозмовному дусі, по-друге, (це стосується насамперед практики поетів-романтиків) переклади робилися «в дусі травестійної манери Івана Котляревського», були насичені просторіччям і вульгаризмами. Відлік другого етапу Рильський пов'язує з перекладацькою діяльністю І. Франка, П. Грабовського, В. Самійленка, М. Чернявського, М. Вороного, відзначаючи, що Іван Франко

та Леся Українка «незмірно розширили межі і можливості рідного слова» не тільки в оригінальній творчості, але і в перекладах.

М. Рильський залишив нам свої міркування щодо таких кардинальних проблем перекладознавства, як пошуки адекватності форми і змісту при перекладах художнього твору, збереження ідіостилу автора, розмежування власне перекладів і переспівів, стилізації та багатьох інших. Основним принципом перекладацького мистецтва вчений уважав максимальну адекватність змісту та стилістичної тональності, а також виразально-зображальних засобів оригінального і перекладеного творів. Водночас Рильський застерігав від небезпеки механічного буквалізму в перекладах («треба перекладати не букву, а дух»), який особливо став укорінятися в період сталінського тоталітаризму. Не менш важливим є принцип розумної збалансованості в переданні мовностилістичної специфіки та образної системи першотвору. Теоретичні погляди на переклад були висвітлені Максимом Тадейовичем у статтях, нотатках, які потім були видані окремою книгою – «Мистецтво перекладу».

Підсумуємо основні практичні принципи Рильського-перекладача. Насамперед, це розуміння єдності форми та змісту оригіналу, переклад має головною метою передавати зміст оригіналу. По-друге, має бути принцип розумної збалансованості між збереженням особливостей мови-джерела і дотриманням вимог мови-реципієнта. Не потрібно забувати, що переклад не може віддалятися від сучасного стану мови. По-третє, переклад має бути творчим процесом, а отже, не слід боятися вводити нові слова, якщо словникового запасу мови замало для передачі змісту оригіналу. По-четверте, буквалізму та вільному суб'єктивізму слід протиставляти високохудожній переклад з урахуванням колориту мови оригіналу. Серед інших концептуальних положень М. Рильського слід вказати на такі, як: складність перекладів з близьких, споріднених мов, враховуючи небезпеку міжмовної омонімії. Також, при неможливості повної адекватності перекладу слід обов'язково знайти й відтворити мовностилістичну домінанту твору. Чи не найважливішим кредо Рильського-перекладача є необхідність перекладу безпосередньо з мови оригіналу без посередництва інших мов.

Література

1. Пелипась М. І. Перекладознавчі погляди М. Рильського. *Проблеми зіставної семантики*. Вип. 6. Київ: Видавництво Київського національного лінгвістичного університету. 2003. С. 407–411.

2. Руда Т. Грані великого таланту: Максим Рильський – поет, перекладач, учений: монографія. Київ, 2017. 144 с.

**ГАРІНА Світлана,
ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна**

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА: РОЗСЕКРЕЧЕНІ ДОКУМЕНТИ

Наближається 34 річниця аварії на Чорнобильській АЕС, а питань, що стосуються катастрофи менше не стає. За позитивне вважаємо їх розсекречення. Адже, починаючи від першого дня аварії на четвертому блоці та впродовж тривалого часу майже вся інформація була засекреченою, а саме: причини аварії, дані про характер руйнувань та їх обсяги, а також викиди, які потрапили у повітря. Який дійсний радіаційний фон був у 30-ти км зоні, а також у приміщенні четвертого блоку. Яке опромінення отримав персонал станції, залучені ліквідатори, будівельники та ін.; узагальнені дані про стан їх здоров'я (дані про захворювання). І таких питань можна поставити безліч.

Загальновідомо, що будь-яка держава піклується про національну безпеку, тому певна інформація складає таємницю. В нашій країні віднесення інформації до державної таємниці (засекречення, розсекречення) регулює Закон України «Про державну таємницю»

(січень, 1994 р.) [1], який став першим кроком на шляху від тотального засекречування інформації за часів СРСР. Проте зазначений документ майже не відкрив інформації про Чорнобильську катастрофу. І тільки через 12 років (через 20 років після аварії на Чорнобильській АЕС) СБУ зняло гриф «секретно» з документів, пов'язаних із аварією. Повністю архіви КДБ-НКВС в період з 1917 по 1991 роки включно, були відкриті. Звичайно ж і документи по аварії на ЧАЕС були розсекречені завдяки закону про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років [2].

Аналіз документів дозволив зробити висновки про замовчування інформації щодо масштабів аварії техногенного характеру від суспільства, що у свою чергу призвело до безповоротних втрат життів людей [3]. Журналістка Анастасія Зануда так згадує про аварію: «Я не пам'ятаю суботи, 26 квітня 1986 року, коли сталася Чорнобильська катастрофа. Проте добре пам'ятаю наступні два тижні, поки батьки не знайшли можливість вивести мене із Києва» [4]. Знаючи про аварію не за публікаціями, журналістка отримала доступ до них тільки у 2016 році, тобто через 30 років після аварії завдяки «гласності», проголошену Михайлом Горбачовим на XXVII з'їзді КПРС [4]. Голова тодішнього СРСР так само наштотувалася на документ 30-річної давнини, а саме: доповідню до шостого Управління КДБ УРСР (26.02.1986 р.) «про порушення технології будівельних робіт при спорудженні 5 енергоблоку Чорнобильської АЕС». Запуск п'ятого енергоблоку так і не відбувся (запланований на кінець 1986 р.) [4].

На жаль, не працювали і психологи, адже особи отримали ще й психологічні травми: розгубленість перед невідомістю, паніка, відсутність допомоги тощо. Дивлячись на страшну трагедію крізь призму минулого, викликає запевкоєння і нинішній стан чорнобильців. Адже крім матеріальної компенсації (≈201 грн. на «чисте» харчування), особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи майже нічого не отримують.

Література

1. Про державну таємницю. *Закон України*. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
2. Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років. *Закон України*. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 26, ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19>
3. Формування екологічної відповідальності у населення – мешканців забруднених територій: монографія / Н.Т. Тверезовська та ін. Київ. Франко Пак, 2019. 844 с.
4. Чорнобиль-30: спогади, засвідчені архівами КДБ. *BBC. News Україна*. 2016. 26 квітня. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/04/160419_chornobyl_kgb_archives_memories_az

ДРАЧУК Олександра

АНАЛІЗ СТАНУ ІНФОРМОВАНOSTІ ЧОРНОБИЛЬЦІВ

Відлуння Чорнобиля ще довго буде маревом для світу. Чорна біль ще довго буде загоювати рани людей. Науковці, письменники, журналісти, ліквідатори, постарждали внаслідок аварії, пересічні громадяни... ось не всі названі категорії, які були, є, і залишаються небайдужими до трагедії, що увірвалася у життя мирних жителів 26 квітня 1986 року. Чорнобильська трагедія це:

- ≈3,5 млн. постраждалих;
- ≈10% території України, що зазнала прямого радіаційного ураження;
- 160 тисяч людей (170 населених пунктів), які покинути рідні домівки...[1; 6].

Вважаючись технічною, проблема поступово трансформувалась у соціальну, адже ≈90% коштів, що передбачені Держбюджетом на фінансування чорнобильських програм, – соціального спрямування, а більша частина повноважень і програм соціального

захисту громадян(з січня 2004 р.), які постраждали внаслідок Чорнобильської аварії, за рішенням уряду передані до Міністерства праці та соціальної політики (опікується саме соціальною політикою у державі) [5].

Як стоїть питання інформованості чорнобильців? Що змінилося? Так, у 1991 році Міністерством юстиції було зареєстровано Всеукраїнську громадську організацію інвалідів «Союз Чорнобиль України» [2], що налічує у своєму складі біля 240 тисяч членів. Надана на сайті інформація вказує на наявність осередків у всіх регіонах України.

Здійснено діяльність цих організацій та наявність актуальної інформації для чорнобильців і мешканців, які проживають на забруднених територіях. Так, на головному сайті, інформація оновлюється постійно, є актуально, необхідною та своєчасною. На жаль, заявлений 21 осередок не відображає зазначеної діяльності на головному сайті, що прослідковується з його наповнення. Хочеться відмітити, що останній раз інформація оновлювалась у деяких організаціях у 2007 (3 організації), 2008 (1), 2009 (1), 2010 (2), 2012 (3), 2013 (4), 2014 (2) роках. Таке враження, що ці організації номінальні, або ж у нас немає чорнобильців, яким необхідна допомога. За позитивне хочемо відмітити Коломийську громадську організацію інвалідів «Союз Чорнобиль України» [4], яка має власний сайт, оновлює щоденно інформацію, надає консультацію та допомогу нужденним. Архівні записи доступні з березня 2011 року. На сайтах обласних державних організацій можна знайти департамент (відділ) соціального захисту, де у вкладці «Державні соціальні гарантії» можна знайти вкладку «Чорнобильцям». Проте у більшості випадків інформація відсутня, але якщо вона і присутня – знайти не фахівцю таку її дуже складно. Тому, вважаємо за доцільне винести питання чорнобильців окремо. За пошуковою системою можна знайти звітну інформацію по чорнобильцям, але вона не систематизована. Для деяких вона не має користі, для деяких носить інформативний характер та ін. У якості прикладу проаналізуємо звіт представників Львівської обласної організації «Союз Чорнобиль України» з посадовими особами Пенсійного фонду області (у липень 2019 року). Головна тема, що розглядалася – обговорення питань пенсійного забезпечення осіб – ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС [3]. Аналіз інформації, яка знаходиться в Інтернеті свідчить тільки про надання соціальної, а саме грошової допомоги. На жаль, посадові особи соціальну допомогу зводять лише до надання грошової допомоги, а медична, психологічна, екологічна та ін. допомоги відсутні.

Аналіз опитування чорнобильців дозволив зробити висновок про створення єдиної платформи, яка б відображала інформацію про всі види допомоги, телефони гарячої лінії щодо отримання своєчасної інформації.

Література

1. Бузгалин А. Человек, рынок и капитал в экономике XXI века. *Вопросы экономики*. 2017. № 3. С. 125-144.
2. Всеукраїнська громадська організація інвалідів «Союз Чорнобиль України». URL: <http://www.souzchernobyl.org/?section=73&id=1279>
3. Зустріч з представниками Громадської організації «Союз Чорнобиль України». Головне управління Пенсійного фонду України у Львівській області. URL: <https://www.pfu.gov.ua/lv/124524-zustrich-z-predstavnykamy-gromadskoyi-organizatsiyi-soyuz-chernobyl-ukrayiny/>
4. Коломийська громадська організація інвалідів «Союз Чорнобиль України». URL: <https://kolo-chernobyl.at.ua/>
5. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Chornobilcyam.html>
6. Формування екологічної відповідальності у населення – мешканців забруднених територій: монографія / Н. Т. Тверезовська та ін. Київ: Франко Пак, 2019. 844 с.

*ДУБРОВІНА Оксана,
ДАНИЛОВА Тетяна
КИЧКИРУК Тетяна*

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ВИЩІ ФОРМИ ЛЮБОВІ

З кінця XIX століття мислителі часто характеризують людину як істоту самотню, що намагається разом з тим вирватись зі своєї самотності. Також дослідники згадують й таке явище, як криза комунікації. Це серйозні проблеми, які потребують свого вирішення. У філософії любові існує думка, що любов має здатність згладжувати це неприємне переживання самотності, особливо тут йдеться про вищі форми любові. Проаналізуємо, які ж риси мають вищі форми любові у класифікаціях мислителів і що їх виділяє серед інших форм та дозволяє людині подолати наслідки кризи комунікації, самотність.

Аналізуючи феномен любові, мислителі різних часів пропонували свої визначення, типологізації та вибудовували ієрархії від нижчих до вищих форм любові. Платон у своєму діалозі «Бенкет» пропонує відрізнити вульгарного Ерота (мова йде про бога любові), що асоціюється з сексуальним потягом і пристрастю від небесного Ерота, що асоціюється з тягою до краси чужої душі. Платон пише про те, що існують різні потяги: тяга до речей, тяга до тіл, тяга до душ, але найвищою є тяга-любов до прекрасних ідей-цінностей, таких як любов до блага, справедливості та ін.

Поділ на земну і небесну любов став важливою частиною християнської традиції. Християнська любов розуміється не просто як небесна, божественна, але й як всепрощаюча, милосердна, така, що здатна піклуватись. Христос вважається взірцем такої вищої форми любові.

Засновник психоаналізу Зігмунд Фройд пропонує відрізнити інфантильну любов, що має характер відповіді-подяки, від зрілої любові, яка активна, відповідальна та альтруїстична за своїм характером.

Еріх Фромм у своїй відомій роботі «Мистецтво любити» виділяє п'ять типів любові й також пропонує свою ієрархію типів любові. Найвищою в цій ієрархії є любов, яку легше всього побачити у відношенні матері до своїх дітей. Вона альтруїстична, жертвенна, турботлива, здатна все простити, прагне зрозуміти, допомогти. Це любов не за щось, але безумовна, що дарує здатність приймати іншого таким який він є.

Клайв Стейплз Льюїс в книзі «Любов» будує ієрархію любові від любові до предметів, природи, до любові-привязаності, що підтримується звичкою, далі веде мову про закоханість, як про захоплення красою іншої людини. На вершину він ставить альтруїстичну, жертвенну любов-милосердя, яка виступає як свого роду моральна позиція по відношенню до інших людей.

У підсумку, на даних типологізацій та ієрархій, можна звернути увагу, що на думку вищезазначених мислителів вищі форми любові обов'язково включають в себе те, що сьогодні ми називаємо екзистенційним типом комунікації (термін Карла Ясперса). Ті форми любові, які мислителі оцінюють вище за всі інші, характеризуються особливою якістю комунікації, яка вибудовується на довірі, щирому інтересі до іншого «я», прагненні зрозуміти іншого, відкритості, емпатії, прийнятті, підтримці, ясності і турботі. Людині потрібен зв'язок з іншими людьми. Відносини причетності, довірчі близькі стосунки здатні згладити відчуття відокремленості, самотності. Вибудовування взаємозв'язку з іншими людьми на основі такої комунікації веде до справжнього людського існування, тому що зачіпає найглибші рівні особистості.

Література

1. Философия любви / ред. Д. П. Горский; сост. А. А. Ивин. Москва: Политиздат. Ч. 2 Антология любви. 1990. 605 с.

2. Ясперс К. Смысл и назначение истории: пер. с нем. / К. Ясперс. Москва: Политиздат, 1991. 527 с.

**КИРИЄНКО Олександра,
СОКОЛОВА Олександра**

ГЕРОЇЧНЕ У ВЗАЄМОДІЇ «ДУШЕВНЕ-ДУХОВНЕ»: СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

*Прометею, Прометею!
Чорний коршак не прилине:
Одігнав його навіки
Твій незгашений огонь
Максим Рильський*

Героїзм – мужність людини у її максимально соціо-, культурозначущих виявах для сучасного й майбутнього у спроможностях, осмислюючи тенденції суспільного буття, практично зреалізовувати найоптимальніші шляхи розвитку, долаючи суперечливості. І чим реальніше, змістовніше висвітлювалися ці питання, тим істотнішим був аналіз характеристик особистісної виняткової, із якою й асоціювалися уявлення про героя. Поняття, значення героя, як винятковості людської індивідуальності, привертало увагу філософів та митців упродовж усієї історії і в першу чергу в контексті проблеми особистості, умов і шляхів її самоутвердження та самореалізації. Життєздійснення особистості розгортається на засадах усвідомлення своєї ідентичності, але і – своєї власної ролі, свого покликання: самість особистості повинна бути при цьому визначальною, буттійнісно «позначеною», що, власне, може розглядатися у якості перспективи її героїчного майбутнього. Романтичні тенденції духовної культури, художньої творчості ХІХ ст., перша половина ХХ ст. позначені підвищеною увагою до проблем героя, героїчного, як, наприклад, в екзистенціалізмі. Героїзм – екзистенційно закорінена риса сутності людської індивідуальності, коли подолання надскладних життєвих обставин – («Доволі днів його лиха» - Матей, 6, 34) – потребує зосередження і реалізації максимально значимих виявів мужності особистості.

К. Ясперс у роботі «Духовна ситуація часу» зазначає, що нині слова герой «побоюються», – вочевидь у світлі соціально-політичних катаклізмів ХХ ст.. З іншого боку, герой – це людина, яка перебирає на себе «всесвітньо-історичне рішення», але воно «не належить окремій людині, яка їх приймає». Для героя «базовою» якістю людини не може не бути її здатність стати вільною – «не поступатися повсякденню та володіти силою самостояння», тому героїзм «позбавлений блиску», надмірного «визнання», «загального схвалення», хоча така людина «не дозволяє себе похитнути спротивом і невизнанням». Аналізуючи поняття «сучасна людина», К. Ясперс, зокрема, зазначає: «Нині ми не бачимо героїв. Цього слова побоюються. Всесвітньо-історичне рішення не належить окремій людині, яка їх приймає і може упродовж деякого часу приховувати у собі. Рішення абсолютне лише для особистої долі окремої людини і майже завжди є відносним для долі величезного апарату сучасності» [1, С. 395]. Тенденції глобалізації, інформатизації, технологізації та глобалізації суспільства, як, рівною мірою, і зростання злободенності екологічних, продовольчих і т. д. проблем, як видається, проблему статусу героя ніби завуальовують – занадто складно за таких обставин «пробиватися» до героїчного. Хоча впливи масової свідомості при цьому *все ж* доволі відчутні: масова свідомість, у певному сенсі, підживлюється «героїчним», у цьому також – одна з відмінностей «душі маси». «Лише потреби душі маси у захваті створюють своїх героїв, коли дана потреба спрямована на віртуозність, здатність ризикувати життям та політично представництво. На певну мить

вона розміщує індивіда в центрі своєї уваги, однак, невдовзі абсолютно забуває, коли у світло рампи потрапляє інший» [1, С. 395]. Але ж тим самим – чи не девальвується буттійнісний статус героя та героїчного, чи не в цьому онтологічні підстави «кризи героїзму»? (О. Забужко) «Можливий героїзм людини позбавлений у діяльності блиску, у впливах – слави. Він залишається без визнання, якщо, не поступаючись повсякденню, володіє силою самостояння. Для нього невідомі чари невірних очікувань та помилкового, такого, що його відсторонює від самого себе відгуку. Він відкидає полегшення, на яке можна здобутися, якщо діяти подібно до усіх, отримуючи загальне схвалення, і не дозволяє себе похитнути спротивом та невизнанням» [1, С. 385].

Героїчне, на наш погляд, як особистісна якість, «мігрує» в душевне життя, завжди актуалізує особистісну духовність. Героїчній людині «притаманна упевненість у продовженні свого шляху. Цей шлях – сміливе прийняття самотності, незважаючи на те, що пересуди, за якими подібна претензія на свавілля дійсно заслуговує самотності, навряд чи не присилує слідувати за тим, до чого прагнуть усі» [1, С. 385]. Так, у перекладі М. Рильського сонет Гейне до матері починається словами: «Я звик високо голову держати, // Бо маю честь і мужність без догани; // Хай сам король мені у вічі гляне, – // Не опушу я їх, кохана мати». А звернення до матері підкреслює пафос проголошеного «кодексу» (бездоганні честь та мужність) як моральних засад героїчних вчинків за конкретних життєвих ситуацій, екзистенціальність героїчного. Дотримуватися свого життєвого шляху – це завжди особистісна воля і – відповідальність чинити якраз по-своєму, але й завжди бути готовим відповісти за це, тобто ще й означає завжди *бути* собою.

Література

1. Ясперс К. Духовная ситуация времени. *Смысл и назначение истории*. Москва: Политиздат, 1991. С. 288–419.

**КОНОВАЛ Олександра,
МАКСЮТА Микола**

«ВСЕ НА СВІТІ ПОВІК НЕ ВМИРАЄ ...»: ОСОБИСТІСНІСТЬ ЄДНОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ

*Оглянуся назад – ледве видно в туманах стежину,
А прислухаюсь – ледве якісь там ячать голоси ...
Максим Рильський*

Багато проблем національно-культурного буття на середину XIX ст. залишалися, так би мовити, не оприявленними, не надавалися до пояснення. У певному смислі, поява кожної генерації може розглядатися як «закономірність» у тому смислі, що вона, перебуваючи у своєму часі, отже, покликана виконувати й відповідні завдання, докладати певні творчі зусилля, активізувати свої можливості, а не лише існувати можливостями, ідеями та інституціями, створеними попередніми. Поява кожної без винятку як індивідуальної особистості, так і етно-національної спільноти реалізує своє призначення. Це, по суті, відповідає самій логіці розвитку життя – як зініційованого внутрішніми, притаманними йому *за його природою*, процесами. Повною мірою це стосується індивідуальностей і особистісних, і етно-національних (але що може також розглядатися і як аргумент на підтвердження доконечності індивідуальності національної). За їхньою природою, особливостями появи, утвердження та самореалізації особистості й нації не можуть відзначатися «нейтральністю» свого буття, так би мовити, байдужістю в історичних, культурних умовах свого перебування. Етнонаціональне буття, безперечно, утверджується, реалізуючи свої здобутки, але, в першу чергу і головним чином, воно орієнтоване на майбутнє, відповідно творчо-самотворчим способом реалізуючи сучасне. Так, над кожною

генерацією «тяжкіє неблаганний імператив плекати внутрішні паростки, перетворити довкілля згідно своєї спонтанності» [1, С. 320]. Якщо кожне етнонаціональне буття «має бути», то дана «май-бутність» повинна розгортатися способами та змістом його творчо-самотворчих з-дійсень. У протилежному ж випадку, за «невиконання своєї місії», тобто появи генерацій «самозрадливих», «злочинних», їхнє життя «йде тугим поступом у постійному розладі з собою, зазнаючи, зрештою, поразки». Кожна життєва, а відтак і – життєдайна, генерація відзначена тим, що спромагається рішуче позбуватися «перегною минулого», тих «скам'янілих решток іншої епохи», що не лише не спонукають до новаторської творчості, але навпаки всіляко цьому перешкоджають: не звільнене від «перегною минулого», життя, природно, поступово стає отруєним останнім і загниває [1, С. 320].

Чи не найвагомішими проявами обезособлення людини руйнації особистісного буття є відсутність особистісного покликання, самозрадливість людської індивідуальності, як вищого здобутку людської і національної культури: життєбуттійнісно для людини, закликає М. Рильський: «Що я ненавиджу і що я люблю». Реальність, значущість призначення людини у тому, що як індивідуальність, неповторність вона не може бути позбавлена своєї буттійнісної значущості, її життя, у кінцевому рахунку, не матиме *свого значення*. Призначення людини, цілком природно, ніби «проростає» проявами, з'явленнями людини у її житті – життя є «матрицею» поставання її значущості. Завтра «людини» є вже, безперечно, сьогодні – нині людина вільно має справу із важливішими засадами розгортання та реалізації її «завтра», із особливостями, спрямуваннями, темпами, характером, із новими можливостями самоздійснення, позаяк вона може й повинна вільно апелювати до своїх здібностей, морально-духовних якостей. Людина *повинна* мати і дійсно *має своє майбутнє*, позаяк вона його, тією чи іншою мірою, сама створює, продовжуючи себе – свої мрії, ідеї, прагнення, знання і переконання – усього «свого суттєвого», свого «нормального, а не «довільного та випадкового», природно, що «ближче майбутнє, безперечно, породжується нами» [1, С. 324]. Про прийдешнє, принаймні, найближче, людина отримує можливість судити на засадах більш-менш визначеного сучасного типу її життя. Але ж заклик «зазирнути в своє серце» може виявитися в дійсності практично не піддатним, бо далеко не простим є об'єктивне оцінювання та аналіз індивідуально напрацьованого і, як видається, життєво перевіреного та максимально прийнятного досвіду.

Вітчизняні мислителі кінця XIX – перших десятиліть XX ст. можна слідом за Ортегою-і-Гасетом сказати, що «належали» до своєї епохи у тому смислі, що їхня творча, громадсько-політична позиція відзначалися істотним рівнем духовності активності, вони обстоювали відповідні *ідеї, програми*, як зманифестування прагнення бачити дійсність, більшою чи меншою мірою, але все ж досконалішою, що свідчить щонайперше про *причетність людини* до цієї дійсності, про формування та збагачення почуття своєї дійсності, але, у кінцевому підсумку, – про утвердження, закорінене в духовності особистісного начала: людина, якою оволодіває почуття «своєї дійсності», «своєї Батьківщини», демонструє себе як особистість, її життєва постава зміцнена завдяки високим життєвим етичним, духовним ідеалам, вагомості її любові до життя та радості буття, наголошував М. Рильський [2].

Література

1. Ортега-і-Гасет Х. Тема нашої доби. Вибрані твори. Перекл. з іспан. В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко. Київ: Основи, 1994. С. 315–369.
2. Максим Рильський. Лірика. Київ: Дніпро, 1984. 286 с.

М. РИЛЬСЬКИЙ І ГОЛОСІЄВО

Історична місцевість Києва – Голосіїв – тісно переплелася із життєвим шляхом видатного українського поета, перекладача, літературознавця і громадського діяча Максима Тадейовича Рильського. Тут багато місць, пов'язаних із його постаттю. Біля центрального входу до Голосіївського парку культури і відпочинку відкрито пам'ятник поету, на честь якого і названо парк. Щороку 19 березня, в день народження Максима Рильського, о 12.00 шанувальники високого слова збираються біля центрального входу в Голосіївський парк культури і відпочинку, аби покласти квіти до поетового пам'ятника. Після цього учасники церемонії перебазовуються до бібліотеки, розташованої зовсім поруч, аби почути спогади і розповіді про митця, почитати вірші: Рильського і власні, просто поспілкуватися з однодумцями.

Дорога, яка круто піднімається у київському Голосіїво від Великої Васильківської до нинішньої вулиці Максима Рильського, зветься Добрий шлях. Тут, у будинку, де нині розташований літературно-меморіальний музей Максима Рильського, поет жив і творив свої останні 13 років життя (1951-1964). Він сам вибрав цю ділянку, відмовившись від «письменницьких соток» в елітній нині Конча-Заспі: йому більше подобалися ближні околиці Києва, мальовниче Голосіїво, тоді – майже незаймане будівництвом передмістя. Свій заміський будинок Рильський спроектував сам. Це вже потім архітектори розраховували й визначали, з яких матеріалів його будувати. Своє творіння поет спочатку називав іноземним словом «шато», що перекладається з французької як «замок». Почувши це слово, Олександр Дейч — його найближчий друг ще з часів навчання в гімназії, зробив зауваження: «Це невірно, тому що замок передбачає викопаний рів із водою, а також земляний вал. Для цього будинку більше підходить назва «мануар», що в перекладі з французької означає «заміська резиденція». Грошей на будівництво у поета не було, тому він попросив у держави позику. То були значні кошти, дозвіл на їх отримання давав особисто Сталін.

Поет прокидався о шостій ранку та йшов до саду підрізати дерева, а потім зі своїми ірландськими сестрами гуляв Голосіївським узліссям. Опісля повертався працювати в кабінет. Тут він створив свої поетичні твори – збірки «Троянди й виноград», «Зимові записи», «Вечірні розмови». Тепер, оточений сучасними особняками, будиночок ніби «заморозив» всередині себе час. Життя одного з класиків української літератури стає в цих інтер'єрах тісно пов'язаним з побутом письменника. Суха постать з картинок у підручнику оживає – і перед відвідувачами постає неоднозначний образ відомого поета і перекладача, літературознавця та громадського діяча. Перед будинком, вже після відкриття закладу було встановлено бюст поета. Навколо будинку – сад і клумби, посаджені Максимом Рильським.

Тут бували, як за життя письменника, так і вже в музеї, багато відомих діячів культури, проводилися різноманітні заходи. Серед них славетний тенор Іван Козловський, з яким поет дружив, композитори Левко Ревуцький, Пилип Козицький, брати Майбороди, відомі письменники Михайло Стельмах, Андрій Малишко, Володимир Сосюра, Остап Вишня та багато інших. У цьому будинку разом з відомим літературознавцем Олександром Дейчем Максим Тадейович багато працював над творчістю Лесі Українки, Івана Франка, Тараса Шевченка.

Музей Максима Рильського в Києві заснований 4 травня 1966 року. Активну участь у створенні музею взяли сини поета Богдан та Георгій, а також колеги та особисті друзі Максима Рильського – академік А. Дейч, поети М. Тихонов, О. Твардовський, М. Ісаковський і відомий оперний співак І. Козловський. За спогадами внука поета, теж Максима, його батько Георгій разом з братом Богданом продали для цього представницьку

автівку Максима Тадейовича «ЗиМ» і коштовності Катерини Миколаївни Рильської. Першим директором музею був син митця – Богдан Максимович Рильський.

У колекції Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського зберігається велика кількість рукописів, особиста бібліотека поета, зокрема, і книги, підписані авторами, а також речі, які оточували письменника протягом його життя, включаючи мисливські приладдя: Рильський був завзятим мисливцем і рибалкою, активним мандрівником і колекціонером. Музей, який працює в будинку поета, об'єднує в собі як меморіальні, так і біографічні риси. Експозиція розмістилася в 8 кімнатах - музейних залах. Особливу цінність, крім особистих речей Максима Рильського, в музеї представляють рукописи його робіт, кореспонденція поета, роботи образотворчого мистецтва 1940-1960 рр., кіно- та фотодокументи. Загальна кількість експонатів музею налічує близько 10 тисяч одиниць (включаючи бібліотеку).

Богданом Рильським 1969 р. було ініційовано свято поезії «Голосіївська осінь», що незмінно проводиться в музеї наприкінці вересня. Зокрема, у творчому доробку митця є цікава збірка під назвою «Голосіївська осінь». Онук поета Максим разом із своїм братом у пам'ять про видатного дідуся створили Благодійну організацію «Фонд Максима Рильського», а також проводять традиційні «Голосіївські читання» для молодих літераторів.

У Голосіївській садибі і сьогодні живе дух Максима Тадейовича. «Голосієво – це священна оселя української та світової культури, така ж одуховлена, як поетичний Канів з могилою Тараса Шевченка, «Хутір Надія» Тобілевичів, село Колодяжне Лесі Українки, Нагуєвичі Івана Франка та багато інших безцінних пам'ятних осередків української цивілізації і культури, – промовив на відкритті відреставрованого музею правнук поета Назар Рильський, – і цій святині Максима Рильського у Голосіїво суджене довге життя».

КУБИЦЬКИЙ Сергій

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Загальновідомо, що сьогодні заклад загальної середньої освіти, як найважливіший соціальний інститут відіграє ключову роль у розвитку сучасного суспільства, враховуючи, що основний зміст суспільного та індивідуального життя людини сконцентровано у сфері освітньої діяльності закладу, який виконує соціальне замовлення суспільства та постає провідним суспільним інститутом, значення якого, на думку Дж. Дьюї, важко переоцінити, оскільки школа може створити такий проект типу суспільства, який нам хотілося б здійснити; впливаючи на дітей у певному напрямку, ми поступово змінили б і характер дорослого суспільства.

Однією з найбільш актуальних сучасних освітніх проблем в Україні є процес переходу української школи на 12-річний термін навчання. Від того, як буде вирішена ця проблема, багато в чому буде залежати розвиток незалежної української держави, яка у ХХІ столітті зустрілася з серйозними цивілізаційними викликами.

Існують багато аргументів «за» і «проти» 12-річної системи навчання. Ми переконані, що у даному разі слід звернутися до засад системного аналізу – виявити системотвірні чинники актуалізації сучасної шкільної системи, тобто проаналізувати наріжні тенденції розвитку нашої цивілізації, до якої школа входить як важливий розвивальний складник, що забезпечує неперервність та цілісність функціонування цього архіскладного механізму.

Перша тенденція. Глобальне експоненційне прискорення історичного розвитку нашої планети. Сучасна епоха займає особливе місце в історії людства. Ніколи раніше час розвитку людського суспільства не був таким «згущеним», таким прискореним, як нині.

Друга тенденція. Інтенсифікація інформаційних потоків на нашій планеті як один із головних чинників входження глобалізованого світу в еру інформаційного суспільства.

Цей процес зумовлюється «інформаційним бумом», який став характерною прикметою ХХ та ХХІ століття.

Суттєво, що інформаційний бум зумовлений, перш за все, багатократною репродукцією та повторенням вже відомої інформації, а не зростанням кількості нових знань. Уперше в історії людства ідеї і технології трансформуються у часі швидше, ніж покоління людей.

При цьому, спостерігається надзвичайно швидкий процес синтезу нових знань та технологій, що складає значну проблему для професійної освіти, яка не може адекватно реагувати на ці зміни, оскільки зміст освіти зазнає докорінних змін протягом п'яти-шести річного терміну підготовки фахівця. Відтак, сучасність вимагає від фахівця спрямованість на принцип універсалізації знань та вмінь, а не на їх конкретний зміст.

Третя тенденція, яка впливає з перших двох, пов'язана із потребою людини навчатися впродовж життя, що актуалізує такі форми сучасної освіти, як неперервна освіта та дистанційне навчання.

У теорії та практиці неперервної освіти особливо акцентується увага на освіті дорослих за межами базової освіти як процес здобуття і підвищення професійної кваліфікації, перепідготовки в процесі зміни професій, освіта в ході адаптації до мінливих соціальних умов, дозвільна освіта та ін. У сучасному суспільстві ідея неперервної освіти здобуває характер парадигми науково-педагогічне мислення.

До поняття неперервної освіти відноситься й «освіта, що відновляється», яка означає отримання освіти «вросдріб» протягом усього життя, відхід від практики тривалої освіти закладі освіти, відірваної від трудової діяльності, коли освіта чергується з іншими видами діяльності.

Таким чином, неперервна освіта не обмежується певними термінами навчання і стінами закладів освіти, а здобуває риси життєдіяльності, тобто процесу розвитку особистості протягом усього соціально активного життя, коли саме соціальне життя набуває риси безперервного освітнього процесу.

Четверта тенденція пов'язана із розвитком людиномірної, людиноцентричної освіти.

Домінантні в кінці ХХ століття мегатенденції розвитку світової спільноти зумовили становлення людиноцентричної освітньої парадигми нової постіндустріальної фази розвитку, яка орієнтована на звільнення творчого потенціалу людини від диктату техніки, шаблонів поведінки і споживацької ідеології. Освіта має стати ціннісно орієнтованою і давати ціннісно закарбовані знання, коли знання не тільки інформують, але й формують особистість. Актуальним виявляється суб'єкт-суб'єктний стан інтеграції вчителя та учня, побудований на засадах принципів педагогіки співробітництва, коли перший та другий знаходяться у рівному положенні щодо Істини, а передача знань ініціюється як розкриття учням самого процесу відкриття знань.

Проведений теоретичний аналіз важливої освітньої проблеми дозволяє дійти таких висновків.

1. Реформи сучасної школи мають проводитись на довгостроковій основі, тобто не базуватися на політиці тимчасового «латання дір», оскільки від закладу загальної середньої освіти як соціального інституту залежить розвиток всього суспільства у всій цілісності його компонентів.

2. Заклад освіти має набути нової системної якості освіти впродовж життя, вона має інтегруватися у цілісну систему неперервної освіти (яка реалізується у тому числі через дистанційні форми навчання) і виступати не самодостатньою сутністю, а одним із її складників.

3. Школа, яка на відміну від решти ланок безперервної освіти, є більш стабільною і консервативною, має орієнтуватися не на охоплення знань та технологій, які зростають лавиноподібним чином, а на фундаменталізацію знань, їх інтегративний, комплексний, міждисциплінарний, творчий характер. Саме школа має навчити учнів здобувати знання, а

вся її діяльність має орієнтуватися на глибинний, фундаментальний, цілісний, міждисциплінарний, ціннісний, творчий, природовідповідний, інтегративний характер знань та технологій, що потребує розробки шкільних інтегративних курсів, спрямованих на синтез знань та їх універсальну основу.

**КУЛЬТЕНКО Валентина,
КРАВЧЕНКО Алла**

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ПІЗНАННЯ В ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

Сучасна наука існує у єдності двох типів знання – природничого та соціогуманітарного. Поява другого відбулась на межі 19-20 ст., це засвідчило зростання уваги до проблем людського існування, прагнення дослідити його засобами науки. Людство, накопичивши немалий власний досвід, сформувало прагнення до його об'єктивного розуміння та наукового прогнозування майбутніх перспектив. Особливістю природничого пізнання є прагнення з'ясувати загальне через пізнання одиничного, сформулювати всезагальні закони. Гуманітаристика має власну специфіку, що полягає в виявленні особливого, притаманного конкретній людині або конкретному історичному чи культурному середовищу. Через це для гуманітарних наук властивим є прагнення зафіксувати цю особливість та специфічність, витлумачити її в контексті історико-культурних особливостей. Сучасна наукова методологія сформована як діалектична єдність класичної, некласичної та постнекласичної наукових традицій та передбачає системне застосування сукупності методів: філософських, загальнонаукових, специфічно наукових. Використання наукової методології в природничих науках відображає прагнення до узагальнення, спільного, що поєднувало б розрізнену множину у впорядковану та системну єдність. Наукова методологія соціогуманітарних наук передбачає фіксацію одиничного. Дослідник намагається з'ясувати смисл події, що відбулася, визначити сенси. Тому головним методом пізнання в гуманітаристиці є метод герменевтичної інтерпретації. Особливістю методу є те, що він вимагає від науковця високої особистої та загальнонаукової культури, широти поглядів, критичності мислення, креативності, багатства духовного світу. Адже інтерпретація або розуміння іншого можливі лише на основі свого власного досвіду: чим багатшим буде внутрішній світ дослідника, тим глибше він зможе зрозуміти мотиви вчинків іншого, причини та наслідки подій, які відбулися. Якщо дослідник не має такої широти, то його інтерпретація буде примітивною, вузькою, помилковою. Багатство внутрішнього світу дозволяє відкривати нові, не виявлені до цього горизонти та смисли буття, які міг не усвідомлювати і сам досліджуваний об'єкт. Таким чином дослідник до певної міри стає творцем, автором історичних, соціальних або культурологічних подій-текстів, в яких минулі події або вчинки здобувають нове значення на тлі соціокультурних обставин теперішнього.

Сучасна постнекласична методологія передбачає використання низки методів та принципів, що виходять за межі традиційних уявлень про науковість. Таким, зокрема, є метод методологічного анархізму, запропонований П. Феєрабендом, зміст якого втілений у максимі: все згодиться. В науці теперішнього, яка прагне досягнути нові горизонти буття, розмиваються строгі межі науковості. Постнекласична наука відкрита для нового, якщо воно забезпечує інноваційність мислення, оптимізує пізнання. Це означає, що в поле науки залучаються методи з інших сфер соціокультурного досвіду людства: з релігії, мистецтва, екстрасенсорики, містики, астрології тощо, за умови, що вони приносять плідні результати.

Ще однією важливою особливістю сучасної науки є збільшення ваги міждисциплінарних досліджень. В науці активно звучить вимога холізму або цілісності в розумінні світу, в підходах до його вивчення та перетворення. Адже світ не розділений на частини, в ньому природниче та соціогуманітарне існує у нерозривній єдності, жива та нежива природа неможливі одна без одної, а людина неможлива без них. Світ є цілісним, а

тому потребує цілісного дослідження, яке забезпечують міждисциплінарні дослідження. Гуманітарні аспекти природничих досліджень набувають все більшої ваги. В зв'язку з цим особливого звучання в науковому середовищі набуває питання відповідальності науковців перед теперішніми та майбутніми поколіннями, перед світом за наслідки своїх досліджень. Сучасна наука, розвиток якої визначається діалектичною єдністю наукових революцій, зміни парадигм та науково-технічного прогресу, досягла такої значимості для усього світу, що часто наслідки наукових відкриттів – як позитивні, так і негативні – мають планетарний характер. Тому в поле науки включені принципи етики. Істина, яка в межах класичної наукової парадигми вважалась абсолютною цінністю, в сучасному світі втратила свій абсолютний статус, вона не можлива без відповідальності. Гасло Ф.Бекона «Знання — сила» довгий час було світоглядним лейтмотивом інтелектуалів Європи. На початку минулого століття стали з'являтися незаперечні свідчення того, що вагомі успіхи людини в пізнанні та перетворенні навколишнього світу супроводжуються прогресуючими неочікуваними й небажаними наслідками. В результаті ідеї відомих «прогресистів» (А.Тюрго, М.Кондорсе, Р.Декарта, Й.Фіхте та ін.) стали витіснятися «антипрогресистськими» поглядами (Р.Емерсона, Ж.Ж.Руссо, О.Шпенглера та ін.). З'явилась біоетика – сукупність етичних норм і принципів, що інтегрують у єдине концептуальне ціле аспекти класичної етики та новітні тенденції, спровоковані бурхливим розвитком науково-технічного прогресу та його негативним впливом на навколишнє становище та здоров'я людини. Біоетика поставила вимогу формування екологічної свідомості населення Землі.

Таким чином тенденції розвитку сучасної науки відображають характерну дилему: науково-технічний прогрес розширяє можливості людини, задовольняє її допитливість та відкриває істину, проте містить ряд викликів та загроз не лише для життя людей, а й для Землі в цілому. Людина в гносеологічній ейфорії прагнення істини стикається з фактом, що розв'язання одних проблем в той же час призводить до появи нових, часто значно складніших, пов'язаних з втратою смислів та загрозою життю. Гуманітарні дослідження часто не мають тієї безпосередньої та матеріальної користі, яку приносять природничі. Соціогуманітарні знання носять світоглядний характер, спрямовують людину до пошуку сенсів – сенсу життя, світу, свого перебування в ньому. Результати соціогуманітарного пізнання стають помітними у віддаленій перспективі, іноді через десятиліття, тому помилки або ігнорування соціогуманітарних проблем обертаються війнами, гуманітарними катастрофами та лихами, які виправити надзвичайно складно, а іноді неможливо.

КУЗЬМЕНКО Альона

КНИГА ЯК ЗАСІБ ВСЕБІЧНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Стратегія оновлення та реформування усіх ланок освітньої системи орієнтоване саме на виховання та формування нового покоління, здатного берегти, цінити та примножувати духовність національної культури. Читання – це стратегічно важливий чинник будь-якої культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації її освіти та соціальної сформованості українського суспільства. Водночас початок нашого століття ознаменовано різким зниженням цікавості до читання, байдужості до книговидавництва, занепад традицій створення домашніх бібліотек, пошуку рідкісних видань, обміну книгами та участі у клубах та гуртках книголюбів. Особливо це проявляється у молодіжному середовищі, представники якого надають перевагу скороченим варіантам переказу творів світової класики, або і навіть надають перевагу екранізації твору, не цікавляться книжковими новинками, не відвідують книжкових виставок та ярмарок, не є активними читачами

бібліотек регіонального чи загальнодержавного рівня, книжкові магазин втратили популярність.

Гуманітаризація освіти сучасної вищої школи обумовлює всебічне сприяння духовному розвитку особистості здобувача освіти задля самовдосконалення, самовиховання та самоосвіти й гармонійного життєустрою навколишнього світу та соціуму, що нас оточує. В означеному процесі читання покликане не лише поглибленню та розширенню знань, а й вихованню у майбутніх фахівців будь-якої галузі моральних цінностей, гуманістичного світогляду, національної свідомості.

На думку В. О. Сухомлинського аби дитина виросла справжньою людиною, її розум та душа мають працювати у діалозі з книгою. Звичайно, увага до книги, спілкування з книгою мають тривати протягом всього життя людини. Розвиток розумових здібностей, багатство духовного існування індивіда і колективу, інтереси і неугасимий вогник інтелектуальної праці – усе це, на думку Василя Сухомлинського, пов'язано із книгою. «Чим дорожче для кожного вихованця найважливіше джерело знань – книга, тим менша небезпека розумової обмеженості, байдужості до знань», – писав він.

Василь Сухомлинський вважав, що освічена людина, громадянин має не просто читати, а знати і розуміти літературу, оскільки в ній утілені у художній формі політичні, соціальні, моральні, громадянські ідеї та естетичні принципи, що, заломлюючись у внутрішньому світі людини, відображаються в її особистому духовному житті, у переконаннях та поведінці. Цей підхід знаходив утілення у формуванні бібліотеки Павлівської школи, у ретельному доборі книжок для кожного учня, у проведенні Свята книги на початку навчального року для всього шкільного колективу і батьківської громади та ін. «Ми надаємо великого значення строгому добору творів для читання в роки дитинства, отрочства, юності, – писав В. О. Сухомлинський у праці «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості». – У школі склався мінімум книг, обов'язкових для читання і перечитування. Школа – це насамперед читання: вдумливе, зосереджене, таке, що захоплює розум і серце, індивідуальне читання, читання, як творчий процес, в якому вихованець наповнює слово пристрасстю свого серця – він або захоплюється красою, благородством, моральною величчю, або ж переживає почуття обурення, презирства, непримиренності».

Читання – один з важливих і дієвих форм мовленнєвої діяльності, це здатність сприймати, розуміти інформацію, яка записана (передана) тим або іншим способом або відтворена технічними пристроями. Це найвище мистецтво і оволодівати ним треба все життя. Книга – найвидатніше творіння людства, наш друг і наставник, надійна супутниця по життю. Вона допомагає нам краще зрозуміти себе і оточуюче середовище, вивчати досвід старших поколінь, дивитись далеко вперед, самовиховуватись. «Як не любити любов'ю наснажених, Мудрістю сповнених книг! Книга – це джерело освіти, знання і якщо збагачення, то збагачення культурного і душевного», – говорив Максим Рильський.

Тому треба навчатися читати не просто заради читання, а читання як самостійної діяльності, задоволення, з якої починається самоосвіта, самовиховання, формування високих художніх смаків, гармонійний розвиток особистості, читацької культури.

Читання розвиває мислення і роботу головного мозку. Ми читаємо, бо нам це до вподоби або нас мотивують чи заохочують, але читання не повинно бути примусовим. Цю культуру потрібно виховувати, але обережно, щоб не відкинути інтерес до читання в цілому. Це не повинно бути покаранням, адже через книжку фантазія та мозок людини задовольняє певною мірою свої емоції та читацький інтерес, збагачує свій словниковий запас.

Отже, на плечі педагога покладена велика відповідальність, необхідно формувати в студентства уміння цінити художній твір як явище мистецтва слова. Відколи існує книга – на її сторінках знаходять відповіді на запитання, в ній шукають духовної розради покоління всіх часів і народів. Хочеться, щоб молодь розуміла це, запитання вчать вчитись, а книга – допомагає шукати відповіді, змушуючи тебе рухатись далі, пізнавати щось нове.

«ТІЛЕСНІСТЬ» І «ДУХОВНІСТЬ» У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Людська особистість поєднує в собі духовність та тілесність: особистісне буття є тим «простором», де дієво, у формах творчості людини, її самотворчості взаємодіють тілесне та духовне. Самотворчість особистості надає відповідно особистісного сенсу і тілесності, і духовності, оскільки постійно возз'єднує їх – возз'єднує духовно-особистісними вимірами відношення до тіла, які передбачають: *культурне, розкуте, спокійно-виважене, гідне ставлення до тіла, що, зокрема, віддзеркалюється таким поняттям як «цнотливість статі»* (В. Розанов), *милування красою тіла й водночас – відповідальне відношення до нього*. Лише у єдності, причому, індивідуально-неповторній, духовного та тілесного ми й можемо говорити про духовно-прекрасну особистість. Тілесна ж краса зовсім не означає обов'язкової наявності духовності. «Некрасиві», неправильні риси обличчя людини творчої, доброзичливої, піднесено-одухотвореної сприймаються не лише як просто «нормальні», а й як прекрасні. Між тим зовні (тілесно) красива людина, що чинить негідно, низько, сприймається з огидою.

Скажімо, питання тілесного та духовного здоров'я людини було, по суті, в центрі філософії людини Г. Сковороди. Адже основна проблема, на необхідності першочергового вирішення якої він завжди наголошував, була проблема людського щастя. Але це, вочевидь, також пов'язано із належним як фізичним, так і духовно-моральним станом. В листі до М. Ковалинського 1763 року Г.С. Сковорода цитує вірш С. Боеція: «Радість проганяй, // Проганяй страх, // Жени надію; // І хай не буде суму. // Розум буває затуманений // І зв'язаний путами там, // Де вони панують» [2, С. 268]. Для Г. С. Сковороди істотно важливим є зв'язок між характером життєдіяльності людини, її громадською значущістю, її духовно-моральним статусом і здоров'ям. Не на тілесному, у першу чергу, а на духовному житті зосереджена людина «істинна», що не має нічого спільного із тими, хто «міряє життя аршином років, а не справ», хто «не відповідає тому правилу мудрого, про яке пишеться: «Мало поживши, сповнив довгі літа» [1, С. 412]. Адже, за виразом Г. Сковороди: «Афект – це хвороба душі... Хвороба, як я думаю, виникає тоді, коли в тілі постав розлад погано узгоджених між собою елементів, а саме: коли вогонь або земля переважає, або те й інше. Звідси виникає загострення. Бо коли *симетрія* елементів правильна, тоді все спокійно і мирно рухається...» [2, С. 268]. Український мислитель при цьому апелює до паралелей між здоров'ям фізичного тіла і здоров'ям душевним. «Від цієї фізики перейдемо до метафізики, тобто невидимого, або духовного, інакше – божественного. Так само афект діє на нашу душу і зворушує її. Звідси у латинян страх, бажання та інші афекти часто називаються зворушеннями. Щасливий, хто вільний від цих афектів. Бо в такої людини панує мир і спокій душевний, що його дарує *Господь* своїм найдорожчим учням: *мир свій дарую вам*» [2, С. 268]. Тому актуальні нині його вирази: «Найближче до них стоїть той, хто наполегливо бореться з афектами і стримує їх вуздою розуму, немов диких коней. Радієш, що ти багатий? Ти хворий. Радієш, що ти благородний? Ти нездоровий. Боїшся смерті? Поганої слави через добрі вчинки? Ти не зовсім здоровий душею. Сподіваєшся краще жити завтра? Ти нездужаєш. Бо де надія, там і страх, хвороба та ін.» [2, С. 268].

Далека від аскетизму, людина Г. Сковороди переживає усю повноту чуттєвого сприймання дійсності, людина пристрасна, що забезпечує також завжди нові можливості сприймання та бачення світу і себе у світі. Тому пристрасті українським мислителем розглядаються як дійовий чинник активності, чинник зініціювання розумового пошуку, розвитку мислительної культури. Адже, скажімо, під впливом пристрасті людина спробує сконцентрувати свої зусилля на досягненні тієї чи іншої мети. Зрештою, вольовою завжди є людина пристрасна, українським мислителем вона позиціонується як духовна – у єдності її розумово-раціональних здібностей та почуттів і переживань. У тому

ж таки листі до М. Ковалинського Г. Сковорода застерігає: «Скажеш ти, я вимагаю разом з стоїками, щоб мудрець був зовсім *безпристрасним*. Навпаки, в цьому випадку він був би стовпом, а не людиною. Залишається, отже, що блаженство там, де приборкання пристрастей, а не їх відсутність» [2, С. 269]. Український мислитель не обмежує життєбуттійнісні вияви, глибину переживання можливостей та радості буття, намагаючись увібгати у задалегідь штучно вибудовані межі існування, а навпаки, наголошує, що дійсне щастя спромагатиметься переживати людина у єдності усіх її отриманих від Бога якостей. «Згідно з цим, турботи, страх і подібні афекти – від Господа. Вони навіть *роблять людину блаженною*» [2, С. 269]. По суті, Г. Сковорода закликає надзвичайно розважливо, на розумово-вольових засадах підходити до своїх пристрастей, окультурюючи емоційне життя, захищати його, спрямовувати його, збагачуючи, скажімо, завдяки спілкуванню з природою, музичним вправам, читанню блаженних книг. Адже, ще раз доцільно наголосити, для того, хто опікується приборканням пристрастей, переживаючи їх гідну міру, відкриваються й можливості переживання задоволення від «сродної праці», «природженість» до землеробства, до військової справи, до богослов'я [Див.: 3] і т. д.: а переживати радість свого буття – природно для людини духовно піднесеної, наголошував Г. Сковорода.

Література

1. Ковалинський М. І. Життя Григорія Сковороди. Сковорода Г. Твори у 2-х т. Т. 2. Київ: Обереги, 1994. С. 380–418.
2. Сковорода Г. до М. Ковалинського, кінець лютого-початок березня 1763 р.: Т. 2. С. 261–269.
3. Сковорода Г. Розмова, названа алфавіт, або буквар миру. Сковорода Г. Твори у 2-х т. Т. 1. Київ: Обереги, 1994. С. 413–463.

МАСЛОВСЬКА Людмила

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ – УРОКИ НАВЧАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ І КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Компетентнісний підхід у сучасній освіті спрямовує освітній процес на формування ключових і предметних компетентностей. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти визначає такий перелік *ключових компетентностей*: уміння вчитися протягом життя, спілкування рідною/державною й іноземними мовами, математична, компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-комунікаційна, соціальна і громадянська, здоров'язбережувальна, загальнокультурна, підприємницька, а також як предметну називає комунікативну [8, С. 5].

Успішне життєствердження неможливе без навичок культурного спілкування та комунікації. Ця проблема пов'язана із формуванням комунікативної компетентності особистості, яка розглядається як здатність та готовність спілкуватися із різними людьми за різних обставин та досягати при цьому комунікативного успіху. Одна головна властивість сучасної людини – уміння використовувати свою мовну компетенцію в абсолютно різних ситуаціях, уміння аналізувати комунікативну ситуацію, розпізнавати її важливі риси й переключати мовний регістр залежно від типу і способу спілкування.

Складова природи людської комунікації зумовлює різні підходи до її вивчення та визначення її базових категорій, дає змогу по-різному моделювати комунікативний процес. Поняття «комунікація» – цілеспрямований процес інформаційного обміну між двома і більше сутностями за допомогою певної семіотичної системи.

Комунікацію асоціюють насамперед з інформаційним обміном і розуміють як спільну комунікативну діяльність її учасників, спрямовану на досягнення конкретних цілей. Поняття «комунікація» та «спілкування» мають спільні і відмінні ознаки. Спільними є їх

співвіднесеність із процесами обміну і передавання інформації та зв'язок із мовою як засобом передавання інформації. Відмінність зумовлена різницею у змістовому обсязі цих понять (вузькому та широкому).

Спілкування – це цілеспрямований соціально зумовлений процес обміну інформацією між людьми в різних сферах їхньої пізнавально-трудової та творчої діяльності, що реалізується переважно за допомогою вербальних засобів комунікації. Спілкування зазвичай спрямоване на досягнення певного результату, вирішення конкретної проблеми або реалізацію професійної цілі. Воно є необхідною умовою будь-якої діяльності. Через спілкування відбувається навчання й виховання людини, засвоєння нею різних форм соціального досвіду, норм і правил поведінки, традицій і звичаїв.

Отже, з огляду на різні підходи до вивчення комунікативних процесів, дослідницькі цілі та інтереси комунікацію можна вважати ширшою за спілкування, розглядати як одну зі складових спілкування або ототожнювати зі спілкуванням [7, С. 38-40].

Функції спілкування (від лат. function – виконання, здійснення) – це зовнішній прояв властивостей спілкування, ті завдання, які воно виконує у процесі діяльності індивіда в соціумі. Існують різні класифікації функцій спілкування. Ф. С. Бацевич виокремлює такі функції спілкування: контактну (створення атмосфери обопільної готовності передавати і сприймати інформацію та підтримувати зв'язок до завершення акту спілкування); інформаційну (обмін інформацією, запитаннями і відповідями); спонукальну (заохочення адресата до певних дій); координаційну (узгодження дій комун і кантів); пізнавальну (адекватне сприйняття і розуміння змісту повідомлень); емотивну (обмін емоціями); налагодження стосунків (розуміння свого місця в системі ролевих, статусних, ділових, міжособистісних стосунків); регулятивну (залежно від мети, яку ставить перед собою адресант, він і організовує своє спілкування, дотримується певної стратегії й тактики). Усі ці функції між собою тісно взаємодіють у процесі спілкування.

Освітній процес у сучасній школі є складним, багатогранним і динамічним явищем. Психолого-педагогічна наука доводить: щоб виховання було ефективним, у здобувача освіти необхідно викликати позитивне ставлення до того, що виховують. А таке ставлення завжди формується в діяльності, через складний механізм взаємин, спілкування. Розвиток індивіда, існування його як особистості неможливі без зв'язку із суспільством, спілкування з іншими людьми. В ізоляції людина не може розвиватися: тільки у комунікативному спілкуванні з дорослими, своїми ровесниками формується особистість як мовної особистості.

З огляду на форми взаємодії людей у процесі їх діяльності на уроках української мови ми застосовуємо такі види спілкування: соціально орієнтоване (лекція, розповідь, виступ); групове предметно орієнтоване, яке безпосередньо обслуговує колективну працю (діалог, дискусія); особистісно орієнтоване спілкування як спілкування однієї особистості з іншою [2, С. 128-136].

Серед стратегічних завдань, спрямованих на формування мовної особистості здобувача освіти: ознайомлення учнів із мовною системою; удосконалення вмінь учнів ефективно сприймати інформацію в усній формі (аудіювання) і в письмовій (читання); 3) розвиток умінь конструювати тексти у формі монологу (усно і письмово) і діалогу; систематичне вдосконалення мовлення учнів шляхом: а) збагачення його новими словами, фразеологізмами, приказками, прислів'ями й крилатими висловами; б) урізноманітнення його граматичними засобами; в) розвитку стилістичної вправності; удосконалення загальнонавчальних умінь і навичок (тактичних, стратегічних, творчих); соціокультурний розвиток (світоглядний, народознавчий, естетичний, етичний) [3, С. 88-96].

У педагогічній практиці застосовую компетентнісне конструювання змісту нестандартних уроків (рольові уроки; уроки-сценарії; уроки-драматизації; уроки-презентації). На уроках систематично використовую як традиційні, так і нетрадиційні,

зокрема, інтерактивні методи навчання (мікрофон; акваріум; мозковий штурм; прес; пінг-понг) [4, С. 44-49].

Організую процес спостереження за усним мовленням здобувачів освіти, їх ровесників. Вони знаходять помилки, що трапляються у мовленні їх друзів та створюють рубрику «Зауваження до культури усного мовлення». Або ж дискутуємо з теми «Чи потрібна культура мовлення у вік Інтернету?» Переконалася: чим досконаліше учні знають мову, тим краще вони мислять, легше і чіткіше висловлюють свої думки, тим глибше опановують навчальний матеріал з інших предметів.

Щоразу аналізую:

- Який лексичний запас у моїх вихованців?
- Чи відповідає сучасним нормам правильність їхнього мовлення?
- Як навчити дітей слухати одне одного, влучно й красиво висловлювати свої думки?

Запитання «Як?», «Чому?» не дають спокою. Так виникла потреба у створенні довідника-пам'ятки «Сходінки до підвищення мовленнєвої культури учнів», який допомагає здобувачам освіти правильно й емоційно висловлювати свої думки. Ці «сходінки» містять таблиці, коментарі – ті опори, які зорово й свідомо закріплюють у пам'яті слова.

Підбір доречних інноваційних технологій у правильно визначених умовах зможе вивести освітню систему нашої держави на новий якісний рівень, стане черговим кроком до співпраці з європейською та світовою спільнотою [5, С. 185-188].

Рідне слово є важливим засобом виховання людини. Відомий український педагог В. Сухомлинський підкреслював: «Мова – це віконця, через які дитина бачить світ». Видатний учитель вважав, що мова є складовою духовної культури дитини та її культури мови зокрема: «Багатомова – багатий духовний світ, розвинуте почуття краси слова – висока моральна культура» [6, С. 507]. А М. Т. Рильський у свою чергу зауважував на тому, що «у кожній мові, в кожному слові краси майбутнього шукай!» Культура мовлення тлумачиться як система наукових знань і практичних навичок, оволодіння якими забезпечує ефективність комунікативного мовця на адресата-індивідуального або колективного. Культура мовлення передбачає, що відносини між комунікантами мають будуватися на основі загальнолюдських моральних установок, культурно-мовних цінностей особистості. Розвиток культурно-мовних цінностей особистості розглядається як чинник збереження чистоти української мови як державної, культурної самобутності українського народу. Рівень мовної освіти здобувачів освіти – це рівень готовності особистості до повноцінної мовленнєвої діяльності, до міжкультурної комунікації [3, С. 88-96].

Література

1. Бондаренко Н. В. Формування правописної компетентності учнів 5-7 класів на уроках української мови: посібник. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 112.
2. Масловська Л. Г. Розвиток творчої мовної особистості засобами української мови та літератури: зб. наукових праць. Київ: Вид-цтво НПУ України, 2016. С. 128-136.
3. Масловська Л. Г. Мовленнєвий розвиток здобувачів освіти як носіїв культурно-мовних цінностей засобами української мови: результативність інноваційної діяльності: зб. наукових праць. Київ: Вид-цтво НПУ України, 2018. С. 88-96.
4. Масловська Л. Г. Роль нестандартних уроків української мови та літератури у формуванні предметної й ключових компетентностей. *Українська мова і література в школі*. Київ: ТОВ «Наш формат». 2018. №3(138). С. 44-49.
5. Масловська Л. Г. Освітні інновації у навчанні української мови. Освіта ХХІ ст.: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квітня, 2019. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Фенікс, 2019. С. 185-188.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти томах. Київ: Рад. школа, 1977. Т. 1. С. 507.

7. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. КИЇВ: Академія, 2010. С. 38-40.

8. Українська мова. 10-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання з змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 №1407 Академічний рівень / Укладачі: Г.Т. Шелехова, В. І.Новосьолова. Я. І. Остаф. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013 р. С. 5.

**МАКСЮТА Микола,
СОКОЛОВА Олександра**

СВОБОДА, ОСОБИСТІСТЬ, НАЦІОНАЛЬНА ЄДНІСТЬ: ДО ОБГРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО КОНЦЕПТУ

Позначена високим професіоналізмом, ліризмом і патріотизмом, творчість М. Рильського, спрямована на художньо-образне освоєння людини та її світу, зманифестує високі смисложиттєві цінності – місця й ролі людини в житті народу, добростверджувальності переживання зв'язків зі своїм народом, з його минулим та уболюваннями за його щасливе майбутнє. Людина гідна – творець свого сучасного й майбутнього, бо відповідальна перед собою, своїми близькими та, зрештою, і перед своїм народом. Людина гідна – свободна і тому спростається вільно творити свій світ та бути відповідальною. Так, закликає поет: «Дай, серце, волю нетерплячим крилам, // Затріпочи, розвійся і полинь!» Але внутрішня піднесеність, натхненне налаштування на творчі злети – не перешкода вираженості та зрілим висновкам, що визрівають глибоко в душі, бо ж у відповідь на творчі поривання: «А серце так: ти ж той листок єдиний // На гілці всеземної деревини, // Ти ж тільки частка, лінія одна!» І чи не визначальнішими змістовними джерелами формування та зміцнення творчої позиції людини, наголошує поет, – *навчитися збагнення життєвого укорінення своєї життєдіяльності як творчості, цілісності статусу своєї життєтворчості*, як прагнення зреалізування «глибин цілого», артикулює поет: «Зумій же чуть, як переходять соки // Крізь дерево плодуче та високе, // Спізнай, яка у цілім глибина!» [1, С. 37] Творчо-самотворче життєздійснення індивідуальності розгортається в конкретних умовах розмаїття взаємозумовлених відносин «людина-суспільство». Таїна особистості, індивідуально-особистісного буття приховує у собі багатоплановість її життє- та самотворчих проявів, прав та обов'язків, зобов'язальність її як члена суспільства. Особливо важливо враховувати, що індивідуально-особистісне життєздійснення, по суті, завжди здійснить лише в адекватному, в історичній перспективі ж в особистісно створеному, особистісному просторі, зокрема, і особистісних взаємовідносин. Утвердження особистості – це утвердження, формування і закономірне постійне відтворення якості особистісності комунікації форм творчості і самотворчості в атмосфері національно-культурного розвитку. Індивідуально-особистісне буття, у певному смислі, повторюване, загальнозначиме, необхідне в соціо- та культуротворчих процесах, але демонструє по-людськи представлену, унікальну модифікацію власне «особистісного закону», властивими для особистості прагненнями до реалізації ідеально-необхідного – процесами її життєтворчості, але, зрештою, завдяки творчості особистостей, особистісності людських життів ми правомірно говоримо про загальний культурний розвиток.

Постійно зреалізовувані та відтворювані творчо-самотворчим життєздійсненням суспільні обов'язки, відтак, мають *«індивідуально-особистісні особливості»*. Тому й існує постійна реальна можливість творчо-самотворчого формування та самоздійснення індивідуально-особистісного життя у єдності і на засадах життя суспільного, коли друге є адекватним «простором» творчості першого, а, по суті, – створене першим. У цьому особливо значуща *«особистісність»* єдності суспільства – лише індивідуально-особистісне буття спроможне забезпечувати неперервний духовний зв'язок епох, соціально-історичного, вироблення загальнозначимих та національно-культурних ідеалів та завдань.

Життєбуттійнісне за його характером об'єднання людей ґрунтується на свободі кожної індивідуальності – об'єднуватися можуть лише люди вільні, які, отже, прагнуть, надихаючись відповідними ідеалами, до здійснення своїх цілей. Єдність суспільства – не даність, а здобуток суспільного, суспільно-історичного, національно-культурного розвитку, яка служить проявом його прагнень, але вона надихається при-сутністю, проявами творчо-самотворчої, морально відповідальної особистості: вона – епіцентр суспільства. Бо суспільство завжди вдячно дослухається до *про-мовленого* цією особистістю, до того, *що* вона бачить, *куди* вона дивиться: до необхідності бути на цій землі «людиною-учнем», аби бути сучасним («Слухай, дивись, учись // Будь сьогоденним!», не втрачати душевного миру («Поглянь, людино, і спокійно йди // На вулиці, на площі, в гай, у поле»), «учись чистоти і простоти»; «шануйте друга ... Де ж таки без хиб // Ви друга на землі найти могли б?»), що «рідна мова – Життя духовного основа» [1, С. 38]. І коли глибоко душевно, хвилюючи і майже інтимно поет-мислитель звертається до кожного з нас зі словами: «Вір мені, брате: і в грудні твоїм // Серце твоє первомаєм цвістиме», ми – йому довіряємо і довіряємось. Бо ми – з ним, з обстоюваними ним моральними цінностями, доконечними засадами нашого життя. Точніше – це наші моральні цінності, які так влучно, чітко, стисло він (бо – геній!) так зумів висловити і для нас, сучасних, і для прийдешніх, занадто заклопотаних повсякденням, зате надійно морально й духовно захищених присутністю духу Великих. «Всі на світі люди, – зазначає М. Рильський в епіграфі до вірша «Що я ненавиджу і що люблю», – говорять на цю тему». Спробається на єдність суспільство, у якому на різних засадах об'єднуються люди, тим самим демонструючи ці прагнення як вільні і незалежні. Процесуальність формування єдності суспільства, зокрема, дозволяє наголосити на якраз позитивно-зініційовуючій ролі у ньому окремих об'єднавчих подій і тенденцій, які їх постійним повторюванням поступово, але докорінно спроможні перетворювати суспільне життя, зміцнювати його спрямування на об'єднання.

Література

1. Рильський. Лірика. Київ: Дніпро, 1984. 286 с.

МАЦЕНКО Леся

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Літературно-меморіальний Максима Рильського у Києві був створений 4 травня 1966 року Постановою Ради міністрів УРСР, у якій зазначалося: «Прийняти пропозицію Міністерства культури України та Спілки письменників України про створення в м. Києві Державного літературно-меморіального музею М.Т. Рильського в будинку № 7 по вулиці Радянській...». Відкриття музею відбулося 10 липня 1968.

Літературно-меморіальний музей Максима Рильського знаходиться в історичній місцевості міста Києва у Голосієві. Голосіїв – історична місцевість, що у XVIII-XIX ст. належала Києво-Печерській Лаврі. У першій половині XVII ст. Митрополит Петро Могила заснував у Голосієві монастир. З XVIII ст. закладається лісопарк – «посяний на голому місці» – звідси, за однією із версій, походить і назва «Голосіїв».

Вибір місцевості для Максим Тадейовича і його родини був не випадковим. Ще за юнацьких років, проживаючи у 1907-1912 рр. в родині композитора Миколи Віталійовича Лисенка, давнього друга батька Тадея Розеславовича, Максим бував у Голосієві маже щоліта, коли родина композитора винаймала дачу у Китаєвській пустині. Пізніше, у 30-40-х рр., поет часто у Голосієві проводив своє дозвілля з рідними та друзями. І тому після повернення М. Т. Рильського з евакуації, коли виявилося, що в родинному будинку в Ірпіні знаходився фашистський штаб, і було зрозуміло, що жити там не можливо, відразу виникла думка про новий будинок у Голосієві.

Садба площею близько 0,45 га, що розташовувалась на пагорбі над Горіховатським озером і межувала з Голосієвським лісом, будувалась впродовж шести років (1946-1951). Тут останні тринадцять років Максим Тадейович проживав зі своєю великою сім'єю. У 1952 році у садбі, як подарунок, було побудовано фонтан зі скульптурою («Жінка з дитиною») за проектом відомого українського архітектора Ю. І. Білостоцького.

За допомогою давніх друзів поета – відомого селекціонера-самоука Й. Я. Магомета та академіка М. М. Гришка на початку 50-х років було посаджено багато фруктових дерев – яблунь, груш, слив, персиків, абрикос, висаджено кущі бузку і троянд, розбито квітники.

По смерті поета у липні 1964 року в листі до Богдана Максимовича давній гімназійний друг Максима Тадейовича, відомий російський мистецтвознавець Олександр Йосипович Дейч висловив ідею створення музею саме у Голосієві, „щоб творча спадщина Рильського жила серед нових поколінь і хвилювала їх своєю нев'янучою красою”. Незабаром сини поета Георгій та Богдан передали державі у дарунок будинок з усіма речами побуту та великою бібліотекою. За клопотанням Спілки письменників України цей дарунок отримав підтримку Міністерства культури УРСР. Але впродовж року музей ніяк не відкривався. Тоді внаслідок клопотання О. Й. Дейча та його дружини до першого секретаря ЦК КП України П. Ю. Шелеста було надіслано листа за підписом відомих і впливових на той час митців: Миколи Тихонова, Олександра Твардовського, Михайла Ісаковського, Івана Козловського, Миколи Гудзія та Олександра Дейча.

Сьогодні літературно-меморіальний музей Максима Рильського є науково-освітнім закладом. Згідно Статуту музею його діяльність спрямована на вивчення і популяризацію творчості Максима Рильського, оточення поета та літературного процесу того періоду в цілому, збирання та науковий опис нових тематичних надходжень. Робота музею будується за такими основними напрямками: науково-освітня робота, науково-дослідна, науково-фондова.

Територія музею обіймає площу близько 0,30 га, що включає меморіальний будинок, сад та адміністративно-науковий корпус.

Колекція музею складає більше 30 тис. експонатів, до складу яких входять такі раритетні складові як рукописна спадщина поета, кіно-фотодокументи, особисті речі, твори мистецтва, меморіальна бібліотека.

Наукова бібліотека складається зі спеціалізованої літератури, що висвітлює біографію, творчість, історичний час, літературний процес XIX-XX ст.

Меморіальний сад музею – це фруктовий сад, посаджений за безпосередньої участі Максима Рильського, який в переважній більшості зберігся до сьогодні. Навесні 2006 року з метою відновлення автентичності у садби в цілому у саду був проведений благоустрій з використанням фотодокументів. Висаджені кущі троянд та винограду, молоді саджанці яблуні та груші. Проведена капітальна реставрація фонтану з відновленням повної його функціональної діяльності.

Меморіальний будинок складається із чотирьох меморіальних кімнат (вітальня, кабінет, бібліотека та спочивальня) та чотирьох експозиційних залів, які висвітлюють життєвий та творчий шлях Максима Рильського – поета, перекладача, організатора науки, академіка. Сьогодні в музейній експозиції представлено близько 10 тис. експонатів.

Література

1. Літературно-меморіальний музей Максима Рильського. <http://rulskiy.kiev.ua/>

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проблема підготовки фахівців для соціальної сфери є актуальною на сучасному етапі розвитку науки. Це зумовлено стрімким соціально-економічним та інформаційно-технологічним розвитком України.

Оскільки функціями соціальних працівників є організація спілкування з клієнтами, налагодження емоційної взаємодії, довірливих стосунків, що сприятиме кращому розумінню клієнтами самих себе й інших людей; вміння знаходити компромісні рішення проблем; консультування щодо уникнення стереотипних форм поведінки та упередженого ставлення до оточення, то результати їх діяльності залежать від ефективної реалізації такої якості професіоналізму, як комунікативна компетентність та готовність до професійно-діалогічного спілкування, застосування альтернативних методів комунікацій з різними категоріями населення. Професійна компетентність соціального працівника не може бути сформована повною мірою без такої важливої складової як комунікативна компетентність. Адже лише через належну готовність до комунікативної діяльності можуть проявитися будь-які інші сформовані якості [0].

Закон України «Про вищу освіту» чітко окреслює поняття компетентності – динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [0].

Відповідність якості підготовки випускника закладу вищої освіти вимогам галузевого стандарту вищої освіти має визначатись його компетенціями (якостями): соціально-особистісними (розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей, адаптивність і комунікабельність), загальнонауковими (розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності), інструментальними (здатність до письмової й усної комунікації, навички управління інформацією) тощо [0, С. 27-33].

Виходячи із вище сказаного, можемо стверджувати, що комунікативна компетентність є здатністю людини забезпечувати власні потреби і цілі шляхом створення партнерських відносин з іншими, згідно з їхніми очікуваннями, потребами і цілями в межах суспільно прийнятної поведінки, а також завдяки ефективній комунікації [0].

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти у переліку спеціальних (предметних, фахових) компетентностей чільне місце відведено саме комунікативній компетентності випускника, а саме: здатності спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності); здатності до спільної діяльності та групової мотивації, фасилітації процесів прийняття групових рішень; здатності доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців [0].

Як стверджує Кубіцький С. О., сформованість комунікативного компоненту професійної готовності забезпечує майбутнього спеціаліста з соціальної роботи такими важливими умінями як: вести вербальний і невербальний обмін інформацією, а також проводити діагностування особистих властивостей і якостей клієнта; виробляти стратегію, тактику й техніку професійної діяльності, взаємодіяти з людьми, організовувати їхню спільну діяльність для досягнення певних соціально значимих цілей; ідентифікувати себе з клієнтом, розуміти, як він сам сприймається партнером по спілкуванню й емпатійно ставиться до нього; здатність керувати своєю поведінкою в спілкуванні [0, С. 108-114].

Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про необхідність підвищення професіоналізму соціальних працівників за рахунок вдосконалення їхньої підготовки та звернення особливої уваги на комунікативну компетентність, яка є необхідною для всіх напрямів роботи з людьми.

Література

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результат современного образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34-42.
2. Ковальова О. А. Модель соціально-комунікативної компетентності. *Наука – практиці*. 2014. № 11 (30). С. 27-33.
3. Кубіцький С. О. Наріжні компоненти та пов'язані з ними особистісно-професійні якості майбутніх соціальних працівників: моніторинг та формування. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*. Київ: Міленіум, 2017. Вип. 267. С. 108-114.
4. Майструк Н. О., Кабанцова А. О. Професіоналізація комунікативної компетентності соціального працівника: URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4371/1/12%20%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення: 30.01.2010).
5. Про освіту: Закон України від 09 серп. 2019 № 2145-VIII.: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення: 30.01.2020).
6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf> (дата звернення: 30.01.2010).

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ М. РИЛЬСЬКОГО

Формування особистості нерозривно пов'язане зі становленням самосвідомості. Сутність її полягає у сприйнятті численних Я-образів, що постають у ситуаціях соціальної взаємодії, а також синтезі цих образів у цілісне уявлення людини про себе (О. Леонт'єв). Її підґрунтям є усвідомлення особистістю власного Я як внутрішньої сутності. Результатом розвитку самосвідомості є становлення Я-концепції – важливого утворення психіки, що визначає систему самосприйняття особистості, а також її діяльність.

Формування Я-концепції М. Рильського відбувалося під впливом найближчого оточення. Його батько – нащадок відомого польського роду, який сповідував ідею відродження української державності. Хоча він помер, коли синові виповнилося 7 років, проте його вплив на формування особистості Максима був значущим. Після смерті Тадея Розеславовича Рильським опікувалися М. Лисенко, О. Русов. Саме вони познайомили Максима із Д. Ревуцьким, Панасом Саксаганським, сприяли його багатогранному розвитку.

Формування майбутнього поета відбувалося в атмосфері високої культури думки, духу, моральності. Утвердження відчуття визначеності М. Рильського відбувається шляхом ідентифікації з оточенням. Так сформувалася його національна ідентичність, громадянська позиція, життєвий план.

Чуттєвий до краси, наповнений потребою самореалізації, усвідомлюючи власні можливості, він вірив у щасливе майбутнє, прагнув творчої діяльності, горів бажанням жити:

... буду жити, поки жити
Мені дозволить дух життя («*Молюсь і вірю*»).

Його інтерпретація свого власного 22-річного пізнавального досвіду свідчить про внутрішню узгодженість митця із самим собою, зі світом:

Вмираючи, уміє з співчуттям,
З усмішкою поглянути навколо...
Хто злився раз з світовим життям, –
Згниє в землі, але не вмере ніколи! («Згадай, безумче...»)

Його концепція творчості нерозривно пов'язана з власною Я-концепцією, потребою бути приналежним до кола митців першорядних:

Поете! Будь собі суддею,
І в ночі тьми і самоти
Спинись над власною душею,
І певний суд вчини над нею,
І осуди, і не прости. («Поете! Будь собі суддею»).

Недарма ж Є Маланюк називав його Гогеном. Подібно до відомого художника, М. Рильський шукав відповіді на філософське питання: «Хто ми?». Таким був поет періоду ранньої творчості, однак не судилося досягти світової слави. Тоталітарна радянська система змусила обирати між можливістю бути живим та вільною творчістю, тому стався особистісний злам, заперечення власної цілісності, зречення себе колишнього.

Задушлива атмосфера насильства, руйнування й нищення спричинила формування травматичного досвіду. Змушували писати оди владі – а з примусу писати не вмів. Ще двічі спалахне його талант – під час Другої світової війни та в останнє десятиліття життя. Саме тоді синтезує ресурс для творчості, а довкола себе збере молодих поетів, мотивуючи їх до критичного осмислення буття, вільної поезії.

ПОЛИЩУК Олександр

CHILD DIRECTED SPEECH АБО «ДИТЯЧА МОВА»

З давніх часів людям хотілося дізнатися, як в людині зароджується мова. У світі є кілька культур в яких з дитиною не заговорюють до тих пір, поки вона сама не почне вимовляти більш-менш розбірливі слова, але це скоріше підтверджує правило. А так-то в більшості країн все ж батьки починають без упину розмовляти з дитиною, та ще й підлаштовуються під її мову, змінюючи свою – ця манера спочатку називалася «motherese» (тобто материнська мова). Однак незабаром з'ясувалося, що це роблять не тільки мами, тому такий спосіб спілкування назвали «baby talk» або по-науковому «child directed speech» (CDS).

Дослідження показали, що в порівнянні з мамою мова батька, як правило, носить більш вимовливий характер, в ньому ширший вокабуляр і більше прямих запитань.

Головні цілі CDS:

- привернути і утримати увагу дитини;
- допомогти з розбивкою мови на легші для сприйняття порції;
- зробити комунікацію з дитиною більш передбачуваною.

Ознаки CDS:

- помітні ознаки вторинної артикуляції;
- зайве інтонування, високий тон;
- частіше зустрічаються повторення;
- мова повільніша, «нарізана» короткими «шматками», при цьому спрощена (відмінювання зустрічається рідше, вокабуляр обмежений);
- редуплікація («дзинь-дзинь») і «дитячі» слова («собачка»);
- часто зустрічається імператив («скажи, покажи»), а службові слова, навпаки, опускаються;

- частіше використовуються власні назви замість займенників («Мама тебе любить», а не «Я тебе люблю»), а також іменники і теперішній час;
- багато питань до дитини і перефразування його відповідей.

Одноставної думки щодо такого способу спілкування з дітьми у фахівців немає. Хтось вважає, що CDS робить вивчення мови більш доступним, хтось думає, що з його допомогою легше утримувати увагу дитини.

В 1977 р. провели ряд досліджень, які показали, що комунікативна поведінка батьків – чи не найважливіший фактор, що впливає на розвиток мови. Насправді, немає переконливих доказів того, що CDS допомагає дитині пройти всі стадії розвитку мови швидше. З іншого боку, складно заперечувати, що повільна і чітка мова, особливо в ранні роки життя дитини, допомагає їй краще засвоїти нові слова.

Перше, про що говорить CDS – в суспільстві прийняте по відношенню до дітей заступницьке ставлення. Переходячи на дитячу мову, дорослий як би говорить дитині: я сильніший за тебе, я тебе буду захищати, і в CDS є елементи, які це демонструють – наприклад, коли до дитини звертаються на «ми»: «ми поїли» , «ми вже сідаємо» тощо.

Друга функція CDS – це навчання. У цьому сенсі CDS, звичайно, корисна, тому що, використовуючи в розмові з дитиною спрощені, більш зрозумілі їй форми, ми йдемо від простого до складного. Так само, як з дитиною, ми говоримо, наприклад, з іноземцем: повільно, чітко, навчаючи його таким чином, тому що йому, безумовно, простіше розуміти і вивчати, може, не дуже правильну, але чітку мову.

Третя стратегія CDS – це стратегія рівності, коли дорослий наближається до дитини, грає з нею, і вони як би на рівних.

Лепетання з дітьми – це важлива складова розвитку малюка, особливо в перші три роки життя, коли відбувається інтенсивний розвиток мозку. Лепетання з дітьми – не тільки миле або смішне спілкування, а важлива складова розвитку малюка.

Розмова з дітьми на "дитячій мові" стимулює розвиток мозку. Навіть коли дитина ще не вимовляє слів, цей процес корисний для її майбутніх мовних навичок і загальної здатності вчитися.

Коли ми вимовляємо слова повільно, мелодійно, виразно їх повторюємо, активно користуємося мімікою, міняємо тон розмови на більш "дитячий" дитина краще занурюється в спілкування, звертає більше уваги на мову і запам'ятовує більше нових слів.

ПРИЛЮК В'ячеслав

НЕ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)», А «УКРАЇНСЬКЕ МОВНЕ СПІЛКУВАННЯ»

«Українська мова (за професійним спрямуванням)» («УМПС») – це навчальна дисципліна, що була введена в навчальні плани всіх вишів України у 2003 р., однак її нормативна база й досі має суперечності, що відобразилося у змісті навчальних матеріалів і практиці вивчення. Ось факти.

У 2009 р. МОН наказом № 341 від 17.04. 2009 р. затвердило План дій щодо вдосконалення викладання «УМПС» у вишах, де, зокрема, передбачалось до 15 квітня розробити нові навчальні програми **інтегрованої** (Прим. – тут і далі виділено автором) дисципліни «УМПС» для молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів, магістрів, передбачивши диференціювання змісту **відповідно до фаху**, та з 2009-2010 навчального року – вивчення цієї дисципліни як нормативної у вишах усіх форм власності і підпорядкування.

Наказом №1150 від 21.12.2009 р. МОН затвердило програму навчальної дисципліни «УМПС» для бакалаврів, спеціалістів, магістрів тільки для **медичного та ветеринарно-медичного спрямувань** і зобов'язало керівників вишів запровадити вивчення дисципліни

«УМПС» як нормативної **відповідно до затверджених** наказом програм, тобто фактично «ветеринарної» програми (іншої не було). Посилання в підручниках деяких авторів на те, що вони створені за якоюсь типовою затвердженою наказом МОН програмою не підтверджується даними сайтів, а зміст цих книжок відповідає саме згаданій вище «ветеринарній» програмі, яку фактично використовували як типову.

Це, власне, вся доступна на сайтах МОН нормативна база, що представляє вимоги Міністерства до змісту дисципліни, а саме:

– дисципліна «УМПС» має бути **інтегрованою**, однак, не визначено, що і як належить інтегрувати;

– зміст дисципліни має диференціюватися **відповідно до фаху**, тобто зміст має бути фахово орієнтованим.

Оскільки фах – це термін, що може означати спеціальність, професію, то виходить, що МОН запланувало отримати диференційовані за змістом навчальні програми для **понад 9 тисяч** професій (стільки вказано у класифікаторі професій **ДК 003:2010**). Тут є логіка – у назві дисципліни вказано «за професійним спрямуванням», але реалізація такого задуму не сталася. Адже все розмаїття «професійного спрямування» звелось тільки до затвердженої МОН «ветеринарної» програми (інших не знайдено), а Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН всупереч згаданому наказу ймовірно не забезпечив виші іншими програмами цієї дисципліни (на сайті їх не знайдено). Чому саме ці фахи стали фаворитами у наказі МОН, незрозуміло. Можливо, відповідь криється у змісті трьох змістовних модулів МОНовської «ветеринарної» програми «УМПС». Ось вони:

1. Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування (теми «Державна мова – мова професійного спілкування», «Основи культури української мови», «Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні»).

2. Професійна комунікація (теми «Спілкування як інструмент професійної діяльності», «Риторика і мистецтво презентації», «Культура усного фахового спілкування», «Форми колективного обговорення професійних проблем», «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації», «Документація з кадрово-контрактних питань», «Довідково-інформаційні документи», «Етикет службового листування»).

3. Наукова комунікація як складова фахової діяльності (теми «УМПС», «Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні», «Проблеми перекладу і редагування наукових текстів»).

Аналіз змісту всіх 14 тем показав, що вони містять сюжети з різних дисциплін – лінгвістики, історії, права, діловодства, документалістики, риторики, психології, етики, інш. Такий набір видається релевантним лише для окремих професій (управлінців, службовців, діловодів), однак для медиків, ветеринарів та інших фахівців цей матеріал навряд є професійно спрямованим.

Оскільки «спільним дахом» у такій конструкції дисципліни є спілкування за допомогою української мови, то відповідно дисципліну такого типу доцільно було б назвати «Українське мовне спілкування» при умові адекватної її композиції.

Для з'ясування ставлення студентів до змісту дисципліни «УМПС» і потреби в ній було проведено анонімне опитування студентів ветеринарів-медиків і «айтішників» Національного університету біоресурсів і природокористування України. Воно показало, що назва дисципліни «УМПС» не відповідає своїй суті (57% відповідей), такий курс потрібен (76% відповідей), а тематика курсу задовольняє 56% респондентів.

Висновки:

1. Програма, підручники, посібники з дисципліни «УМПС» є інваріантними щодо професій, а їх зміст виходить за рамки курсу «Українська мова» і охоплює тематику низки дисциплін, предметом яких є теорія і практика спілкування.

2. Оскільки грамотне і ефективне спілкування українською є запорукою порозуміння між людьми в Україні, що є надзвичайно актуальним і потрібним, необхідно запровадити в

вишах вивчення дисципліни «Українське мовне спілкування» замість дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

3. Створення навчальних матеріалів з дисципліни «Українське мовне спілкування» є профільною справою фахівців саме з мовної комунікації, а не з української мови, що було характерним для 17-річної історії дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

ПУЗИРЕНКО Ярина

ПОСТАТЬ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО У НАВЧАЛЬНОМУ КУРСІ «ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЯ»

Навчальна програма дисципліни «етнокультурологія», яка викладається у Національному університеті біоресурсів і природокористування України як вибіркова дисципліна за вибором університету, сформована з урахуванням можливостей адаптації до потреб студентів різних факультетів, ураховуючи особливості різних спеціальностей. Це важливо для того, щоб продемонструвати студентам взаємозв'язок та взаємовпливи їхнього майбутнього фаху із етнокультурою та культурою загалом.

Виходячи з викладеного, важливим завданням є добирати такий навчальний матеріал, який якнайкраще слугуватиме досягненню цієї мети. У цьому напрямі дієвим є розгляд біографій видатних українців.

Продовжуючи тему важливості вивчення знакових особистостей української культури у навчальному курсі «етнокультурологія», порушену в нашій роботі «Постать П. Куліша у навчальному курсі «етнокультурологія», опублікованій в матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції «Пантелеймон Куліш – громадянин, науковець, перекладач (до 200-річчя від дня народження)», пропонуємо розглянути у цьому контексті життя і творчість Максима Тадейовича Рильського.

Слід зазначити, що тривалий період свого життя Максим Рильський жив у Києві, а саме в Голосіїві. Отже, можна сказати, що видатний поет був за життя сусідом Сільськогосподарської академії, а нині його дім сусидить з Національним університетом біоресурсів і природокористування України, адже на вул. М. Рильського, 7 зараз розташований Літературно-меморіальний музей Максима Рильського і поруч - Голосіївський парк культури і відпочинку ім. М. Рильського. Таким чином, студентство НУБІП України знає про М. Рильського не тільки зі шкільної програми, а й з топоніміки прилеглих до університету об'єктів, і крім того, поглибить ці знання на заняттях з етнокультурології.

На прикладі творчості Максима Рильського можна говорити, про те як професійна діяльність у будь-якій сфері може, з одного боку відображатися у мистецтві, а з другого, впливати на мистецтво. Багатий матеріал дає збірка поезій «Троянди й виноград» (1957 рік), де згадуються фахівці – садівники («Порада», «Друзі», «Лист до волошки»), виноградарі («Виноградар»), агрономи («Бригадир»), лісники («Лісник»), студенти агробіологічного профілю («Троянди й виноград», «Три дівчини»). Також у цій збірці є багатий матеріал з української етнічної та національної культури – це твори присвячені українській мові та пісні («Маркові дуби», «Пісня про пісню», «Дівчата на винограднику», «Мова») та діячам української культури («Івану Франкові», Тарасові Шевченку – «Статуя Сатурна в Літньому саду», Миколі Леонтовичу – «Пісня про пісню», Маркові Кропивницькому («Маркові дуби»). Крім того, у віршах збірки «Троянди й виноград» є згадки про явища та постаті світової культури – «Сікстинська мадонна», «Афродіта Мілоська», Шопен («Желязова Воля») та ін.

Таке поєднання сучасності і культурної спадщини не тільки показує українську культуру як складову світової, а й дає розуміння нерозривності і взаємозалежності культурного, соціального та економічного поступу суспільства.

Слід зазначити, що справжні митці, зокрема, а точніше – передусім, поети, дуже чутливі до насущних проблем життя і часто порушують теми, актуальність яких з роками тільки посилюється. Це ж можна сказати і про творчість Максима Рильського. Розгляньмо, наприклад, такі строфи із «Карпатських октав» (Зібрання творів у 20-ти томах, 1984, том 4., с. 224):

4

У синяву підносяться чолом
Тут буками взеленені Карпати...
Ох, як же запопадливий Ліспром
Нам словом приязним не пригадати,
Що план перевиконує притьмом,
Такий-бо вже ретельний та завзятий,—
І всі ми криком кричимо дарма,
Що в цім завзятті рації нема.

5

Звичайно, що людині все служити
Повинне — і дерева, певна річ.
Та не годиться поспіль те валити,
Що виростало протягом сторіч,
І треба план як план і розуміти,
Не обертати сил людських у бич,
Що все живе без роздуму шмагає...
Не до лиця нам варварські звичаї!

Дуже важливо познайомити студентів із цими словами геніального поета, написаними далекого 1959 року, які проте дуже гостро сприймаються зараз, коли проблема вирубування карпатських лісів перетворюється в екологічну катастрофу. На нашу думку, це буде корисним не тільки для студентів спеціальностей «лісове господарство», «деревообробні та меблеві технології» та «екологія», але й для усіх інших. Адже молоде покоління – студенти мають вчитися бережному ставленню до своєї рідної землі, хоч би ким в майбутньому вони працювали.

Можна ще продовжувати і продовжувати наводити приклади дотичності творчості видатного поета до навчального курсу «етнокультурологія», та вибір конкретного твору чи уривку залежить від теми і мети заняття. Головне ж тут – розуміти обшири і багатство творчої спадщини Максима Тадейовича Рильського та використовувати закладений в ній потенціал.

**САВИЦЬКА Інна,
СУПРУН Аліна**

ФІЛОСОФСЬКА РЕЦЕПЦІЯ СПАДЩИНИ М.Т.РИЛЬСЬКОГО

Літературно-мистецька генерація XIX–XX ст. стала новим знаковим явищем національного літературного буття. Саме у її межах формувалися й розвивалися засади українського Ренесансу, вона довела культурну й ментальну життєздатність українства, його пориви до власної державності – політичної та духовної. Максим Рильський став однією зі знакових постатей цієї генерації, перейшовши жахи радянського терору і зберігши творчий потенціал і людське достоїнство. Незадовго до своєї смерті, він зазначає, що поезія не вмирає – вічною і непідвладною часові залишається справжнє віршоване слово. Воно живе вічно, долає всі перешкоди на своєму шляху.

Максим Рильський – відомий український митець, академік, поет, перекладач та громадський діяч. Відомо, що він був одним з представників мистецького зібрання «неокласиків», до яких ми відносимо також М. Драй-Хмару, М. Зерова, П. Филиповича, всі вони були репресовані, зламані, знищені тоталітарним режимом. М. Рильський був віртуозним перекладачем багатьох віршів різних іноземних письменників, мав неперевершений хист імпровізатора й чудово грав на роялі, навчившись цього у великого українського композитора Миколи Лисенка. Мабуть, саме цим пояснюється особлива ніжність, чистота, мелодійність лірики Рильського. Найперше, що вражає в його віршах, – це багатство мотивів, до яких він долучив античність, західноєвропейські та сучасні мотиви життя та його реалії. Вірші М.Рильського багаті на літературні та філософські ремінісценції, звертання до ясних і трагічних, але реалістичноземних людських почуттів. Він насамперед вслухався у порухи людської душі, в глибини людських переживань, заглиблювався в екзистенційні проблеми людини. Поет сповідував символістичну естетику, яка захоплювала його у творах Бодлера, Рембо, Малларме, Верлена, Блока та Анненського. Саме від символізму, а також від української народної пісні він взяв музикальність своєї поезії. Навіть його сонети та октави надзвичайно пісенні, мелодійні. Завдяки Рильському та неокласикам українська поезія зрівнялася із західноєвропейською. Його витончена філософія вірша надзвичайно правдива та глибинна, не дивлячись на складну і неоднозначну долю митця. Прагненням до "великої землі" культури, як можливості визволення всього українського від гніту провінційності, до краси й повноти слова, до мудрості народу позначене усе творче життя видатного поета. У своїх філософських поглядах Максим Тадейович був послідовним продовжувачем традицій Григорія Сковороди. Євген Маланюк зазначав, щовін був «поет, рибалка і філософ, правдивий друг Сковороди».

Максим Рильський був душею і совістю свого народу. Його сміливо можна назвати мислителем, філософом, мудрецем і працелюбом, який зі свого Голосієва у Києві, мудро примружившись, бачив увесь світ, але ніколи не забував свого рідного села, в якому народився і виріс. Тому й міг, досягнувши вершини світової культури, заповісти нащадкам: «Як парость виноградної лози, плекайте мову. Пильно й ненастанно політь бур'ян. Чистіша від сльози вона хай буде...»

Відомий сучасний дослідник літературно-мистецької спадщини М. Рильського Г.Семенюк зазначає у своїй статті, що поезія Максима Рильського просякнута «радістю існування», а «віталізм» як світоглядна риса національного літературного Ренесансу, як вияв любові до життя, його обожнювання, поклоніння йому, стала «психологічною й філософською основою цілої поетичної особистості Рильського». Радість життя, притаманна поезії Рильського, – це «витончений епікуреїзм естета».

**СВЯТНЕНКО Анна,
КРОПИВКО Олена**

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ О. ДОВЖЕНКА В ОЦІНЦІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

У публіцистичній спадщині Максима Рильського значний за обсягом розділ складають статті, присвячені видатним діячам української культури. Серед них, яскравими фарбами постає постать талановитого Олександра Петровича Довженка.

М. Рильський стверджував, що бувають митці, художня практика яких має мало спільного з їхнім особистим життям. До другої категорії поет зараховував тих, у кого перше гостро суперечить другому. До третьої -щасливі випадки, коли митець і людина являють собою одне гармонійне ціле. Саме до такого типу творців, на думку М. Рильського, належав Олександр Довженко.

Як наголошував М. Рильський: «Він народився, щоб творити. А творити означало для нього брати якнайдіяльнішу участь у житті. За молодих літ був він художником у вузькому розумінні слова. Але і в тодішніх його роботах виразно виступала та риса, яка зробила його великим майстром кіномистецтва і першорядним письменником. Ця риса – любов до життя в усіх його проявах, життя повнокровного, повнозвучного, соковитого, яскравого, і любов до мистецтва, яке б відбивало його з усією художньою правдивістю» [1, С. 225].

У публікаціях, присвячених О. Довженку, автор невтомно підкреслював неординарність, багатогранність і всебічну обдарованість митця. За спогадами Максима Тадейовича, незмінне враження, яке справляв О. Довженко на кожного, хто вперше його бачив, це неординарність і обдарованість. При цьому не всі знали в якій галузі він працює, а враження унікальності й обдарованості виникало відразу. На думку М. Рильського, навіть рамки доволі широкого діапазону його професії були замалими для митця. Змолодувин експериментував, шукав себе: працював вчителем, пробував себе як художник, професійний кіносценарист і кінорежисер, письменник–прозаїк, памфлетист, драматург. І все це не покривало всього Довженка, все це у ньому перепліталось, і на всьому цьому лежала печать неповторної індивідуальності творчої людини [2, С. 232]. Як зазначав М. Рильський: «Коли ви... слухали його, коли він розгортав перед вами свої плани реконструкції міст, зокрема, так улюбленого ним Києва, свої проекти серії пам'ятників в історичних місцях України, де для нього все жило – і похмурий отаман І. Сірко, і уявлений Гоголем Тарас Бульба, – ви могли подумати, що перед вами блискучий архітектор і скульптор. Коли він удавався в розмову про улюблене ним садівництво..., то вам могло здатись, що маєте справу з першорядним спеціалістом садової справи... Коли він освітлював огнем свого натхненного слова безмежно дорогу йому тему величних гідроспоруд..., ширше – тему оновлення нашої природи, зволоження наших ланів і садів... І ви починали зрештою думати, що справді коли б цей чоловік працював чи в інженерній справі, чи в архітектурі, чи в історичній науці, чи в філософії, чи в біології, чи навіть, скажімо, в медицині, то скрізь би прокладав він свої сміливі шляхи, скрізь би виявив свій надзвичайний талант» [2, С. 234].

Максим Рильський наголошував на великих здібностях О. Довженка як художника. У 1923 р. Довженко працював художником-ілюстратором і карикатуристом в харківських періодичних виданнях, підписував свої роботи псевдонімом «Сашко». Гортаючи сторінки тогочасної періодики, М. Рильський відзначав гострий олівець, тонку кмітливість і спостережливість художника, припускав, що з нього міг вирости справжній майстер образотворчого мистецтва.

Відомо, що всі сценарії до своїх фільмів О. Довженко писав сам. Критики одностайно визнавали глибоку своєрідність цих сценаріїв. М. Рильський пояснює це тим, що Довженко був надто пристрасним і разом з тим надто цільним художником, новатором, щоб задовольнятися чужими, хай і вельми талановитими сценаріями [2, С. 229]. Однак про хист О. Довженка як письменника, як майстра слова в повний голос заговорили лише в роки Другої світової війни, коли він приголомшував читачів своїми пристрасними, полум'яними оповіданнями, нарисами, статтями.

У кіномистецтві, наголошував М. Рильський, О. Довженко зробив найбільше, бо кіномитцем він був природженим. Все життя він поєднував у собі і художника-образотворця, і письменника, і кінорежисера, і мислителя та громадського діяча; відкривав нові обрії в мистецтві і житті.

Абсолютно об'єктивно й обґрунтовано і сьогодні звучить оцінка, якою М. Рильський окреслив діяльність великого митця: «Створені Довженком кінофільми здобули світову славу. Можна вважати, що Довженко один із найбільших світових кіномитців. Вклад його в художню прозу, драматургію, публіцистику ввійшов у золоту скарбницю нашої культури. Для всієї діяльності (Довженка) характерне те, що кожний його новий твір був і новим етапом у мистецтві, що в кожній новій речі ставив перед собою майстер нові завдання і по-новому розв'язував їх, що він ніби не знав слова «зупинка» [3, С. 223].

Література

1. Рильський М. Т. Він народився, щоб творити. Зібрані твори: у 20 т. Київ, Наукова думка, 1983. Т. 15. 544 с.
2. Рильський М. Т. О. Довженко. Зібрані твори: у 20 т. Київ, Наукова думка, 1983. Т. 15. 544 с.
3. Рильський М. Т. «Поема про море» Зібрані твори: у 20 т. Київ, Наукова думка, 1983. Т. 15. 544 с.

**СЕМАШКО Тетяна,
ПОСТАНЮК Марина**

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ – МИТЕЦЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БУТТЯ

Історію творять генерації. Сила династії в тому, що традиція передається від батька до сина, від діда та прадіда, вона розвивається й удосконалюється. У цьому твердженні є велика доля правди. Саме завдяки такій видатній династії, як Мономаховичі, було витворено основи Києворуської держави й закладено її законодавчу базу. Завдяки династії князів Острозьких створено освітню систему Давньої України, закладено й розвинуто книгодрукування. Династії Семеренків і Терещенків сприяли появі ряду освітніх закладів, музеїв, бібліотек тощо.

Історія української літератури теж знає свої династії. Серед них – родина Рильських. Часто говорять, що природа на дітях відпочиває, але династія Рильських це твердження спростовує. Батько Максима Рильського Тадей був видатною людиною свого часу. Поміщик із прогресивними поглядами, демократ відповідно до тогочасних уявлень, він зробив вагомий внесок у розвиток українського театру і літератури. Літературно-мистецька генерація межі ХІХ–ХХ ст. стала новим знаковим явищем національного літературного буття. Саме у її межах формувалися й розвивалися засади українського Ренесансу, вона довела культурну й ментальну життєздатність українства, його пориви до власної державності – політичної та духовної. Вона стала символом спадкоємності поколінь, невмирущості нації та її спрямованості в майбуття.

«Поезія не вмирає». Так, поезія не вмирає – вічною і непідвладною часові залишається справжнє віршоване слово. Воно живе вічно, долає всі перешкоди на своєму шляху. Передусім поезія проходить випробування часом і простором, аби увійти в історію літератури як визначний етап чи навіть епоха. Максим Рильський – то справді епоха в історії національного письменства, доба українського неокласицизму. Сучасники називали його «poeta Maximus» на кшталт французьких неокласиків, які дали поштовх українському неокласицизмові.

Постать Максима Рильського стала знаковою у літературно-мистецької генерації ХІХ–ХХ ст., перейшовши жахи радянського терору і зберігши творчий потенціал і людське достоїнство. Павло Тичина у «Спогаді далеких літ» писав, як захоплено він сприйняв книжку Рильського «На білих островах». Є версія, що Тичина і Рильський познайомилися у кабінеті професора Бориса Якубського, де часто збиралося славнозвісне гроно неокласиків – Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Віктор Петров. Тичина і Рильський пронесли свою дружбу через усе життя.

Максим Рильський рано відчув суть і смак творчості. Ще зовсім юним, він спіймав свою творчу Музу, щоб більше її не відпускати. Його перші друковані твори побачили світ, коли авторові було 12 років. А коли у 1918 р. вийшла збірка «Під осінніми зорями», Агапій Шамрай у книзі «Українська література» написав, що Рильський – один із найвидатніших поетів сучасності [2]. Таким він залишився на все життя.

У своїх філософських поглядах Максим Тадейович був послідовним продовжувачем традицій Григорія Сковороди. Євген Маланюк зазначав про нього: «Поет, рибалка і

філософ, Правдивий друг Сковороди...», наголошуючи, що філософія Рильського – це не що інше, як живцем узята й перенесена у ХХ ст. мудрість Сковороди: «Тоненька нитка тягнеться од Рильського до Сковороди у ХVIII вік». Він побачив у Рильського «сковородинське самообмеження, задоволення малим, своєрідну втечу від суспільних приписів і канонів. Хоч часто життя змушувало їм коритися, бо треба було вижити і творити, творити, творити...» [1, С. 112-1114].

1930-ті роки для українства були воістину трагічними. Тоді Максим Рильський змушений був, так би мовити, «мінати курс». Він побував у Лук'янівській в'язниці, відчувши всі жахи радянського терору. Але митець зберіг у своїй душі той вічний вогонь, який називають птахом Феніксом – вогонь творчості. Рильський часів так званого «третього цвітіння» наче відродився. Водночас його твори перейняті відчуттями світлої ностальгії, відчуттями того, що так багато втрачено і його вже не повернути. Творчий шлях Максима Рильського – то поезія під знаком традиції. Він прагнув залишитися самим собою, шануючи тисячолітню традицію української книжності, відповідаючи на запити сучасності й формуючи власний світоглядний контекст.

Максим Тадейович дивився на світ через колосальний досвід традиції, духовне багатство українства. Крім того, ще й світова класика надихала його. Як блискучий перекладач Рильський багато зробив для кращого пізнання культур інших народів, відтворюючи українською мовою світові шедеври: «Пана Тадеуша» А. Міцкевича, «Мізантропа» Ж.-Б. Мольєра, «Орлеанську діву» Вольтєра, антологію французької поезії, разом із Павлом Карманським – «Божественну комедію» Данте Аліг'єрі тощо.

Отже, Максим Рильський витворив власний «класичний стиль», якому притаманні плавний ритм, спрямований у вічність, у буття, де все залишається записаним на скрижалях народної і національної пам'яті. Він – поет нашого національного буття.

Література

1. Маланюк Є. Невичерпальність. Київ : Веселка, 2001. 318 с.
2. Шамрай А.П. Вибрані статті і дослідження. Упоряд.: В. С. Курашова, Ф. П. Погребенник. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1963.

СИДОРЕНКО Ірина

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОСТІР 20-Х РОКІВ ХХ СТ.

Конференція, присвячена Максиму Тадейовичу Рильському, є слушною нагодою згадати у цілому про українське письменство періоду культурного піднесення 20-х років ХХ ст..

Початок другого десятиліття позначився різкою зміною культурного життя в Україні. Зокрема виявилось це у царині освіти, яка набула робітничо-селянської орієнтації. Обов'язкова для всіх семірічка, перехід на українську мову навчання, створення робітничих факультетів, кампанія по ліквідації неписьменності сприяли формуванню нової культурної генерації. Молодь захоплювала культурний простір, пориваючи з традицією та несучи нові цінності.

У Харкові, тогочасній столиці, літературне життя вирувало. В авангарді нової української літератури чільне місце посів пролетарський поет Василь Еллан-Блакитний, засновник спілки пролетарських письменників – «Гарту» та очільник спілки селянських письменників – «Плугу».

Яскраво ілюструє ідеологію як самого В. Еллана-Блакитного, так і покоління молодих літераторів уривок з його есею «Україні» (1917 р.): «.. О Україно моя, це гордість, надія твоя – Пролетарі, діти твої! Я бачу вогонь у очах їх – вогонь той – як доля, як фатум. Я чую удари їх серця – так гупає молот могутній на крицю ковадла – непереможно,

невпинно, невтримно... - Чи чуєш, моя Україно! То доля кується твоя на ковадлі – твоя Будучина кується».

Твори Еллана-Блакитного революційні за змістом, революційні вони й за формою – напівпроза з віршованими рядками. «Щасливий я ще і тому, що – як крила могутні – Минуле твоє наді мною.

О, як я люблю його! / Як я його ненавиджу»! [1]

Представники нової культурної генерації з ентузіазмом беруться за справу перетворення дійсності. Минуле у їх розумінні – не золота доба, не величний Міф, не взірєць; «тягне воно до землі – і не вільно шугнути в Майбутнє» [1], отож йому на зміну мають прийти нові цінності.

Потужною письменницькою організацією, що конкурувала з контрольованими Елланом-Блакитним «Плугом» та «Гартом» стала ВАПЛІТЕ під керівництвом М. Хвильового.

У статті від 1925 р. «Про сатану в бочці» Хвильовий ставить риторичне запитання щодо необов'язковості професіоналізму, якщо письменник є пролетарським. Сам будучи пролетарським письменником, Хвильовий виступає з різкою критикою тих письменників-пролетарів (перш за все – Еллана-Блакитного), яких він вважає неосвіченими графоманами: «з робітників і селян роблять замість корисних радянських журналістів, припустім, нікому не потрібних віршомазів та інших борзописців» [2].

«Пролетарськість» М. Хвильового варто розглядати не як революційну руйнацію здобутків вищих класів попередньої епохи, а як прагнення творити кращий комуністичний світ. Він вважає, що для пролетарської художньої літератури кориснішим є «радянський інтелігент Зеров», обізнаний у високому мистецтві, аніж «просвітяни», «що розуміються на цьому мистецтві, як “свиня в апельсині”» [2]. Один з висновків, що до нього приходять Хвильовий у статті – «нове мистецтво утворюють робітники й селяни. Тільки з умовою: вони мусять бути інтелектуально розвиненими, талановитими, геніальними людьми...» [2].

До таких інтелектуалів по праву слід віднести представників ще однієї групи українських літераторів - неокласиків під очільництвом М. Зерова. Для Зерова неприйнятною є ідеологія нових «конкістадорів», від яких неокласики, серед яких і був М. Рильський, намагалися відмежовуватися. Неокласики зверталися до високих зразків античного мистецтва, були знавцями мов (відтак займалися перекладами), пропагували освіченість та витончену поезію.

Українське культурне середовище 20-х років минулого століття було живим та яскравим. Попри різні ідеологічні позиції його представників, їх підтримку соціально-політичних процесів, що відбувалися у країні, майже всі вони заплатили за свою самотність власним життям. І, безумовно, на долю тих, хто вижив, випали важкі випробовування.

Література

1. Еллан Блакитний В. Україні. Режим інтернет-доступу: <http://liva.com.ua/ukran.html>
2. Хвильовий М. Камо грядеши. Про «Сатану в бочці», або Про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян» (Перший лист до літературної молоді)». <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/Kh/Xvylyjovyi/Liter/KamoGrjadeshy/ProSatanu/1.html>

СОКОЛОВА Олександра

ДУХОВНІСТЬ ЛЮДИНИ І ТВОРЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

*... І пощо ж весна нам,
Коли ми тихі та дозрілі станем
І вкриє мудрість голову сріблом?
Максим Рильський*

Потреба бути відкритою у світі і до світу, саморозбудови та «проектування себе» у напрямку своїх потреб та інтересів, ідеалів бачення майбутнього із необхідністю засвідчує про певне пере-бування у невідомому майбутньому. Аби зреалізовувати бажане майбутнє, життєздійснення людини, поширюючись у «просторі» цього баченого нею майбутнього, доконечно має також поширювати її, життєствержувальний дух, наповнювати атмосферу такого простору значеннями людської *присутності як її духовності*. Разом з тим, прагнення освоювати майбутнє та поступове «поширення» себе на своє майбутнє тим самим *самовільно* не забезпечує й відтворення «людської людяності» в ньому. А потребує «прирощування», збагачення духовності, розпоширення та зміцнення якостей людяності, що вже є здобутком попереднього розвитку, як на-явності людського буття. Але, ще раз наголосимо: лише як діяльна, як активний господар своєї долі та життєвого шляху і свободна людина спромагається формами життєздійснення, як істота соціальна, свободною творчістю свого сучасного синтезувати минуле *своїм* майбутнім. Як і Г. Сковорода, М. Рильський закликає: «Бери сакви, і рідний дім покинь, // І пий холодну, мовчазну глибіню // На взліссях, де медово співають дині! // Учися чистоти і простоти // І, стоптуючи килим золотий, // Забудь про вежі темної гордині» [2, С. 38].

Саме тому, наголошувала Леся Українка, лише для духовної особистості мислителя як творця відкриваються можливості відповідально розпізнавати обриси майбутнього, закоріненого у сучасному і тому спроможного відповідати на запити майбутньому. «Коли б який новітній утопіст, мистець натурою, продумав, а головню перевірів і освітив почуттям ті елементи, які вже досі визначились в белетристичній утопії, то він уже міг би створити видиво прийдешнього *життя*, а не вмирання людськості» [1, С. 197]. Бачення прийдешнього життя – вільний вибір духовної особистості, а не «даність». «Котрий момент взяв би він з того життя, дальший чи ближній, це залежало б від його фантазії, бо їй не можна становити штучних границь, але якби він малював *життя*, то змалював би у всякім разі й боротьбу з її стражданнями і, може, навчив би нас любити й поважати її, яко високий і конечний життєвий чинник» [1, С. 197]. Переживати більшою чи меншою мірою страждання – зрештою, неминучий «супровід» життєвого шляху людини і «не страждання, конечне сполучене з боротьбою, робить її часто ганебною й брудною, а ті умови, в яких вона відбувається тепер» [1, С. 197-198]. Духовно руйнівні не природні інстинкти людини самі по собі, а обмеження ними як самодостатнього вибору: «Брудні не інстинкти і пристрасті наші, а їх спотворення через купівлю і продаж того, що не повинно ставитись на торг. Оцей сором, ганьба й бруд заводять гнилизну в нашому житті» [1, С. 198]. Не випадає для людини «частково» піддаватися інстинктам, як самоцінним, і бути духовною.

Можливим і необхідним наскрізним спрямуванням утвердження визначеного смислотвірно загального погляду є певне «чуття життя» якраз у його деякій конечності та завершеності. «Ідеологія», «смаки», «мораль» є не чим іншим як наслідками і виявами гострого чуття життя, свого існування в нероздільній цілісності [3, С. 316]. Історичне життя, зазначав Х. Ортега-і-Гасет, є співжиттям видатних особистостей та людських мас, останні чутливі щодо діяльності, ідей перших, «герої», відтак, є і можуть бути лише внаслідок їхнього «всеосяжного впливу» на широкі маси, котрі, відповідно, *сприймають їх як своїх*, перебуваючи із ними у «повній базовій спільності», у противному випадку така особистість може претендувати лише на статус «екстравагантної». Але важливо прагнути вбачати відмінність між актуальним, власним духовним життям, духовними цінностями, засадничими життєздійснення індивідуума та суспільства за даних умов, і успадкованими – ставлення до них «не може бути однаковим» [3, С. 319]. Х. Ортега-і-Гасет вирізняє «епохи кумулятивні», коли рівнозначними сприймалися здобутки і минулого, і сучасного, коли молоді покоління поцінують життєві, духовні цінності попередніх поколінь як значущі для них, і коли, відтак, у всіх сферах – в політиці, науці, мистецтві правують старожили». Крім зазначеної, існують також «епохи заперечення і полеміки», панівним для яких було «покоління боротьби», а отже, позаяк при цьому «йдеться не про збереження й

нагромадження, а про звергнення й заміну, старожилів вимітають молоді. Це часи молодих, доба оновлення та конструктивної войовничості» [3, С. 319].

А отже, якщо широкі маси демонструють свою сприйнятливості щодо діяльності та інтелектуальних, культуротворчих започаткувань визначних особистостей, то це може забезпечуватися наявністю відповідного їм спільного «життєвого світовідчуття», як змніфестування деякої «форми генерацій», «цілісного соціального тіла», нагадуваннями нам, що «кожна хвилина – це сім'я, // Із якого й квітки, і зілля зловорожі ростуть» (М.Рильський).

Література

1. Леся Українка. Утопія в белетристиці. Збір. тв. у 12-ти т. Т. 8. Київ: Наукова думка, 1977. С. 155–198.
2. Максим Рильський. Лірика. Київ: Дніпро, 1984. 286 с.
3. Ортега-і-Гасет Х. Тема нашої доби. Вибрані твори. Перекл. з іспан. В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко. Київ: Основи, 1994. С. 315–369.

СОПІВНИК Ірина

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Сучасне переосмислення життя і творчості видатного українського поета, перекладача Максима Тадейовича Рильського обумовлює необхідність розглядати цю особистість у різних іпостасях. Зокрема, однією із мало висвітлених у науковій літературі є педагогічна діяльність та погляди Максима Рильського. Відомо, що із 1919 до 1929 року Максим Тадейович займався педагогічною справою, вчителював у сільських школах, зокрема у селі Вчорайше, а потім у рідній Романівці, а також у першій та другій трудових київських залізничних школах, на робітфаці Київського університету та в Українському інституті лінгвістичної освіти.

Задатки до педагогічної праці М. Рильському, мабуть, передалися від батька Тадея Розеславовича Рильського – етнографа, педагога, економіста, члена Старої Громади, учасника українського національного руху другої половини XIX ст.. «Тадей Розеславович, маючи певний педагогічний досвід з часів недільних київських шкіл та їх славної «Жилинії», сам особисто майже 20 років учителював у сільській школі у Романівці. Через його руки пройшли кілька поколінь селянських дітей, він знав їх характери, здібності, подробиці життя. До нього звертались за порадою, йому довіряли. До кінця життя уже хворий постарілий Рильський залишався попечителем романівської школи... Він приходить до відрядного для педагога висновку про появу схильності до самостійного вивчення та аналізу явищ, взаємозв'язків людини і природи, про відмирання забобонів [1].

Окрім прикладу та батьківського виховання юний Максим Рильський отримав хорошу домашню освіту, а також його педагогічні погляди формувалися під впливом М. Лисенка та О. Русова, оскільки під час навчання у гімназії жив і виховувався в їх родині.

Приклад батька, авторитетних вчителів, існуючі педагогічні практики та досвід педагогічної діяльності дали змогу М. Рильському сформулювати власні педагогічні погляди. Заслуговує на увагу зокрема те, що Максим Тадейович розглядав дітей як найвищу цінність. Звертаючись до учителів він писав: «бережіть їх як зіницю ока, бо це ключі від нашого найдорожчого скарбу – від серця й розуму наших дітей» [2, С. 64]. Значну увагу поет приділяє особливостям і методиці викладання української мови і літератури. Вважаємо за доцільне зупинитися на кількох аспектах:

1) важливість змісту навчальної програми із дисципліни, оскільки розумів, що «література – зброя ідейного виховання людей, зокрема молоді. Але часом укладачі програм забувають про критерій художності, невід'ємної і першої прикмети літературного

твору. Не закликаю я наших учителів до бунту проти програми, проте вважаю, що розумне розсування горизонтів, усякі літературні паралелі – і з нашої літератури, і з літератур інших – завжди підуть на користь ділу» [2, С. 64];

2) навчання і викладання мови із любов'ю («треба, щоб вони (діти) полюбили літературу, щоб їх тягло до книжки. Для цього літературу повинен любити сам учитель»; «викладати мову – це означає передовсім прищеплювати любов до мови. Це можливо, звісно, тільки тоді, коли така любов огріває серце самого вчителя»; «любов до мови і любов до літератури... опромінює розум читача найвищими ідеями людства... просте читання посіє в серцях дітей і юнаків любов до творчості... а звідси – і любов до людини, і зненависть до всіх форм гноблення людини людиною, і прагнення красивого, справедливого, розумного, творчого життя» [2, С. 66]);

3) навчання рідною мовою («викладання мови в початковій і середній школі – це передовсім викладання рідної мови рідною мовою» [2, С. 65]);

4) «нерозривний зв'язок мови й мислення... Навчаючи юнацтво свідомо підходити до явищ мови, вірно і вільно орудувати нею, ми тим самим навчаємо його вірно і вільно мислити» [2, С. 66].

Ми можемо назвати Максима Тадейовича прихильником «народної педагогіки», про що промовисто свідчать рядки поета:

«... Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово – це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина» [3].

Важливого значення у вихованні підростаючого покоління надає М. Рильський усній народній творчості, зазначаючи, що це «прекрасні наші пісні, думи, казки, усі оповідання, приказки й прислів'я, давні й сучасні – народна творчість, яка становить основне джерело літератури і всіх видів мистецтва, на жаль, не посідає ще в нашій школі належного місця» [2, С. 67]. Сучасна молодь гостро потребує виховання на принципах народності із застосуванням засобів мистецтва, у тому числі народної творчості.

Література

1. Побірченко Н. С. Запізнілий романтик Тадей Рильський. URL: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_3/
2. Мудрості від Максима Рильського. Вислови, поради, роздуми про філософію буття. Упорядник М.Г.Рильський. Вид. 1. Київ: «Успіх у кар'єра». 2018. 192 с.
3. Рильський М.Т. Мова. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=184>

СТРИЛЕЦЬ Валентина

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Вагомим складником компетентності в письмовому перекладі є навчально-стратегічна компетентність, яка включає вміння використовувати навчальні, комунікативні й перекладацькі стратегії та відповідні декларативні й процедурні знання.

Спираючись на узагальнення стратегій, здійснене О. М. Михайленко [1, с. 23], до навчальних відносимо метакогнітивні, когнітивні та мнемічні стратегії оволодіння навчальним матеріалом. Перші спираються на вміння концентруватися на конкретному завданні, планувати й аналізувати власну навчальну діяльність, знаходити ефективні способи оволодіння навчальним матеріалом, здійснювати самоконтроль і самооцінювання. Другі передбачають вміння систематизувати та узагальнювати мовний і мовленнєвий матеріал, створювати ментальні зв'язки; аналізувати, пригадувати, повторювати, залучати мовленнєві зразки під час продукування тексту перекладу. Треті пов'язані із застосуванням

логічних операцій, абстрактним мисленням, побудовою асоціацій, активізацією уяви та уваги майбутніх письмових перекладачів.

До категорії комунікативних належать:

- власне комунікативні стратегії, необхідні для реалізації комунікативних цілей в опосередковано перекладацьких ситуаціях, які виникають на етапах спілкування із замовником, інформаційно-термінологічного пошуку й узгодження термінології;
- стратегії перекладацького читання (вивчаючого, ознайомлювального, переглядового, пошукового, аналітичного, синтетичного, філологічного, редакторського) і письма (продукування тексту перекладу певного жанру з дотриманням текстотвірних конвенцій мови перекладу);
- компенсаторні стратегії – уміння заповнювати прогалини в мовних, фонових і предметних знаннях та мовленнєвих навичках і вміннях;
- соціальні стратегії, необхідні для мовленнєвої взаємодії з представниками двох професійних спільнот: перекладацької (менеджером перекладацького проекту, редактором, коректором, колегами-перекладачами) і галузевої (автором тексту оригіналу, замовником / споживачем перекладацької послуги, консультантами – експертами певної галузі);
- афективні стратегії, які передбачають уміння контролювати власні почуття й емоції.

Перекладацькі стратегії пов'язані з умінням укласти алгоритм свідомо обраних перекладацьких дій (етапів і способів діяльності) [1, с. 29] у кожній конкретній ситуації перекладу. Ми розрізняємо глобальні й локальні перекладацькі стратегії. Рішення щодо глобальної стратегії перекладу приймається студентами після доперекладацького аналізу тексту оригіналу й інформаційно-довідкового пошуку та базується на застосуванні засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Вибір цієї стратегії залежить від об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних відносимо: обсяг тексту, його приналежність до того чи іншого жанру, ступінь машинної перекладності. Суб'єктивні чинники включають: рівень ІКТ компетентності перекладача, вимоги замовника (наприклад, обов'язково використовувати систему автоматизованого перекладу). Так, можливі три варіанти реалізації підетапу створення тексту перекладу:

- 1) робота в системі автоматизованого перекладу (*SmartCAT, Trados*);
- 2) застосування системи машинного перекладу (*Google Translate*), що передбачає перед-редагування тексту оригіналу й пост-редагування тексту перекладу;
- 3) виконання перекладу в текстовому редакторі, звертаючись, за необхідності, до інших засобів ІКТ: корпусних технологій, перекладацьких баз даних, електронних словників, тезаурусів.

Формування навчально-стратегічної компетентності потребує розробки відповідних вправ і завдань, на що має бути спрямований подальший науковий пошук.

Література

1. Михайленко О. М. Методика навчання майбутніх філологів стратегій письмового перекладу офіційно-ділових текстів з української мови на англійську: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2015. 258 с.

СТРІЛЕЦЬ Василь

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ ЯК ЧЛЕН СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Творчість митця неможливо глибоко і всебічно осмислити без розуміння його світоглядних і ціннісних орієнтацій, що зазвичай проявляються в його громадсько-політичній позиції. Особливо це стосується постаті М. Рильського як одного з найвидатніших представників української культури ХХ ст., оскільки його життя і творчість й зараз оцінюються неоднозначно: перебувають в полоні деяких усталених історичних міфів. З кінця 80-х рр. минулого століття щодо М. Рильського у вітчизняній історичній

думці і літературознавстві утвердилася майже загальноприйнята точка зору, згідно з якою поет 1931 р. змушений був під тиском тодішньої радянської спецслужби (Об'єднаного державного політичного управління – надалі ОДПУ) обмовити себе в приналежності до нібито міфічної, вигаданої ОДПУ, «контрреволюційної організації» – Спілки визволення України (надалі – СВУ), судовий процес над якою відбувся навесні 1930 р. в Харкові, і покаятися в неіснуючих «політичних гріхах». Теза про самообмову М. Рильського у приналежності до СВУ – нібито вигаданої чекістами української національної підпільної організації, пронизує переважну більшість вітчизняних досліджень його життя і творчості, відповідну публіцистику, та вписується в поширений концептуальний підхід щодо репресованої української інтелігенції 1930-х рр. як всуціль аполітичної жертви сталінського тоталітарного режиму.

Прибічники такого підходу з певних причин не сприймають контрверсійність цієї проблематики. Питання реального існування в УСРР упродовж другої половини 20-х рр. ХХ ст. СВУ тривалий час викликало і викликає досить запеклі суперечки, особливо в середовищі української еміграції, де це питання оцінюється далеко неоднозначно. Водночас багато сучасних вітчизняних істориків перебувають в полоні своєрідного політичного суб'єктивізму, категорично заперечуючи сам факт існування СВУ як політичної організації, по суті погоджуючись ще з радянською 1989 р. аргументацією щодо реабілітації засуджених у справі СВУ, яка відбулася з тогочасних кон'юнктурних політичних причин. Разом з тим архівні документи та спогади учасників та очевидців тих подій дають підстави стверджувати про реальність існування цієї організації. Інша справа, що з метою дискредитації українського національного руху на судовому процесі над СВУ в Харкові (1930 р.) відбулася фальсифікація окремих програмних положень та певних напрямків практичної діяльності СВУ.

Матеріалилише частково опрацьованих архівно-слідчих справ репресованих за звинуваченням у причетності до СВУ, або дотичних справ, (зокрема тих справ, доступ до вивчення яких став можливим в останні роки) дають підстави поставити під сумнів поширену оцінку непричетності до цієї організації М. Рильського. І це не лише власноручні показання поета 1931 р., що зберігаються у фондах Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського. Зокрема, про приналежність поета до СВУ йшлося у показаннях під час слідства над членами СВУ керівників цієї організації: С. Єфремова, А. Ніковського, В. Дурдуківського та М. Павлушкова.

Однак 1931 р., після завершення слідства, поет був звільнений з причини відсутності «достатніх підстав для обвинувачення й суду». Тому виникає питання (яке може виникнути й у прибічників тези про міфічний характер СВУ): чому М. Рильський не був притягнутий до відповідальності радянською репресивною машиною, адже факт приналежності його до СВУ був встановлений. Очевидно, що його справа (як і справи певної частини репресованих) розглядалася владою не згідно з процесуальними нормами підпорядкованого комуністичній ідеології радянського права, аз точки зору політичної доцільності. Тогочасні можновладці сподівалися, що потужна постать талановитого митця прислужиться завданням «соціалістичного будівництва», тим більше, що й сам фігурант кримінальної справи з метою самозбереження висловив таку готовність. Відомо, що після звільнення М. Рильський включився в небезпечну гру «виконання соціального замовлення» і з метою самозахисту (а не через відмову від власних переконань) написав одіозну «Пісню про Сталіна». Не виключено, що М. Рильський опинився на волі згідно з поширеною практикою спецслужб з метою відслідковування організаційних залишків нерозгромленої остаточно СВУ (або споріднених їй угруповань), адже про існування осередків цієї підпільної організації впродовж 30-х рр. свідчать нововиявлені архівні документи і свідчення членів організації і очевидців тих подій. Очевидно, влада враховувала, що покарання за звинуваченням у «контрреволюційній діяльності», у приналежності до СВУ вже після показового судового процесу над нею, такої знакової постаті як М. Рильський могло б мати небажаний на той час ідеологічний ефект.

Проблематика СВУ як політичної організації потребує подальшого всебічного неупередженого вивчення. Діяльність М. Рильського як члена СВУ, як цілком ймовірного учасника українського національного підпілля 30-х рр., потребує об'єктивного дослідження з метою звільнення його постаті від упереджених, усталених в останні десятиліття ідеологічних оцінок, зокрема від певного протиставлення митця українським культурним діячам «розстріляного відродження».

ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»: ДОСВІД, СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімке накопичення соціального знання стало одним з головних системоутворюючих чинників розвитку сучасної цивілізації. Соціальна геронтологія, соціальна антропологія, соціальна філософія, соціальна історія, соціальна педагогіка, соціальна психологія, соціальна робота, соціальна інформатика, соціальна медицина, соціальна екологія – ось не повний перелік наукових галузей, котрі активно розвиваються останнім часом. Зазначене свідчить про становлення нової сукупності знань – соціальної науки.

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає кардинальних змін системи освіти. Прийняті Закони України «Про освіту» (2018 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.) свідчать про прагнення держави «йти в ногу з часом». Так, Закон України «Про освіту» регулює «суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту...» [3], а Закон України «Про вищу освіту» встановлює «основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти...» [2].

З метою зняття соціальної напруги у Національному університеті біоресурсів і природокористування України було отримано ліцензію на підготовку фахівців ОС «магістр» зі спеціальності 231 «Соціальна робота» за освітньою програмою «Соціально-психологічна реабілітація», під якою розуміємо роботу, спрямовану на відновлення морального та психо-фізичного стану осіб, їх соціальних функцій, приведення поведінки (індивідуальної/колективної) до загальновизнаних суспільних правил і норм. Отже, зміст соціально-психологічної реабілітації полягає в реконструкції соціокультурного оточення з різними категоріями населення; допомозі у професійному самовизначенні, сприянні працевлаштуванню; організації дозвілля та спілкування; виявленні творчих здібностей; соціальному (медичний, психологічний, екологічний, економічний, педагогічний) патронажі тощо.

Мета освітньої програми «Соціально-психологічна реабілітація» полягає у професійній підготовці фахівця, здатного творчо й ефективно працювати в соціо-освітніх сферах. За позитивне вважаємо й розширення сфери працевлаштування майбутніх фахівців («соціальний працівник; менеджер у соціальній сфері; викладач із соціальної педагогіки; вихователь соціальний по роботі з дітьми інвалідами; інспектор центру соціальних служб для молоді, керівник дитячих об'єднань та організацій; інспектор в органах державної влади та управління; працівник органів внутрішніх справ, установ пенітенціарної системи; інспектор соціальної допомоги; державний соціальний інспектор; соціальний працівник у освітніх та культурно-просвітницьких закладах; соціальний працівник за місцем проживання, вихователь закладів пенітенціарної системи, приймальників-розподільників; співробітник органів внутрішніх справ з питань контролю та допомоги в реабілітації особам, звільнених з місць ув'язнення; працівник організацій – суб'єктів соціальної та гуманітарної допомоги населенню; працівник служб підтримки та розвитку сім'ї; інспектор служб у справах неповнолітніх виконкомів») [1], що позитивно впливає на імідж держави.

Військові дії на сході країни, нестабільна економічна ситуація, безробіття змушують соціальних працівників постійно вдосконалювати свої навички з метою надання своєчасної та кваліфікованої допомоги. Нині, гостро стоїть питання від'їзду працездатного населення на заробітки за кордон. Звичайно, це проблема держави, але соціальні працівники допомагають особам придбати потрібну кваліфікацію з метою отримання роботи.

Література

1. Каталог освітніх програм підготовки магістрів на 2019-2020 навчальний рік. Т. 1. Київ, 2019. С. 472. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/osvitni_programi_pidgotovki_magistriv_tom_1
2. Про вищу освіту. *Закон України*. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про освіту. *Закон України*. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

**ТРУТЕНЬ Аліна,
СОПІВНИК Руслан**

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Максим Тадейович Рильський – поет, перекладач, один із ініціаторів створення Українського товариства охорони природи. Його ім'я утвердилось у свідомості багатьох поколінь як ім'я поета-класика, тобто творця таких цінностей, які не втрачають свого значення з часом. Все плинне, але вічним є правда, любов і краса, що стали духовною основою творчості Рильського.

Творчість видатного поета пройнята прагненням до народної мудрості, до народної культури, до краси слова. Для його віршів характерна зосереджена думка, енергія, ясність світовідчуття, дитинне захоплення радістю життя.

Проблеми виховання й ставлення до природи, утвердження рідної мови, звернення до молоді, піклування про слово і духовність людини, вияви добросердя – все, що хвилювало поета протягом усього життя.

У творчості Максима Рильського визначне місце посідає пейзажна лірика. Особливістю поезії є любов до природи й людини, всього живого і прекрасного. Поет зазначив, що відповідно до законів природи люди мають своєю працею і розумом надавати їй нової, вищої краси. В багатьох творах М. Рильського, герої наполегливо працюють задля добробуту народу над оздоровленням природи. Саме в таких віршах як «Ліс» і «Розмова з другом», прослідковується така провідна ідея – берегти природу для щастя сучасного і майбутнього поколінь. М. Рильський вводив у поезію життєрадісне й емоційне відчуття «рідної природи». Такі пейзажі простежуються у збірках поета як «Голосіївська осінь» і «Зимові записи» [1].

Також Максим Рильський у своїй збірці «Синя далечінь» порушує питання взаємин між мистецтвом і дійсністю. В даній збірці образом синьої далечіні є почуття радості й щастя від пізнання світу [2].

Збірка «Троянди і виноград» сприймається як натхненна пісня про красу мистецтва і природи, про творчу працю. Праця не з примусу, а за покликом серця приносить моральне задоволення і щастя в житті, робить його цілеспрямованим [1].

Максим Рильський своєю творчістю подав гідний приклад турботи про удосконалення мови. І в поезії, і у перекладах численних зарубіжних авторів, він збагачував українську мову власними новаторствами, розширював її синтаксичні можливості. Словники та довідники, видані за участю поета, не втратили свого значення й сьогодні.

Також поетична творчість Максима Рильського відзначається силою патріотичного почуття. Патріотичні погляди поета відображені в таких творах як «Народам світу», «Народам радянської землі», «За рідну землю». Він жив Україною, уболівав за її долю. У збірці «Слово про рідну матір» поет відтворює образ Вітчизни – її чарівну природу, героїчну історію, невмирущу культуру, красу її сучасного буття [2].

Отже, спадщина Максима Рильського різноманітна, як саме життя. У своїх віршах про природу, поет наголошує, що не потрібно бути байдужими до краси, що нас оточує. Закликає не тільки самовіддано працювати, відчувати радість від своєї праці, приносячи користь людям і Вітчизні, а й збагачувати себе духовно. У серці українця мають нерозривно поєднуватися красиве і корисне. Лише за такої умови ми будемо по-справжньому щасливими.

Література

1. Рильський М. Т. Твори: в 2 т. Т. 1. Лірика. Київ: Дніпро, 1976. 432 с.
2. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 1. 535 с.

ЧЕКАЛЬ Людмила

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ ЩОДО ПІДХОДІВ ДО ПРОБЛЕМИ САМОПІЗНАННЯ ЗА ДОБИ НОВОГО ЧАСУ XVII СТ.

У Новий час рефлексивні студії радикально не розмежовують об'єктивний та суб'єктивний вимір ґносеологічного аналізу, а лише часом наголошують на одному з них. Так, у декартівському «*Cogito ergo sum*» (Я мислю, отже – існую) конституюється необхідність раціонального охоплення рефлексивної єдності людського мислення та Божественного розуму. І цей факт проголошується єдиним чинником і доказом людського буття як такого. Йдеться про вияв Божої рефлексії на рівні індивідуальної свідомості. При цьому людська свідомість містить «вроджені ідеї», а природа активності її рефлексивної діяльності зводиться Р. Декартом до коливань шишковидної залози (гіпофіза). Такий підхід породжує як реакцію – раціональну сакралізацію світу у «Теодицеї» (Боговиправданні) Г. Лейбніца. Тут відновлюється статус Бога-Творця з усіма Його іншими функціями, які були обмежені природничниками-раціоналістами різного типу: пантеїстами, панлогістами. Так само обмежили спектр функцій Бога суб'єктивісти-релятивісти та англійські деїсти Ф. Бекон, Т. Гоббс та Дж. Локк, а також – певною мірою – і голландський пантеїст Б. Спіноза, з його «*Causa sui*» та «*Causa finalis*» (йдеться про природу як причину самої себе, так і кінцеву причину усього сущого).

У той самий час тлумачення рефлексії знаходить свою максимальну суб'єктивізацію і релятивізацію у концепції Дж. Берклі. «*Esse est percipi*» (існувати – бути сприйнятим) означало, на противагу картезіанському раціональному методологічному сумніву, – сумнів Берклі у можливості існування абсолютних констант, істин, які не піддаються коректному емпіричному підтвердженню. Дж. Берклі з очевидністю заклав засади як для подальших метафізичних (Д. Юм, чотири історичні форми позитивізму) і некласичних (філософія життя, екзистенціалізм, психоаналіз, синергетика, постмодерн) філософських концепцій, – так і для природничого релятивізму.

А. Ейнштейн з його ТВ та СТВ). Продовжив концептуалізацію рефлексії в контексті крайнього емпіризму і суб'єктивізму англійський філософ Д. Юм.

Заперечуючи об'єктивне існування речей, Д. Юм залишає роль первинної реальності свідомості. У ній присутні два типи сприймань: чуттєві враження та ідеї. Функціонування мислення пов'язане з оперуванням ідеями, які є похідними від вражень і образів. Ідеї, на думку Д. Юма, значно слабші за інтенсивністю від чуттєвих вражень і образів. При цьому немає принципової різниці між чуттєвими враженнями та мислительними формами. Д. Юм,

намагаючись впорядкувати чуттєві враження людини, пояснити їх просторовий часовий чи причинний взаємозв'язок одне з одним, залучає поняття «асоціативних принципів». Приміром, людина мислить за принципом «Post hoc, ergo propter hoc» (після цього, означає – внаслідок цього). Отже, каузальність чи просторово-часовий вимір, за Д. Юмом, – це звичка мислити саме таким чином. Спирається ця звичка на віру. Це не релігійна віра (faith), а швидше – довір'я (belief), яке є відчуттям. Питання про реальність світу речей – це також справа віри. Якщо людині зручно таким чином впорядковувати свої чуттєві враження, то можна обирати й умовні константи, на кшталт простору, часу і причинності.

Зрештою, маємо тут емпірично-суб'єктивістську рефлексію, яка ґрунтується на скептицизмі та агностичному песимізмі. В подальшому саме на таких засадах вибудовує свою гносеологію засновник німецької класичної філософії І. Кант.

У творах англійського емпіриста Ф. Бекона здійснюється спроба підняти питання про критерії достовірності знання. Як природничник- експериментатор Ф. Бекон обстоює тезу необхідності емпіричного досвіду як критерія достовірності знань. При цьому розум на раціональному шляху пізнання і самопізнання стикається зі складнощами у пошуку істини. Це зумовлено тим, що сам розум заплутується: 1) у своїх вроджених вадах; 2) у пізнавальних та рефлексивних помилках попередніх поколінь; 3) у тотальній визнаності істинними думок авторитетів та мудреців; 4) у готовності свідомості до визнання достовірними різних чуток. Ф. Бекон не відкидає ролі раціональності у пізнанні в цілому, однак, надає пізнавальних та рефлексивних переваг емпіричному досвіду (епізоди з мурахою, павуком та бджолою у «Новому Органоні»).

Щодо підходу Т. Гоббса до рефлексивної діяльності свідомості людини, – то тут знаходимо механістично-деїстичні міркування, де раціональне пізнання тлумачиться як механічне поєднання чи роз'єднання чуттєвих ідей. А процеси міркування й мислення редукуються в нього до математичних опцій. Аналізуючи процес пізнання і помітивши в ньому важливу роль знаків, Т. Гоббс доклав свого оригінального внеску до формування семіотики.

Згідно концепції Дж. Локка, раціональне наповнення свідомості людини є принципово неможливим. Це зумовлено тим, що людська свідомість від народження має характер «tabula rasa» (чистої дошки, на якій лише чуттєвий досвід залишає свої відбитки-візерунки). Такий максимальний емпіризм (сенсуалізм) спирався у Дж. Локка на його міркування про градацію зовнішнього (чуттєвого сприйняття речей зовнішнього світу) та внутрішнього досвіду (емпіричної рефлексії). Під час чуттєвого сприйняття людиною світу і себе розум є пасивним. Пізніше розум залучається-таки до процесу пізнання, але лише для того, щоб співставити накопичений матеріал. Для Локка рефлексія є результатом внутрішнього досвіду, який є незалежним від зовнішнього досвіду і зовнішнього світу в цілому.

**ШИНКАРУК Лідія,
ШИНКАРУК Олександра**

ДО ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО РОДУ РИЛЬСЬКИХ: ВЗАЄМОВПЛИВИ ТА ПРОТИСТОЯННЯ

“...Рильський досить витончений і складний поет...

І живе він зі своїм часом, напружено і уважно в
навколишнє життя вдивляється, уміє помічати в
його глибині струю вічно людського, близького
всім часам і народам”

М. Зеров

Українсько-польські взаємини – це вагоме історико-культурне явище, цікаве як своїми коренями, генетичними джерелами, так і місцем та роллю в літературному процесі. Складність даного питання зумовлене проникненням під поверхню наявних літературних та історичних фактів, крізь гущу столітніх упереджень, непорозумінь і заідеологізованих міркувань.

З покоління в покоління родина Рильських переймалася питаннями українсько-польських взаємин. Рід Максима Тадейовича Рильського сягав у кола українсько-польської знаті – по дідові Розеславові Рильському, який був багатим польським паном – у знану польську шляхту, по бабці – у рід князів Трубецьких. Один з предків Рильських у ХХ столітті був київським міським писарем. Дід, Ромуальд Рильський, був учнем базилянського колегіуму і під час охопленої гайдамацькими пожежами Умані у 1768 році його захопили повстанці. Полоненим виголосили вирок і пообіцяли задовольнити останнє їх бажання. Ромуальд виявив бажання заспівати православний гімн «Пречиста Діво, мати руського краю!» Хлопчик так щиро і зворушливо виконав гімн, що судді відпустили його і всіх полонених неповнолітніх католиків. Урятований Ромуальд поклявся з тієї хвилини служити Україні. За родинним переказом з тих пір і відбулося навернення спольщеного шляхетського роду Рильських в українство.

У ті часи зі зброєю в руках українські селяни піднялися за православну віру проти насильницької колонізації. Католиків неухильно карали на смерть, тому і юний Ромуальд Рильський розумів свою приреченість, коли він був захоплений повстанцями.

Батько майбутнього поета, Тадей Рильський, культурно-просвітницький діяч, етнограф. Будучи студентом Київського університету святого Володимира, вголос заявив, що він українець і разом з друзями та Володимиром Антоновичем, майбутнім істориком, етнографом, археологом, організували Київську Громаду, вивчали українську мову, народну творчість, історію, культуру України, продовжували відродження української духовності. Тадей відмовився брати участь у Польському повстанні 1860 року і вирішив служити українській землі, на якій народився й виріс.

У 1862 році Тадей Рильський закінчив Київський університет святого Володимира, де заприятелював та став послідовником Володимира Антоновича. Як відзначали його сучасники, Т. Р. Рильський сенс власного життя вбачав у служінні українському народові – саме тому він, син польського шляхтича та княжни, відмовився від кар'єри, як наукової, так і чиновної.

Тадей Рильський одружився з романівською селянкою Меланією Чуприною, що на той час було неприпустимим шляхтичеві взяти дружину з селянської сім'ї. У цьому нерівному за всіма становими стандартами шлюбі й народився 1895 року майбутній знаменитий поет – Максим Рильський. Зостаючись формально католиком, він на власні кошти збудував у селі Романівка православну церковно-приходську школу, що переконливо стверджує, що він справжній український патріот.

Протягом життя Тадей Рильський зібрав багатий матеріал з народного ужиткового мистецтва, фольклору та побуту, а також опублікував чимало статей про українські народні звичаї та автор популярних брошур для народного читання.

Син Тадея Рильського, Максим, зробив чіткий вибір на користь української культури. З дитинства писав вірші українською мовою і не пішов до польської гімназії, як його ровесники, але протягом всього творчого життя поета і перекладача ставився особливо трепетно до польської мови. Чудове володіння польською мовою, знання історії, культури і традицій польського народу роблять Максима Рильського найкращим перекладачем літературної спадщини А. Міцкевича, зокрема, «Кримських сонетів» – однієї з перлин світової лірики. Майстерність Рильського-перекладача є надзвичайно високою.

Максим Рильський був найобдарованішим перекладачем польської літератури на українську. Його переклади «Кримських сонетів» і «Пана Тадеуша» А. Міцкевича отримали загальне визнання поетів і читачів. Як перекладач він намагався передати українською мовою не тільки зміст, але й особливості стилю, образну систему, ритм творів та метрику

творів А. Міцкевича. Сонети в перекладах українською мовою звучать так само глибоко і зворушливо, як і рідною для автора польською мовою.

У творчій діяльності Максима Рильського були ситуації, коли треба було вибирати між польськими й українськими інтересами. Зокрема, щодо виходу антиукраїнських романів Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем» та «Пан Володийовський», де перекручувалась автором романів історична правда і було упереджене ставлення польського автора до українського козацтва. Максим Рильський переконав, що поява цих романів образить національні почуття українців і буде виявом національної нетактовності та домігся закриття проекту.

Отже, з покоління в покоління родина Рильських переймалася питаннями українсько-польських взаємин, і кожен з членів сім'ї намагався збагатити скарбівню вітчизняної культури й служити рідній Україні.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АМЕЛІНА Світлана Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

АСАТУРОВ Сергій Костянтинович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

БАБАК Дар'я Юріївна, студентка III курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

БАЛАЛАСВА Олена Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

БАМБУРА Алла Ігорівна, студентка III курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

БІЛЕНКО Олександр Миколайович, магістр управління, юрист-правознавець, м. Київ

БОЙКО Іван Іванович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

БОРОВА Олена Степанівна, студентка I курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ВАКУЛИК Ірина Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ВАРГАТЮК Сергій Вадимович, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ВАРШАВСЬКА Аліна Вікторівна, магістр I року навчання гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ВАСИЛЕНКО Микита Кімович, доктор філологічних наук, професор кафедри періодичної преси, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ВІТРУК Надія Любомирівна, кандидат філологічних наук, асистент кафедри історії та культури української мови, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ГАРІНА Світлана Михайлівна, кандидат технічних наук, доцент, ДНУ «Центр інноваційних медичних технологій НАН України», м. Київ

ГЕЙКО Світлана Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент, кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ГЕРАСИМЧУК Валентина Андріївна, доктор філософських наук, професор кафедри української мови, літератури і культури, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ГОЛЬЦОВА Маріанна Геннадіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ГОРБАТЮК Тарас Віталійович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ГОРДЄЄВА Ірина Володимирівна, аспірантка кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ГРАБОВСЬКА Інна Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ГУД Анастасія Олегівна, студентка 1 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ДАНИЛОВА Тетяна Вікторівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ДЕМЧЕНКО Алла Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури, Херсонський державний університет, м. Херсон

ДИНІКОВА Лілія Шерифівна, кандидат наук з культурології, доцент кафедри української мови, літератури та культури, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ДРАЧУК Олександра Вікторівна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ДРОЗДОВА Лариса Валентинівна, старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів та природокористування, м. Київ

ДУБРОВІНА Оксана Валеріївна, асистент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЄВСЄВА Галина Петрівна, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро

ЄРМОЛЕНКО Світлана Яківна, доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України, м. Київ

ЖДАМАРОВА Анна Володимирівна, аспірантка кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЖУРАВСЬКА Ніна Станіславівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри управління та освітніх технологій, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЗАХУЦЬКА Оксана Володимирівна, PhD: доктор гуманітарних наук у галузі мовознавства, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЗОРИНА Олександра Сергіївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри періодичної преси, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ІЛЬЧЕНКО Наталія Володимирівна, викладач, директор ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь

ІСЬКОВА Ольга Валеріївна, магістр I року навчання за спеціальністю «німецька філологія (переклад)» Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КАРІДА Олена Григорівна, учитель вищої категорії, старший учитель КЗ «Спеціалізована школа №5 I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів, м. Маріуполь

КАЧМАРЧИК Світлана Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КИРИЄНКО Олександра Миколаївна, студентка факультету Тваринництва та водних біоресурсів, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КИРИЧЕВСЬКА Людмила Петрівна, аспірантка кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КИЧКИРУК Тетяна Василівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КИСІЛЬ Вікторія Володимирівна, магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КОВПАК Ольга Петрівна, вчитель іноземних мов вищої категорії Мазниківської НВК, Голова районного товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка, м. Деражня

КОДОЛА Оксана Віталіївна, студентка II курсу гуманітарно-педагогічного факультету Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЛОДІНА Лариса Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КОНОВАЛ Олександра Олександрівна, студентка факультету тваринництва та водних біоресурсів, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КОСОВИЧ Ольга Василівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

КОСТРИЦЯ Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КОЦЬ Тетяна Анатоліївна, доктор філологічних наук, старший науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України, м. Київ

КРАВЧЕНКО Алла Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КРАВЧЕНКО Наталія Кимівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германських мов і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КРОПИВКО Олена Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КУБИЦЬКИЙ Сергій Олегович, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри управління та освітніх технологій, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КУЗЬМЕНКО Альона Ігорівна, аспірантка кафедри педагогіки, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЛАНОВЮК Людмила Петрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЛАУТА Олена Дмитрівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЛИЧУК Марія Іванівна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МАЗУР Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації НУБіП України, м. Київ

МАКСИМЧУК Валентин Спиридонович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МАКСЮТА Микола Єгорович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МАРТИНЮК Ірина Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МАСЛОВСЬКА Людмила Григорівна, вчитель-методист української мови та літератури, відмінник освіти України, Київська гімназія східних мов №1, м. Київ

МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МАЦЕНКО Леся Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МИСЮРА Тетяна Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МИХАЙЛЮК Катерина Романівна, студентка I курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МИХНЮК Сергій Вікторович, аспірант кафедри управління та освітніх технологій, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МОЇСЕЄНКО Катерина Олександрівна, студентка III курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МОРОЗ Оксана Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

НАБРУСКО Віктор Іванович, кандидат політичних наук, доцент кафедри телебачення та радіомовлення, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

НИКОЛАЄНКО Станіслав Миколайович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, професор кафедри педагогіки, ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОЛЬХОВСЬКА Наталія Семенівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОМЕЛЬЧУК Юлія Олександрівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, Херсонський державний університет, м. Херсон

ОНКОВИЧ Артем Дмитрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри PR і журналістики, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

ОНКОВИЧ Ганна Володимирівна, доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, професор кафедри іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін, Київський медичний університет, м. Київ

ОСОВА Ольга Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків

ПАЛАШ Альона Олегівна, аспірантка відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України, м. Київ

ПИЛИПЕНКО Лілія Леонідівна, асистент кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПІВЕНЬ Олена Болеславівна, старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПОЛЩУК Анжеліна Володимирівна, старший викладач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПОЛЩУК Олександр Сергійович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПОСТАНЮК Марина Миколаївна, студентка II курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПРИЄМСЬКА-ЗОЛОТАРЬОВА Любомира Володимирівна, вчитель української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, старший учитель Українського фізико-математичного ліцею Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПРИЛЮК Вячеслав Дмитрович, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій і систем НАНУ і МОНУ, м. Київ

ПУЗИРЕНКО Ярина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ,

РЕДЬКО-ШПАК Леслава Вікторівна, старший викладач кафедри іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін, Київський медичний університет, м. Київ

РУБІНСЬКА Броніслава Іллівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

РУДЕНКО Вікторія Олександрівна, студентка III курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

САВЕНКО Олександр Миколайович, Заслужений журналіст України, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів та природокористування, м. Київ

САВЕНКО Тетяна Дмитрівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

САВИЦЬКА Інна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

САВЧЕНКО Михайло Пилипович, заступник директора з навчально-методичної роботи, вчитель-методист історії, Київська гімназія східних мов № 1, заслужений вчитель України, м. Київ

СВЯТНЕНКО Анна Василівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СЕГЕДА Жанна Петрівна, вчитель-методист зарубіжної літератури, відмінник освіти України, Київська гімназія східних мов № 1, м. Київ

СЕМАШКО Тетяна Федорівна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СЕРЕДА Дарина Олександрівна, студентка 1 курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ССКУНОВА Юлія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СОКОЛОВА Олександра Максимівна, аспірантка кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СОПВНИК Ірина Віталіївна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СОПВНИК Руслан Васильович, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки. Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СТЕЦЮК Юлія Арсентіївна, директор Деражнянської районної централізованої бібліотечної системи у Хмельницької області, голова Деражнянської міськрайонної організації Національної спілки краєзнавців України, член Української бібліотечної асоціації, м. Деражня

СТРІЛЕЦЬ Валентина Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СТРІЛЕЦЬ Василь Васильович, доктор історичних наук, кандидат юридичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СУПРУН Аліна Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТОВКУН Інна Іванівна, студентка II курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТРИМА Катерина Андріївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТРУТЕНЬ Аліна Вікторівна, аспірантка кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ФЕДЧЕНКО Каріна Олегівна, аспірант кафедри педагогіки, асистент кафедри соціальної роботи та реабілітації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ФОМІНА Галина Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ХАРЧЕНКО Світлана Василівна доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ХАРЧЕНКО Ярослав Сергійович, магістр 1 року навчання факультету аграрного менеджменту, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ХВІСТ Вікторія Олексіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ХРИСТЮК Світлана Борисівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри англійської філології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЧАУРА Наталія Сергіївна, викладач кафедри української літератури, Херсонський державний університет (м. Херсон); учасник Стипендіальної Програми Уряду Польщі для Молодих Науковців, м. Вроцлав, Польща

ЧЕКАЛЮК Вероніка Василівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЧЕКАЛЬ Людмила Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЧИКИРИС Юлія Володимирівна, магістр 1 року навчання гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЧОРНОМОРДЕНКО Дмитро Іванович, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЧУМАК Тетяна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Людмила Олексіївна, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри англійської філології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ШИНКАРУК Василь Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, декан гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ШИНКАРУК Лідія Василівна, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ШИНКАРУК Наталія Василівна кандидат юридичних наук, Державний експерт, Кабінет Міністрів України, м. Київ

ШИНКАРУК Олександра Василівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ШИШКОВА Лілія Сергіївна, старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ШУМИЦЬКА Галина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ШУШКІВСЬКА Антоніна Анатоліївна, студентка III курсу гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЯКУШКО Катерина Григорівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЯШНИК Світлана Валеріївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЯЩУК Сергій Петрович, кандидат педагогічних наук, стажер Регіонального інституту соціальної роботи регіону Нова Аквітанія, м. Бордо, Франція

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(ДО 125-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М.Т. РИЛЬСЬКОГО)**

СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

м. Київ, 20 – 21 лютого 2020 року

Підписано до друку . Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографія
Умовно-друковані арк. Обліково-видавничі арк.
Наклад прим. Замовлення №

Видавництво «МІЛЕНІУМ» (Київ)
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 535 від 19.07.2001 р.

Видавництво «МІЛЕНІУМ»

м. Київ, вул. Фрунзе, 60
Тел.: +38 (067) 849-34-60
Факс: +38 (044) 222-74-35
E-mail: milenium_ofis @ukr.net